श्रीजिनदत्तसूरिसद्गुरुभ्यो नम

खरतरगच्छग्रन्थमाला–द्वितीयपुष्पम् २ श्रीमण्डलाचार्यकमलसूरिविकासितम् ।

श्रीवर्धमानसूरिविरचित.

आचारदिनकर:

द्वितीयविभाग

अय ग्रन्थ प केसरिसिंह ओसवाल खामगामवाला इत्यनेन मुंबय्यां "निर्णयसागर" मुद्रणालये

रामचन्द्र येसु शेडगेद्वारा समुद्रय प्रकाशित

संवत् १९७९ वीरसंवत् २४४९ सन १

मूल्य १० दशरूप्यका. ।

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the "Nirnaya-sagar" Press, 23, Kolbhat Lane, Bombay.
Published by Pandit Kesarisinha Oswal Khamgamwala, Panjrapol Lalbag Bombay 4.

मुद्रणसाहाय्यकर्तृनिर्देशः ।

२०० रु. लालबागना उपाश्रेना ज्ञानखातामांथी.

अथ फलतपांसि

रागचन्दनरक्तचन्दनश्वेतार्कमूलप्रभृतिवस्तुभ्यो विविधा विविधफलदायिन्यः सुखसंतुष्टा भवन्ति तासां प्रभावो गूढो गुर्वागमादवसेयः । प्रतिष्ठा चोक्तपूर्वमूलमन्त्रेण माक्षिकस्नानम् । मूलमन्त्रो यथा—ॐ गां गीं गूं गौं गः गणपतये नमः । ततो वासस्थाने सिन्दूरेणैव प्रतिष्ठा सर्वाङ्गेषु त्रिस्त्रिः मूलमन्त्रेणैव । ततोऽष्टोत्तरशतमोदकढौकनम् । एवं प्रतिष्ठां विधाय अञ्जलिं कृत्वा स्तुतिं पठेत् । यथा—"जयजय लम्बोदर परशुवरदयुक्तापसव्यहस्तयुग । सव्यकरमोदकाभयवरयावकवर्णपीतलसिक ॥ १ ॥ मूषकवाहनपीवरजङ्घाभुजवस्तिलम्बिगुरुजठरे । वारणमुखैकरद वरद सौम्य जयदेव गणनाथ ॥ २ ॥ सर्वाराधनसमये कार्यारम्भेषु मङ्गलाचारे । मुख्ये लभ्ये लाभे देवैरपि पूज्यसे देव ॥ ३ ॥" माणुधणादीनां आद्यकुलदेवतानां एवमेव प्रतिष्ठा ब्रह्मशान्तिमन्त्रेण ॥ इति प्रतिष्ठाधिकारे गणपत्यादिप्रतिष्ठा संपूर्णा ॥ ८ ॥

अथ सिद्धमूर्तिप्रतिष्ठाविधिः ॥ ९ ॥ सचायम् । तत्र सिद्धाः पञ्चदशभेदाः जिनशासने । तत्र स्वलिङ्गसिद्धानां स्त्रीनरनपुंसकरूपाणां पुण्डरीकब्राह्मीप्रभृतीनां परलिङ्गसिद्धानां वल्कलचीरीप्रभृतीनां स्त्रीनरनपुंसकरूपाणां मत्स्येन्द्रगोरक्षादीनां प्रतिष्ठाविधिरेक एव । तत्र यदि तेषां प्रतिष्ठां गृही कारयति तदा तद्गृहे शान्तिकं पौष्टिकं कुर्यात् । ततो बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं विधाय प्रतिष्ठां कुर्वीत । ततो मूलमन्त्रेण सिद्धमूर्तेः पञ्चामृतस्नात्रं विधाय ततो मूलमन्त्रेणैव वासक्षेपं कुर्यात् त्रिस्त्रिः सर्वाङ्गेषु । मूलमन्त्रो यथा—ॐ अं आं ह्रीं नमो सिद्धाणं बुद्धाण सर्वसिद्धाणं श्रीआदिनाथाय नमः तथा तत्तल्लिङ्गसिद्धानां प्रतिष्ठायां तत्तल्लिङ्गधराणा

पूजनं तत्तद्वस्तुपात्रभोजनदानं । यदि यतयः प्रतिष्ठां कुर्वन्ति तदा मूलमन्त्रेण वासक्षेपादेव सिद्धप्रतिष्ठा पूर्यते । जिण १ अजिण २ तित्थ ३ अतित्थ ४ इत्थी ५ गिह ६ अन्न ७ सलिंग ८ नर ९ नपुंस १० पत्तेय ११ संबुद्धाय १२ बुद्धबोहि १३ क १४ णिकाय १५ इति सिद्धभेदाः पञ्चदश ॥ इति प्रतिष्ठाधिकारे सिद्धमूर्तिप्रतिष्ठा संपूर्णा ॥ ९ ॥

अथ देवतावसरप्रतिष्ठाविधिः ॥ १० ॥ स चायम् । देवतावसरसमवसरणप्रतिष्ठायां बिम्बप्रतिष्ठावद्भूमिशुद्धिश्च तद्वत् । तत्र पोषधागारे सुविलिप्ते विशिष्टोल्लोचशोभिते सूरिः सुस्नातः कङ्कणमुद्रिकाहस्तः सदशान्यङ्गनव्यवस्त्रप्रावरणः पवित्रसुखासनासीनः समवसरणपूजनं विधिवत् भूमिशुद्धिस्नानं सकलीकरणं कुर्यात् । स च विधिः सूरिमन्त्रकल्पात् गुर्वागमादवसेयः । गोप्यत्वादिह नोच्यते । तत उपलिप्तभूमौ सूरिनिषद्यासीनः पवित्रचतुष्किकायां सुवर्णरूप्यताम्रकांस्यस्थालोपरि गङ्गासागरसिन्धुसागराभ्यां तत्कल्पोक्तविधिना समानीतान् अक्षान् सूरिहस्तप्रमाणेन सार्धमुष्टित्रयप्रमाणान् सिंहीव्याघ्रीहंसीकपर्दिकासहितान् संस्थापयेत् । तदुपरि अन्तरन्तः क्रमसंकुचितमणिवलयत्रयं स्थापयेत् । तत्र गच्छरीतिः केपांचिद्गच्छे वलयानि न भवन्ति । केपांचिद्गच्छान्तरे तानि रूप्यसुवर्णमणिमयगोलिकाप्रोतानि भवन्ति । अस्मद्गच्छे वलयत्रयं स्फटिकमयमेकं तदुपरि मध्ये शङ्खाक्षाश्चतुर्दिक्षु शङ्खाक्षस्थापनं च मध्ये महत्तरः सूर्यकान्तमणिः चतु-

र्विधु कनीयांसो मणयः क्रमेण बृहदक्षोपरि स्थाप्याः तन्मध्ये सार्धत्र्यङ्गुलः स्फटिकमयः स्थापनाचार्यः स्थाप्यः । ततः सूरिर्बिम्बप्रतिष्ठावद्दिक्पालानाहूय स्वस्य शुचिविद्या सकलीकरणं च पूर्ववत्कुर्यात् । ततो दक्षिणां रौद्रदृष्ट्या मध्याङ्गुलिद्वयोर्द्धीकरणेन ॐ ह्रीक्ष्वीं सर्वोपद्रवं समवसरणस्य रक्ष २ स्वाहा इति रक्षां कृत्वा सर्वं समवसरणं दुग्धेन स्नपयेत् यक्षकर्दमेन विलेपयेत् वस्त्रेणाच्छादयेत् । ततो विद्यापीठेन वारत्रयं वासक्षेपं कुर्यात् । इत्यधिवासना ॥ ततः प्रतिष्ठालग्ने संप्राप्ते गुरुणा हेमकङ्कणमुद्रिका श्वेताव्यङ्गवस्त्रविभूषितेन सौभाग्य १ प्रवचन २ परमेष्ठि ३ कृताञ्जलि ४ सुरभि ५ चक्र ६ गरुड ७ आरात्रिक ८ गणधररूपेण मुद्राष्टकेन मन्त्राधिराजस्य पञ्चमस्थानस्य जापं कृत्वा प्रविश्यमानश्वासेन सकलमूलमन्त्रेण वारत्रयं धूपोत्क्षेपपूर्वकं वस्त्रमपनीय प्रतिष्ठा कार्या । पूर्वं वासाः पञ्चविंशतिद्रव्यमया देवीप्रतिष्ठाधिकारोक्ता द्वादशमुद्राभिः मन्त्रणीयाः । ततः पूर्वलब्धिपदानि पठित्वा वासक्षेपो विधेयः । ततः ॐ वग्गु इत्यारभ्य एकविद्यापीठेन सप्तवेलं वाराक्षेपेण सर्वाङ्गाणा प्रतिष्ठा । ततो द्वितीयविद्यापीठेन बहिर्वलयस्य चतुःपरमेष्ठियुतस्य पञ्चपरमेष्ठियुतस्य पञ्चवेलं वासक्षेपेण प्रतिष्ठा । ततस्तृतीयविद्यापीठेन मध्यवलयस्य त्रिवेलं वासक्षेपेण प्रतिष्ठा । ततश्चतुर्थविद्यापीठेन मध्यवलयस्य मुख्यपरमेष्ठियुतस्य एकवेलं वासक्षेपेण प्रतिष्ठा । ततो मूलमन्त्रस्य शतपत्रपुष्पैः शाल्यक्षतैर्वा अष्टोत्तरशतजापः । ततः समवसरणस्तोत्रेण परमेष्ठिमन्त्रस्तोत्रेण चैत्यवन्दनं । ततो दिक्पालविसर्जन पूर्ववत् । ततः ॐ विसर २ प्रतिष्ठादेवते स्वस्थानं गच्छ २ स्वाहा । अनेन प्रतिष्ठादेवताविसर्जनम् ।

अत्र समवसरणं पूजनं गोप्यतया नोक्तं सूरिमन्त्रकल्पादवसेयम् ॥ इति प्रतिष्ठाधिकारे देवलावसरसमवसरणप्रतिष्ठा संपूर्णा ॥ १० ॥

अथ मन्त्रपट्टप्रतिष्ठाविधिः ॥ ११ ॥ स चायम् । तत्र मन्त्रपट्टा धातुमयाः स्वर्णरूप्यताम्रघटिताः काष्ठमया वा मिलितेन पञ्चामृतेन संस्नाप्य गन्धोदकेन शुद्धोदकेन प्रक्षाल्य यक्षकर्दमेनानुलिप्य पञ्चविंशतिवस्तुरूपवासक्षेपेण प्रतिष्ठा करणीया । वासक्षेपमन्त्रन्यासो यथालिखितमन्त्रपाठेनैव । उत्कीर्णमूर्तौ च ॐ ह्रीं अमुकदेवाय अमुकदेव्यै वा नमः इति मन्त्रन्यासः । वस्त्रमये पट्टमये लिखितचित्रमूर्तौ लिखितयन्त्रे वा समवसरणे वा भरिते वा तल्लिखितमन्त्रपाठेन तद्देवगर्भनमस्कारेण वा वासक्षेपमात्रेण प्रतिष्ठा पूर्यते । अत्र परमार्थेन स्नपनवर्जितेषु पट्टादिषु दर्पणबिम्बेषु स्नपनादि विधेयम् । स्नपनादिरहिता प्रतिष्ठा अप्रमाणा ॥ इति प्रतिष्ठाधिकारे मन्त्रपट्टप्रतिष्ठा संपूर्णा ॥ ११ ॥

अथ पितृमूर्तिप्रतिष्ठाविधिः ॥ १२ ॥ सचायम् । गृहिणां पितृमूर्तयः प्रासादस्थापिताः शैलमय्यो भवन्ति । गृहपूजितास्तु धातुमय्यः पट्टिकास्थापिता वा पट्टलिखिता वा भवन्ति । कण्ठपरिधेयाश्छिक्कच्छरिकारूपा नामाङ्किता वा भवन्ति तासां सर्वासां एक एव प्रतिष्ठाविधिः । बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं विधाय तत्स्नात्रोदकेन त्रिविधामपि पितृमूर्तिं स्नपयेत् । ततो गुरुर्वासक्षेपेण तन्मूर्तिषु तन्मन्त्रन्यासं कुर्यात् । प्रतिष्ठामन्त्रो यथा—ॐ नमो भगवते अरिहंते जिणस्स महाबलस्स महाणुभावस्स सिवगइगयस्स सिद्धस्स बुद्धस्स अक्ख-

अत्र समवसरणार्थं नवापि ग्रहमूर्तीः स्थापयेत् । उपयुक्तत्वात् एकस्य द्वयोः त्रयाणां चतुःपञ्चानां वा रपृक्षया मूर्तिस्थापनं कुर्यात् । ग्रहाणां काष्ठमयमूर्तित्वे क्रमेणादित्यादीनां रक्तचन्दनश्रीखण्डखदिरनिम्बकदम्बधातकीशेफालीबब्बूलबदरीकाष्ठमय्यो मूर्तयो भवन्ति । तेषां च धात्वपेक्षया क्रमेण सूर्यादीनां ताम्ररूप्यत्रपुसीसस्वर्णरूप्यलोहकांस्यरीरीमय्यो मूर्तयो भवन्ति । तेषां च कुण्डलमुद्रिकादौ स्थापने पद्मरागमुक्ताफलप्रवालमरकतपुष्परागवज्रइन्द्रनीलगोमेदवैडूर्यैः स्थापनाः । तासां मूर्तीनां स्थापनानां च एक एव प्रतिष्ठाक्रमः । तेषामायुधवाहनानि वास्तुशास्त्रेभ्योऽवसेयानि । प्रतिष्ठाविधिरयम् । जिनस्नात्रानन्तरं पञ्चविंशतिवस्तुवासैः मन्त्रन्यासः पूर्वं च सर्वेषां क्षीरस्नात्रम् । सूर्यमन्त्रो यथा—ॐ ह्रीं श्रीं घृणि २ नमः सूर्याय भुवनप्रदीपाय जगच्चक्षुषे जगत्साक्षिणे भगवन् श्रीसूर्य इह मूर्तौ स्थापनायां अवतर २ तिष्ठ २ प्रत्यहं पूजकदत्तां पूजां गृहाण २ स्वाहा ॥ १ ॥ चन्द्रमन्त्रो यथा—ॐ चंचंचुरुचुरु नमश्चन्द्राय ओषधीशाय सुधाकराय जगज्जीवनाय सर्वजीवितविश्वंभराय भगवन् श्रीचन्द्र इह० शेषं पूर्ववत् ॥ २ ॥ भौममन्त्रो यथा—ॐ ह्रीं श्रीं नमो मङ्गलाय भूमिपुत्राय वक्राय लोहितवर्णाय भगवन् मङ्गल इह० शेषं० ॥ ३ ॥ बुधमन्त्रो यथा—ॐ क्रौंप्रौं नमः श्रीसौम्याय सोमपुत्राय प्रहर्षुलाय हरितवर्णाय भगवन् बुध इह० शेषं० ॥ ४ ॥ जीवमन्त्रो यथा—ॐ जीवजीव नमः श्रीगुरवे सुरेन्द्रमन्त्रिणे सोमाकाराय सर्ववस्तुदाय सर्वशिवंकराय भगवन् श्रीबृहस्पते इह २ शेषं० ॥ ५ ॥ शुक्रमन्त्रो यथा—ॐ श्रीं श्रीं नमः श्रीशुक्राय काव्याय दैत्यगुरुवे संजीवनीविद्यागर्भाय भगवन्

श्रीशुक्र इह० शेषं० ॥ ६ ॥ शनिमन्त्रो यथा—ॐ शमशम नमः शनैश्चराय पङ्गवे महाग्रहाय श्यामवर्णाय नीलवासाय भगवन् श्रीशनैश्चर इह० शेषं० ॥ ७ ॥ राहुमन्त्रो यथा—ॐ रं रं नमः श्रीराहवे सिंहिकापुत्राय अतुलबलपराक्रमाय कृष्णवर्णाय भगवन् श्रीराहो इह० शेषं० ॥ ८ ॥ केतुमन्त्रो यथा—ॐ धूमधूम नमः श्रीकेतवे शिखाधराय उत्पातदाय राहुप्रतिच्छन्दाय भगवन् श्रीकेतो इह० शेषं० ॥ ९ ॥ एभिर्मन्त्रैः क्रमेण त्रिस्त्रिः वासक्षेपेण प्रतिष्ठा संपद्यते । ततोऽनन्तरं चैत्यवन्दनं शान्तिपाठः । नक्षत्राणां प्रतिष्ठा तु तत्तद्दैवतमन्त्रैर्वा संक्षेपेण संपद्यते । शेषो विधिर्ग्रहवत् । तद्दैवतमन्त्राः शान्त्यधिकारे कथयिष्यन्ते । तारकाणां तु प्रतिष्ठा ॐ ह्रीं श्रीं अमुकर्क्षे अमुकतारके इहावतर २ तिष्ठ २ आराधककृतां पूजां गृहाण २ स्थिरीभव स्वाहा । अनेन मन्त्रेण वासक्षेपः । सर्वतारकाणां शेषो विधिर्ग्रहवत् ॥ इति प्रतिष्ठाधिकारे सूर्यादिनवग्रहप्रतिष्ठा संपूर्णा ॥ १४ ॥

॥ अथ चतुर्णिकायदैवतमूर्तिप्रतिष्ठाविधिः ॥ १५ ॥ सचायं भुवनपतीनां दशविधानां विंशतीन्द्राणां व्यन्तराणा षोडशविधानां वा त्रिंशदिन्द्राणां वैमानिकानां द्वादशकल्प नवग्रैवेयक पञ्चाणुत्तरभवानां दशेन्द्राणां तत्सद्वर्णकाष्ठधातुरत्नघटितमूर्तीनामथ प्रतिष्ठाविधिः । चैत्ये वा गृहे वा पूर्वं बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रम् । ततो मिलितेन पञ्चामृतेन दैवतप्रतिमास्नात्रम् । ततः पञ्चविंशतिवस्तुवासैः वासक्षेपः धूपदानं यक्षकर्दमलेपनं पुष्पादिपूजा । प्रतिष्ठामन्त्रो यथा—ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं क्ल्रूं कुरु २ तुरु २ कुलु २ चुरु २ चुलु २ चिरि २ चिलि २

किरि २ किलि २ हर २ सर २ हूं सर्वदेवेभ्यो नमः। अमुकनिकायमध्यगत अमुकजातीय अमुकपद अमुकव्यापार अमुकदेव इह मूर्तिस्थापनायां अवतर २ तिष्ठ २ चिरं पूजकदत्तां पूजां गृहाण २ स्वाहा ॥ इति प्रतिष्ठामन्त्रः ॥ निकायस्थाने भुवनपतिव्यन्तरवैमानिककथनं जातिस्थाने भुवनपतिष्वसुरादिकथनं व्यन्तरेषु पिशाचादिकथनं वैमानिकेषु सौधर्मभवादिकथनं पदस्थाने इन्द्रसामानिकपार्षद्यत्रायस्त्रिंशअङ्गरक्षलोकपालानिकप्रकीर्णकाभियोगिककैल्विषिकलौकान्तिकजृम्भकादिकथनं कर्मकथने तद्गुणकृतकीर्तनवर्णआयुधपरिवारकथनं। इति मन्त्रमध्ये अमुकस्थाने विवक्षा। एवं देवीनामपि। अत्र गणिपिटकयक्षशासनयक्षिणीब्रह्मशान्तिप्रतिष्ठा व्यन्तरेष्वन्तर्भवति कन्दर्पादिप्रतिष्ठा वैमानिकेषु लोकपालानां प्रतिष्ठा भवनपतिषु निर्ऋतेः प्रतिष्ठा व्यन्तरेषु ज्योतिषाणां प्रतिष्ठा ग्रहप्रतिष्ठायामन्तर्भूता ॥ इति प्रतिष्ठाधिकारे चूर्णीकायदेवप्रतिष्ठा संपूर्णा ॥ १५ ॥

अथ गृहप्रतिष्ठाविधिः ॥ १६ ॥ सचार्य वास्तुशास्त्रानुसारेण सूत्रधारैर्यथासंस्थानविधिरचिते गृहे राजमन्दिरे सामान्यमन्दिरे वा सम एव प्रतिष्ठाक्रमः। यथा पूर्वं तत्र गृहे जिनबिम्बमानीय बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं विधाय तत्स्नात्रजलेन सर्वत्र गृहे अभिषेचनं कुर्यात्। ततः पूर्वबहिर्द्वारे देहलीं निर्मलजलक्षालितां गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यपूजितां लिखितोंकारां द्वारश्रियं च तथाविधां धौतचर्चितपूजितां लिखितह्रींकारां त्रिवासक्षेपेण द्वयोरपि प्रतिष्ठां विदध्यात्। मन्त्रो यथा—ॐ ह्रीं देहल्यै नमः। ॐ ह्रीं द्वारश्रियै नमः। बहिस्तो

वामे गङ्गायै नमः। दक्षिणे यमुनायै नमः। इति मन्त्रैर्जलगन्धाक्षतपुष्पधूपदीपनैवेद्यदानपूर्वं त्रिस्त्रिर्वासक्षेपेण प्रतिष्ठा। सर्वेष्वपि द्वारेष्वियमेव प्रतिष्ठा। ततोऽन्तः प्रविश्य सर्वभित्तिभागेषु ॐ अं अपवारिण्यै नमः। इति मन्त्रेण द्वारवत्प्रतिष्ठा। ततः शालासु द्वारेषु पूर्ववत्। स्तम्भेषु च ॐ श्री शेषाय नमः। सर्वस्तम्भेषु द्वारविधिना इयमेव प्रतिष्ठा। ततो मध्यशालासु द्वारेषु बहिःस्तम्भेषु भित्तिषु पूर्ववत्। तद्भूमौ च ॐ श्रीं मध्यदेवतायै नमः इति तद्विधिना वासक्षेपेण प्रतिष्ठा। ततोऽपवरकेषु ॐ आं श्री गर्भश्रियै नमः। द्वारभित्तिच्छदिस्तम्भेषु पूर्ववत्। ततः पाकशालायां ॐ श्री अन्नपूर्णायै नमः। कोष्ठागारेऽप्ययमेव मन्त्रः। भाण्डागारे ॐ श्री महालक्ष्म्यै नमः। जलागारे ॐ वं वरुणाय नमः। शयनागारे ॐ शौं संवेशिन्यै नमः। देवतागारे ॐ ह्रीं नमः। उपरितनभूमिकासु सर्वासु ॐ आं क्रौं किरीटिन्यै नमः। हस्तिशालायां ॐ श्रीं श्रियै नमः। अश्वशालायां ॐ रैं रेवंताय नमः। गोमहिषीछागीवृषभशालासु ॐ ह्रीं अडनडिकिलि २ स्वाहा। आस्थानशालासु ॐ सुरमण्डिन्यै नमः। इति सर्वागारेषु पूर्वोक्तवासैः पूर्वोक्तद्वारे स्तम्भच्छदिभित्तिविधिना प्रतिष्ठां विधायाङ्गणमागच्छेत्। तत्र कलशप्रतिष्ठावत् दिक्पालानाहूय शांतिबलिं दद्यात्। ततोऽनंतरं शांतिकं पौष्टिकं च कुर्यात्। स्वगुरुस्वज्ञातिभ्यो भोजनतांबूलवस्त्रदानं। हट्टे ॐ श्रीवाञ्छितदायिन्यै नमः। मठे ॐ ऐंवाग्वादिन्यै नमः। उटजेषु ॐ ह्रीं क्लूं सर्वायै नमः। धातुघटनशालायां ॐ भूतधात्र्यै नमः। तृणागारे ॐ शौं शांतायै नमः। सत्रागारे पाकशालावत्। प्रपायां पानीयशालावत्। होमशालायां ॐ रं अग्नये नमः। एतासु

अथ दुर्गयन्त्रप्रतिष्ठाविधिः ॥ २० ॥ सचायम् । नवकृते दुर्गे पूर्वं चतुर्विंशतितन्तुसूत्रेण बहिरन्तः शान्तिमन्त्रेण रक्षां कुर्यात् । ततस्तन्मध्ये ईशानदिग्भागे जिनबिम्बं न्यस्य बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं विधाय बृहद्दशवलय-नन्द्यावर्तस्थापनं होमं च बिम्बप्रतिष्ठावत्कुर्यात् । ततः शान्तिकं पौष्टिकं च यथाविधि कुर्यात् । ततः शान्तिकपौष्टिककलशजलं गृहीत्वा अन्तर्बहिश्च धारां दद्यात् । प्रतिकपिशीर्षं प्रतिकोष्टकं वासक्षेपं च कुर्यात् । धारादानवासक्षेपमन्त्रो यथा—ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं ब्लूं दुर्गे दुर्गमे दुःप्रधर्षे दुःसहे दुर्गे अवतर २ तिष्ठ २ दुर्गस्योपद्रवं हर २ डमरं हर २ दुर्भिक्षं हर २ परचक्रं हर २ मरकं हर २ सर्वदा रक्षां शान्तिं तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं कुरु २ स्वाहा । एवं दुर्गप्रतिष्ठां विधाय प्रतोलीप्रतिष्ठां द्वारप्रतिष्ठां च कुर्यात् । अयं च विशेषः अधोभागे दक्षिणे ॐ अनन्ताय नमः । वामे ॐ वासुकये नमः । उपरि दक्षिणे ॐ श्रीमहालक्ष्म्यै नमः । वामे ॐ गं गणेशाय नमः । ततोऽनन्तरं दुर्गस्य मध्यभागं समागत्य गोमयानुलिप्तभूमौ ऊर्ध्वीभूय कलशविधिवत् दिक्पालानाहूय शान्तिबलिं कलशविधिवद्दद्यात् । ततो नन्द्यावर्तविसर्जनं पूर्ववत् । ततः साधुपूजनं संघपूजनं च । यन्त्रप्रतिष्ठायां तु भैरवादियन्त्राणां चैकैव प्रतिष्ठा । तत्र यन्त्रेषु पूर्णीभूतेषु तन्मूले जिनबिम्बं न्यस्य बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं विधाय तत्स्नात्रोदकेन मन्त्रमभिषिच्य वासक्षेपं कुर्यात् । वासक्षेपमन्त्रो यथा—ॐ ह्रीं पद्र २ लिहि २ ग्रन्थे ग्रन्थिनि भगवति यन्त्रदेवते इह अवतर २ शत्रून् हन २ समीहितं देहि २ स्वाहा । ततोऽनन्तरं अनेनैव मन्त्रेण रक्षाबन्धः ततो वैज्ञानिकसन्माननम् ॥ इति प्रतिष्ठाधिकारे दुर्गयन्त्रप्रतिष्ठाविधिः संपूर्णः ॥ २० ॥

अथाधिवासनाविधिः ॥ २१ ॥ सचायम् । अधिवासना तु वासक्षेपेण कुलाभिषेकनहस्तन्यासेन वा भवति। पूजाभूम्यधिवासने—"ॐ लल। पवित्रिताया मन्त्रैकभूमौ सर्वसुरासुराः । आयान्तु पूजां गृह्णन्तु यच्छन्तु च समीहितम् ॥ १ ॥" शयनभूम्यधिवासने—"ॐ लल। समाधिसंहतिकरी सर्वविघ्नापहारिणी। संवेशदेवतात्रैव भूमौ तिष्ठतु निश्चला ॥ २ ॥" आसनभूमौ—"ॐ लल । शेषमस्तकसंदिष्टा स्थिरा सुस्थिरमङ्गला। निवेशभूमावत्रास्तु देवता स्थिरसंस्थितिः ॥ ३ ॥" विहारभूमौ—"ॐ लल। पदे पदे निधानानां खानीनामपि दर्शनम्। करोतु प्रीतहृदया देवी विश्वंभरा मम ॥ ४ ॥" क्षेत्रभूमौ—"ॐ लल । समस्तरम्यवृक्षाणां धान्यानां सर्वसंपदाम् । निदानमस्तु मे क्षेत्रभूमिः संप्रीतमानसा ॥ ५ ॥" सर्वोपयोग्यभूमिषु च सर्वासु—"ॐ लल। यत्कार्यमहमत्रैकभूमौ संपादयामि च। तच्छीघ्र सिद्धिमायातु सुप्रसन्नास्तु मे क्षितिः॥६॥" जलाधिवासने—"ॐ वव। जलं निजोपकाराय परोपकृतयेऽथवा । पूजार्थायाथ गृह्णामि भद्रमस्तु न पातकम् ॥ ७ ॥" वन्ह्यधिवासने—"ॐ रं। धर्मार्थकार्यहोमाय स्वदेहार्थाय वाऽनलम् । संधुक्षयामि नः पापं फलमस्तु ममेहितम् ॥ ८ ॥" चुल्ल्यधिवासने—"ॐ रं। अग्न्यगारमिदं शान्तं भूयाद्विघ्नविनाशनम् । तद्युक्तिपाकेवान्येन पूजिताः सन्तु साधवः ॥ ९ ॥" शकट्यधिवासने—"ॐ रं । सर्वदेवेष्टदानस्य महातेजोमयस्य च। आधारभूता शकटी वहेरस्तु समाहिता ॥ १० ॥" वस्त्राधिवासने—"ॐ श्रीं । चतुर्विधमिदं वस्त्रं स्त्रीनिवाससुखाकरम्। वस्त्रं देहधृतं भूयात्सर्वसंपत्तिदायकम् ॥ ११ ॥" भूषणाधिवासने—"ॐ श्रीं । मुकुटाङ्गदहारा-

धहाराः कटकनूपुरे । सर्वभूषणसंघातः श्रियेऽस्तु वपुषा धृतः ॥ १२ ॥" माल्याधिवासने—"ॐ श्रीं । सर्वदे-
वस्य संतृप्तिहेतु माल्यं सुगन्धि च । पूजाशेषं धारयामि स्वदेहेन त्वदर्चना ॥ १३ ॥" गन्धाधिवासने—"ॐ
र्ये । कर्पूरागरुकस्तूरीश्रीखण्डशशिसंयुतः । गन्धपूजादिशेषो मे मण्डनाय सुखाय च ॥ १४ ॥" ताम्बूला-
...नें—"ॐ श्रीं । नागवल्लीदलैः पूगकस्तूरीवर्णमिश्रितैः । ताम्बूलं मे समस्तानि दुरितानि निकृन्ततु
...ोद्यच्छत्रयोरधिवासने—"ॐ श्रीं ह्रीं । मुक्ताजालसमाकीर्णं छत्रं राज्यश्रियः समम् । श्वेतं
। दद्याद्राज्यश्रियं स्थिराम् ॥ १६ ॥" शय्यासनसिंहासनाद्यधिवासने—"ॐ ह्रीं लल । इदं शा-
वं रचितं कनकादिभिः । वस्त्रादिभिर्वा काष्ठाद्यैः सर्वसौख्यं करोतु मे ॥ १७ ॥" गजतुरङ्गादिपर्या-
सने—"ॐ स्थांस्थीं । सर्वावष्टम्भजननं सर्वासनसुखप्रदम् । पर्याणं वर्ममत्रास्तु शरीरस्य सुखावहम्
८ ॥" पादत्राणाधिवासने—"ॐ सः । काष्ठचर्ममयं पादत्राणं सत्राङ्घ्रिरक्षणम् । नयतान्मां पूर्णकामका-
रिणीं भूमिमुत्तमाम् ॥ १९ ॥" सर्वपात्राधिवासने—"ॐ क्रां । स्वर्णरूप्यताम्रकांस्यकाष्ठमृच्चर्मभाजनम् । पा-
नान्नहेतु सर्वाणि वाञ्छितानि प्रयच्छतु ॥ २० ॥" सर्वौषधाधिवासने—"ॐ सुधासुधा । धन्वन्तरिश्च नासत्यौ
मुनयोऽत्रिपुरस्सराः । अत्रौषधस्य ग्रहणे निघ्नन्तु सकला रुजः ॥ २१ ॥" मण्यधिवासने—"ॐ वं हं सः । म-
णयो वारिधिभवा भूमिभागसमुद्भवाः । देहिदेहभवाः सन्तु प्रभावाद्वाञ्छितप्रदाः ॥ २२ ॥" दीपाधिवासने
—"ॐ जप २ । सूर्यचन्द्रश्रेणिगतसर्वपापतमोपहः । दीपो मे विघ्नसंघातं निहन्यान्नित्यपार्वणः ॥ २३ ॥"
॥

भोजनाधिवासने—"ॐ हन्तु २। पूजादेवबलेः शेषं शेषं च गुरुदानतः। भोजनं मम तृप्त्यर्थं तुष्टिं पुष्टिं करोतु च ॥ २४ ॥" भाण्डागारकोष्ठागाराधिवासन गृहप्रतिष्ठायां ज्ञेयम् ॥ २५ ॥ पुस्तकाधिवासने—"ॐ ऐं। सारस्वतमहाकोशनिलयं चक्षुरुत्तमम्। श्रुताधारं पुस्तकं मे मोहध्वान्तं निकृन्ततु ॥ २६ ॥" जपमालाधिवासने—"ॐ ह्रीं। रत्नैः सुवर्णैर्बीजैर्या रचिता जपमालिका। सर्वजापेषु सर्वाणि वाञ्छितानि प्रयच्छतु ॥२७॥" वाहनाधिवासने—"ॐ यां यां। तुरङ्गहस्तिशकटरथमर्त्योढवाहनम्। गमने सर्वदुःखानि हत्वा सौख्यं प्रयच्छतु ॥ २८ ॥" सर्वशस्त्राधिवासने—"ॐ द्रां द्रीं ह्रीं। अमुक्तं चैव मुक्तं च सर्वं शस्त्रं सुतेजितम्। हस्तस्थं शत्रुघाताय भूयान्मे रक्षणाय च ॥ २९ ॥" कवचाधिवासने—"ॐ रक्ष २। लोहचर्ममयो दंशो वज्रमन्त्रेण निर्मितः। पततोऽपि हि वज्रान्मे सदा रक्षां प्रयच्छतु ॥ १ ॥" प्रक्षराधिवासने—"ॐ रक्ष २। तुरंगस्यास्य रक्षार्थं प्रक्षर धारितं सदा। कुर्यात्पोषं स्वपक्षीये परपक्षे च खण्डनम् ॥ २ ॥" स्फराधिवासने—"ॐ रक्ष २। सर्वोपनाहसहितः सर्वशस्त्रापवारणः। स्फरः स्फुरतु मे युद्धे शत्रुवर्णक्षयकरः ॥ ३ ॥" गोमहिषीवृषभाधिवासने—"ॐ घन २। गावो नानाविधैर्वर्णैः श्यामला महिषीगणाः। वृषभाः सर्वसंपत्तिं कुर्वन्तु मम सर्वदा ॥ ३१ ॥" गृहोपकरणाधिवासने—"ॐ श्रीं। गृहोपकरणं सर्वं स्थाली घट उलूखलम्। स्थिरं चलं वा सर्वत्र सौख्यानि कुरुताद्गृहे ॥ ३२ ॥" क्रेयाधिवासने—"ॐ श्रीं। गृह्यमाणं मया सर्वं क्रयवस्तु निरन्तरम्। सदैव लाभदं भूयात्स्थिरं सुखदमेव च ॥ ३३ ॥" विक्रयाधिवासने—"ॐ श्री। एतद्वस्तु च विक्रेयं विक्रीणामि

यदञ्जसा । तत्सर्वं सर्वसंपत्तिं भाविकाले प्रयच्छतु ॥ ३४ ॥" सर्वभोग्योपकरणाधिवासने—"ॐ खं खं । सर्वभोग्योपकरणं सजीवं जीववर्जितम् । तत्सर्वं सुखदं भूयान्माभूत्पापं तदाश्रयम् ॥ ३५ ॥" चामराधिवासने—"ॐ चं चं । गोपुच्छसंभवं हृद्यं पवित्रं चामरद्वयम् । राज्यश्रियं स्थिरीकृत्य वाञ्छितानि प्रयच्छतु ॥ ३६ ॥" सर्ववाद्याधिवासने—"ॐ वद् । सुषिरं च तथाऽऽनद्धं ततं घनसमन्वितम् । वाद्यं प्रौढेन शब्देन रिपुचक्रं निकृन्ततु ॥ ३७ ॥" उक्तव्यतिरिक्तसर्ववस्त्वधिवासने—"ॐ श्रीं आत्मा । सर्वाणि यानि वस्तूनि मम यान्त्युपयोगिताम् । तानि सर्वाणि सौभाग्यं यच्छन्तु विपुलां श्रियम् ॥ ३८ ॥" यस्य वस्तुनो न कस्य जीवाजीवरूपस्य गृह्यमाणस्याधिवासनं तत्तन्मन्त्रेण विधेयम् । उक्तव्यतिरिक्तस्यान्तिममन्त्रेण विधेयम् । चन्द्रबलमात्रेण शुभदिने अधिवासना विधीयते—"भद्रं कुरुष्व परिपालय सर्ववंशं विघ्नं हरस्व विपुलां कमलां प्रयच्छ । जैवातृकार्कसुरसिद्धजलानि यावत्स्थैर्यं भजस्व वितनुष्व समीहितानि ॥ १ ॥" अनेन वृत्तेन सर्वदेवदेवीकलशध्वजादिस्थापनं विधेयम् । "अर्हन्मते कदाचिन्न प्रतिष्ठा निशि जायते । विशेषेण निषिद्धा तु जिनवल्लभसूरिभिः ॥ २ ॥" ॥ ॥ अथ सर्वेषां प्रतिष्ठादिनशुद्धिर्यथा । "अथामरस्थापनमुत्तरायणे स्वदेववारर्क्षतिथिक्षणादिषु । सिते च पक्षे शशितारयोर्बले विधौ विलग्ने च शुभावलोकिते ॥ १ ॥ रोहिण्युत्तरपौष्णवैष्णवकरादित्याश्विनीवासवानूराधेन्दवजीवभेषु गदितं विष्णोः प्रतिष्ठापनम् । पुष्यश्रुत्यभिजित्सु चेश्वरकयोर्वित्ताधिपस्कन्दयोर्मैत्रे तिग्मरुचेः करे निर्ऋतिभे दुर्गादिकानां स्मृतम् ॥ २ ॥ गणपरिवृढरक्षोयक्षभूता-

सुराणां प्रमथफणिसरस्वत्यादिकानां सपौष्णम् । श्रवसि सुगतनाम्नो वासवे लोकपानां निगदितमखिलानां स्थापनं च स्थिरेषु ॥ ३ ॥ ससर्पयो यत्र चरन्ति धिष्ण्ये कार्या प्रतिष्ठा खलु तत्र तेषाम् । श्रीव्यासवाल्मीकिपटोद्भवानां यथा स्मृता वाक्पतिभग्रहाणाम् ॥ ४ ॥ सिंहोदये दिनकरो मिथुने महेशो नारायणश्च युवतौ घटभे विधाता । देव्यो द्विमूर्तिभवने च निवेशनीयाः क्षुद्राश्चरे स्थिरगृहे निखिलाश्च देवाः ॥ ५ ॥ तेजस्विनी क्षेमकृदग्निदाहविधायिनी स्याद्वरदा दृढा च । आनन्दकृत्कल्पनिवासिनी च सूर्यादिवारेषु भवेत्प्रतिष्ठा ॥ ६ ॥ केन्द्रत्रिकोणभववर्तिषु सद्ग्रहेषु चन्द्रार्कभौमशनिषु त्रिषडायगेषु । सांनिध्यमेति नियतं प्रतिमासु देवः कर्तुः सुतार्थसुखसंपदरोगिता च ॥ ७ ॥ सौम्या लग्नाद्याश्रिता मूर्तिपूर्वान् भावान्वीर्यैरुत्कटा वर्धयन्ति । षष्ठं हित्वा भावमेते हि तत्र शत्रुध्वस्तिं कर्तुरुत्पादयन्ति ॥ ८ ॥ संवत्सरादितिथिवारगुणास्ततश्च योगाभिधं प्रकरणं करणप्रशंसा। भानां फलानि तदनु क्षणजा गुणाश्च पश्चादुपग्रहफलं रविसंक्रमेऽथ ॥९॥ स्याद्गोचरः शशियलं च विलग्नचिन्ता संस्कारजाश्च विधयोऽग्निपरिग्रहान्ताः । यात्राविवाहविधिरालयसन्निवेशो वेश्मप्रवेशनवस्त्रसुरप्रतिष्ठाः ॥ १० ॥" इति सर्वेषां अधिवासनवर्जितानां दिनशुद्धिः लग्नशुद्धिश्च ॥ ॥ अथ प्रतिष्ठालक्षणम् । "पूर्वशिरस्का स्नातां सुवर्णरत्नाम्बुभिश्च सुसुगन्धैः । नानातूर्यनिनादैः पुण्याहैर्वेदनिर्घोषैः ॥ १ ॥ ऐन्द्र्यां दिशीन्द्रलिङ्गा मन्त्राः प्राग्दक्षिणेऽग्निलिङ्गाश्च । जप्तव्या द्विजमुख्यैः पूज्यास्ते दक्षिणाभिश्च ॥ २ ॥ यो देवः संस्थाप्यस्तन्मन्त्रैश्चानलं द्विजो जुहुयात् । अग्निनिमित्ताऽ निमिषाः प्रोक्तानीन्द्रध्वजोत्थेन ॥ ३॥ विष्णो-

भीगवतान्भगांश्च सवितुः शम्भोः सभसाद्विजान् मातॄणामपि मातृमण्डलविदो विप्रान्विदुर्ब्रह्मणः । शाक्या-
न्सर्वहितस्य शुद्धमनसो नग्ना जिनानां विदुर्ये यं देवमुपाश्रिताः स्वविधिना तैस्तस्य कार्या क्रिया ॥ ४ ॥ इति
प्रतिष्ठालक्षणम् । प्रासादे पूर्णनिष्पन्ने स्थापना क्रियतेऽर्हतः । विष्णोर्विनायकस्यापि देव्याः सूर्यस्य सर्वथा ॥१॥
शिवस्य मूर्तियुक्तस्य द्वारेण स्यात्प्रवेशनम् । लिङ्गस्याच्छन्नप्रासादे प्रवेशो गगनाध्वना ॥ २ ॥ अर्हद्विष्णुगणा-
धीशसूर्यदेवीपिनाकिनाम् । क्रमात्प्रदक्षिणास्तिस्रः पञ्चत्र्यश्चैकखण्डकाः ॥ ३ ॥ वर्जयेदर्हतः पृष्ठिं दृष्टिं पशुप-
तेरपि । वैकुण्ठसूर्ययोः पार्श्वौ[1] चण्डीं सर्वत्र वर्जयेत् ॥ ४ ॥ अतः पुराद्बहिः कार्यं देव्या नूतनमालयम् । अन्य-
प्रासादकरणे विभापैव प्रदर्शिता ॥ ५ ॥ कुण्डाग्रस्य च कूपस्य कोणस्य विटपस्य च । अट्टालकस्य स्तम्भस्य
द्वारे वेधो विगर्हितः ॥ ६ ॥ उच्छ्रायभूमिं द्विगुणां त्यक्त्वा चैत्ये चतुर्गुणाम् । वेधादिदोषो नैव स्यादेवं त्वष्ट-
मतं यथा ॥ ७ ॥ अत्युचत्वादेककत्वात्तथाच पृथुलाङ्गणात् । अत्युचपीठाद्रूपानां तद्गृहे वेध इष्यते ॥ ८ ॥ ॥
इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे प्रतिष्ठाकीर्तनो नाम त्रयस्त्रिंशत्तम उदयः ॥३३॥
ग्रन्थाग्रं ७२०५

---

1 पार्श्वौ इति पाठः ।

चतुस्त्रिंश उदयः ।

अथ शान्तिकाधिकारविधिः ॥ स यथा । तत्रादौ गुरुर्गृहस्थगुरुर्वा सुस्नातः कङ्कणमुद्राङ्कितकरः सदशाभ्यङ्गश्वेतवस्त्रधरो भवेत् । शान्तिककारोऽपि तादृग्वेषभूषणधारी सभ्रातृपुत्रो भवेत् । गीतनृत्यवाद्यादिनारीमङ्गलगायनाचारं च प्रगुणीकुर्यात् । ततो बृहत्स्नात्रविधिनारभेत् । प्रथमं स्नात्रपीठे शान्तिनाथप्रतिमास्थापनम् । निश्चयेन तत्प्रतिमाया अलाभे अन्यजिनप्रतिमाया अपि शान्तिनाथप्रतिमाकल्पनम् । मन्त्रो यथा—ॐ नमोऽर्हद्भ्यस्तीर्थंकरेभ्यः सममस्त्वत्र तीर्थंकरनाम पञ्चदशकर्मभूमिभवस्तीर्थंकरो योऽत्राराध्यते सोऽत्र प्रतिमायां सन्निहितोऽस्तु । अनेन मन्त्रेण जिनप्रतिमायां यस्य तीर्थंकरस्य कल्पना विधीयते स तीर्थंकरः प्रतिमायां पूजितो भवति । अत एव वासक्षेपेणान्यप्रतिमायां शान्तिजिनकल्पना । तदनन्तरं पूर्वमर्हत्कल्पविधिना पूर्णां पूजां विधाय । ततो बृहत्स्नात्रविधियुक्त्या कुसुमाञ्जलिक्षेपं विदध्यात् । ततो बिम्बाग्रे पवित्राणि स्वर्णरूप्यताम्रकांस्यमयानि वा सप्त पीठानि न्यसेत् । तत्र प्रथमपीठे पञ्चपरमेष्ठिस्थापनं । अक्षतैस्तिलकैर्वा[1] मालाक्रमेण द्वितीयपीठे दिक्पालस्थापनं । तथैव दिक्क्रमेण तृतीयपीठे राशिस्थापनत्रयंत्रयं कृत्वा चतुर्दिक्षु चतुर्थपीठे नक्षत्रस्थापन ससकं २ कृत्वा चतुर्दिक्षु । पञ्चमपीठे ग्रहस्थापन दिक्क्रमेण क्षेत्रपालवर्जितम् ।

---

1 अक्षैर इति पाठ ।

षष्ठपीठे विद्यादेवीस्थापनं चतुष्कं कृत्वा चतुर्दिक्षु। सप्तमपीठे गणपतिकार्तिकेयक्षेत्रपालपुरदेवता[illegible]
देवस्थापनं। ततः परमेष्ठीपूजनं पूर्ववत्। पञ्चहस्तवस्त्राच्छादनम्। तत्र शेषं नन्द्यावर्तवत्। दिक्पालपूजनं न-
न्द्यावर्तवत्। तत्र दशहस्तवस्त्राच्छादनम्। राशिपूजनं यथा। पुष्पाञ्जलिं गृहीत्वा। [“मेषवृषमिथुनकर्कटसिं-
हकनीवाणिजादिचापधराः। मकरधनमीनसंज्ञा संनिहिता राशयः सन्तु ॥ १ ॥” अनेन वृत्तेन राशिपीठो-
परि पुष्पाञ्जलिप्रक्षेपः। मेषंप्रति। मङ्गलस्य निवासाय सूर्योच्चत्वकराय मेषाय पूर्वसंस्थाय नमः + प्रथमराशये
ॐ नमो मेषाय मेष इह शान्तिकमहोत्सवे आगच्छ २ इदमर्घ्यं पाद्यं बलिं चरुं आचमनीयं गृहाण २ सन्नि-
हितो भव २ स्वाहा जलं गृहाण २ गन्धं अक्षतान् फलानि पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं सर्वोपचारान् शान्तिं कुरु
२ तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं सर्वसमीहितानि यच्छ २ स्वाहा। अनेन मन्त्रेण सर्वोपचारैर्मेषपूजनं। वृषंप्रति।
“चन्द्रोच्चकरणो याम्यदिशिस्थायी कवेर्गृहं। वृषः सर्वाणि पापानि शांतिकेऽत्र निकृन्ततु ॥ १ ॥” ॐ नमो
वृषाय वृष इह शेषं पूर्ववत् ॥ २ ॥ मिथुनंप्रति। “शशिनंदनगेहाय राहूच्चकरणाय च। पश्चिमाशास्थिता-
यास्तु मिथुनाय नमः सदा ॥ १ ॥” ॐ नमो मिथुनाय मिथुन इह शेषं० ॥ ३ ॥ कर्कंप्रति। “वाक्पतेरुच्चकरणं
शरणं तारकेशितुः। कर्कटं धनदाशास्थं पूजयामो निरन्तरम् ॥ १ ॥” ॐ नमः कर्काय कर्क इह शेषं० ॥ ४ ॥
सिंहंप्रति। “पद्मिनीपतिसंवासः पूर्वाशाकृतसंश्रयः। सिंहः समस्तदुःखानि विनाशयतु धीमताम् ॥ १ ॥” ॐ
नमः सिंहाय सिंह इह शेषं० ॥ ५ ॥ कन्यांप्रति। “बुधस्य सदनं रम्यं तस्यैवोच्चत्वकारिणी। कन्या कृतान्त-

दिग्वासा ममानन्दं प्रयच्छतु ॥ १ ॥" ॐ नमः कन्यायै कन्ये इह शेषं० ॥ ६ ॥ तुलांप्रति । "यो दैत्यानां महाचार्यस्तस्यावासत्वमागतः । शनेरुच्चत्वदातास्तु पश्चिमास्थस्तुलाधरः ॥ १ ॥" ॐ नमस्तुलाधराय तुलाधर इह शेषं० ॥ ७ ॥ वृश्चिक प्रति । "भौमस्य तु सुखं क्षेत्रं धनदाशाविभासकः । वृश्चिको दुःखसंघातं शान्तिकेऽत्र निहन्तु नः ॥ १ ॥" ॐ नमो वृश्चिकाय वृश्चिक इह शेषं० ॥ ८ ॥ धन्विनंप्रति । "सर्वदेवगणार्च्यस्य सदनं पददायिनः । सुरेन्द्राशास्थितो धन्वी धनवृद्धिं करोतु नः ॥ १ ॥" ॐ नमो धन्विने धन्विन् इह शेषं० ॥ ९ ॥ मकरंप्रति । "निवासः सूर्यपुत्रस्य भूमिपुत्रोच्चताकरः । मकरो दक्षिणासंस्थः संस्थाभीति विहन्तु नः ॥ १ ॥" ॐ नमो मकराय मकर इह शेषं० ॥ १ ॥ कुम्भंप्रति । "ग्रहेशतनयस्थान पश्चिमानन्ददायकः । कुम्भः करोतु निर्दंभं पुण्यारंभ मनीषिणाम् ॥ १ ॥" ॐ नमः कुम्भाय कुम्भ इह शेषं० ॥ ११ ॥ मीनंप्रति । "कवेरुच्चत्वदातारं क्षेत्रं सुरगुरोरपि । वन्दामहे नृधर्माशापावनं मीनमुत्तमम् ॥ १ ॥" ॐ नमो मीनाय मीन इह शेषं० ॥ १२ ॥ एभिर्मंत्रैः प्रत्येकपूजा । ततोऽनंतर ॐ मेषवृषमिथुनकर्कसिंहकन्यातुलवृश्चिकधनमकरकुम्भमीनाः सर्वराशयः स्वस्वाभ्यधिष्ठिताः इहशान्तिके आगच्छन्तु २ इदमर्घ्यं पाद्यं बलिं चरुं आचमनीयं गृह्णन्तु २ सन्निहिता भवन्तु २ स्वाहा जल गृह्णन्तु २ गन्धं० अक्षतान्० फलानि० मुद्रां० पुष्पं० धूपं दीपं नैवद्यं० सर्वोपचारान्० शान्ति कुर्वन्तु० तुष्टिं० पुष्टिं० ऋद्धिं वृद्धिं० सर्वसमीहितानि यच्छन्तु २ स्वाहा । अनेन सर्वराशीना संकुलपूजा । ततो द्वादशहस्तवस्त्रेणाच्छादनं । ततो नक्षत्रपीठे पुष्पाञ्जलि गृहीत्वा—"नासत्यप्रमुखा

देवा अधिष्ठितनिजोडवः । अत्रैत्य शान्तिके सन्तु सदा सन्निहिताः सताम् ॥ १ ॥" अनेन वृत्तेन नक्षत्रपीठे पुष्पाञ्जलिक्षेपः । ततः अश्विनीं प्रति–ॐ ज्वीं नमो नासत्याभ्यां स्वाहा इति मूलमन्त्रः । ॐ नमो नासत्याभ्यां अश्विनीस्वामिभ्यां नासत्यौ इह० शान्तिके आगच्छतं इदमर्घ्यं पाद्यं बलिं चरुं आचमनीयं गृह्णीतं संनिहितौ भवतं स्वाहा जलं गृह्णीतं २ गन्धं अक्षतान् फलानि मुद्रां पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं० सर्वोपचारान् गृह्णीतं २ शान्तिं कुरुतं २ तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं सर्वसमीहितानि ददतं २ स्वाहा । द्विवचनम् ॥ १ ॥ भरणीं प्रति– ॐ यं यं नमो यमाय स्वाहा इति मूलमन्त्रः । ॐ नमो यमाय भरणीस्वामिने यम इह शान्तिके आगच्छ २ इदमर्घ्यं बलिं चरुं २ आचमनीयं गृहाण २ संनिहितो भव २ स्वाहा । जलं गृहाण २ गन्धं गृहाण २ अक्षतान् फलानि मुद्रां पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं सर्वोपचारान् । शान्तिं कुरु २ तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं सर्वसमीहितानि देहि २ स्वाहा । एकवचनं ॥ २ ॥ कृत्तिकां प्रति—ॐ रं रं नमो अग्नयेस्वाहा इति मूलमन्त्रः । ॐ नमो अग्नये कृत्तिकास्वामिने अग्ने इह० शेषं० एकवचनं ॥ ३ ॥ रोहिणीं प्रति–ॐ ब्रह्म ब्रह्मणे नमः इति मूलमन्त्रः । ॐ नमो ब्रह्मणे रोहिणीश्वराय ब्रह्मन् इह० शेषं । एकव० ॥ ४ ॥ मृगशिरः प्रति—ॐ चं चं नमश्चन्द्राय नमः स्वाहा इति मूलमन्त्रः । ॐ नमश्चन्द्राय मृगशिरोधीशाय चन्द्र इह० शेषं० एकवच० ॥ ५ ॥ आर्द्रां प्रति–ॐ द्रु द्रु नमो रुद्राय स्वाहा इति मूलमन्त्रः । ॐ नमो रुद्राय आर्द्रेश्वराय रुद्र इह० शेषं० एकव० ॥ ६ ॥ पुनर्वसुं प्रति–ॐ जनि २ नमो अदितये स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो अदितये पुनर्वसुस्वामिन्यै अदिते इह० शेषं०

एक० स्त्रीलिङ्गे सन्निहिता भव २ इति ॥ ७ ॥ पुष्यं प्रति—ॐ जीव २ नमो वृहस्पतये स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो वृहस्पतये पुष्याधीशाय वृहस्पते इह० एक० ॥ ८ ॥ आश्लेषां प्रति—ॐ फुं फुं नमः फणिभ्यः स्वाहा इति मूल० । ॐ नमः फणिभ्य आश्लेषास्वामिभ्यः इह शान्तिके आगच्छत २ इदमर्घ्यं गृह्णीत २ सन्निहिता भवत २ स्वाहा जल गृह्णीत गन्धं अक्षतान् फलानि मुद्रां पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं सर्वोपचारान्० शान्ति कुरुत २ तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं सर्वसमीहितानि ददध्वं २ स्वाहा । वहुवचनं ॥ ९ ॥ मघांप्रति—ॐ स्वधा नमः पितृभ्यः स्वाहा इति मूल० । ॐ नमः पितृभ्यो मघेशेभ्यः पितर इह० शेषं० वहुवचनेन ॥ १० ॥ पूर्वाफाल्गुनीं प्रति—ॐ ऐं नमो योनये स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो योनये पूर्वाफाल्गुनीस्वामिन्यै योने इह० एकवच० स्त्रीलिङ्गेन सन्निहिता भव २ इति ॥ ११ ॥ उत्तराफाल्गुनीं प्रति—ॐ घृणि २ नमोऽर्यम्णे उत्तराफाल्गुनीस्वामिने अर्यमन् इह० शेषं० एक० ॥ १२ ॥ हस्तं प्रति—ॐ घृणि २ नमो दिनकराय स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो दिनकराय हस्तस्वामिने दिनकर इह० शेषं० एक० ॥ १३ ॥ चित्रांप्रति—ॐ तक्ष २ नमो विश्वकर्मणे स्वाहा इति मूल० । ॐ नमश्चित्रेशाय विश्वकर्मन् इह० शेषं० एक० ॥ १४ ॥ स्वातिं प्रति—ॐ यः यः नमो वायवे स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो वायवे स्वातीशाय वायो इह० शेषं० एक० ॥१५॥ विशाखांप्रति—ॐ वषट् नम इन्द्राय स्वाहा ॐ रं र नमो अग्नये स्वाहा इति मूलमन्त्रौ । ॐ नम इन्द्राग्निभ्यां विशाखास्वामिभ्यां इन्द्राग्नी इह० शेष० द्विव० ॥ १६ ॥ अनुराधांप्रति—ॐ नमःघृणि २ नमो मित्राय स्वाहा इति मूल० । ॐ

नमो मित्राय अनुराधेश्वराय मित्र इह० शेषं० एक० ॥ १७ ॥ ज्येष्ठां प्रति—ॐ वषट् नम इन्द्राय स्वाहा इति मूल० । ॐ नम इन्द्राय ज्येष्ठेश्वराय इन्द्र इह० शेषं० एक० ॥ १८ ॥ मूलं प्रति—ॐ पषा नमो निर्ऋतये स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो नैऋताय मूलाधीशाय नैऋते इह० शेषं० एक० ॥ १९ ॥ पूर्वाषाढां प्रति—ॐ वं वं नमो जलाय स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो जलाय पूर्वाषाढास्वामिने जल इह० शेषं० एक० ॥ २० ॥ उत्तराषाढां प्रति—ॐ विश्व २ नमो विश्वेदेवेभ्यः स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो विश्वेदेवेभ्यः उत्तराषाढास्वामिभ्यः विश्वेदेवा इह० शेषं० बहु० ॥ २१ ॥ अभिजितं प्रति—ॐ ब्रह्म २ नमो ब्रह्मणे स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो ब्रह्मणे अभिजिदीशाय ब्रह्मन् इह० शेषं० एक० ॥ २२ ॥ श्रवणं प्रति—ॐ अं नमो विष्णवे स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो विष्णवे श्रवणाधीशाय विष्णो इह० शेषं० एक ॥ २३ ॥ धनिष्ठां प्रति—ॐ नमो वसुभ्यः स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो वसुभ्यो धनिष्ठेशेभ्यः वसवः इह० शेषं० बहु० ॥ २४ ॥ शतभिषजं प्रति—ॐ वं वं नमो वरुणाय स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो वरुणाय शतभिषगीशाय इह० शेषं० एक० ॥ २५ ॥ पूर्वाभद्रपदां प्रति—ॐ नमो अजपादाय स्वाहा इति मूल० । ॐ नमो अजपादाय पूर्वाभद्रपदेश्वराय अजपाद इह० शेषं० एक० ॥ २६ ॥ उत्तराभद्रपदां प्रति—ॐ नमो अहिर्बुध्न्याय उत्तराभद्रपदेश्वराय अहिर्बुध्न्य इह० शेषं० एक० ॥ २७ ॥ रेवतीं प्रति—ॐ घृणि २ नमः पूष्णे स्वाहा इति मन्त्रः । ॐ नमः पूष्णे रेवतीशाय पूषन् इह० शेषं० एक० ॥ २८ ॥ एतेषां मन्त्रेण प्रत्येकं पूजा । ॐ नमः सर्वनक्षत्रेभ्यः सर्वनक्षत्राणि सर्वनक्ष-

त्रेशा० इह शान्तिके आगच्छन्तु २ इदम० आचमनीयं गृह्णन्तु २ सन्निहिता भवन्तु २ स्वाहा जलं गृह्णन्तु गन्धं अक्षतान् फलानि मुद्रां पुष्पं धूप दीपं नैवेद्यं० सर्वोपचारान्० शान्तिं कुर्वन्तु २ तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं० सर्वसमीहितं ददतु २ स्वाहा। अनेन मन्त्रेण सर्वसंकुलपूजा । उपरि अष्टाविंशतिहस्तवस्त्राच्छादनं ॥ ४ ॥ ततः पञ्चमपीठे ग्रहपूजनं नन्द्यावर्तवत् नवहस्तवस्त्राच्छादनं ॥ ५ ॥ षष्ठपीठे षोडशविद्यादेवीपूजनं नन्द्यावर्तवत्। षोडशहस्तवस्त्राच्छादनं ॥ ६ ॥ सप्तमपीठे गणपतिं प्रति—ॐ गं नमो गणपतये स्वाहा इति मूल०। ॐ नमो गणपतये सायुधाय सवाहनाय सपरिकराय गणपते इह० शेषं पुल्लिंगेन एकवचनेन । विशेषेण मोदकनैवेद्यम् ॥ १ ॥ कार्तिकेय प्रति—ॐ क्लीं नमः कार्तिकेयाय स्वाहा इति मूल० । ॐ नमः कार्तिकेयाय सायुधाय सवाहनाय सपरिकराय कार्तिकेय इह० शेषं पुंल्लिं० एक० ॥ २ ॥ क्षेत्रपालपूजा पूर्ववत् ॥ ३ ॥ पुरदेवतां प्रति—ॐ मं मं नमः पुरदेवाय स्वाहा इति मूल०। ॐ नमः पुरदेवाय सायुधाय सवाहनाय सपरिकराय पुरदेव इह० शेषं० पु० ॥ ४ ॥ चतुर्णिकायदेवपूजनं पूर्ववत् ॥ ५ ॥ अष्टहस्तवस्त्राच्छादनं । इति सर्वेषां पूजां विधाय त्रिकोणकुण्डे होमः । परमेष्ठिसंतर्पणे खण्डघृतपायसैः श्रीखण्डश्रीपर्णीसमिद्भिर्होमः। दिक्पालसंतर्पणे घृतमधुफलैः प्लक्षाश्वत्थसमिद्भिर्होमः। ग्रहसंतर्पणे क्षीरमधुघृतैः फलसहितैः कपित्थाश्वत्थसमिद्भिर्होमः। विद्यादेवीसंतर्पणे घृतपायसखण्डफलैरश्वत्थसमिद्भिर्होमः । गणपतिसंतर्पणे मोदकैः उदुम्बरसमिद्भिर्होमः। कार्तिकेयसंतर्पणे मधूकपुष्पैः सघृतैः प्लक्षसमिद्भिर्होमः। क्षेत्रपालसंतर्पणे तिलपिण्डैर्धत्तूरस-

मिद्भिर्होमः । पुरदेवतासंतर्पणे घृतगुडक्षौद्रैर्वटसमिद्भिर्होमः । चतुर्णिकायदेवसंतर्पणे नानाफलैः पायसैः प्रास-
मिद्भिर्होमः । सर्वत्र होमे मूलमन्त्राः । समिधः सर्वत्र प्रादेशप्रमाणाः । एवं सर्वेषां पूजनं होमं च विधाय
समिद्भिर्होमः । सर्वत्र होमे मूलमन्त्राः । समिधः सर्वत्र प्रादेशप्रमाणाः । एवं सर्वेषां पूजनं होमं च विधाय
पुष्पाञ्जलिक्षेपादनन्तरं यः सर्वोपि बृहत्स्नात्रविधिः कथितः स्नपनविधिः स सर्वोपि विधेयः । ततः स्नात्रान-
न्तरं स्नात्रोदकं सर्वं ग्राह्यम् । सर्वतीर्थजलं च संमील्य बिम्बाग्रे सुविलिप्तभूमौ चतुष्किकोपरि न्यस्तस्य य-
थासंपत्तिकृतस्य बद्धकण्ठस्य मदनफलादिरक्षस्य शान्तिकलशस्य मध्ये निक्षिपेत् । रक्षादिबन्धनं सर्वत्र
शान्तिमन्त्रेण । ततः कलशमध्ये स्वर्णरूप्यमुद्राः पूगफलानि नालिकेरं च शान्तिमन्त्रेण न्यसेत् । ततः शुद्धो-
दकैरखण्डधारया द्वौ स्नात्रकारौ स्नात्रकलशं पूरयतः । उपरिच्छदाधारेण आकलशमूलावलम्बि सदशवस्त्रं
यध्नीयात् । गुरुश्च कुशेन तां जलधारां शान्तिकलशे निपतन्तीं शान्तिकदण्डकं पठन्नभिमन्त्रयति । शान्ति-
दण्डको यथा—"नमः श्रीशान्तिनाथाय सर्वविघ्नापहारिणे । सर्वलोकप्रकृष्टाय सर्ववाञ्छितदायिने ॥ १ ॥"
इह हि भरतैरावतविदेहजन्मनां तीर्थंकराणां जन्मसु चतुःषष्टिसुरासुरेन्द्राश्चलितासना विमानघण्टाटङ्कार-
क्षुभिताः प्रयुक्तावधिज्ञानेन जिनजन्मविज्ञानपरमतममहाप्रमोदपूरिताः मनसा नमस्कृत्य जिनेश्वरं सकल-
सामानिकाङ्गरक्षपार्षद्यत्रयस्त्रिंशल्लोकपालानीकप्रकीर्णकाभियोगिकसहिताः साप्सरोगणाः सुमेरुशृङ्गमाग-
च्छन्ति । तत्र च सौधर्मेन्द्रेण विधिना करसंपुटानीतांस्तीर्थंकरान् पाण्डुकम्बलातिपाण्डुकम्बलातिरक्तकम्बला
शिलासु न्यस्तसिंहासनेषु सुरेन्द्रक्रोडस्थितान् कल्पितमणिसुवर्णादिमययोजनमुखकलशाहृतैस्तीर्थवारिभिः

स्नपयन्ति । ततो गीतनृत्यवाद्यमहोत्सवपूर्वकं शान्तिमुद्घोषयन्ति । ततस्तत्कृतानुसारेण वयमपि तीर्थंकरस्नात्रकरणानंतरं शान्तिकमुद्घोषयामः । सर्वे कृतावधानाः सुरासुरनरोरगाः शृण्वन्तु स्वाहा । ॐ अर्हन्नमो २ जय २ पुण्याहं २ प्रीयंतां २ भगवन्तोऽर्हन्तो विमलकेवला लोकपूज्यास्त्रिलोकेश्वरास्त्रिलोकोद्योतकरा महातिशया महानुभावा महातेजसो महापराक्रमा महानंदा ॐ ऋषभ अजितसंभव अभिनंदनसुमतिपद्मप्रभसुपार्श्वचन्द्रप्रभसुविधिशीतलश्रेयांसवासुपूज्यविमलअनन्तधर्मशान्तिकुन्थुअरमल्लिमुनिसुव्रतनमिनेमिपार्श्ववर्धमानान्ता जिना अतीतानागतवर्तमानाः पञ्चदशकर्मभूमिसंभवाः विहरमाणाश्च शाश्वतप्रतिमागताः भुवनपतिव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकभुवनसंस्थिताः तिर्यक्लोकनन्दीश्वररुचकेषु कारककुण्डलवैताढ्यगजदंतवक्षस्कारमेरुकृतनिलया जिनाः सुपूजिताः सुस्थिताः शांतिकरा भवन्तु स्वाहा । देवाश्चतुर्णिकाया भवनपतिव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकास्तदिन्द्राश्च साप्सरः सायुधाः सवाहनाः सपरिकराः प्रीताः शान्तिकरा भवन्तुस्वाहा ॐ रोहिणीप्रज्ञप्तीवज्रशृङ्खलावज्राङ्कुशीअप्रतिचक्रापुरुषदत्ताकालीमहाकालीगौरीगान्धारीसर्वास्त्रमहाज्वालामानवीवैरोट्याअच्छुप्तामानसीमहामानसीरूपाः षोडशविद्यादेव्यः प्रीताः शान्तिकारिण्यो भवन्तु स्वाहा । ॐ अर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायसर्वसाधुपरमेष्ठिनः सुपूजिताः प्रीताः शान्तिकरा भवन्तु स्वाहा अश्विनी भरणी कृत्तिका रोहिणी मृगशिर आर्द्रा पुनर्वसु पुष्य आश्लेषा मघा पूर्वाफाल्गुनी उत्तराफाल्गुनी हस्त चित्रा स्वाती विशाखा अनुराधा ज्येष्ठा मूळ पूर्वाषाढा उत्तराषाढा अभिजित् श्रवण धनिष्ठा शतभि-

षक् पूर्वाभद्रपदा उत्तराभद्रपदा रेवतीरूपाणि नक्षत्राणि प्रीतानि शान्तिकराणि भवन्तु स्वाहा । ॐ मेषवृ-
षमिथुनकर्कसिंहकन्यातुलवृश्चिकधनुर्मकरकुम्भमीनरूपा राशयः सुपूजिताः सुप्रीताः शान्तिकरा भवन्तु स्वाहा
ॐ सूर्यचन्द्राङ्गारकबुधगुरुशुक्रशनैश्चरराहुकेतुरूपा ग्रहाः सुपूजिताः प्रीताः शान्तिकरा भवन्तु स्वाहा । ॐ
इन्द्राग्नियमनिर्ऋतिवरुणवायुकुबेरेशाननागब्रह्मरूपा दिक्पालाः सुपूजिताः सुप्रीताः शान्तिकरा भवन्तु
स्वाहा । ॐ गणेशस्कन्दक्षेत्रपालदेशनगरग्रामदेवताः सुपूजिताः शान्तिकरा भवन्तु स्वाहा । ॐ अन्येऽपि
क्षेत्रदेवा जलदेवा भूमिदेवाः सुपूजिताः सुप्रीता भवन्तु शान्तिं कुर्वन्तु स्वाहा । अन्याश्च पीठोपपीठक्षेत्रो-
पक्षेत्रवासिन्यो देव्यः सपरिकराः सबटुकाः सुपूजिता भवन्तु शान्तिं कुर्वन्तु स्वाहा । ॐ सर्वेपि तपोधन-
तपोधनी श्रावक श्राविका भवाश्चतुर्णिकायदेवाः सुपूजिताः सुप्रीताः शान्तिं कुर्वन्तु स्वाहा । ॐ अत्रैव देशन-
गरग्रामगृहेषु दोषरोगवैरिदौर्मनस्यदारिद्र्यमरकवियोगदुःखकलहोपशमेन शान्तिर्भवतु । दुर्मनोभूतप्रेतपि-
शाचयक्षराक्षसवैतालझोटिंकशाकिनीडाकिनीतस्करातताायिनां प्रणाशेन शान्तिर्भवतु । भूकम्पपरिवेष-
विद्युत्पातोल्कापातक्षेत्रदेशनिर्घातसर्वोत्पातदोषशमनेन शान्तिर्भवतु । अकालफलप्रसूतिवैकृत्यपशुपक्षि-
वैकृत्याकालदुश्चेष्टाप्रमुखोपप्लवोपशमनेन शान्तिर्भवतु । ग्रहगणपीडितराशिनक्षत्रपीडोपशमेन शान्तिर्भवतु ।
जाङ्गिकनैमिकाकस्मिकदुःशकुनदुःस्वप्नोपशमेन शान्तिर्भवतु । "उन्मृष्टरिष्टदुष्टग्रहगतिदुःस्वप्नदुर्निमित्तादि ।
संपादितहितसंपन्नामग्रहणं जयति शान्तेः॥ १ ॥ या शान्तिः शान्तिजिने गर्भगते वाजनिष्ट वा जाते । सा शा-

न्तिरत्र-भूया-त्सर्वसुखोत्पादनाहेतुः ॥ २ ॥" अत्र च गृहे सर्वसंपदागमेन सर्वसन्तानवृद्ध्या सर्वसमीहित-
सिद्ध्या सर्वोपद्रवनाशेन माङ्गल्योत्सवप्रमोदकौतुकविनोददानोद्भवेन शान्तिर्भवतु । भ्रातृपत्नीपितृपुत्रमित्र-
सम्बन्धिजननित्यप्रमोदेन शान्तिर्भवतु । आचार्योपाध्यायतपोधनतपोधनाश्रावकश्राविकारूपसंघस्य शा-
न्तिर्भवतु । सेवकभृत्यदासद्विपदचतुष्पदपरिकरस्य शान्तिर्भवतु । अक्षीणकोष्ठागारबलवाहनानां नृपाणां
शान्तिर्भवतु । श्रीजनपदस्य शान्तिर्भवतु श्रीजनपदमुख्यानां शान्तिर्भवतु श्रीसर्वाश्रमाणां शान्तिर्भवतु
चातुर्वर्ण्यस्यशान्ति॰ पौरलोकस्य शान्ति॰ पुरमुख्यानां शान्ति॰ राज्यसन्निवेशानां शान्ति॰ गोष्ठिकाना
शान्ति॰ धनधान्यवस्त्रहिरण्याना शान्ति॰ ग्राम्याणा शान्ति॰ क्षेत्रिकाणां शान्ति॰ क्षेत्राणां शान्ति॰ ।
"सुवृष्टाः सन्तु जलदाः सुवाताः सन्तु वायवः । सुनिष्पन्नास्तु पृथिवी सुस्थितोऽस्तु जनोऽखिलः ॥ १ ॥" ॐ
तुष्टिपुष्टिऋद्धिवृद्धिसर्वसमीहितसिद्धिर्भूयात् । 'शिवमस्तु सर्वजगतः परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः ।
दोषाः प्रयान्तु नाशं सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥ १ ॥ सर्वेऽपि सन्तु सुखिनः सर्वे सन्तु निरामयाः । सर्वे भ-
द्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद्दुःखभाग्भवेत् ॥ २ ॥ जगत्यां सन्ति ये जीवाः स्वस्वकर्मानुसारिणः । ते सर्वे वा-
ञ्छितं स्वं स्वं प्राप्नुवन्तु सुखं शिवम् ॥ ३ ॥" इति शान्तिदण्डकं जलधाराभिमन्त्रणसहित त्रिःपठेत् । शा-
न्तिकलशजलेन शान्तिकारयितारं सपरिवारमभिषिञ्चेत् । सर्वत्र गृहे ग्रामं च दिक्पालादिसर्वदेवतावि-
सर्जनं पूर्ववत् । इति शान्तिकम् । "सर्वत्र गृहिसंस्कारे सूतिमृत्युविवर्जिते । प्रतिष्ठासु च सर्वासु षण्मास्यां

नस्य विप्रादेर्दानं विधेयम् । तावत्पिता तस्य मुखं न पश्यति । तत्कर्मणोऽकरणे ज्येष्ठस्य पितामहस्य पितुः पितृव्यस्य महत्तरस्य विनाशो भवति ॥ १८ ॥ मूलशान्तौ निर्ऋतिं संपूज्य तिलसर्षपाऽऽसुरीकटुतैललवणघृतैर्होमः ॥ १९ ॥" ॥ तत्र ज्येष्ठामूलाश्लेषागण्डान्तव्यतीपातवैधृतिशूलविष्टिवज्रविष्कम्भपरिघाऽतिगण्डजातानां बालकानां मुहूर्तघटिकापादभवेलादिवारादिभवा दोषा ज्योतिश्शास्त्रादवसेयाः । शान्तिकं चात्रोच्यते ॥

अथ मूलाश्लेषाविधानम् ॥ "अभुक्तमूलसंभवं परित्यजेच्च बालकम् । समाष्टकं पिताथ वा न तन्मुखं विलोकयेत् ॥ १ ॥ तदाद्यपादके[1] पिता विपद्यते जनन्यथ । धनक्षयस्तृतीयके चतुर्थकः शुभावहः ॥ २ ॥ प्रतीपमन्त्यपादतः फलं तदेव सार्पभे । तदुक्तदोषशान्तये विधेयमत्र शान्तिकम् ॥ ३ ॥ शतौषधीमूलमृदम्बुरत्नसद्बीजगर्भैः कलशैः समन्त्रैः । कुर्याज्जनित्रीपितृबालकानां स्नानं शुभार्थं सह होमदानैः ॥ ४ ॥" पूर्वं विलिप्तभूमौ । "कर्पूरचन्दनामोदवासितैर्मन्त्रसंस्कृतैः । स्वस्तिकः स्वस्तिकृद्भूयादक्षतैरक्षतैः कृतः ॥ १ ॥" तदुपरि श्रीपर्णीपीठं संस्थाप्य तदुपरि ग्रहनवकं संस्थाप्य तेषां मध्ये पुरुषाकारमूललिखनं सुरभिद्रव्यैः । आश्लेषायां सर्पलिखनम् । तदुपरि ॐ ह्रीं अहये नमः इति लिखित्वा कलशः स्थाप्यते सुरभिद्रव्यमिश्रपानीयैः पूर्यते । अष्टोत्तरशतप्रमाणाभिः पुष्पशुष्कार्द्रफलमुद्रान्विताभिर्धूपदीपनैवेद्यैः कलशपूजनं तत्कलशस्याच्छादनाय

१ तथाद्यपादके इति पाठः ।

॥ २२६ ॥

हस्तद्वादशमात्रवस्त्रं तदग्रे पूर्वाभिमुखशिशुमातुरुपवेशाय हस्तदशमात्ररक्तवस्त्रं तदग्रे पूर्वाभिमुखः शिशुनिमित्त सुवर्णमयाङ्गुलीयकं नालिकेरद्वय कलशमध्ये पूर्वं स्थापयेत् । शुष्कार्द्रफलैश्च पूरयेत्। एकं नारिकेलं शान्तिकसमये कलशे निक्षिपेत्। ततः ॐ नमो भगवते अरिहउ सुविहिनाहस्स पुष्पदन्तस्स सिज्झ उमे भगवई महाविज्जा पुप्फे सुपुप्फे पुप्फदन्ते पुप्फवइ ठठः स्वाहा। अनेन एकविंशतिवारं दर्भेण कलशस्य जलमभिमन्त्र्य शतमूलचूर्णं निक्षिप्य बालं शिरस्यभिषिञ्चेत् कलशेन। अत्र कुम्भे नारिकेल न्यसेत्। ततोऽनन्तरं बालस्य मदनफलऋद्ध्यरिष्टयुतानि कङ्कणानि सर्वाङ्गेषु बध्नीयात् । ततो बालकरे रूप्यमुद्रादानं। कण्ठे स्वर्णमयी मूलपत्रिकापरिधापनं । अधिवासनाच्छादनं बिम्बवत्। ततो वस्त्रेणाच्छादितं बालं पितुः समीपे संस्थापयेत्। ततो गुरुः लग्नवेलाया बालस्य कर्णे इति मन्त्रं त्रिः पठेत् । यथा—“जं मूलं सुविहिजम्मेण जायं विग्घविणासण। तं जिणस्स पइट्ठाए बालस्स सुशिवंकरं ॥ १ ॥” ततोऽनन्तरं बालस्य कपोले चपेटात्रय देयं। ततो रुदन्तं बालकं वामहस्तेन पितुरर्पयेत् पश्चान्महामहोत्सवेन वासगृहं यान्ति । बालस्य कण्ठे मूले मूलवृक्षाङ्कितं आश्लेषाया सर्पाङ्कितं स्वर्णमयं रूप्यमयं वा पत्रक परिधापयेत् । इति मूलाश्लेषाविधानम् ॥ गुरवे स्वर्णमुद्रिकादान। बालकस्य मण्डिपरिधापन। कन्याया वस्त्रत्रयस्य परिधापन। केचिच्च मूलपादचतुष्के भिन्न स्नात्रं बालस्याहुः। “दिग्बन्धकरणपूर्वं प्रक्षिप्य बलिं विधाय रक्षां च। अङ्गेषु शिशुजनन्योर्विधिवन्मन्त्राक्षराण्यस्येत् ॥ १ ॥ लक्षाक्षतप्रमाणं प्रथमं स्नानं समन्त्रमिह विहितम्। मूलाद्यपाददोषान् हरतु

॥ २० ॥ उत्तराषाढाशान्तिके विश्वेदेवान्संपूज्य मधुसर्वान्नसर्वफलैर्होमः ॥ २१ ॥ अभिजित्शान्तौ ब्रह्माणं सं० घृततिलयवदर्भैर्होमः ॥ २२ ॥ श्रवणशान्तौ विष्णुंसं० सर्वत्र घृतयुतवस्तुहोमः ॥ २३ ॥ धनिष्ठाशान्तौ वसून्संपूज्य घृतमधुमुक्ताफलहोमः ॥ २४ ॥ शतभिषक्शान्तौ वरुणं सं० घृतमधुफलकमलहोमः ॥ २५ ॥ पूर्वाभाद्रपदाशान्तौ अजपादं सं० घृतमधुभ्यां होमः ॥ २६ ॥ उत्तराभाद्रपदाशान्तौ अहिर्बुध्न्यं सं० घृतमधु- होमः ॥ २७ ॥ रेवतीशान्तौ सूर्यं सं० घृतमधुयुतैः कमलैर्होमः ॥ २८ ॥ ॐ नमो अश्विन्यादिरेवतीपर्यन्तनक्ष- त्रेभ्यः सर्वनक्षत्राणि सायुधानि सवाहनानि सपरिच्छदानि इह नक्षत्रशान्तिके आगच्छन्तु २ इदमर्घ्यं आ- चमनीयं गृह्णन्तु २ सन्निहितानि भवन्तु स्वाहा २ जलं गृह्णन्तु २ गन्धं अक्षतान् फलानि मुद्रां पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं सर्वोपचारान्० शान्तिं कुर्वन्तु २ तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं सर्वसमीहितानि यच्छन्तु २ स्वाहा । इति नक्षत्राणां संकुलपूजा । नक्षत्रपीठोपरि अष्टाविंशतिहस्तप्रमाणसदृशान्यङ्गवस्त्राच्छादनं कुर्यात् । शान्तिके क्रियमाणे यस्य नक्षत्रस्य शान्तिकं विधीयते तस्यैव अनया रीत्या होमः । शेषाणां होमः पूजा च पूर्ववत् । केचिच्च भिन्नमपि नक्षत्रशान्तिकर्माचक्षते ॥

अथ लोकाचारेण स्नानादिना नक्षत्रशान्तिकं लिख्यते ॥ मदयन्तिकाश्च गन्धा मदनफलवचामधूनि शस्यन्ते । प्रथमर्क्षे भरणीषु च सिद्धार्थकभद्रदारुवचाः ॥ १ ॥ न्यग्रोधशिरीषाश्वत्थपत्रगन्धाश्च कृत्तिकास्नाने । बहुबीजशस्ततोयैर्जयार्थिनो रोहिणीस्नानम् ॥ २ ॥ मुक्ताकाञ्चनमपि संप्रयुज्य तेनाम्भसा मृगाङ्कर्क्षे । रौद्रे

वचाश्वगन्धाप्रियङ्गुभिश्रैर्जलैः कथितम् ॥ ३ ॥ आदित्ये गोमयगोष्ठमृद्भिरथ गौरशालिभिः पुष्यैः । सिद्धार्थद्विसहस्रप्रियङ्गुमदयन्तिकाभिश्च ॥४॥ वल्मीकशतान्मृद्भिः सार्पे पित्र्ये च देवनिर्माल्यैः । पूर्वासु फाल्गुनीषु च सलवणघृतशाल्मलैः प्रोक्तम् ॥ ५ ॥ शतपुष्पया प्रियङ्ग्वा मुस्ताभिश्चोत्तरासु कुर्वीत । हस्ते सरोगिरिमृदा चित्राया दैवनिर्माल्यैः ॥ ६ ॥ स्वातौ जलरुहकुसुमैरैन्द्रर्क्षे मत्स्यचरुपकक्षौद्रैः । मैत्रे सरिदुभयमृदा हरितालमृदा च माहेन्द्रे ॥ ७ ॥ भद्रासने शमीमयपत्रसहस्रद्वयाम्बुभिर्मूले । समधूकपद्ममत्स्यैः स्नानमथो वापि पूर्वासु ॥ ८ ॥ कुर्यादुशीरचन्दनपद्मकमिश्रेण वारिणा वैश्वे । नद्युभयकूलसंगतमृत्कनकैः कीर्तितं श्रवणे ॥ ९ ॥ घृतभद्रदारुमधुभिश्च वासवे वारुणे घृतक्षौद्रैः । समदनफलसहदेवीवृश्चिकमदयन्तिकामिश्रैः ॥ १० ॥ श्रीवासकप्रियङ्गुश्चाजे स्यादुत्तराश्च गुरुगन्धाः । शस्ताः समपद्मोशीरचन्दनैर्मीनवेन्द्राणाम् ॥ ११ ॥ रेवत्या वृषभद्विपविषाणकोशैः ससर्पिर्मधुपूर्णैः । गोरोचनाञ्जनयुतैः सलिलैश्च धियासता स्नानम् ॥ १२ ॥ गिरिवल्मीकनदीमुखकूलद्वयशक्रपादमृद्भिरतः । द्विपवृषविषाणपार्थिवगणिकाद्वाराहृताभिश्च ॥ १३ ॥ गिरिशिखराद्दूर्वाणां वल्मीकमृदा च शोधयेत्कर्णौ । नद्युभयकूलसङ्गान्मृद्भिरथ क्षालयेत्पार्श्वौ ॥ १४ ॥ इन्द्रस्थानाद्ग्रीवां बाहू करिवृषभयोर्विषाणाग्रात् । हृदयं च नृपद्वारात्करमपि वेश्यागृहद्वारात् ॥ १५ ॥ अक्षतमाषाः स्विन्नास्तिलस-

---

१ सहदेवाग्नुश्चकमदयन्तिकामिश्रैरिति पाठ । २ मन्ये छन्दोभङ्गभीतेन रेफस्यैच्छिक कृतो लोप । तथाच छन्दोविदां समय । मासमेव मसं कुर्याच्छन्दोभङ्ग न कारयेत् ।

हितास्तन्दुला दधि च गव्यम् । वृषभपिशितं मृगस्य च पञ्चानामाश्विनादीनाम् ॥ १६ ॥ रुधिरविलयनपाय-
सभुजङ्गमांसानि शर्करादीनाम् । पित्र्ये तिलौदनं षष्टिकान्नमृक्षद्वये परितः ॥ १७ ॥ प्राश्य प्रियङ्गुचित्राण्ड-
जाफलं यावकं कुलत्थांश्च । मधुसर्पिषी च हस्तान्मूलान्नकसर्पिषी मूलात् ॥ १८ ॥ श्रवणादीनामद्याच्छाकं
शालिं बिडालमांसं च । आजं यथेष्टमांसं च शक्तवो माषसंयुक्ताः ॥ १९ ॥ प्राच्यादिघृतं तिलोदनं
मत्स्याः क्षीरमिति प्रदक्षिणम् । अद्यान्नृपतिर्यथादिशं नक्षत्राभिहितं च सिद्धये ॥ २० ॥ अस्वादु च्युतकचम-
क्षिकानुविद्धं दुर्गन्धि क्षयदमभूरि यच्च यद्वत् । सुस्निग्धं मृदु रुचिरं मनोनुकूलं स्वाद्वन्नं बहु च जयाय यान-
काले ॥ २१ ॥ जन्मर्क्षमाद्यं दशमं च कर्म संघातिकं षोडशमृक्षमाद्यात् । अष्टादशं स्यात्समुदायसंज्ञं वैना-
शिकं विंशतितस्तृतीयम् ॥ २२ ॥ यत्पञ्चविंशं खलु मानसात्तत्प्रत्यक्ष एवं पुरुषस्तु सर्वः । राज्ञो नवर्क्षाणि
वदन्ति जातिदेवाभिषेकैः सहितानि तानि ॥ २३ ॥ राज्ञोऽभिषेकर्क्षमुशन्त्यमिश्रं साधारणे द्वे सह षड्भि-
राद्यैः । किंचात्र दोषाश्च गुणाश्च सर्वे प्रधानमेकं पुरुषं भजन्ते ॥ २४ ॥ कूर्मोपदिष्टानि हि देशभानि राज्या-
भिषेकेऽहनि वाभिषेकम् । या जातयो भस्य भवन्त्यतस्ता वक्ष्यामि दैवज्ञनिराकुलार्थम् ॥ २५ ॥ पूर्वात्रयं सा-
नलमग्रजानां राज्ञां तु पुष्येण सहोत्तराणि । सपौष्णमैत्रं पितृदैवतं च प्रजापतेर्भं च कृषीवलानाम् ॥ २६ ॥
आदित्यहस्ताभिजिदाश्विनानि वणिग्जनानां प्रभवन्ति भानि । मूलत्रिनेत्रानिलवारुणानि भान्युग्रजातेः
प्रभविष्णुतायाः ॥ २७ ॥ सौम्येन्द्रचित्रावसुदैवतानि सेवागतस्वाम्यमुपागतानि । सार्पं विशाखा श्रवणो

भरण्या चण्डालजातेरपि निर्दिशन्ति ॥ २८ ॥ रविरविसुतभोगमागतं क्षितिसुतभेन च वक्रदूषितम्। ग्रहणगतमथोल्कया हत नियतमुखाकरपीडितं च यत् ॥ २९ ॥ तदुपहतमिति प्रचक्षते प्रकृतिविपर्यययातमेव वा। निगदितमरिवर्गदूषण कथितविपर्ययगं समृद्धये ॥ ३० ॥ रोगाभ्यागमवित्तनाशकलहासंपीडिते जन्मभे सिद्धिं कर्म न याति कर्मणि हते भेदस्तु सांघातिके । द्रव्यस्योपचितस्य सामुदयिके संपीडिते संक्षयो वैनाशे तु भवन्ति कायविपदश्चिन्ता सुखं मानसे ॥ ३१ ॥ निरुपद्रुतभे निरामयः सुखवान्नष्टरिपुर्धनान्वितः । पञ्चपद्रुतभे विनश्यति त्रिभिरन्यैश्च सहावनीश्वरैः ॥ ३२ ॥ न भवति शरीरपीडा यस्य विना शान्तिभिर्न पीडायाः। तस्य शरीरवियुक्तिं पक्षान्ते देवलः प्राह ॥ ३३ ॥ सर्वेषां पीडायां दिनमेकमुपोषितोऽनले जुहुयात्। सावित्र्या क्षीरतरोः समिद्भिरमरद्विजात्पुरतः ॥ ३४ ॥ गोक्षीररसितधूपशकृन्मूत्रैः पत्रैश्च पूर्णकोशायाः । स्नात्रं जन्मनि दुष्टे स्वाचारवतां हरति पापम् ॥ ३५ ॥ कर्मणि मधुघृतहोमो दशाहमक्षारमद्यमांसादः । दूर्वाप्रियङ्गुसर्षपशतावरीस्नानमाधेयम् ॥ ३६ ॥ संघातिके तु तसे मासमधुक्षौर्यमन्मथांस्त्यक्त्वा । दान्तो दूर्वां जुहुयाद्दानं दद्याद्यथाशक्ति ॥ ३७ ॥ समुदायिके तु दद्यात्काञ्चनरजताद्युपद्रुते धिष्ण्ये । वैनाशिकेऽन्नपानं वसुधा च गुणान्विते दद्यात् ॥ ३८ ॥ मानसतापे होमः सरोरुहैः पायसैर्द्विजाः पूज्याः । गजमदशिरीषचन्दनतिलातिबलवारिणा स्नानम् ॥ ३९ ॥ इति लोकयात्रानुसारेण नक्षत्रशान्तिकम् ॥

अथ ग्रहशान्तिकम् ॥ तत्र पूर्वं ग्रहस्थापनम् । शुद्धभूमौ गोमयानुलिप्तायां श्रीखण्डश्रीपर्णीपीठे चन्दना-

नुलिप्ते स्वस्ववर्णैर्ग्रहान्स्थापयेत् विधिपूजितायास्तीर्थंकरप्रतिमायाः पुरः । तेषां स्थापनकृतिर्यथा—"मध्ये तु
भास्करं विद्याच्छशिनं पूर्वदक्षिणे । दक्षिणे लोहितं विद्याद्बुधः पूर्वोत्तरेण तु ॥ १ ॥ उत्तरेण गुरुं विद्यात्पूर्वे-
णैव तु भार्गवम् । पश्चिमेन शनिं विद्याद्राहुं दक्षिणपश्चिमे ॥ २ ॥ पश्चिमोत्तरतः केतुः स्थाप्यश्च किल
तन्दुलैः । मार्तण्डे मण्डलं वृत्तं चतुरस्रं निशाकरे ॥ ३ ॥ महीपुत्रे त्रिकोणं स्याद्बुधे वै बाणसन्निभम् । गुरौ तु
पट्टिकाकारं पञ्चकोणं तु भार्गवे ॥ ४ ॥ धनुराकृतिर्मन्दे तु शूर्पाकारं तु राहवे । केतवे तु ध्वजाकारं मण्डलानि
नवैव तु ॥५॥ शुक्रार्कौ प्राङ्मुखौ ज्ञेयौ गुरुसौम्यावुदङ्मुखौ। प्रत्यङ्मुखः शनिः सोमः शेषाश्च दक्षिणामुखाः ॥६॥"
इति ग्रहाणां मण्डलस्थापनविधिः प्रतिष्ठाष्टाह्निकादिषु स्थापनीयः । श्रेयः स्यात् । तत एवं संस्थाप्य पुष्पाञ्जलिं
गृहीत्वा—"जगद्गुरुं नमस्कृत्य श्रुत्वा सद्गुरुभाषितम् । ग्रहशान्तिं प्रवक्ष्यामि लोकानां सुखहेतवे ॥ १ ॥ जि-
नेन्द्रैः खेचरा ज्ञेयाः पूजनीया विधिक्रमात् । पुष्पैर्विलेपनैर्धूपैर्नैवेद्यैस्तुष्टिहेतवे ॥ २ ॥ पद्मप्रभस्य मार्तण्डश्चन्द्र
श्चन्द्रप्रभस्य च । वासुपूज्यो भूमिपुत्रो बुधोऽप्यष्टजिनेश्वराः ॥ ३ ॥ विमलानन्तधर्माराः शान्तिः कुन्थुर्नमि-
स्तथा । वर्धमानो जिनेन्द्राणां पादपद्मे बुधं न्यसेत् ॥ ४ ॥ ऋषभाजितसुपार्श्वा अभिनन्दनशीतलौ । सुमतिः
संभवः स्वामी श्रेयांसश्च बृहस्पतिः ॥ ५ ॥ सुविधिः कथितः शुक्रः सुव्रतश्च शनैश्चरः । नेमिनाथो भवेद्राहुः
केतुः श्रीमल्लिपार्श्वयोः ॥ ६ ॥ जन्मलग्ने च राशौ च पीडयन्ति यदा ग्रहाः । तदा संपूजयेद्धीमान्खेचरैः सहि-

१ प्यष्टजिनेषु च इति पाठः ।

तान् जिनान् ॥ ७ ॥ गन्धपुष्पादिभिर्धूपैर्नैवेद्यैः फलसयुतैः । वर्णसदृशदानैश्च वासोभिर्दक्षिणान्वितैः ॥ ८ ॥ आदित्यसोममङ्गलबुधगुरुशुक्राः शनैश्चरो राहुः । केतुप्रमुखाः खेटा जिनपतिपुरतोऽवतिष्ठन्तु ॥ ९ ॥ जिनानामग्रतः स्थित्वा ग्रहाणां तुष्टिहेतवे । नमस्कारस्तवं भक्त्या जपेदष्टोत्तरं शतम् ॥ १० ॥ भद्रबाहुरुवाचेदं पञ्चमः श्रुतकेवली । विद्याप्रवादतः पूर्वं ग्रहशान्तिविधिस्तवः ॥ ११ ॥" इति भणित्वा पञ्चवर्णपुष्पाञ्जलिं क्षिपेत् । ततः सूर्यपूजने–ॐ घृणि २ नमः श्रीसूर्याय सहस्रकिरणाय रत्नादेवीकान्ताय वेदगर्भाय यमयमुनाजनकाय जगत्कर्मसाक्षिणे पुण्यकर्मप्रभावकाय पूर्वदिगधीशाय स्फटिकोज्ज्वलाय रक्तवस्त्राय कमलहस्ताय सप्ताश्वरथवाहनाय श्रीसूर्यः सायुधः सवाहनः सपरिच्छदः इह ग्रहशान्तिके आगच्छ २ इदमर्घ्यं पाद्यं बलिं चरुं आचमनीयं गृहाण २ सन्निहितो भव २ स्वाहा जलं गृहाण २ गन्धं पुष्पं अक्षतान् फलानि मुद्रां धूपं दीपं नैवेद्यं० सर्वोपचारान् शान्तिं कुरु तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं सर्वसमीहितं देहि २ स्वाहा ॥ "अदितेः कुक्षिसंभूतो भ(ध)रण्यां विश्वपावनः । काश्यपस्य कुलोत्तंसः कलिङ्गविषयोद्भवः ॥ १ ॥ रक्तवर्णः पद्मपाणिर्मेत्रमूर्तिस्त्रयीमयः । रत्नादेवीजीवितेशः सप्ताश्वोऽरुणसारथिः ॥ २ ॥ एकचक्ररथारूढः सहस्रांशुस्तमोपहः । ग्रहनाथ ऊर्ध्वमुखः सिंहराशौ कृतस्थितिः ॥ ३ ॥ लोकपालोऽनन्तमूर्तिः कर्मसाक्षी सनातनः । संस्तुतो वालखिल्यैश्च विघ्नहर्ता दरिद्रहा ॥ ४ ॥ तत्सुता यमुना चापी भद्रायमशनैश्चराः । अश्विनीकुमारौ पुत्रौ नि-

१ दीपैः फलनैवेद्यसयुतैरिति पाठ ।

शाहा दैत्यसूदनः ॥ ५ ॥ पुन्नागकुङ्कुमैर्लेपै रक्तपुष्पैश्च धूपनैः । द्राक्षाफलैर्गुडान्नेन प्रीणितो दुरितापहः ॥ ६ ॥
पद्मप्रभजिनेन्द्रस्य नामोच्चारेण भास्करः । शान्तिं तुष्टिं च पुष्टिं च रक्षां कुरुकुरु (ध्रुवं) द्रुतम् ॥ ७ ॥ सूर्यो
द्वादशरूपेण माठरादिभिरावृतः । अशुभोऽपि शुभस्तेषां सर्वदा भास्करो ग्रहः ॥ ८ ॥ इति सूर्यपूजा ॥ ॥
चन्द्रपूजने—ॐ पंचंचं नमश्चन्द्राय शम्भुशेखराय षोडशकलापरिपूर्णाय तारागणाधीशाय आग्नेय-
दिगधीशाय अमृतमयाय सर्वजगत्पोषणाय श्वेतशरीराय श्वेतवस्त्राय श्वेतदशवाजिवाहनाय सुधाकुम्भह-
स्ताय श्रीचन्द्रः सा० शेषं पूर्ववत् ॥ "अत्रिनेत्रसमुद्भूतः क्षीरसागरसंभवः । जातो यवनदेशे च चित्रायां
समदृष्टिकः ॥ १ ॥ श्वेतवर्णः सदाशीतो रोहिणीप्राणवल्लभः । नक्षत्र ओषधीनाथस्तिथिवृद्धिक्षयंकरः ॥ २ ॥
मृगाङ्कोऽमृतकिरणः शान्तो वासुकिरूपभृत् । शम्भुशीर्षकृतावासो जनको बुधरेवयोः ॥ ३ ॥ अर्चितश्चन्दनैः
श्वेतैः पुष्पैर्धूपवरेक्षुभिः । नैवेद्यपरमान्नेन प्रीतोऽमृतकलामयः ॥ ४ ॥ चन्द्रप्रभजिनाधीशनाम्ना त्वं भगणा-
धिपः । प्रसन्नो भव शान्तिं च कुरु रक्षां जयश्रियम् ॥ ५ ॥" इति चन्द्रपूजा ॥ २ ॥ भौमपूजने—ॐ ह्रीं हूं
हं सः नमः श्रीमङ्गलाय दक्षिणदिगधीशाय विद्रुमवर्णाय रक्ताम्बराय भूमिस्थिताय कुद्दालहस्ताय श्रीमङ्गलाय
सा० । शेषं० ॥ "भौमो हि मालवे जात आषाढायां धरासुतः । रक्तवर्ण ऊर्द्ध्वदृष्टिर्नवार्चिस्साक्षको बली ॥ १ ॥
प्रीतः कुङ्कुमलेपेन विद्रुमैश्च विभूषणैः । पूगैर्नैवेद्यकासारै रक्तपुष्पैः सुपूजितः ॥ २ ॥ सर्वदा वासुपूज्यस्य
नाम्नासौ शान्तिकारकः ॥ रक्षां कुरु धरापुत्र अशुभोपि शुभो भव ॥ ३ ॥" इति भौमपूजा ॥ ३ ॥ बुधपूजने—

ॐ ऐं नमः श्रीबुधाय उत्तरदिगधीशाय हरितवर्णाय हरितवस्त्राय कलहंसवाहनाय पुस्तकहस्ताय श्रीबुध सा० शेषं॥ "मगधेषु धनिष्ठायां पञ्चार्चिः पीतवर्णभृत्। कटाक्षदृष्टिकः श्यामः सोमजो रोहिणीभवः ॥१॥ कर्कोदरूपो रूपाढ्यो धूपपुष्पानुलेपनैः । दुग्धान्नैर्वरनारङ्गैस्तर्पितः सोमनन्दनः ॥ २ ॥ विमलानन्तधर्माराशान्तिकुन्थुनमिस्तथा । महावीरादिनामस्थः शुभो भूयात्सदा बुधः ॥ ३ ॥" इति बुधपूजा ॥ ४ ॥ ॥ बृहस्पतिपूजने—ॐ जीव २ नमः श्रीगुरवे बृहतीपतये ईशानदिगधीशाय सर्वदेवाचार्याय सर्वग्रहबलवत्तराय काञ्चनवर्णाय पीतवस्त्राय पुस्तकहस्ताय हंसवाहनाय श्रीगुरो सा० शेषं० ॥ "बृहस्पतिः पीतवर्ण इन्द्रमन्त्री महामतिः । द्वादशार्चिर्देवगुरुः पद्मश्च समदृष्टिकः ॥ १ ॥ उत्तराफल्गुनीजातः सिन्धुदेशसमुद्भवः । दधिभाजनजम्बीरैः पीतपुष्पैर्विलेपनैः ॥ २ ॥ ऋषभाजितसुपार्श्वौ अभिनंदनशीतलौ । सुमतिः संभवः स्वामी श्रेयांसो जिननायकः ॥ ३ ॥ एतत्तीर्थकृतां नाम्ना पूजया च शुभो भव । शान्तिं तुष्टिं च पुष्टिं च कुरु देवगणार्चितः ॥ ४ ॥" इति गुरुपूजा ॥ ५ ॥ ॥ शुक्रपूजने—ॐ सुं नमः श्रीशुक्राय दैत्याचार्याय आग्नेयदिगधीशाय स्फटिकोज्ज्वलाय श्वेतवस्त्राय कुम्भहस्ताय तुरगवाहनाय श्रीशुक्र सा० शेषं० ॥ "शुक्रः श्वेतो महापद्मः षोडशार्चिः कटाक्षदृक् । महाराष्ट्रेषु ज्येष्ठायामथाभूद्भृगुनन्दनः ॥ १ ॥ दानवार्च्यौ दैत्यगुरुर्विद्यासंजीविनीविधिः । सुगन्धचन्दनालेपैः सितपुष्पैः सुपूजितः ॥ २ ॥ घृतनैवेद्यजम्बीरैस्तर्पितो भार्गवो ग्रहः । नाम्ना सुविधिनाथस्य हृष्टोऽ-

१ निधि इति पाठ ।

रिष्टनिवारकः ॥ ३ ॥" इति शुक्रपूजा ॥ ६ ॥ ॥ शनिपूजने—ॐ शः नमः शनैश्चराय पश्चिमदिगधीशाय नीलदेहाय नीलाम्बराय परशुहस्ताय कमठवाहनाय श्रीशनैश्चर सा० शेषं० ॥ "शनैश्चरः कृष्णवर्णश्छायाजो रेवतीभवः। नीलवर्णः सुराष्ट्रायां शङ्कः पिङ्गलकेशकः ॥ १ ॥ रविपुत्रो मन्दगतिः पिप्पलादनमस्कृतः। रौद्रमूर्तिरधोदृष्टिः स्तुतो दशरथेन च ॥ २ ॥ नीलपत्रिकया प्रीतस्तैलेन कृतलेपनः। उत्पिक्तकाचकासारतिलदानेन तर्पितः ॥ ३ ॥ मुनिसुव्रतनाथस्य आख्यया पूजितः सदा। अशुभोऽपि शुभाय स्यात्ससार्चिः सर्वकामदः ॥ ४ ॥" इति शनिपूजा ॥ ७ ॥ ॥ राहुपूजने—ॐ क्षः नमः श्रीराहवे नैर्ऋतिदिगधीशाय कज्जलश्यामलाय श्यामलवस्त्राय परशुहस्ताय सिंहवाहनाय श्रीराहो सा० शेषं० ॥ "शिरोमात्रः कृष्णकान्तिर्ग्रहमल्लस्तमोमयः। पुलकश्च अधोदृष्टिर्भरण्यां सिंहिकासुतः ॥ १ ॥ संजातो बर्बरकूले सधूपैः कृष्णलेपनैः। नीलपुष्पैर्नारिकेलैस्तिलमाषैश्च तर्पितः ॥ २ ॥ राहुः श्रीनेमिनाथस्य पादपद्मेऽतिभक्तिभाक्। पूजितो ग्रहकल्लोलः सर्वकाले सुखावहः ॥ ३ ॥" इति राहुपूजा ॥ ८ ॥ ॥ केतुपूजने—ॐ नमः श्रीकेतवे राहुप्रतिच्छदाय श्यामाङ्गाय श्यामवस्त्राय पन्नगवाहनाय पन्नगहस्ताय श्रीकेतो सा० शेषं० ॥ "पुलिन्दविषये जातोऽनेकवर्णोऽहिरूपभृत्। आश्लेषायां सदा क्रूरः शिखिभौमतनुः फणी ॥ १ ॥ पुण्डरीककबन्धश्च कपालतोरणः खलः। कीलकस्तामसो धूमो नानानामोपलक्षितः ॥ २ ॥ मल्लैः श्रीपार्श्वनाथस्य नामधेयेन राक्षसो। दाडिमैश्च विचित्रान्नैस्तर्प्यते चित्रपूजया ॥ ३ ॥ राहोः सप्तमराशिस्थः कारणे दृश्यतेऽम्बरे। अशुभोऽपि शुभो नित्यं केतुर्लोके

महाग्रहः ॥ ४ ॥ इति केतुपूजा ॥ ९ ॥ ॥ ततो नवग्रहपीठोपरि सदशाव्यङ्गनव्यवस्त्रं नवहस्तप्रमाण दद्यात् ॥ "जिननामकृतोच्चारा देशनक्षत्रवर्णकैः । स्तुताश्च पूजिता भक्त्या ग्रहाः सन्तु सुखावहाः ॥ १ ॥ जिननामाग्रतः स्थित्वा ग्रहाणां सुखहेतवे । नमस्कारशतं भक्त्या जपेदष्टोत्तरं नरः ॥ २ ॥ एवं यथानामकृताभिषेका आलेपनैर्धूपनपूजनैश्च । फलैश्च नैवेद्यवरैर्जिनानां नाम्ना ग्रहेन्द्राः शुभदा भवन्तु ॥ ३ ॥ साधुभ्यो दीयते दानं महोत्साहो जिनालये । चतुर्विधस्य संघस्य बहुमानेन पूजनम् ॥ ४ ॥ भद्रबाहुरुवाचेदं पञ्चमः श्रुतकेवली । विद्याप्रवादतः पूर्वाद्ग्रहशान्तिविधिं शुभम् ॥ ५ ॥" ग्रहाणां सर्वेषां मध्योक्तपुष्पफलनैवेद्यैः पूजनम् । अन्यच्च सूर्यादीनां ग्रहाणां क्रमेण पुष्पाणि पूजार्थं—रक्तकरवीर १ कुमुद २ जासूल ३ चम्पक ४ शतपत्री ५ जाती ६ बकुल ७ कुन्द ८ पञ्चवर्णपत्री ९ ॥ फलानि क्रमेण—द्राक्षा १ पूग २ नारिङ्ग ३ जम्बीर ४ बीजपूर ५ खर्जूर ६ नालिकेर ७ दाडिम ८ खारीक ९ अक्षोड १० ॥ क्रमेण नैवेद्यानि—गुडौदन १ क्षीर २ कसार ३ घृतपूर ४ दधिकरम्ब ५ भक्तघृत ६ किशर ७ माष ८ सावरथउ ९ ॥ ततः सूर्यशान्तिके—घृतमधुकमलहोमः । सर्वेषां मूलमन्त्रेण अष्टोत्तरशताहुतिप्रमाणः । समिधः सर्वत्र पिप्पलन्यग्रोधप्लक्षमय्यः । तन्दुलश्वेतवस्त्रतुरगदानं ॥१॥ चन्द्रशान्तिके—घृतसर्वौषधिहोमः तन्दुलमुक्ताफलश्वेतवस्त्रदानम् ॥ २ ॥ मङ्गलशान्तिके—घृतमधुसर्वधातुहोमः रक्ताम्बररक्ततुरगदानं ॥ ३ ॥ बुधशान्तिके—घृतमधुप्रियङ्गुहोमः मरकतधेनुदानं ॥ ४ ॥ गुरुशान्तिके—घृतमधुयवतिलहोमः स्वर्णपीतवस्त्रदानं ॥ ५ ॥ शुक्रशान्तिके—पञ्चगव्यहोमः श्वेतरत्नधेनुदानं ॥ ६ ॥ श-

निशान्तिके—तिलघृतहोमः कृष्णगोवृषभनीलमणिदानं ॥ ७ ॥ राहुशान्तिके—तिलघृतहोमः छागशस्त्रादिदानं ॥ ८ ॥ केतुशान्तौ तिलघृतहोमः ऊर्णालोहदानं ॥ ९ ॥ होमे कुण्डं त्रिकोणमेव । ॐ नमः सूर्यसोमाङ्गारकबुधबृहस्पतिशुक्रशनैश्चरराहुकेतुभ्यो ग्रहेभ्यः सर्वे ग्रहाः सायुधाः सवाहनाः सपरिच्छदाः इह ग्रहशान्तिके आगच्छन्तु २ इदमर्घ्यं० आचमनीयं गृह्णन्तु २ सन्निहिता भवन्तु २ स्वाहा जलं गृह्णन्तु २ गन्धं अक्षतान् फलानि मुद्रां पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं० सर्वोपचारान्० शान्तिं कुर्वन्तु २ तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं० सर्वसमीहितानि यच्छन्तु २ स्वाहा ॥ इति ग्रहाणां संकुलपूजा ॥

प्रकारान्तरेण ग्रहपूजा ॥ अथवा अन्यच्च ग्रहाणां पूजा बालावबोधाय देशभाषयैव यथा—श्रीआदिनाथस्याग्रे कुङ्कुमश्रीखण्डमयं रविबिम्बं लिख्यते। बिम्बपट्टलिकायां पात्री ९ पूग ९ पत्र ९ नालिकेर १ काचाकपूरवालु १ नैवेद्यलापसीपाइली ९ पीतपटउलाखंडु १ पहिरावणी द्रामु १ लोह ९ होमस्तिलयवघृतेन क्रियते ॥ १ ॥ सोमपूजने—श्रीखण्डमयं चन्द्रबिम्बं श्रीचन्द्रप्रभस्याग्रे लिखनीयं । पात्री ९ पत्र ९ पूग ९ बीजपूर १ काचाकपूरवालु १ नैवेद्यंवटक ९ पहिरावणीजादरुखण्डु १ द्रामु १ लोह ९ होम० ॥ २ ॥ मङ्गलपूजने—कुङ्कुमेन मङ्गलो लिख्यते । पात्री ९ पत्र ९ पूग ९ नारङ्ग १ काचाकपूरवालु १ नैवेद्यलाडूसत्कचूरि रक्तपटला खण्ड १ पहिरावणीमुद्रा १ लोहडिया ९ होम० ॥ ३ ॥ बुधपूजने—गोरोचनामयं बुधबिम्बं लिख्यते । पात्री ९ पत्र ९ पूग ९ करुणाफल १ काचाकपूरवालु १ नैवेद्यबलासत्कवाकुला पाइली ९ मुद्रा १ लोहडिया ९ परिधाप-

निका सोवनवलयखण्ड १ होम० ॥ ४ ॥ बृहस्पतिपूजने—सुवर्णमयोऽथवा कुङ्कुममयो जिनस्याग्रे लिख्यते। पीतयज्ञोपवीत १ पात्री ९ पत्र ९ पूग ९ काचाक० नैवेद्य घूघरीमाणा ३ पहि० अगहिलखण्ड १ मुद्रा १ लो० ९ दाडिमफल १ होम० ॥ ५ ॥ शुक्रपूजने—रूप्यमयोऽथवा कुङ्कुममयो जिनस्याग्रे लिख्यते। चन्द्रप्रभस्य पात्री ९ पत्र ९ पूग ९ काचाक० केलाफल ९ पहिरावणी जादरूखण्ड १ मुद्रा १ लोह ९ नैवेद्य मुहाली ९ होम० ॥ ६ ॥ शनिपूजने—लोहमयः कस्तूरीमयो वा शनिर्लिख्यते। पात्री ९ पत्र ९ पूग ९ काचाक० नालिकेर १ नै० तिलवटि परिधापनिका कृष्णपटोलाखण्ड १ लो० ९ होम० ॥ ७ ॥ राहुपूजने—कस्तूरीमयो राहुर्लिख्यते। पात्री ९ पत्र ९ पूग ९ काचाक० वटकानि नैवेद्य मुद्रा १ लो० ९ पहिरावणी पाडु खण्ड १ नालिकेर १ होम० ॥ ८ ॥ ॥ विलकलतारकगमनविधिः ॥ यदा उज्वालके गम्यते तदा शुक्रे अस्तंगते चल्यते। यदा शुक्रो दृश्यते तदा स्थित्वा कुल्हाडकं जलमृत्तिकाभ्यां भृत्वा मार्गे खनित्वा क्षिपेत् तदुपरि गम्यते। यत्र ग्रामे स्थीयते ततो ग्रामादग्रभूमौ गत्वा पश्चाद्व्याघुट्य ग्रामे स्थीयते तारकपीडा न भवति ॥ इति प्रकारान्तरेण ग्रहपूजा ॥

अथ ग्रहशान्तिस्नानानि ॥ अथ लोकोपचारेण ग्रहशान्त्यर्थं स्नानानि यथा ॥—"मनःशिलैलासुरदारुकुङ्कुमैरुशीरयष्टीमधुपद्मकान्वितैः। सताम्रपुष्पैर्विषमस्थिते रवौ शुभावहं स्नानमुदीरितं बुधैः ॥ १ ॥ पञ्चगव्यगजदानविमिश्रैः शङ्खशुक्तिकुमुदस्फटिकैश्च। शीतरश्मिकृतवैकृतहर्तृ स्नानमेतदुदितं नृपतीनाम् ॥ २ ॥

बिल्वचन्दनबलारुणपुष्पैर्हिङ्गुलुक्कफलिनीबकुलैश्च । स्नानमद्भिरिह मांसियुताभिर्भौमदौस्थ्यविनिवारणमाहुः ॥ ३ ॥ गोमयाक्षतफलैः सरोचनैः क्षौद्रशुक्तिभवमूलहेमभिः । स्नानमुक्तमिदमत्र भूभृतां बौधजाऽशुभविनाशनं बुधैः ॥ ४ ॥ मालतीकुसुमशुभ्रसर्षपैः पल्लवैश्च मदयन्तिकोद्भवैः । मिश्रमम्बु मधुकेन च स्फुटं वैकृतं गुरुकृतं निकृन्तति ॥ ५ ॥ एलया च शिलया समन्वितैर्वारिभिः सफलमूलकुङ्कुमैः । स्नानतो भृगुसुतोपपादितं दुःखमेति विलयं न संशयः ॥ ६ ॥ असिततिलाञ्जनरोध्रबलाभिः शतकुसुमाघनलाजयुताभिः । रवितनये कथितं विषमस्थे दुरितहृदाप्लवनं मुनिमुख्यैः ॥ ७ ॥ सदौषधैर्यान्ति गदा विनाशं यथा यथा दुःखभयानि तन्त्रैः । तथोदितस्नानविधानतोऽपि ग्रहाशुभं नाशमुपैत्यवश्यम् ॥ ८ ॥ अर्काद्ब्राह्ममहीरुहात्खदिरतोऽपामार्गतः पिप्पलादार्द्रौदुम्बरशाखिनोप्यथ शमीदूर्वाकुशेभ्यः क्रमात् । सूर्यादिग्रहमण्डलस्य समिधो होमाय कार्या बुधैः सुस्निग्धाः सरलाश्च वोर्वनिचिताः (१) प्रादेशमात्राश्च ताः ॥ ९ ॥ धेनुः शङ्खोऽरुणरुचिवृषः काञ्चनं पीतवस्त्रं श्वेतश्चाश्वः सुरभिरसिता कृष्णलोहं महाजः । सूर्यादीनां मुनिभिरुदिता दक्षिणास्तद्ग्रहाणां स्नानैर्दानैर्हवनबलिभिस्तेऽत्र तुष्यन्ति यस्मात् ॥ १० ॥ देवब्राह्मणवन्दनाद्गुरुवचःसंपादनात्प्रत्यहं साधूनामपि भाषणाच्छ्रुतिरवश्रेयःकथाकर्णनात् । होमादध्वरदर्शनाच्छुचिमनोभावाज्जपाद्दानतो नो कुर्वन्ति कदाचिदेव पुरुषस्यैवं ग्रहाः पीडनम् ॥ ११ ॥ विकालचर्यां मृगयां च साहसं सुदूरयानं गजवाजिवाहनम् । गृहे परेषां

१ यस्मिन् इति पाठः ।

गमनं च वर्जयेद्ग्रहेषु राजा विपमस्थितेष्विह ॥ १२ ॥ धार्यं तुष्ट्यै विद्रुमं भौमभान्वो रूप्यं शुक्रेन्द्वोश्च हेमेन्दुजस्य । मुक्ता सूरेर्लोहमर्कात्मजस्य राजावर्तः कीर्तितः शेपयोश्च ॥ १३ ॥ माणिक्यं तरणेः सुजात्यममलं मुक्ताफलं शीतगोर्माहेयस्य च विद्रुमं मरकतं सौम्यस्य गारुत्मतम् । देवेज्यस्य च पुष्परागमसुरामात्यस्य वज्रं शनेर्नील निर्मलमन्ययोश्च गदिते गोमेदवैडूर्यके ॥ १४ ॥ ॥ राहुकेत्वोः शनिवारे पूजा शान्तिकं च ॥ "यथा बाणप्रहाराणां कवचं वारणं भवेत् । तथा दैवोपघातानां शान्तिर्भवति वारणम् ॥ १ ॥" तथा च नक्षत्रस्य ग्रहस्य विशेपपूजने प्रस्तुतनक्षत्रग्रहयोः प्राधान्येन स्थापनं विशेपपूजाहोमौ च शेपाणां परिकरवत् स्थापनं समपूजा च । नक्षत्रग्रहादीना विसर्जनं पूर्ववत् । यान्तु देव० आज्ञाहीनं इत्यादि ॥ इति ग्रहशान्तिकम् ॥ ॥

॥ सूर्यादिग्रहस्तुतिः ॥ "जपाकुसुमसंकाशं काश्यपेयं महाद्युतिम् । तमोरिं सर्वपापघ्नं प्रणतोऽस्मि दिवाकरम् ॥ १ ॥ दध्याभं खण्डकाकारं क्षीरोदधिसमुद्भवम् । नमामि सततं सोमं शम्भोर्मुकुटभूपणम् ॥ २ ॥ धरणीगर्भसंभूतं विद्युत्कान्तिसमप्रभम् । कुमारं शक्तिहस्तं च मङ्गलं प्रणमाम्यहम् ॥ ३ ॥ प्रियङ्गुकलिकाश्यामं रूपेणाप्रतिमं बुधम् । सौम्यं सोमगणोपेतं नमामि शशिनः सुतम् ॥ ४ ॥ देवानां च ऋपीणां च गुरुं काञ्चनसंनिभम् । बुद्धिभूत त्रिलोकस्य प्रणमामि बृहस्पतिम् ॥ ५ ॥ हेमकुन्दमृणालाभं दैत्यानां परमं गुरुम् । सर्वशास्त्रप्रवक्तारं भार्गवं प्रणमाम्यहम् ॥ ६ ॥ नीलाञ्जनसमाकारं रविपुत्रं महाग्रहम् । छायामार्तण्डसंभूतं तं नमामि शनैश्चरम् ॥ ७ ॥ अर्धकाय महावीर्यं चन्द्रादित्यविमर्दनम् । सिंहिकागर्भसंभूतं तं राहुं प्रणमाम्य-

हम् ॥ ८ ॥ पलालधूमसंकाशं तारकाग्रहमर्दकम् । रुद्राद्रुद्रतमं घोरं तं केतुं प्रणमाम्यहम् ॥ ९ ॥ इदं व्यासमुखोद्भूतं यः पठेत्सुसमाहितः । दिवा वा यदि वा रात्रौ तेषां शान्तिर्भविष्यति ॥ १० ॥ ऐश्वर्यमतुलं चैवमारोग्यं पुष्टिवर्धनम्। नरनारीवश्यकरं भवेद्दुःस्वप्ननाशनम् ॥ ११ ॥ ग्रहनक्षत्रपीडां च तथा चाग्निसमुद्भवम्। तत्सर्वं प्रलयं याति व्यासो ब्रूते न संशयः ॥ १२ ॥" इति ग्रहपूजनान्ते त्रिः पठेत् शान्त्यर्थम्। इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे शान्तिकाधिकारकीर्तनो नाम चतुस्त्रिंशत्तम उदयः ॥

पञ्चत्रिंशोदयः ।

अथ पौष्टिकविधिरुच्यते ॥ सचायम् । श्रीयुगादिजिनबिम्बं चन्दनचर्चितपीठोपरि संस्थाप्य पूर्ववत्पूजां विधाय तद्बिम्बालाभे पूर्ववत् ऋषभबिम्बं परिकल्प्य बृहत्स्नात्रविधिना पञ्चविंशतिपुष्पाञ्जलीन्प्रक्षिपेत्। ततः प्रतिमाग्रे पञ्च पीठानि पूर्ववत्संस्थाप्य प्रथमपीठे चतुःषष्टिसुरासुरेन्द्रस्थापनं पूजनं च पूर्ववत्। द्वितीयपीठे दिक्पालस्थापनं पूजनं च पूर्ववत्। तृतीयपीठे सक्षेत्रपालग्रहस्थापनं पूजनं च पूर्ववत्। चतुर्थपीठे षोडशविद्यादेवीस्थापनं पूजनं च पूर्ववत्। पञ्चमपीठे षड्द्रहदेवीस्थापनं। तत्पूजनविधिरभिधीयते । प्रथमं पुष्पाञ्जलिं गृहीत्वा "श्रीह्रीधृतयः कीर्तिर्बुद्धिर्लक्ष्मीश्च षण्महादेव्यः। पौष्टिकसमये संघस्य वाञ्छितं पूरयन्तु मुदा ॥१॥" अनेन वृत्तेन पुष्पाञ्जलिक्षेपः। ॐ श्रियै नमः। ॐ ह्रियै नमः । ॐ धृतये नमः। ॐ कीर्तये नमः। ॐ बुद्धये

नमः । ॐ लक्ष्म्यै नमः । इत्युक्त्वा पीठे षण्णां क्रमेण सस्थापनं कुर्यात् । श्रियं प्रति—ॐ श्रीं श्रियै नमः इति मूलमन्त्रः ॥ "अम्भोजयुग्मवरदाभयपूतहस्ता पद्मासना कनकवर्णशरीरवस्त्रा । सर्वाङ्गभूषणधरोपचिताङ्गयष्टिः श्रीः श्रीविलासमतुलं कलयत्वनेकम् ॥ १ ॥" ॐ श्रियै पद्मद्रहनिवासिन्यै श्रियै नमः श्रि इह पौष्टिके आगच्छ २ सायुधा सवाहना सपरिकरा इदमर्घ्यं० आचमनीयं गृहाण २ सन्निहिता भव २ स्वाहा जलं गृहाण २ गन्धं अक्षतान् फलानि मुद्रां पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं सर्वोपचारान्० शान्तिं कुरु २ तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं० सर्वसमीहितानि देहि २ स्वाहा। अनेन सर्वपूजा करणं ॥ १ ॥ ह्रियं प्रति—ॐ ह्रीं ह्रियै नमः इति मूलमन्त्रः ॥ "धूम्राङ्गयष्टिरसिखेटकबीजपूरवीणाविभूषितकरा धृतरक्तवस्त्रा । ह्रीर्घोरवारणविघातनवाहनाढ्या पुष्टीश्च पौष्टिकविधौ विदधातु नित्यम् ॥ १ ॥" ॐ नमो ह्रियै महापद्मद्रहवासिन्यै ह्रि इह० शेषं० ॥ २ ॥ धृतिं प्रति—ॐ भ्रां भ्रीं भ्रौं भ्रः धृतये नमः इति मूल० ॥ "चन्द्रोज्ज्वलाङ्गवसना शुभमानसौकः पत्रिप्रयाणकृदनुत्तरसत्त्वभावा । स्वर्णपद्मनिर्मलकमण्डलुबीजपूरहस्ता धृतिं धृतिरिहानिशमादधातु ॥ १ ॥" ॐ नमो धृतये तिगिञ्छिद्रहवासिन्यै धृते इह० शेषं० ॥ ३ ॥ कीर्तिं प्रति—ॐ श्रीं शः कीर्तये नमः इति मूल० ॥ "शुक्लाङ्गयष्टिरुडुनायकवर्णवस्त्रा हंसासना धृतकमण्डलुकाक्षसूत्रा । श्वेताब्जचामरविलासिकरातिकीर्तिः कीर्तिं ददातु वरपौष्टिककर्मणात्र ॥ १ ॥" ॐ नमः कीर्तये केशरिद्रहवासिन्यै इह० शेषं० ॥ ४ ॥ बुद्धिं प्रति—ॐ ऐं घीं बुद्धये नमः इति मूल० ॥ "स्फारस्फुरत्स्फटिकनिर्मलदेहवस्त्रा शेषाहिवाहन-

गतिः पट्टदीर्घशोभा । वीणोरुपुस्तकवराभयभासमानहस्ता सुबुद्धिमधिकां प्रददातु बुद्धिः ॥ १ ॥" ॐ नमो बुद्धये महापुण्डरीकद्रहवासिन्यै बुद्धे इह० शेषं० ॥ ५ ॥ लक्ष्मीं प्रति—ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महालक्ष्म्यै नमः इति मूल० ॥ "ऐरावणासनगतिः कनकाभवस्त्रदेहा च भूषणकदम्बकशोभमाना । मातङ्गपद्मयुगुलप्रसृतातिकान्तिर्वेदप्रमाणककरा जयतीह लक्ष्मीः ॥ १ ॥" ॐ नमोलक्ष्म्यै पुण्डरीकद्रहवासिन्यै लक्ष्मि इह० शेष० ॥ ६ ॥ ततः ॐ श्रीह्रीधृतिकीर्तिबुद्धिलक्ष्म्यो वर्षधरदेव्यः सायुधाः सवाहनाः सपरिच्छदा इह पौष्टिके आगच्छन्तु २ इदं० आचमनीयं गृह्णन्तु २ सन्निहिता भवन्तु २ स्वाहा जलं गृह्णन्तु २ गन्धं अक्षतान् फलानि मुद्रां पुष्पं धूपं दीपं नैवद्यं सर्वोपचारान् २ शान्तिं कुर्वन्तु २ तुष्टिं पुष्टिं ऋद्धिं वृद्धिं सर्वसमीहितानि यच्छन्तु स्वाहा । अनेन संकुलपूजा । एवं पीठपञ्चकस्थापनां संपूज्य क्रमेण प्रत्येकं मूलमन्त्रैर्होमं कुर्यात् । अत्र पौष्टिके सर्वोपि होमोऽष्टकोणकुण्डे आम्रसमिद्भिः इक्षुदण्डखर्जूरद्राक्षाघृतपयोभिः । ततः पूर्वप्रक्षिप्तासु पुष्पाञ्जलिषु जिनबिम्बे बृहत्स्नात्रविधिना परिपूर्णं स्नात्रं कुर्यात् । तच्च स्नात्रोदकं तीर्थोदकसंमिश्रं शान्तिककलशवत् संस्थापिते प्रगुणीकृते पौष्टिककलशे निक्षिपेत् । तत्र सुवर्णरूप्यमुद्राद्वयं नालिकेरं निक्षिपेत् । कलशं सम्यक्संपूजयेत्पूर्ववत् । छर्दिसंलग्नं कलशतलस्पर्शिसदशाव्यङ्गवस्त्रं चोपरि लम्बयेत् । पीठपञ्चके च क्रमेण चतुःषष्टिकरषोडशकरदशकरषट्करैर्वस्त्रैराच्छादनं । गुरुस्नात्रकारगृहाध्यक्षकलशाः पूर्वमेव सकङ्कणा विधेयाः स्वर्णकङ्कणमुद्रिके च गुरवे देये सदशाव्यङ्गश्वेतकौशेयं च । ततः स्नात्रकारद्वयं पूर्ववदखण्डितधारया शुद्धोदककलशे

निक्षिपति ॥ गुरुश्च कुशेन पतन्तीं धारां पौष्टिकदण्डकं पठन् निक्षिपति । पौष्टिकदण्डको यथा—"येनैतद्भुवन निजोद्यपदे सर्वाः कला निर्मलं शिल्पं (शल्यं) पालनपाठनीतिसुपथे बुद्ध्या समारोपितम् । श्रेष्ठाद्यः पुरुषोत्तमस्त्रिभुवनाधीशो नराधीशतां किंचित्कारणमाकलय्य कलयन्नर्हन् शुभायादिमः ॥ १ ॥" इह हि तृतीयारावसाने षट्पूर्वलक्षवयसि श्रीयुगादिदेवे परमभट्टारके परमदैवते परमेश्वरे परमतेजोमये परमज्ञानमये परमाधिपत्ये समस्तलोकोपकाराय विपुलनीतिविनीतिख्यापनाय प्राज्यं राज्यं प्रवर्तयितुकामे सस्यग्दृष्टयश्चतुःषष्टिसुरासुरेन्द्राश्चलितासना निर्दम्भसंरम्भभाजोऽवधिज्ञानेन जिनराज्याभिषेकसमयं विज्ञाय प्रमोदमेदुरमानसाः निजनिजासनेभ्य उत्थाय ससम्भ्रमं सामानिकाङ्गरक्षकत्रायस्त्रिंशल्लोकपालानीकप्रकीर्णकाभियोगिकलोकान्तिकयुजः साप्सरोगणाः सकटकाः स्वस्वविमानकल्पान् विहायैकत्र संघट्टिता इक्ष्वाकुभूमिमागच्छन्ति । तत्र जगत्पतिं प्रणम्य सर्वोपचारैः सपूज्याभियोगिकानादिश्य संख्यातिगैर्योजनमुखैर्मणिकलशैः सकलतीर्थजलान्यानयन्ति । ततः प्रथमार्हतं पुरुषप्रमाणे मणिमये सिंहासने कटिप्रमाणपादपीठपुरस्कृते दिव्याम्बरधरं सर्वभूषणभूषिताङ्गं भगवन्तं गीतनृत्यवाद्यमहोत्सवे सकले प्रवर्तमाने नृत्यत्यप्सरोगणे प्रादुर्भवति दिव्यपञ्चके सर्वसुरेन्द्रास्तीर्थोदकैरभिषिञ्चन्ति त्रिभुवनपतिं तिलकं पट्टबन्धं च कुर्वन्ति शिरस्युल्लासयन्ति श्वेतातपत्रं चालयन्ति चामराणि वादयन्ति वाद्यानि शिरसा वहन्त्याज्ञां प्रवर्तयन्ति च । ततो वयमपि कृततदनुकाराः स्नात्रं विधाय पौष्टिकमुद्घोषयामः । ततस्त्यक्तकोलाहलैर्धृतावधानैः श्रूयतां स्वाहा ॐ

पुष्टिरस्तु रोगोपसर्गदुःखदारिद्र्यडमरदौर्मनस्यदुर्भिक्षमरकेतिपरचक्रकलहवियोगविप्रणाशान्पुष्टिरस्तु आचार्योपाध्यायसाधुसाध्वीश्रावकश्राविकाणां पुष्टिरस्तु ॐ नमोऽर्हद्भ्यो जिनेभ्यो वीतरागेभ्यस्त्रिलोकनाथेभ्यः भगवन्तोऽर्हन्तः ऋषभाजित० वर्धमानजिनाः २४ भरतैरावतविदेहसंभवा अतीतानागतवर्तमानाः विहरमाणाः प्रतिमास्थिताः भुवनपतिव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकविमानभुवनस्थिताः नन्दीश्वररुचककुण्डलेषुकारमानुषोत्तरवर्षधरवक्षस्कारवेताढ्यमेरुप्रतिष्ठा ऋषभवर्धमानचन्द्राननवारिषेणाः सर्वतीर्थंकराः पुष्टिं कुर्वन्तु स्वाहा। भुवनपतिव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकाः सम्यग्दृष्टिसुराः सायुधाः सपरिवाराः पुष्टिं कुर्वन्तु स्वाहा। ॐ चमरबलिधारणभूतानन्दवेणुदेववेणुदारिहरिकान्तहरिसह अग्निशिखाग्निमानवपुण्यवसिष्ठजलकान्तजलप्रभअमितगतिमितवाहनवेलम्बप्रभञ्जनघोषमहाघोषकालमहाकालसुरूपप्रतिरूपपुण्यभद्रमाणिभद्रभीममहाभीमकिंनरकिंपुरुषसत्पुरुषमहापुरुष अहिकाय महाकाय ऋषिगीतरतिगीतयशसन्निहितसन्मानधातृविधातृऋषिऋषिपालईश्वरमहेश्वरसुवक्षविशालहास्यहास्यरतिश्वेतमहाश्वेतपतङ्गपतगरतिचन्द्रसूर्यशक्रेशानसनत्कुमारमाहेन्द्रब्रह्मलान्तक(शुक्रारणा)शुकसहस्रारणाच्युतनामानश्चतुष्पष्टिसुरासुरेन्द्राः सायुधाः सवाहनाः सपरिवाराः पुष्टिं कुर्वन्तु स्वाहा। इन्द्राग्नियमनिर्ऋतिवरुणवायुकुबेरेशाननागब्रह्मरूपा दिक्पालाः सायुधाः सवाहनाः सपरिच्छदाः पुष्टिं कुर्वन्तु स्वाहा। ॐ सूर्यचन्द्राङ्गारकबुधबृहस्पतिशुक्रशनैश्चरराहुकेतुरूपा ग्रहाः सक्षेत्रपालाः पुष्टिं कुर्वन्तु २ स्वाहा। ॐ रोहिणी १६ षोडशविद्यादेव्यः सा० सवा० सप० पुष्टिं कुर्वन्तु स्वाहा। ॐ श्री ह्री धृ-

तिकीर्तिबुद्धिलक्ष्मीवर्षधरदेव्यः पुष्टिं कुर्वन्तु स्वाहा । ॐ गणेशदेवताः पुरदेवताः पुष्टिं कुर्वन्तु स्वाहा । अस्मिंश्च मण्डले जनपदस्य पुष्टिर्भवतु जनपदाध्यक्षाणां पुष्टिर्भवतु राज्ञां पुष्टिर्भवतु राज्यसन्निवेशानां पुष्टिर्भवतु पुरस्य पुष्टिर्भवतु पुराध्यक्षाणां पु० ग्रामाध्यक्षाणां पु० सर्वाश्रमाणां पु० सर्वप्रकृतीनां पु० पौरलोकस्य पु० पार्षद्यलोकस्य पु० जैनलोकस्य पु० अत्र च गृहे गृहाध्यक्षस्य पुत्रभ्रातृस्वजनसम्बन्धिकलत्रमित्रसहितस्य पु० एतत्समाहितकार्यस्य पु० तथा दासभृत्यसेवककिंकरद्विपदचतुष्पदयलवाहनानां पु० भाण्डागारकोष्ठागाराणां पुष्टिरस्तु ॥ "नमः समस्तजगतां पुष्टिपालनहेतवे । विज्ञानज्ञानसामस्त्यदेशकायादिमाऽर्हते ॥ १ ॥ येनादौ सकला सृष्टिर्विज्ञानज्ञानमापिता । स देवः श्रीयुगादीशः पुष्टिं तुष्टिं करोत्विह ॥ २ ॥" यत्र चेदानीमायतननिवासे तुष्टिपुष्टिऋद्धिवृद्धिमाङ्गल्योत्सवविद्यालक्ष्मीप्रमोदवाञ्छितसिद्धयः सन्तु शान्तिरस्तु पुष्टिरस्तु ऋद्धिरस्तु वृद्धिरस्तु यच्छ्रेयस्तदस्तु "प्रवर्धतां श्रीः कुशलं सदास्तु प्रसन्नतामञ्चतु देववर्गः । आनन्दलक्ष्मीगुरुकीर्तिसौख्यसमाधियुक्तोऽस्तु समस्तसंघः ॥ १ ॥ सर्वमङ्गल० ॥ २ ॥" इति दण्डकं त्रिः पठित्वा पौष्टिककलशे पूर्णे पौष्टिककारकः कुशेनाभिपिञ्चेत् । गृहे च सुहृद्गृहे च तेन जलेन सदाभ्युक्षणं कुर्यात् । पीठपञ्चकविसर्जनं पूर्ववत् यान्तु देवगणा० इत्यादि आज्ञाहीनं० इत्यादि साधुभ्यो वस्त्रान्नपानदानं विपुलं गुरुपूजनं च सर्वोपचारैः ॥ "सर्वत्र गृहिसंस्कारे सूतिमृत्युविवर्जिते । दीक्षाग्रहणतश्चादौ व्रतारम्भे समस्तके ॥ १ ॥ प्रतिष्ठासु च सर्वासु राज्यसंघपदे तथा । सर्वत्र शोभनारम्भे सर्वेष्वपि च पर्वसु ॥ २ ॥ महोत्सवे च संपूर्णे महाकार्ये

समापिते । इत्यादिस्थानकेष्वाहुः पौष्टिकस्य विधापनम् ॥ ३ ॥ आधयो व्याधयश्चैव दुरितं दुष्टशत्रवः । पापानि च क्षयं यान्ति महत्पुण्यं विवर्धते ॥ ४ ॥ सुप्रसन्ना देवताः स्युर्यशोबुद्धिमहाश्रियः । आनन्दश्च प्रतापश्च महत्त्वं पुष्टिमृच्छति ॥ ५ ॥ आरब्धं च महाकार्यं प्रयत्नादेव सिद्ध्यति । भूतग्रहपिशाचादि दोषा धिष्ण्यग्रहैः कृताः ॥ ६ ॥ रोगाश्च प्रलयं यान्ति न विघ्नं क्वापि जायते । पौष्टिकस्य फलं प्राहुरित्याचारविचक्षणाः ॥ ७ ॥" इति पौष्टिकम् ॥ "सर्वत्र गृहिसंस्कारे सूतिमृत्युविवर्जिते । प्रारब्धे च महाकार्ये प्रतिष्ठास्वखिलास्वपि ॥ १ ॥ राज्याभिषेकसमये शान्तिकं पौष्टिकं द्वयम् । विधापयेद्विशुद्धात्मा तत्त्वाचारविचक्षणः ॥ २ ॥ इत्याचार्यवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे पौष्टिककीर्तनो नाम पञ्चत्रिंशत्तम उदयः ॥ ३५ ॥

षट्त्रिंशोदयः ।

अथ बलिविधानविधिः ॥ सचायम् । बलिशब्देन तत्तद्दैवतसन्तर्पणख्यातं नैवेद्यमुच्यते । सच नाना(स्वा)खाद्यपेयचूष्यलेह्याशनपानखादिमस्वादिमसहितो देवताग्रत उपह्रियते । तत्र देवताविशेषेण बलीनां बलिदानविधेरपि भेदः । स चोच्यते । अर्हतोऽग्रतः तद्दिनगृहाचारभोज्याहाराणां सर्वेषां तैलकाञ्जिकपक्ववर्जितानां ढौकनं पवित्रपात्रेण तत्कालराद्धस्याग्रपिण्डस्य ढौकनं । न तत्र देवनैवेद्यकृते पृथक्पाकाद्युपक्रमो विधेयः । पुरापि भगवानायुःकर्माणि समीपस्थे गृहीतव्रतः स्वयोगनिष्पन्नैराहारैः शरीरधारणमकृत अतो भवि-

कैरपि स्वमानसस्य सन्तोषाय भगवतो नैवेद्यस्थाने गृहमानुषभोजनार्थं कृत एव आहारः पुरस्क्रियते । तच्च नैवेद्यं नानाखाद्यपेयचूष्यलेह्यौदनघृतव्यञ्जनपक्वान्नरागषाडवक्षीरदधिगुडादिसमन्वितं पवित्रे पात्रे स्वर्णमये रूप्यमये ताम्रमये कांस्यमये वा स्वसंपदुचिते निधाय जिनबिम्बाग्रतः सुविलिप्तभूमौ संस्थाप्य अञ्जलिं बध्वा परमेष्ठिमन्त्रं पठित्वा इति पठेत् ॥ "अर्हन्तः प्राप्तनिर्वाणा निराहारा निरङ्गकाः । जुषन्तु बलिमेतं मे मनःसन्तोषहेतवे ॥ १ ॥" इति जिनबिम्बबलिः ॥ ॥ विष्णुरुद्रबलौ तु गृहव्यापारस्वयोगनिष्पन्नान्नादेव कल्प्यते । यतः श्रुतिवाक्यम्—"पितरस्तर्पयामास रामः कन्दैः फलैरपि । यदन्नं पुरुषोऽश्नाति तदन्नं तस्य देवताः ॥ १ ॥ पितॄणां च पुनः कार्यं मनःकामितभोजनम् । दद्यात्स्वगुरुविप्रेभ्यस्ततस्तृप्यन्ति ते सदा ॥ २ ॥" इति पितृव्यवहारबलिः ॥ ॥ "पूजां विधाय देवीनां स्वस्वाम्नायविशेषतः । भवन्ति बलयो देयास्तद्वत्परिकरेऽपि च॥१॥" देवीपूजने नानापक्वान्नकरम्भसप्तधान्यबकुलकयुतो बलिर्देयः । गणपतेः सद्यस्कमोदकैर्बलिः । क्षेत्रपालभेदानां तिलपूर्णतैलकरम्भैः सपूपकादिबकुलकैर्बलिः । चक्रपूजने नन्द्यावर्तादिपूजने नानापक्वान्नौदनव्यञ्जनयुतो बलिर्भिन्नभिन्नपात्रैस्तत्सङ्ख्यया दीयते । प्रत्येकं सुरासुरेश्वरग्रहदिक्पालविद्यादेवीलोकान्तिकजिनमातॄणां परमेष्ठिचतुर्णिकायदेवाना भिन्नभिन्नपात्रैर्बलिः । शाकिनीभूतवेतालग्रहयोगिनीना मिश्रधान्यतैलनानामुखदीपसहितः चतुःपथे बलिः । तादृश एव बलिः भूतप्रेतपिशाचराक्षसादीनां सतर्पणाय श्मशाने । निधिलाभे तु निधिदेवतोचितो बलिर्दीयते । निधिदेवतावचनाभावे तु निधिसमीपे सुलिप्तभूमौ धनदं संस्थाप्य पूर्ववत्पूजा

विधाय निधिग्रहणं कुर्यात् ॥ "पृष्ठे कृत्वा गुरुं शुक्रं वत्सं च कुलदेवताम् । मातरः पूजनाकाले स्थापनीया मनीषिभिः ॥ १ ॥ प्रायेण देवताः सर्वा जिनाजशिववर्जिताः । तद्वर्णगन्धैः पुष्पैश्च पूजनीया मनीषिभिः ॥ २ ॥ यो बलिः कथितः पूर्वं प्रतिष्ठाशान्तिकादिषु । विधेयः सर्वदेवानां स एवार्हतदर्शने ॥ ३ ॥ सर्वदेवोपहारेषु सर्वदेव्यर्चनेषु च । निजगुर्वागमः सर्वः प्रमाणं कार्यं उत्तमैः ॥ ४ ॥" इति बलिविधानम् ॥ इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे बलिदानकीर्तनो नाम षट्त्रिंशत्तम उदयः ॥ ३६ ॥

सप्तत्रिंशोदयः ।

अथ प्रायश्चित्तविधिः ॥ सचायम् । इह हि प्रायश्चित्तं नाम पापस्य प्रमादकृतस्य विशुद्धिहेतु । तत्र च क्रोधमानमायालोभप्रकोपैः शब्दरूपरसगन्धस्पर्शैः प्रेरित आत्मा जानन्नपि पुण्यपापोपायं फलविपाकं च यदाचरति न तस्य प्रायश्चित्ताचरणेनापगमः । तत्कर्म भवान्तरे भुक्तमेव क्षीयते । अथोग्रतपसा अथवा वाङ्मनश्चिन्मयाविर्भावेण शुक्लध्यानेन तत्कर्म क्षीयते नान्यथा । यत उक्तमागमे—"पावाणं खलु भो कडाणं कम्माणं पुव्विं दुच्चिन्ताणं दुप्पडिकंताणं वेअइत्ता मुक्खो नत्थि । अवेअयत्ता तवसा वा जोसइत्ता" ॥ ॥ तथा च—अज्ञानत्वेना(?) नानाभोगेन परानुवृत्त्या भयेन हास्येन नृपादिबलात्कारेण प्राणरक्षार्थं गुरुसंघप्रत्यनीकविघातार्थं परबन्धनमरकदुर्भिक्षादिसंकटे कृतानां पातकानामपगमः सद्गुरुगीतार्थप्रोक्तप्रायश्चित्तविधिसमाच-

रणेन घटते । तत्र सम्यक् पातकागमकारकं प्रायश्चित्तविधिं न केवलिनं विना कोपि जानाति । दुर्ज्ञेयो हि शीघ्रविदार्यमाणवस्त्रतन्तुच्छेदकालज्ञाये(?)तेन मनःपरिणामोद्भवः शुभाशुभः कर्मबन्धः । सूक्ष्मा गतिर्हि मनःपरिणामस्य । सूक्ष्मसूक्ष्मप्रमाणा हि दूरघृतान्तरा असख्याः परिणामाः । क्रोधमानमायालोभरागद्वेषप्रकारविषयाणा मनोगतानां तत्पातकपरिच्छेदकर्तॄणा परिणामानां च दूरान्तराः संख्यातीता भावानां तयः । अतः केवलज्ञानं विना दुरवसेयश्चतुर्भिर्ज्ञानैरपि प्रायश्चित्तविधिः । तथापि दुःषमकाले श्रुताक्षरैर्गीतार्थश्रुतधरोपदेशैः किंचित्प्रायश्चित्तविधिरङ्गीक्रियते । तथा गीतार्थगवेषणां विधाय प्रायश्चित्ताचरणमारभ्यते— "सल्लुद्धरणनिमित्तं गीयच्छन्नेसणाउ उक्कोसा । जोअणसयाइं सत्तउ बारसवासाइं कायव्वा ॥ १ ॥ गुरुपमुहाणं कीरइ असुद्धेहि जित्तियं कालंति । जावज्जीव गुरुणो असुद्धसुद्धेहिवावि कायव्वं ॥ २ ॥ वसहे बारसवासा अट्ठारसभिक्खुणो मासा । इअ मज्झे कालगओ पावइ आलोयणाइफलम् ॥ ३ ॥" एवं ससगतयोजनार्यदेशभ्रान्त्या द्वादशवर्षमध्ये यदि तत्कालप्रवर्तमानसमस्तश्रुतधरं गीतार्थं गुरु चेद्दालोचेद्दालोचनाग्राही लभते तदा तद्वाक्यप्राप्तप्रायश्चित्तविधिकरणेन सम्यक् तत्पातकान्मोक्षमाप्नोति । अथ च केनालोचनाप्रायश्चित्तमनुज्ञेयम् १ कस्यानुज्ञेयं २ कः प्रायश्चित्तकालः ३ प्रायश्चित्तानाचरणे के दोषाः ४ प्रायश्चित्ताचरणे के गुणाः ५ प्रायश्चित्तग्रहणे को विधिः ६ इत्युच्यते । प्रायश्चित्तानुज्ञातृगुरुलक्षणं यथा—"संपूर्णश्रुतपाठज्ञो गीतार्थः पूर्णयोगकृत् । व्याख्याता सर्वशास्त्राणां षट्त्रिंशद्गुणसंयुतः ॥ १ ॥ शान्तो जितेन्द्रियो धीमान् धीरो

रोगादिवर्जितः । अनिन्दकः क्षमाधारी ध्याता जितपरिश्रमः ॥ २ ॥ तत्त्वार्थविद्धारणावान् नृपरङ्कसमाशयः । वारंवारं श्रुतं दृष्ट्वा विवक्षुर्वचनं शुभम् ॥ ३ ॥ अनालस्यः सदाचारः क्रियावान्कपटोज्झितः । हास्यभीतिजुगुप्साभिः शोकेन च विवर्जितः ॥ ४ ॥ प्रमाणं कृतपापस्य जानञ्श्रुतमतिक्रमैः । इत्यादिगुणसंयुक्तः प्रायश्चित्ते गुरुः स्मृतः ॥ ५ ॥" प्रायश्चित्तानुचारककर्तृलक्षणम्—"संवेगवान्गुणाकाङ्क्षी तत्वज्ञः सरलाशयः । गुरुभक्तो निरालस्यस्तपःक्षमशरीरकः ॥ १ ॥ चेतनावान्स्मरन्सर्वं निजाचीर्णं शुभाशुभम् । जितेन्द्रियः क्षमायुक्तः सर्वं प्रकटयन्कृतम् ॥ २ ॥ निर्लज्जः पापकथने स्वप्रशंसाविवर्जितः । सुकृतस्य परं गोप्ता दुष्कृतस्य प्रकाशकः ॥ ३ ॥ पापभीरुः पुण्यधनलाभाय विहितादरः । सद्यो दृढसम्यक्त्वः परोपेक्षाविवर्जितः ॥ ४ ॥ एवंविधो यतिः साध्वी श्रावकः श्राविकापि वा । आलोचनाविधानाय योग्यो भवति निश्चितम् ॥ ५ ॥" ॥ आलोचनाग्रहणकालो यथा—"पक्षे चैव चतुर्मास्यां तथा संवत्सरेपि च । प्रमादकृतपापान्ते प्राप्ते च प्रवरे गुरौ ॥ १ ॥ तीर्थे च तपआरम्भे महारम्भान्त एव च । इति काले विधेयं स्यात्प्रायश्चित्तप्ररूपणम् ॥ २ ॥" ॥ प्रायश्चित्तानाचरणे दोषो यथा—"लज्जया गौरवेणापि प्रमादेनापि केन वा । गर्वेणावज्ञया चैव मूढत्वेनाथ वा नरः ॥ १ ॥ कदापि नालोचयति पापं यदि समं नरः । तदा तस्य फलं सर्वं श्रूयतां दोषसंकुलम् ॥ २ ॥ अनालोचितपापश्चेत्कदाचिन्म्रियते पुमान् । तस्य तत्पापयोगेन दुर्बुद्धिः स्याद्भवान्तरे ॥ ३ ॥ दुर्बुद्ध्या विपुलं पापं करोत्यन्यद्विमूढधीः । तेन पापेन दारिद्र्यं दुःखं च लभतेतराम् ॥ ४ ॥ प्रयाति नरकं घोरं पशुत्वं प्रामु-

यादपि। कुमानुषत्वे पतितो दुष्टदेशकुलोद्भवः ॥ ५ ॥ सरोगः खण्डिताङ्गश्च कुर्यात्प्रचुरपातकम् । तेन पापेन महता कुदेवत्वादिसंश्रितः ॥ ६ ॥ पश्चात्ताप च कुरुते बोधिबीजं न चाप्नुयात् । द्वीन्द्रियत्वैकेन्द्रियत्वे निगोदत्वमवाप्नुयात् ॥ ७ ॥ अस्येदनन्तसंसारं कष्टान्नियाति वा ततः । इति दोषान् विलोक्यात्र प्रायश्चित्तमुपाचरेत् ॥ ८ ॥" ॥ प्रायश्चित्ताचरणे गुणा यथा—"सर्वपापप्रशमनं सर्वदोषनिवारणम् । प्रवर्धनं च पुण्यानां धर्मिणामात्ममोदनम् ॥ १ ॥ शल्यापहारो जीवस्य नैर्मल्यं ज्ञानसंगतिः । पुण्यस्य संचयो भूयाद्विघ्नस्य च परिक्षयः ॥ २ ॥ संप्राप्तिः स्वर्गशिवयोः कीर्तिर्विस्तारिणी भुवि । प्रायश्चित्ताचरणतः फलमेतन्निगद्यते ॥ ३ ॥" प्रायश्चित्तग्रहणविधिरुच्यते । यथा—"मृदुध्रुवचरक्षिप्रैर्वारे भौमं शनिं विना । आद्याटनतपोनव्यालोचनादिषु भ शुभम् ॥ १ ॥" शुभनक्षत्रतिथिवारलग्नेषु गुरुशिष्ययोश्चन्द्रबले साधुः सर्वचैत्येषु चैत्यवन्दनं कुर्यात् । सर्वसाधूनभिवन्दयेत् आचाम्लतपः कुर्याद्वा । गृहस्थस्तु सर्वचैत्येषु महापूजां बृहत्स्नात्रविधिना साधर्मिकवात्सल्यं संघपूजा साधुभ्यो विपुलवस्त्रान्नपानपात्रज्ञानोपकरणदानं पुस्तकपूजन मण्डलिपूजनं च कुर्यात् । ततः प्रासायां शुभवेलायां यतिः श्राद्धो वा गुरुं प्रदक्षिणीकृत्य ईर्यापथिकी प्रतिक्रम्य स्तुतिचतुष्केण चैत्यवन्दनं विदध्यात् । ततो मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य द्वादशावर्तवन्दनं दत्वा सर्वसाधून्वन्दित्वा गुर्वग्रे मुखवस्त्रिका प्रतिलेखयेत् । ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति–भगवन् शुद्धि संदिसावेमि । पुनः क्षमाश्रमणं दत्वा—शुद्धि पडिगाहेमि । पुनः क्षमाश्रमणं दत्वा–भगवन् आलोयणं संदिसावेमि । पुनः क्षमाश्रमणं दत्वा—आलोयण

आलोएमि। संदिसावेह। आलोएह इति गुरुवाक्यं। ततः सव्वपायश्चित्तसुद्धिनिमित्तं करेमि काउसग्गं अन्नत्थउ० जाव० अप्पा०। चतुर्विंशतिस्तवचतुष्कचिन्तनं पारयित्वा मुखेन चतुर्विंशतिस्तवभणनम्। ततो गुर्वग्रे ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्रं त्रिः पठेत्। तत इति गाथास्त्रिः पठनीयाः। यथा—"वंदित्तु वद्धमाणं गोयमसामिं च जम्बुनामं च। आलोअणाविहाणं वुत्थामि जहाणुपुव्वीए ॥ १ ॥ आलोयणदायव्वा कस्सवि केणावि कत्थ काले वा। के अ अदाणे दोसा हुंति गुणा के अदाणे वा ॥ २ ॥ जे मे जाणंति जिणा अवराहा जेसु जेसु ठाणेसु। तेहं आलोएमि उवट्ठिओ सव्वकालंपि ॥ ३ ॥" इति गाथात्रयं त्रिः पठेत्। इति पठित्वा गुर्वग्रे विनयासनेनोपविश्य मुखवस्त्रिकाच्छन्नमुखः अञ्जलिमुकुलिताग्रहस्तः सर्वकृतं सस्मृतं दुःकृतं कर्म कथयेत्। गुरुश्च समाहितः शृणुयाद्धृदयेन वा अक्षरन्यासेन वा सर्वं तदुक्तमवधारयेच्च। शिष्येणापि न किंचिद्गोपनीयं। यदुक्तम्—"जह बालो जंपन्तो कज्जमकज्जं च साहए सव्वं। तह आलोअणकाले आलोइज्जा गुरुपुरओ ॥ १ ॥" ततो गुरुः सर्वदुष्कृतमवधार्य श्रुतानुगामी स्वमत्यनुसारेण तद्दुःकृतानुसारेण च तदुचितं तपः कायोत्सर्गप्रतिक्रमणादिकं दशविधं प्रायश्चित्तानुचरणमनुजानीयात्। तद्दशविधं प्रायश्चित्तानुचरणं यथागमं यथागुरुवचनं कथ्यते। यथा—"पूर्वमालोचना चैव १ प्रतिक्रमणमेव च २। उभयं च तृतीयं स्यात् ३ विवेकश्च चतुर्थकः ४ ॥ १ ॥ कायोत्सर्गः पञ्चमः स्यात् ५ तपः षष्ठमुदाहृतम् ६। छन्दस्तु सप्तमो ज्ञेयो ७ मूलमष्टममादिशेत् ८ ॥ २ ॥ अनवस्था च नवमं ९ दशमं च पराञ्चिकम् १०। एवं दशविधा ज्ञेया प्रायश्चित्तस्य योजना

॥ ३ ॥"   ॥ आलोचनार्हं प्रायश्चित्तं यथा—"करणीयाश्च ये योगा मूलोत्तरगुणादयः । साधोस्तेषूपयुक्तस्य शुद्धिरालोचना मता ॥ ४ ॥ निरन्तरातिचारस्य छद्मस्थस्यापि योगिनः । आलोचनां विना शुद्धिर्जायते न कदाचन ॥ ५ ॥ ग्रहणे भोजनादीनां धर्मागाराच्च निर्गमे । उच्चारभूमिगमने विहारे चैत्यवन्दने ॥ ६ ॥ अन्याश्रमस्थानां चैवं साधूनामभिवादने । तद्गृहे च गृहस्थादेः प्रत्याख्यानविधापने ॥ ७ ॥ गुर्वादेशाद्गृहस्थानां गृहयाने प्रयोजनात् । राजादीनां च संलापेऽन्यस्मिन्कार्ये शुभेपि वा ॥ ८ ॥ बहिर्हस्तशतात्कृसे बुधैरालोचना मता । विशुद्धाचारयुक्तोपि निर्मलं संयमं श्रितः ॥ ९ ॥ व्रतगुप्तिसमित्यादिनिःशेषपरिपालकः । निर्दोषव्रतगर्वेण यदि नालोचनाकरः ॥ १० ॥ नैव शुद्धं व्रतं तस्य कदाचिदपि जायते । तस्माद्धस्तशताद्बाह्ये कृते कार्ये शुभेपि वा ॥ ११ ॥ आलोचना विधातव्या भैक्षान्नकरणादिकाः । आलोचयति भिक्षायां दानं देयं समाश्रितम् ॥ १२ ॥ ग्रहणे स्वाश्रयं चैव भाषणे चेष्टितेपि च । यद्यत्तु चेष्टितं प्राप्तं भाषितं वा शुभाशुभम् ॥ १३ ॥ तत्सर्वं गुरवे कथ्य प्रष्टव्यं चैव तत्फलम् । करणीयं तदादिष्टमेवमालोचना मता ॥ १४ ॥ स्वगणात्कारणेनान्यगण यातस्तपोधनः । उपसंपद आदाने कुर्यादालोचनां पुरा ॥ १५ ॥" इत्यालोचना संपूर्णा ॥   ॥ प्रतिक्रमणार्हं यथा—"भङ्गे समितिगुप्त्योश्च प्रमादेन कदाचन । गुरोराशातनायां च विनयभ्रंश एव च ॥ १ ॥ गुर्विच्छाया अकरणे पूज्यपूजाव्यतिक्रमे । लघुसूक्ष्मासु मूर्च्छायां क्षुते कासे विजृम्भणे ॥२॥ विधिहीने च विहिते विवादे परवादिभिः । संक्लेशकरकार्येषु लेपादिषु कृतेष्वपि ॥ ३ ॥ हासेऽन्यहासने चैव कन्दर्पे परनिन्दने ।

कौत्कुच्ये विहिते चापि कदाचिच्च प्रमादतः ॥ ४ ॥ भक्तस्त्रीदेशभूपालाश्रितवार्ताकृतावपि । कषायविषया-
दीनामनुषङ्गे प्रमादतः ॥ ५ ॥ श्रवणावर्जनादौ च किंचिद्धीनाधिकोदिते । बहिर्वसतितो द्रङ्गाद्भावाच्च स्ख-
लिते तथा ॥ ६ ॥ अनाभोगाच्च सहसाकाराद्भङ्गे व्रतस्य च । आभोगादपि सूक्ष्मे च स्नेहे हासे भयेऽपि च ॥७॥
शोके प्रदोषे कन्दर्पे वादे च विकथाचये । एतेषु सर्वथा कार्यं प्रतिक्रमणमञ्जसा ॥८॥ प्रतिक्रमणमात्रेण शुद्धिः
स्याच्छुद्धचेतसाम् । प्रतिक्रमणाकरणे न शुद्धिः स्यात्कदाचन ॥ ९ ॥" इति प्रतिक्रमणप्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥
॥ अथालोचनाप्रतिक्रमणरूपतदुभयार्हं यथा—"संभ्रमाद्वा भयाद्वापि सहसाकारतोपि वा । गुर्वादेरवरोधेन
संघस्य प्रार्थनादपि ॥ १ ॥ महतः संघकार्याद्वा सर्वव्रतविखण्डने । तथातीचारकरण आचारे शङ्कितेऽपि वा
॥ २ ॥ दुर्भाषिते वा दुश्चिन्ताकृतौ दुश्चेष्टितेपि वा । प्रमादाद्विस्मृते चापि कर्तव्ये दिनरात्रिजे ॥ ३ ॥ ज्ञान-
दर्शनचारित्रविभङ्गे च प्रमादतः । सहसाकारतश्चापि नियमानां विखण्डने ॥ ४ ॥ उपयुक्तस्य शुद्धस्य साधोः
संयमशालिनः । एवमादिषु कार्येषु तद्युग्मार्हं विनिर्दिशेत् ॥ ५ ॥" इति तदुभयार्हं प्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥ ॥
अथ विवेकार्हम्—"वसने भोजने पाने शय्यायामासनेपि च । अज्ञानत्वाच्छुद्धिहीने गृहीते शुद्धिरुज्झनात्
॥ १ ॥ उदयास्तमविज्ञाय गृहीते वसनाशने । अज्ञात्वा कारणाद्भोगोपभोगे तस्य चाहृते ॥ २ ॥ ज्ञाते सूर्यो-
दयास्ते च तत्त्यागाच्छुद्धिरुत्तमा । प्रायश्चित्तमिदं प्राहुर्विवेकार्हं विचक्षणाः ॥ ३ ॥" इति विवेकार्हं प्रायश्चित्तं
संपूर्णम् ॥ ॥ अथ कायोत्सर्गार्हं यथा—"गमनागमने चैव विहारे निर्गमेपि वा । दृष्टे श्रुते वा सावद्ये सा-

वधस्वप्नदर्शने ॥ १ ॥ नद्यादिलङ्घने नावारोहणे शीघ्रसर्पणे । कायोत्सर्गेण संशुद्धिर्जायते तत्त्ववेदिनाम् ॥२॥"
एतद्विशेषो यथा—"भक्ते पाने तथा शय्यासने शुद्धेपि चाहृते । उच्चारे च प्रस्रवणे विप्रादन्यागमार्पिते ॥ ३ ॥
बहिर्हस्तशताच्चैव धर्मागाराद्विनिर्गमे । अर्हद्गुरुमहत्साधुशय्यासनपरिग्रहे ॥ ४ ॥ उच्छ्वासपञ्चविंशत्या कायो-
त्सर्गं नियोजयेत् । स्वप्ने प्राणिवधादीनां महाव्रतविघातिनाम् ॥ ५ ॥ विधेयः शतमुच्छ्वासान्कायोत्सर्गो महा-
त्मभिः । उच्छ्वासाष्टोत्तरशतं चतुर्थे च विधीयते ॥ ६ ॥ आचारे खण्डिते चापि प्रायश्चित्तमिदं स्मृतम् । दैव-
सिके शतमुच्छ्वासाः पञ्चाशद्रात्रिकेपि च ॥ ७ ॥ शतत्रये पाक्षिके चातुर्मासे शतपञ्चकम् । अष्टोत्तरसहस्रं तु
वार्षे आवश्यके स्मृतम् ॥ ८ ॥ श्रुतोद्देशसमुद्देशानुज्ञासु सकलासु च । सप्तविंशतिमुच्छ्वासान्कायोत्सर्गे वि-
निर्दिशेत् ॥ ९ ॥ अष्टोच्छ्वासान्प्रतिक्रमण(कर्म)प्रस्थानयोरपि । अथ विशेषः सर्वेषु कायोत्सर्गेषु दृश्यते
॥ १० ॥" इति कायोत्सर्गार्हं प्रायश्चित्तं सपूर्णम् ॥ ॥ अथ तपोर्हं प्रायश्चित्तं यथा—"तपस्तु ज्ञानातिचारा-
दिषु कालादिभ्रंशरूपेषु महाव्रतखण्डनकरेषु पातके चोपदिश्यते ॥ तथाच तपसः संज्ञा यथा—"पूर्वार्धं चैव
मध्याह्नं कालातिक्रमके लघु । विलम्बः पितृकालश्च पुरिमार्धाह्वयं दिशेत् ॥ १ ॥ पादो यतिः स्वभावश्च प्राणा-
धारः सुभोजनम् । अरोगः परमः शान्तो नामान्येकासने विदुः ॥ २ ॥ अरसो विरसः पूतो निःस्नेहो यति-
कर्म च । त्रिपादो निर्मदः श्रेष्ठो नाम (स्यात्) निर्वृतिष्विदम् ॥ ३ ॥ अम्लं सजलमाचाम्लं कामघ्न च द्विपा-
दकम् । धातुकृच्छ्रीतमेकान्न नामाचाम्ले विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥ अनाहारश्चतुःपादो मुक्तो निःपाप उत्तमः । गुरुः

प्रशमनो धर्मा उपवासाभिधा इमाः ॥ ५ ॥ पथ्यः परः समो दान्तश्चतुर्थाख्या इतीरिताः । पुण्यं सुखं हितं भद्रं षष्ठाख्यं परिकल्पयेत् ॥ ६ ॥ प्रमितं सुन्दरं कृत्यं दिव्यं मित्रं सिचाष्टमम् । धार्यं धैर्यं बलं काम्यं दशमे नामसंग्रहः ॥ ७ ॥ दुष्करं निर्वृतिर्मोक्षो नाम द्वादशमे मतम् । सेव्यं पवित्रं विमलं चतुर्दशमसुच्यते ॥ ८ ॥ जीव्यं विशिष्टं विख्यातं नाम ससोपवासकम् । प्रवृद्धं वर्धमानं चाष्टोपवासविशेषणम् ॥ ९ ॥ नव्यं रम्यं तारकं च नवानशनसंज्ञितम् । दशोपवाससंयोगे ग्राह्यमादेयमन्तिमम् ॥ १० ॥ इति प्रत्याख्यानसंज्ञा ॥ ॥ अथ स्थूलसूक्ष्मतपोविभागसंकलना यथा—"परमेष्ठिमहामन्त्रो १ नमस्कारयुतस्तथा २ । पौरुषी चैव ३ पूर्वार्धं ४ मापराह्णं ५ द्वयासनं ६ ॥ १ ॥ एकासनं ७ निर्विकृति ८ स्तथा चाम्ल ९ मुपोषणं १० । परस्परविभागेन गणनैषामुदीर्यते ॥ २ ॥ नमस्कारमहामन्त्रनिःशेषपरिवर्तनात् । चतुश्चत्वारिंशतं च ४४ सार्धया नियमो भवेत् ॥ ३ ॥ नमस्कारयुताख्यस्य १ त्र्यशीति ८३ मंत्रपाठतः । सार्धाच मन्त्र[सं]युक्तं द्वया भवति पौरुषी ॥ ४ ॥ पञ्चविंशत्युत्तरेकशत १२५ मन्त्रविवर्जनात् । मन्त्रयुक्तत्रयात्सार्धपेरख्या स्याद्विलम्बकः ३ ॥ ५ ॥ द्विशती २०० मन्त्रपाठाच मन्त्रयुक्तचतुष्टयात् । स्पार्धादर्धतृतीयायाः पौरुष्याच विलम्बकः ॥ ६ ॥ पादोनद्वयसंख्यायाः संभवत्यापराह्णिकम् ४ । सार्धद्विशत्या २५० मन्त्रस्य पट्कान्मन्त्रयुतस्य च ॥ ७ ॥ पादोनाच त्रिपौरुष्या पूर्वार्धद्वयतोपि वा । अपराह्णेन सार्धेन पूर्यते च द्वयासनम् ॥ ८ ॥ मन्त्रपाठपञ्चशत्या ५०० रूढमन्त्रयुतादपि । सपादात्पौरुषीषट्कात्पूर्वार्धकचतुष्टयात् ॥ ९ ॥ सार्धद्वयापराह्णाच युग्मसंख्याद्वयासनात् । प्रत्याख्यानमेकभक्तं

पूर्यते गतसंशयम् ९ ॥ १० ॥ सप्तषष्टियुतायाश्च षट्शत्या ६६७ मन्त्रपाठतः । पञ्चयुक्तदशसङ्ख्यमन्त्रयुक्तप्रयोगतः ॥ ११ ॥ अष्टकादेव पौरुष्याः पूर्वार्धं सार्धपञ्चकात् । सार्धं त्रयापराह्लाच द्व्या शतत्रयादपि ॥ १२ ॥ सार्द्धैकभक्ताज्जायेत तपो नैर्वृतिकाभिधम् । मन्त्रपाठसहस्राच १००० सार्धद्वाविंशतेरपि ॥ १३ ॥ मन्त्रयुक्ता द्वादशकात्पौरुषीणामतिक्रमात् । पूर्वार्धाष्टकतश्चापि पञ्चकादापराह्लिकात् ॥ १४ ॥ चतुर्द्व्यासनादेवमेकभक्तद्व्यादपि । सार्धनैर्विकृता ज्ञेयमाचाम्लं परिपूरितम् ॥ १५ ॥ सहस्रद्वय २००० मन्त्राच तथा मन्त्रयुतादपि । पञ्चचत्वारिंशतस्तु पौरुष्या जिनसंख्यया ॥ १६ ॥ पूर्वार्धानां षोडशकाद्दशकादापराह्लिकात् । द्व्यासनाष्टकाच्चैव एकभक्तचतुष्टयात् ॥ १७ ॥ त्रयान्नैर्वृकृतानां च तथा चाम्लद्व्यादपि । उपवासव्रतं पूर्णमेकं तद्दिवसे कृतम् ॥ १८ ॥ लघुव्रतैर्यथा पूर्णं संजायेत गुरुव्रतम् । तथा गुरुव्रतेनापि पूर्णानि स्युर्लघून्यपि ॥ १९ ॥ व्रतादीनां परावर्तः प्रायश्चित्तोपधानयोः । अशक्तानां खण्डलघु क्रियते हि गुरुव्रतम् ॥ २० ॥ शक्तानां लघुसंमील्य नीयते [च] गुरुव्रतम् । तपःकार्येषु चान्येषु यद्यथा तत्तथा व्रतम् ॥ २१ ॥" इति तपोर्हं प्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥ ॥ अथ ज्ञानातिचारेषु प्रायश्चित्तकरण काल १ विनय २ बहुमानो ३ पधान ४ निह्नव ५ व्यञ्जना ६ र्थ तदुभयातिक्रमादष्टविधोऽतिचारस्तत्र प्रायश्चित्तं यथा—"उद्देशोऽध्ययने चैव श्रुतस्कन्धे तथाङ्गके । अनागाढेषु चैतेषु प्रायश्चित्तं क्रमाद्भवेत् ॥ १ ॥ विरसः पितृकालश्च प्राणाधारो द्विपादकः । अगाढेषु तथैतेषु प्रायश्चित्तं क्रमाद्भवेत् ॥ २ ॥ कालातिक्रमणं पाद आचाम्ल धर्म एव च । सूत्रार्थभङ्गे सामान्ये कामघ्नमुक्तमेव च

॥ ३ ॥ उद्देशवाचनाद्येषु प्राप्ताप्राप्तेषु कर्हिचित् । अविसर्जनतः काले मण्डल्या अप्रमार्जनात् ॥ ४ ॥ सर्वेषु निर्मंहोऽमीषु गुरुरक्षासनाशनात् । अनागाढे तथा गाढे भग्ने किंचिच्च सर्वथा ॥ ५ ॥ तत्त्यागे सक्रिये च भग्ने किंचिच्च सर्वथा । क्रमात्पथ्यं तथा पुण्यं सजलं पथ्यमेव च ॥ ६ ॥" इति ज्ञानातिचारतपः ॥ ॥ अथ दर्शनातिचारे निःशङ्कितादिलङ्घने यथा—"शङ्काद्येष्वतिचारेषु चतुःपादतपो भवेत् । मिथ्योपबृंहणाज्ज्ञेयं प्रायश्चित्तं क्रमादिदम् ॥ ७ ॥ विलम्बः सर्वसाधूनां साध्वीनां च सुभोजनम् । सजलं श्रावकाणां चाश्राविकाणां गुरुस्तथा ॥ ८ ॥ साध्वादीनां चतुर्णां च मिथ्याशास्त्राभिभाषणात् । विरसश्च विलम्बश्च प्राणाधारो द्विपादकः ॥ ९ ॥ यतेस्तु दर्शनाचारे परिवारादिपालने । व्रतसाधर्मिकार्थे च प्रायश्चित्तं न किंचन ॥ १० ॥" इति दर्शनाचारप्रायश्चित्तम् ॥ ॥ अथ चारित्राचारप्रणिधानयोगादिलङ्घने प्रायश्चित्तं यथा—"एकेन्द्रियाणां संघट्टे तथा तत्परितापने । महासंतापने चैव तथोत्थापनमेव च ॥ ११ ॥ आद्ये विरसमाख्यातं द्वितीये च विलम्बकम् । प्राणाधारस्तृतीये च चतुर्थे सजलं भवेत् ॥ १२ ॥ विकालाख्यानन्तकायानां संघट्टेऽल्पतापने । महासंतापने चैव तथोत्थापन एव च ॥ १३ ॥ प्रथमे पितृकालश्च द्वितीये विरसस्तथा । तृतीये चैककामघ्नश्चतुर्थे धर्म एव च ॥ १४ ॥ पञ्चेन्द्रियाणां संघट्टे तथेपत्परितापने । अत्यन्ततापने चैव स्थानादुत्थापने क्रमात् ॥ १५ ॥ यतिस्वभावः प्रथमे द्वितीये धातुकृत्पुनः । तृतीये पथ्य उद्दिष्टश्चतुर्थे भद्र एव च ॥ १६ ॥ मृषावादव्रते नूनमदत्तादान एव च । द्रव्यक्षेत्रकालभावैर्भग्ने हीनाधिकोत्तमे ॥ १७ ॥ कार्यं क्रमादेकभक्तं कामघ्नमुक्त-

मेव च। लिप्ते पात्रे स्थिते रात्रावनाहारः प्रकीर्तितः ॥ १८ ॥ पुण्यं चैव विधातव्यं निशायां शुष्कसंनिधौ। स्थिते निश्यशने कार्यं सुन्दरं मुनिसत्तमैः ॥ १९ ॥ दोषाः पिण्डे षोडश स्युरुद्गमे चातिदारुणाः । षोडशो-त्पादनाया स्युरेषणाया दशैव ते ॥ २० ॥ पञ्चग्रासैषणाया च चत्वारिंशच्च सप्त च। एव पिण्डे सर्वदोषास्त-त्प्रायश्चित्तमुच्यते ॥ २१ ॥ आधाकर्मो १ देशिकं २ च प्रतिकर्म ३ विमिश्रकम् ४। स्थापना ५ प्राभृत ६ चैव प्रादुःकरणमेव च ७ ॥ २२ ॥ क्रीत ८ तथा च प्रामित्यं ९ परिवर्तित १० मेव च। अभ्याहृतं ११ तथोद्भिन्नं १२ मालापहृतमेव च १३ ॥ २३ ॥ आच्छेद्य १४ मनुसृष्टं च १५ तथा चाध्यवपूरकम् १६ । पिण्डोद्गमे षोडशैते दोषा धीरैरुदाहृताः ॥ २४ ॥ धात्री १ दूती २ निमित्तं च ३ जीविका च ४ वनीपकः ५ । चिकित्सा ६ क्रोध ७ मानौ ८ च माया ९ लोभौ १० च सस्तवः ११ ॥ २५ ॥ विद्या १२ मन्त्र १३ स्तथा चूर्ण १४ योगो १५ वैमूलकर्म च १६। उत्पादनाया पिण्डस्य दोषाः स्युः षोडशाप्यमी ॥ २६ ॥ शङ्कितं १ म्रक्षितं २ चैव निक्षिप्तं ३ पिहितं ४ तथा। संहृतं ५ पादको ६ न्मिश्रे ७ ततश्चापरिमाणकम् ८ ॥ २७ ॥ लिप्तं ९ चैव परिभ्रष्टं १० दश दोषा उदाहृताः। गृहिसाधूभयभवाः पञ्चाथ ग्रासजाः पुरः ॥ २८ ॥ सयोजना १ प्रमाणं च २ तथाङ्गा-रश्च ३ धूमकः ४। कारणं ५ सप्तचत्वारिंशद्दोषाः पिण्डजा अमी ॥ २९ ॥ एतेषा च यथायुक्त्या प्रायश्चित्तमु-दाहृतम् । एषणोत्पादना ग्रासोद्गमदोषाः समाः क्वचित् ॥ ३० ॥ कर्मणोद्देशिके चैव तथा च परिवर्तिते। पाखण्डैः स्वगृहैर्मिश्रैर्बादरप्राभृतेऽपि च ॥ ३१ ॥ सत्प्रत्यवायाहृते च पिण्डे लोभेन चाहृते। प्रत्येकानन्तवत्पा-

यैर्निक्षिप्ते पिण्डितेऽथ वा ॥ ३२ ॥ संहृते च तथोन्मिश्रे संयोगाङ्गारधूमेऽपि । द्विविधे च निमित्ते च प्रायश्चित्तं गुरुः परम् ॥ ३३ ॥ कर्मण्यौद्देशिके मिश्रे धात्र्यादौ च प्रकाशने । पुरःपश्चात्संस्तवे च कुत्सिते कर्मणि स्फुटम् ॥ ३४ ॥ संसक्ते पुनरालिप्ते करे पात्रे च कुत्सितैः । परीते चैव निक्षिप्ते पिहिते संहृतेऽपि च ॥ ३५ ॥ मिश्रिते कुत्सितैरेवमतिमाने प्रमाणके । धूमे दुष्कारणे चैव प्रायश्चित्तं च धातुहृत् ॥ ३६ ॥ कृतेऽध्युपकृते पूतौ परम्परगते तथा । अदनान्ते तथा मिश्रेऽनन्तरानन्तरागते ॥ ३७ ॥ एवमादिषु कर्तव्यमेकभक्तमपापहम् । ओघोपकरणात्पूतौ स्थापिते प्राभृतेऽपि च ॥ ३८ ॥ उद्देशिके लोकपरे प्रमेये परिवर्तिके[1] । परभावे तथा क्रीते स्वग्रामादाहृतेऽपि च ॥ ३९ ॥ मालोपहृतके चादौ जघन्ये दर्दरादिके । चिकित्सायां संस्तवे च सूक्ष्मे च म्रक्षिते त्रिके ॥ ४० ॥ दायकोपिहिते चैव प्रत्येकं च परम्परान् । स्थापिते पिहिते मिश्रेऽनन्तरे च तथाविधः ॥ ४१ ॥ शङ्कायां दोषयुक्तायां कालातिक्रम इष्यते । इतरस्थापिते सूक्ष्मे सरजस्के तथा विधिः ॥ ४२ ॥ स्निग्धे च म्रक्षिते मिश्रे स्थापिते च परम्परम् । परिष्ठापनिकायां च विरसं प्राहुरुत्तमाः ॥ ४३ ॥ एतेषु सर्वदोषेषु विस्मृतेरप्रतिक्रमात् । पिण्डीभूतेषु कर्तव्यं यतिभिर्धर्ममीहितैः ॥ ४४ ॥ धावने लङ्घने चैव संघर्षे सत्वरं गतौ । क्रीडायां कुहनायां च वान्ते गीते सितेऽधिके ॥ ४५ ॥ परुषे भाषणे चैव प्राणिनां कृत एव च । स्यात्प्रायश्चित्तमेतेषु पथ्यं गीतार्थभाषितम् ॥ ४६ ॥ त्रिविधस्योपधेर्भ्रंशे विस्मृते प्रतिलेखने । क्रमादमोपने श्रेष्ठं पूर्वार्धं

[1] परिवर्तिते इति पाठः ।

च सुभोजनम् ॥ ४७ ॥ एतत्रयस्याकरणे कामघ्नं प्राहुरादिमाः । गृहीते शोषिते चैव [सु]धौते चोपमण्डले ॥ ४८ ॥ दाने भोगे तथाऽदाने क्रमात्तप उदीरितम् । प्राणाधारश्च कामघ्नः पथ्यः पापहरः स्मृतः ॥ ४९ ॥ सर्वेषा चैव करणे पुण्यं प्राहुर्मुनीश्वराः । पतने मुखवस्त्रस्य तथा धर्मध्वजस्य च ॥ ५० ॥ विरमश्च तथा पथ्यो नाशे पथ्यो हितस्तयोः । अनाध्याने च कालस्य परिभोगे च विस्मृते ॥ ५१ ॥ आद्ये निःस्नेहमादिष्टं द्वितीये धर्म एव च । अविधेरशनादीनां कालातिक्रम इष्यते ॥ ५२ ॥ असंवृतौ च प्राणस्य त्रिभूम्यप्रतिलेखने । निर्भेद कथयन्तीह सर्वस्यासवृतावथ ॥ ५३ ॥ अनादाने तथा भङ्गे कालातिक्रममादिशेत् । तपसां प्रतिमानां चाभिग्रहाणा समानतः ॥ ५४ ॥ पक्षे चैव चतुर्मासे वत्सरे चामतिक्रमे । क्रमात्रिपादकामघ्नचतुःपादाः प्रकीर्तिताः ॥ ५५ ॥ कायोत्सर्गे वन्दने च तथा शक्रस्तवेपि च । उत्सारिते वेगकृते भग्ने ज्ञेयं क्रमात्तपः ॥ ५६ ॥ पूतमध्याह्नपादाख्य सर्वेषु सजल पुनः । चरित्राचार आख्यातं प्रायश्चित्त तपोमयम् ॥ ५७ ॥" ॥ ॥ अथ तप आचारे तपःप्रायश्चित्त यथा—"संजाते तु तपःलाने लघ्वल्पपरमाकृतौ । तद्भङ्गे चापरः कार्यो दिवा चाप्रतिलेखिते ॥ ५८ ॥ व्युत्सृष्टे निशि मूत्रादौ वासरे शयनेपि च । क्रोधे च दीर्घे भीते च सुरभिद्रव्यसेवने ॥५९॥ अशने चाऽऽसवादीना कालातिक्रममादिशेत् । ज्ञातिबन्धनभेदार्थे निवासात्स्वजनालये ॥ ६० ॥ निस्नेहः शेषलोकानामालये च विलम्बकः । एवं च तपआचारे प्रायश्चित्तं विनिर्दिशेत् ॥ ६१ ॥" ॥ ॥ अथ वीर्यातिचारे खण्डिते तपःप्रायश्चित्तं यथा—"निवेशाच प्रमादौघादासने प्रतिलेखिते । तत्कार्ये यत्र सवधे प्रायश्चि-

त्तमुदाहृतम् ॥ ६२ ॥ अनापृच्छ्य स्थापने च गुरून्सर्वेषु वस्तुषु । अरसः स्यात्तपःशक्तिगोपनाच्च सुभोजनम्
॥ ६३ ॥ मुक्तः सर्वासु मायासु दर्पात्पञ्चेन्द्रियादिषु । उद्वेजने च संक्लिष्टकर्मणां करणेऽपि च ॥ ६४ ॥ दीर्घ-
मेकत्र वासे च ग्लानवत्स्वाङ्गपालने । सर्वोपधस्तथा पूर्वपश्चाचाप्रतिलेखने ॥ ६५ ॥ एतेषु सर्वदोषेषु चतुर्मास-
व्यतिक्रमे । वत्सरातिक्रमे चापि साधुभिर्ग्राह्यमिष्यते ॥ ६६ ॥ तथा च छेदरूपेपि प्रायश्चित्ते समाहितः । न
गवं तद्विधानेन दध्याद्वाचंयमः क्वचित् ॥ ६७ ॥ छेदादिकरणाच्छुद्धे प्रायश्चित्ते महामुनिः । कुर्वीत तपसा
शुद्धिं जीवकल्पानुसारतः ॥ ६८ ॥ यच्च नोदितं पापमत्रैवालोचनाविधौ । भिन्नादिना प्रवक्ष्यामि षण्मासं
शुद्धिमुत्तमाम् ॥ ६९ ॥ भिन्नं चापि विशिष्टं च चतुःषण्मासकालतः । लघुसंज्ञं गुरुसंज्ञं विरसः प्रतिमाश्रयात्
॥ ७० ॥ चतुर्मासेषु लघु यत्पूर्वं तद्विरसादिभिः । गुरुः षण्मासिकं पूर्वं सुन्दरादिभिरन्तराः ॥ ७१ ॥ सिद्धा-
न्तस्यानुसारेण क्रमं ज्ञात्वा च पाप्मनाम् । उक्तपापेषूक्ततपो देयं च विरसादिकम् ॥ ७२ ॥ एतत्सर्वं यत्पु-
रोक्तं तत्सामान्यविधिश्रितम् । प्रायश्चित्तविभागस्तु देयो द्रव्यादिभिर्बुधैः ॥ ७३ ॥ द्रव्यं क्षेत्रं तथा कालं
भावं पुरुषसेवनम् । संलक्ष्याधिकमूनं वा प्रायश्चित्तं च दीयते ॥ ७४ ॥ अशनादिर्भवेद्द्रव्यं क्षेत्रं देशपुरादि
वा । कालः शीतोष्णवर्षादिर्भावो ग्लानिनिरामयौ ॥ ७५ ॥ चतुर्धा कथिता शास्त्रे पुरुषप्रतिसेवना । आवृ-
त्तिश्च १ प्रमादश्च २ दर्पः ३ कल्प ४ श्चतुर्थकः ॥ ७६ ॥" ॥ द्रव्ये यथा—"आहारं सुलभं पुष्टं दृष्ट्वा दद्या-
त्तपोधिकं । हीनं च दुर्लभं ज्ञात्वा दद्यादूनं तथाधिकम् ॥ ७७ ॥" ॥ क्षेत्रे यथा—"देशे च सरसारूपे तपो-

धिकमुदीरयेत्। तथा च निर्जले रूक्षे न्यूनमाहुर्मनीषिणः ॥ ७८ ॥ वर्षासु शिशिरे चापि प्रमितं धैर्यकुष्करौ। पूर्वार्धाचाम्लपुण्यान्तमुष्णकाले विनिर्दिशेत् ॥ ७९ ॥ तस्मिन्नवविधं दृष्ट्वा तपोयोजनमागमे । विदधीत पर काले विभागं तपसां तथा ॥ ८० ॥" ॥ भावे यथा—"हृष्टस्य प्रचुरं तीव्र तपो दद्यादशङ्कितम् । स्तोकं ग्लानस्य सुकरमथ कालं विलङ्घयेत् ॥ ८१ ॥" ॥ पुरुषप्रतिसेवनाया यथा—"अगीतार्थाश्च गीतार्था अक्षमाश्च क्षमा अपि। अशठाश्च शठाश्चैव दुष्टाः सन्तस्तथाविधाः ॥ ८२ ॥ परिणामाश्च वस्तूना हीनमध्याधिकाः पुनः। कायशक्तिः स्वतश्चापि मध्या हीनाधिका नृणाम् ॥८३॥ निर्मन्तवो मन्तुमन्तः स्युः केचित्स्वल्पमन्तवः। शल्यस्थिता दयार्हाश्च चत्वारः पूर्वभाषिताः ॥ ८४ ॥ सापेक्षेतरमन्दाश्च पुरुषा ये प्रकीर्तिताः । यः शक्तिधृतिकल्पस्यस्तथा सर्वगुणैर्युतः ॥ ८५ ॥ अधिकं च तपःकर्म तस्य देय विचक्षणैः । तथा हीनगुणस्यापि हीनं देय तथाविधम् ॥ ८६ ॥ अत्यन्तहीनस्य पुनस्तपस्त्यागं विनिर्दिशेत् । ये च पालितचारित्रा अज्ञातार्थास्तथाऽसहः ॥ ८७ ॥ तेषां च प्रतिमं देयं विरसादिविभाजितम्। यदेतच तपःकर्म प्रायश्चित्ते पुरोदितम् ॥ ८८ ॥ एतत्प्रमादयुक्तस्य सर्वं देयं मनीषिभिः । दर्पमुक्तस्य च स्थानान्तरं किंचिद्विशेषतः ॥ ८९ ॥ आवृत्तिभाजः किंचिचाधिकं किंचिच्च दर्पवत्। प्रतिक्रमणमाख्येयं कल्पे तदुभयं च वा ॥ ९० ॥ प्रमादोऽनवधानत्वं दर्परूपपलादिकः। आवृत्तिकार्यकाङ्क्षित्व कल्प आचारसश्रयः ॥ ९१ ॥ एतासु कर्मबन्धः स्यात्सेवनासु चतसृषु। पूर्वोक्तविधिना देयं प्रायश्चित्त च तास्वपि ॥ ९२ ॥ आलोचनायाः काल च ज्ञात्वा क्लेशाद्विशुद्धितः । हीना-

धिकं च मध्यं च दद्रीत तदपेक्षया ॥ ९३ ॥ द्रव्यादिगुणबाहुल्ये प्रायश्चित्तं बहूदितम् । तद्धीनत्वे तेष्वहीनं त्यागमत्यन्तहीनके ॥ ९४ ॥ सर्वहीनं पुनः कर्म कुर्यादन्यत्तपः समम् । वैयावृत्यादिकरणं सुसाधूपासनं तथा ॥ ९५ ॥" इति तपोर्हं प्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥

अथ छेदार्हं यथा—"तपसा गर्वितः कश्चिदसमर्थस्तपस्यथ । अश्रद्दधानस्तपसि तपसा यो न दम्यते ॥ १ ॥ अत्यन्तपरिणामश्च गुणभ्रंशिकृतादरः । प्रपद्यमानश्छेदे च पार्श्वस्थादिवितापितः ॥ २ ॥ तपोभूमिमतिक्रान्त्वा सच्छेदं प्रतिपद्यता । तेन चाजन्मपर्यन्तं विधेयं विरसादिकम् ॥ ३ ॥ यदारब्धमाद्यदिन आमृत्यु तदुपासनम् । छेदार्हमिति गीतार्थैः प्रायश्चित्तमुदीर्यते ॥ ४ ॥" इति च्छेदार्हं प्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥ ॥ अथ मूलार्हं यथा—"पञ्चेन्द्रियाणामावृत्तेर्घाते दर्पाच्च मैथुने । समस्तविषयाणां च गाध्यात्संततसेवने ॥ १ ॥ मूलोत्तरगुणानां च विभङ्गे तपसो मदे । ज्ञानदर्शनचारित्रविभ्रष्टे करणोत्थिते ॥ २ ॥ अवसन्ने च पार्श्वस्थे मूलकर्मादिकारिणि । भिक्षौ प्रायस्तपोभ्रष्टे संप्राप्ते च पराश्रिताम् ॥ ३ ॥ प्रायश्चित्तं तत्र भवेत्पूर्वं च्छेदः कियद्दिनम् । ततः पाराञ्चिकं चैव ततो मूलं समादिशेत् ॥ ४ ॥ मूलमित्युच्यते यद्यथा भ्रष्टं च संयमे । तत्तथैव प्रकुर्वाणः प्राणान्निर्मलतां नयेत् ॥ ५ ॥" इति मूलप्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥ ॥ अथ अनावृत्तार्हं यथा—"प्रदुष्टो जीवहिंसां यः कुरुते स्तैन्यमेव च । पराञ्चिकेभ्यः पापेभ्यो न बिभेति कदाचन ॥ १ ॥ आवृत्तिषु च दुष्टासु

वर्तमानो निरन्तरम् । स लिङ्गक्षेत्रकालाद्यैरनवस्थाप्य एव हि ॥ २ ॥ लिङ्गेन येन दुष्कर्म कृतं तदपनीयते । यैर्द्रव्यैर्विहितं पापं भावैस्तेषा च वर्जयेत् ॥ ३ ॥ भावलिङ्गं समादाय स्थाप्यं क्षेत्रेऽन्यदूषणे । यावत्कालं पापकर्म कृतं तावत्तपोऽधिकम् ॥ ४ ॥ विधेयं पापहीनत्वे मासषट्कं समासतः । परमेष्ठ्याशातनायां वर्षमेकं तथा तपः ॥ ५ ॥ वर्षं द्वादश वर्षाणि तत्पापस्यानुसारतः । भवेदुज्झितभिक्षावान्स्तोकोपकरणान्वितः ॥ ६ ॥ अथवा सर्वमुपधिं त्यजेत्पाणिपरिग्रहः । वन्दते वन्द्यतो नैव परिहारं दिने दिने ॥ ७ ॥ कुर्वीताहारमन्येऽपि किंचित्किंचिन्मनागपि । संवासो यतिभिः सार्धं श्राद्धैर्वा तस्य कल्पते ॥ ८ ॥ नालापस्तैः समं क्वापि मुक्त्वार्हत्प्रमुखस्तवम् । प्रायश्चित्तमनावृत्तं प्राहुरेतत्कृतागमाः ॥ ९ ॥" इति अनावृत्तप्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥[1] ॥ अथ पाराञ्चिकं प्रायश्चित्तं यथा—"अर्हन्तमागमं सूरिं श्रुतज्ञं गणनायकम् । गुणिन बहुदर्पेण क्रोधेनाशातयन्सदा ॥ १ ॥ स्वलिङ्गे परलिङ्गे च दुष्टो बहुकषायवान् । अत्यन्तविषयासक्तो गुरोराज्ञादिघातकः ॥ २ ॥ अवध्यवधकारी च राजगुर्वङ्गनारतः । प्रकाशदुष्टकर्मा च स्त्यानर्द्धौ च पुरस्कृतः ॥ ३ ॥ अनङ्गसेवानिरतः कुस्थानककृतादरः । सप्तव्यसनसंसक्तः परद्रव्यग्रहोद्यतः ॥ ४ ॥ परद्रोहकरो नित्य पिशुनत्वकृतादरः । पराञ्चिपातकस्यास्य प्रायश्चित्तं तथाविधं ॥ ५ ॥ सलिङ्गोत्क्षेत्रतो वापि कालादाचारतस्तथा । वसतेश्च निवासाच्च वाटकाद्वृन्दतस्तथा ॥ ६ ॥ पुराद्ग्रामाच्च देशाच्च कुलात्संघाद्गणादपि । स बहिः क्रियते तस्य प्रवेशं क्वापि नार्पयेत

१ पाकार्पीतीति पाठः ।

॥ ७ ॥ उत्पन्नोत्पत्स्यमानो वा यत्र दोपस्ततस्ततः । क्षेत्राद्द्रव्यात्तथा भावात्कालाद्दूरे दधीत तम् ॥ ८ ॥ यावन्मात्रं पुराकालं येन पापं समाहृतम् । तावत्कालं स कुर्वीत तपोऽनन्तरभावितम् ॥ ९ ॥ एकाकी मौन संयुक्तो बहिर्भूतो गणाज्जनात् । ध्यानमुज्झितभिक्षावान्कुर्याच्चिन्ताविवर्जितं ॥ १० ॥" इति पराश्चिकप्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥ अनवस्था तपःकर्मप्रायश्चित्तं पराश्चिकम् । श्रुतकेवलिना छिन्नं शेषं तीर्थावधि स्फुटम् ॥ इति जीवकल्पानुसारेण नानाविधप्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥

संक्षेपात्कथितः पूर्वो जीवकल्पोऽनगारिणाम् । अथ संश्रावकाणां तु कथ्यते तपसैव हि ॥ १ ॥ यथा—
"शङ्कां काङ्क्षां विचिकित्सां मिथ्यादृष्टिप्रशंसनम् । तत्संस्तवं मनाकृत्वा शीतं वाढं गुरुः पुनः ॥ २ ॥ अवन्दने जिनानां च पूजापत्रादिताडने । प्रतिमायाश्च पतने मार्जने विधिवर्जिते ॥ ३ ॥ एतेषु प्रायश्चित्तं तु क्रमाद्ग्रत उच्यते । पञ्चविंशतिमन्त्रैश्च पञ्चभिः पञ्चभिस्तथा ॥ ४ ॥ यतिस्वभावेन पुनश्चतुर्थ्यः शुद्धिरिष्यते । पार्श्वस्थादिमुनीनां च गुरुबुद्ध्यानुदानतः ॥ ५ ॥ पञ्चविंशतिसंख्येन मन्त्रजापेन शुद्ध्यति । पट्टिकापुस्तकादीनां ज्ञानोपकरणस्य च ॥ ६ ॥ पातनात्पादसंघट्टात्पञ्चमन्त्रजपाच्छुभम् । प्रत्याख्याने मन्त्रयुते ग्रन्थिमुष्टियुते तथा ॥ ७ ॥ भग्ने त्रिशतसंख्येन मन्त्रजापेन शुद्ध्यति । एतेषां ज्ञातशङ्केषु त्रिगुणो जाप इष्यते ॥ ८ ॥ अदाने त्यक्तविकृतेः प्रायश्चित्तं च पूर्ववत् । केचिच्छंकादिके प्राहुः पञ्चरूपेऽतिचारके ॥ ९ ॥ प्रत्येकमुत्तमं तत्र गाढागाढे विशेषतः । द्वीन्द्रियाणां त्रीन्द्रियाणां चतुरक्षभृतामपि ॥ १० ॥ संघट्टे चाल्पसंतापे सुभोजनमुदाहृतम् ।

गाढसंतापने शीतं मारणे चोत्तमं विदुः ॥ ११ ॥ पञ्चेन्द्रियाणां संघट्टे पादमल्पे च तापने । शीतसतापने गाढे निःपापः परिकीर्तितः ॥ १२ ॥ मारणे पुण्यमाख्यातमेप आद्यव्रते विधिः । स्थूले चैव मृषावादे हीने मध्ये तथाधिके ॥ १३ ॥ यतिस्वभावः सजलं निःपापश्च क्रमात्स्मृतः । एवं चौर्यव्रते ज्ञेयं प्रायश्चित्तमसत्यवत् ॥ १४ ॥ प्रायश्चित्तमथाख्येय श्राद्धानां मैथुनव्रते । गृहीते नियमे स्वस्य कलत्रस्यापि संगमात् ॥ १५ ॥ उपवासव्रत माहुः प्रायश्चित्तं विचक्षणाः । वेश्यायाः संगमादेव शुद्धिर्भद्र उदाहृता ॥ १६ ॥ हीनजातिपरस्त्रीणामज्ञाना-त्तद्वये (?) थवा । आद्यं परमं प्राहुः प्रायश्चित्तं मुनीश्वराः ॥ १७ ॥ विशुद्धकुलवध्वाश्च भोगे मूलं यथोदि-तम् । श्राद्धं च नरसंभोगे मुक्त मैथुनचिन्तने ॥ १८ ॥ सुन्दरं निविडे रागे प्रायश्चित्तमुदीरितम् । स्थूले परि-ग्रहे हीने मध्यमे परमे तथा ॥ १९ ॥ यतिस्वभावं कामघ्नं चतुःपादं क्रमाद्विदुः । दिग्व्रतस्यातिक्रमे तु शर्वरी-भोजने तथा ॥ २० ॥ पातकस्य प्रशमनं विदुः प्रशमनं परम् । मांसाशने मद्यपाने श्राद्ध पातकघातनम् ॥२१॥ अनन्तकाये भुक्ते तु निःपापं पापनाशनम् । त्यक्तप्रत्येकभोगेपु शीतमाहुर्मनीषिणः ॥ २२ ॥ कर्मादानेपु स-र्वेपु कृतेपु कथितं सुखम् । अनर्थदण्डेनाहारः प्रोक्ते सामायिके कृते ॥ २३ ॥ देशावकाशिके भग्ने पौपधे भग्न एव च । अतिथीनामनर्चायां क्रमात्तप उदीर्यते ॥ २४ ॥ आनाहारश्च कामघ्नं कामघ्नं मुक्त एव च । प्रायश्चि-त्तमिद प्रोक्तं व्रतेपु द्वादशस्वपि ॥ २५ ॥ अयमेव श्राविकाणा प्रायश्चित्तविधिः स्मृतः । विशेपः कोपि तासां तु पुनरेव प्रकीर्त्यते ॥ २६ ॥ सामायिकव्रतस्थायाः स्थितायाः पौपधेऽथवा । नृसंघट्टे मन्त्रजापः पञ्चविंशतिसं-

ण्यकः ॥ २७ ॥ तत्रापि बालस्त्रीकारे कार्यमोदग्रमञ्जसा । पञ्चाणुव्रतभङ्गे तु तासां शोधनमन्तिमम् ॥ २८ ॥ प्रत्याख्यानवियुक्तौ तु चतुःपादोऽप्यकारणात् । प्रत्याख्याने च चरमे कृते प्राहुः सुभोजनम् ॥ २९ ॥ जीवोदकस्य संशोषे षट्पदीनां च घातने । मठचैत्यनिवासे च तासां शोधनमन्तिमम् ॥ ३० ॥ श्राविका यस्य तपसः प्रत्याख्यानं भनक्ति च । प्रत्याख्यानं तदेव स्यात्करणीयं तया पुनः ॥ ३१ ॥ आलोचनाव्रतं चैव क्षामणं जिनपूजनम् । स्वाध्यायोऽनशनं चेति षट्कर्माण्यन्तकर्मणि ॥ ३२ ॥" इति प्रायश्चित्ताधिकारे श्रावकजीतकल्पः संपूर्णः ॥

अथ लघुजीतकल्पविधिना यतिप्रायश्चित्तम् ॥ अथान्यविधिना साधुश्राद्धयोः पापनाशनः । प्रायश्चित्तविधिः शुद्धः शास्त्रदृष्ट्या निगद्यते ॥ १ ॥ पूर्वं च पञ्चाचारेषु लङ्घितेषु प्रमादतः । प्रायश्चित्तं यतीनां च तत्त्वज्ञैरुदीर्यते ॥ २ ॥ पूर्वं सूत्राशातनायां कामशं शुद्धये विदुः । तस्यामर्थगतायां च चतुःपादः प्रकीर्तितः ॥ ३ ॥ आशातनायां हीनायां मध्यमोत्तमयोरपि । विलम्बः परमः शीतं क्रमात्तप उदाहृतम् ॥ ४ ॥ सामान्याशातनायां तु परमाः पञ्च कीर्तिताः । काले चावश्यके स्वाध्यायप्रस्थापन उज्झिते ॥ ५ ॥ विरसोऽक्षपरित्यागे व्याख्याने धर्म ईरितः । अविधाने निपद्याया गुरोर्निःपाप उच्यते ॥ ६ ॥ कायोत्सर्गवन्दनयोस्त्यागेऽप्येवं तपः स्मृतम् । अनागाढेषु योगेषु देशभङ्गे च धातुहृत् ॥ ७ ॥ सर्वभङ्गे प्रशमनं प्रायश्चित्तं प्रचक्षते । तथाचागाढयोगेषु देशभङ्गे गुरुः स्मृतः ॥ ८ ॥ सर्वभङ्गे सुन्दरं च पूतं सद्गुणनिन्दने । ज्ञानाचार इदं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं

मुनीश्वरैः ॥ ९ ॥ आशातनायां देवस्य गुरोः स्थाप्यगुरोरपि । शान्तेश्च स्थापनाचार्यनाशे शीतमुदाहृतम् ॥ १० ॥ कालातिक्रम आदिष्टस्त(थै)स्यैचाप्रतिलेखने । अवतारणकादीनां करणे ग्राह्यमिष्यते ॥ ११ ॥ शङ्कादिपञ्चके कार्ये देशादेव विलम्बकम् । तत्राचार्यस्य परमं पाठकस्य च घातुहृत् ॥ १२ ॥ आचार्यस्य पाठकस्य मुक्तं शीतं क्रमात्क्वचित् । इत्येवं दर्शनाचारे प्रायश्चित्तमुदाहृतम् ॥ १३ ॥ व्रते प्राणातिपाताख्ये पृथ्व्यप्तेजोमरुत्वताम् । प्रत्येकशाखिनां चैव संस्पर्शे विरस विदुः ॥ १४ ॥ अगाढतापे पूर्वार्धं गाढतापे सुभोजनम् । विघातने पुनः शीत वदन्ति श्रुतवेदिनः ॥ १५ ॥ सूक्ष्माम्बुतेजसोः स्पर्शे पूर्वार्धं शोधनं परम् । तयोर्बादरयोः स्पर्शे कामग्रं विदुरादिमाः ॥ १६ ॥ स्पर्शे जलचराणां तु प्राणाधारं विनिर्दिशेत् । जलार्द्रवस्त्रसंघट्टे कथयन्ति सुभोजनम् ॥ १७ ॥ कम्बलेनाग्नितेजसोश्च स्पर्शने विरसं मतम् । ज्वलने शङ्कितपदं स्पृष्टे सजलमिष्यते ॥ १८ ॥ हरिताङ्कुरसंमर्दे क्रोशेक्रोशे गुरुर्गुरुः । हरितानां च संस्पर्शे भूयसा बीजमर्दने ॥ १९ ॥ सुन्दरं किसलोन्मर्दे घर्माच्छुद्धिर्दिनेदिने । नद्युत्तारे गुरुः कार्यस्तस्माच्छुद्धिरुदीरिता ॥ २० ॥ तथाचानन्तकायानां चतुस्त्रिद्व्यक्षदेहिनाम् । संस्पर्शे पितृकालस्तु शीतं मर्दलवादने ॥ २१ ॥ आगाढपरितापे तु प्राणाधारः प्रकीर्तितः । एषा च गाढसंतापे सजल शोधनं विदुः ॥ २२ ॥ विघाते च तथैतेषां धर्मपुण्यमपि क्वचित् । असंख्यद्वीन्द्रियध्वसे पुण्यद्वयमुदाहृतम् ॥ २३ ॥ असंख्यत्रीन्द्रियध्वंसे शुद्ध्यै पुण्यत्रयं विदुः । असंख्यचतुरक्षाणां ध्वंसे पुण्यचतुष्टयम् ॥ २४ ॥ असंख्यासञ्ज्ञिनां ध्वसे शोधनं पुण्यपञ्चकम् । षट्पदीबहुनाशे तु कर्तव्यं पुण्यपञ्चकम् ॥ २५ ॥

पञ्चेन्द्रियाणां संघट्टे प्राणाधारे विशुद्धिकृत् । तेषामागाढसंतापे कामन्नं पापनाशनम् ॥ २६ ॥ तेषां च गाढसंतापे निःपापः पापखण्डनः । विघातने पुनः पुण्यं बहूनां च विघातने ॥ २७ ॥ तेषां तत्संख्यया पुण्यकारणानि विनिर्दिशेत् । जीवघाते प्रमादेन प्रायश्चित्तं न कोपतः ॥ २८ ॥ अमार्जिताङ्गकण्डूयाकरणे निर्मदं वदेत् । भित्तिस्तम्भासनादौ च संस्पृष्टे मार्जनोज्झिते ॥ २९ ॥ युवतीवस्त्रसंघट्टे काष्ठभूम्यप्रमार्जने । एतेषु सर्वदोषेषु विरसं शोधनं विदुः ॥ ३० ॥ आर्द्रामलकसाने च पृथिवीकायमर्दने । चुलुमात्रसचित्ताम्बु पुरःपाश्चात्यकर्मसु ॥ ३१ ॥ द्विक्रोशमात्रसुडुपनौभ्यां प्रतरणेऽम्बुनः । नाभिमात्राम्बुसंस्पर्शे वह्निस्पर्शने तथा ॥ ३२ ॥ भक्तस्त्रीदेशराद्दवार्ताकरणे क्रोधमानयोः । मायायाश्च संविधाने प्रचुरे च प्रमादतः ॥ ३३ ॥ शय्या (?) दानप्रमाणायां तथा सन्निधिभोजने । तथा च कालवेलायां जलपानेऽङ्घ्रिधावने ॥ ३४ ॥ एतेषु सर्वदोषेषु कामन्नं शोधनं परम् । पूर्वार्धार्हमथो पापशोधनं परिकीर्त्यते ॥ ३५ ॥ उपयोगस्याकरणे गोचरस्याप्रतिक्रमे । तयोरविधिना कृत्ये नद्याः संतरणे तथा ॥ ३६ ॥ अमार्जने क्रमणयोर्गृहिप्रत्यक्षमेव च । करणे च पुरीषादेर्भाषणे गृहिभाषया ॥ ३७ ॥ तथार्हत्प्रतिमापार्श्वे कफादिपरिमोचने । मात्रादिधारणे चैव ग्लानादीनामपालने ॥ ३८ ॥ श्राद्धेभ्यः सहवासिभ्यः कारिते चाङ्गमर्दने । अकालसंवाहनायां शय्याद्यप्रतिलेखने ॥ ३९ ॥ द्वारप्रवेशे निर्याणे तद्भूम्यप्रतिलेखने । स्वाध्यायेऽप्यकृते चैव जलान्नग्रहणे तथा ॥ ४० ॥ पारणा मुखवस्त्रं च विनाभुक्तान्नपानयोः । गुरोरग्रेप्यनालोच्य प्राशने भक्तपानयोः ॥ ४१ ॥ अकाले च मलोत्सर्गभूमौ गमन एव च । अ-

नाचाराचरणे च चैत्यसाध्वोरवन्दने ॥ ४२ ॥ गृहस्थासनभोगे च ईर्यापथ्यप्रतिक्रमे । मुखवस्त्रेण सचित्तवस्तुग्रहण एव च ॥ ४३ ॥ क्षणमात्रं पदत्राणवाहनादिपरिग्रहे । अचक्षुर्विषये मार्गे परिभ्रमण एव वा ॥ ४४ ॥ पात्राग्युपधिवृन्देभ्यो वीजादेरपसारणे । एतेषु शुद्धिविषये कालातिक्रम इष्यते ॥ ४५ ॥ दीर्घाध्वगमने चैव दीर्घकालरुजासु च । वर्षारम्भे वस्त्रशौचे त्रिष्वाचाम्लमुदाहृतम् ॥ ४६ ॥ केचिदेष्वेव च प्राहुरादेयं शोधनं परम् । संवत्सरचतुर्मास्योरन्ते ग्राम्यमदूपणे ॥ ४७ ॥ चतुर्मासावसाने च सर्वातीचारशोधने । प्राहुः पुण्यं केचिदन्ये ग्राम्यमाहुः सुसाधवः ॥ ४८ ॥ अथो तपोतिचारस्य प्रायश्चित्तमुदीर्यते । यत्तपो भज्यते तत्र तत्तपः पुनरिष्यते ॥ ४९ ॥ ग्रन्थ्यादिनियमादीनां निर्गमेऽष्टोत्तरं शतम् । मन्त्र जपेदिदं प्रोक्त प्रायश्चित्तं तपोविधौ ॥ ५० ॥ प्रत्याख्यानस्य भङ्गे च कदाचित्स्मृत्यभावतः । तद्दिने न त्यजेत्तच्च प्रत्याख्यान समाहितः ॥ ५१ ॥ विचिन्त्य भग्नो नियमः प्रायश्चित्तान्न शुद्ध्यति । अस्मृत्या चैव भग्नस्य शुद्धिः स्याद्गुरुवाक्यतः ॥ ५२ ॥ सत्यां शक्तौ चेन्न किंचिज्ज्ञानाभ्यासस्तपोदमम् । वैयावृत्य च शुश्रूषा संयमोपायमेव च ॥ ५३ ॥ कुर्यात्तस्य विशुद्ध्यर्थं सुभोजनमुदाहृतम् । योगवाहिमुनीना च प्रायश्चित्तमथोच्यते ॥ ५४ ॥ असंघट्टितमन्नादि भुङ्क्ते चेद्योगसाधकः । निशि संस्थापयेत्पात्रं पाना[न्ना]दिविगुण्ठितम् ॥ ५५ ॥ भुक्तेऽन्नपानमात्मन्नं सनिधं कथितं च वा । अकाले च मलोत्सर्गं कुरुते मूत्रमेव च ॥ ५६ ॥ स्थण्डिलाप्रतिलेखी च स्थण्डिलातीतकर्मकृत् । असाधुकरवृत्तिस्थः क्रोधं मानं च कैतवम् ॥ ५७ ॥ लोभं वा कुरुते गाढ पूर्णां पञ्चमहाव्रती । विराधयति वा किंचिद्-

भ्याख्यानं करोति वा ॥ ५८ ॥ पैशुन्यं परनिन्दां च भूमौ वा पुस्तकं क्षिपेत् । कक्षायां च स्थापयेद्वा गृह्णीयाद्दुष्करेण वा ॥ ५९ ॥ लेपयेदथ निष्पूतैः पुस्तकाशातनाकरः । एतेषु सर्वदोषेषु निःपापः पापनाशनः ॥ ६० ॥ शुभाशुभस्य शब्दस्य गन्धस्य च रसस्य च । स्पर्शस्य चैव रूपस्य रागे सजलमिष्यते ॥ ६१ ॥ प्रत्येकमेषां विद्वेषे चतुःपादः प्रकीर्तितः । उपविष्टावश्यके च सजलं पापनाशनम् ॥ ६२ ॥ सत्यां शक्तावुपविष्टप्रतिक्रमण एव च । आवश्यकस्याकरणे तमालच्छदनेषु च ॥ ६३ ॥ एलालवङ्गक्रमुकचन्द्रजातीफलेषु च । भुक्तेषु चैव ताम्बूलपञ्चसौगन्धिकाशने ॥ ६४ ॥ तथा च गुरुसंघट्टे दिवास्वापेऽप्यकारणात् । गन्त्या योजनयाने च पादुभिर्योजनक्रमे ॥ ६५ ॥ योजनोऽनक्षविषये साधूनां क्रान्त एव वा । अमार्धुकरवृत्तौ च वन्दनेऽविधिना कृते ॥ ६६ ॥ योजनं गमनादेव नौभिः क्षुद्रप्लवैश्च वा । रजन्यां योजनं याने स्त्रीकथाकरणे तथा ॥ ६७ ॥ स्वाध्याये च चतुःकालमकृते च प्रमादतः । योजनं च नदीमध्यगमने चरणक्रमात् ॥ ६८ ॥ तटिनीदीर्घिकादीनां संचारादप्रतिक्रमे । मण्डलीवञ्चने चैव साधूनाम(भि)निमन्त्रणे ॥ ६९ ॥ एतेषु सर्वदोषेषु धर्मः पापविशुद्धिकृत् । प्राशुकानां च कायस्य भक्षणे लघु शोधनम् ॥ ७० ॥ अधिकां विकृतिं भुक्त्वा निर्मदेन विशुद्ध्यति । पञ्चेन्द्रियस्यैकस्यापि दर्पेण प्रतिघातने ॥ ७१ ॥ आदेय (?) न परं शुद्धिर्महापापादुदाहृता । पञ्चेन्द्रियाः पीडिता वा यावन्तः स्युः सजीविताः ॥ ७२ ॥ तेषु प्रत्येकमाधेयं भद्रं पापस्य हानये । पुरुषस्त्रीविघाते च प्रत्येकं शुद्धिरन्तिमात् ॥ ७३ ॥ मृषावादे तथा स्तेये तथा चैव परिग्रहे । भग्ने जघन्यतः कार्यं प्रत्येकं च सुभोजनम्

॥ ७४ ॥ मध्यभङ्गे तथैकान्नं मुक्तमुत्कृष्टभङ्गके । दर्पाद्भङ्गे त्रयाणां च शोधने ग्राह्यमिष्यते ॥ ७५ ॥ स्वप्ने भङ्गे त्रयाणां च कायोत्सर्गा उदाहृताः । चतुःप्रमाणैः प्रत्येकं सचतुर्विंशतिस्तवैः ॥७६॥ मैथुनस्य काङ्क्षणे स्याच्छुद्धिः स्यादुत्तमात्परा । कृते च करसंभोगे सुखं शोधनमुत्तमम् ॥ ७७ ॥ तस्मिंश्च बहुधा कृते कार्यमाद्यमञ्जसा । स्त्रिया चैव तिरश्चा वा पण्डेन पुरुषेण वा ॥ ७८ ॥ मैथुने भाषिते कृते प्रत्येकं मूलमिष्यते । स्त्रीणां स्तनादिस्पर्शे च विधेयं षातुह्रतपरम् ॥ ७९ ॥ वस्त्रस्पर्शे च नारीणां यतिधर्ममुदाहरेत् । कैश्चिदष्टोत्तरशतं मन्त्रजाप इह स्मृतः ॥ ८० ॥ दर्पेण ब्रह्मचर्यस्य भङ्गे ग्राह्यमुदाहृतम् । स्वप्नेऽपि व्रतभङ्गेऽत्र कायोत्सर्गं समाचरेत् ॥ ८१ ॥ समत्रयुक्तसंध्यातः सचतुर्विंशतिस्तवम् । लिप्तपात्रस्थापने च शुष्कसन्निधिभोजने ॥ ८२ ॥ प्रत्येकमुपवासेन शुद्धिरस्यादुदाहृता । दोरके मुखवस्त्रे वा पात्रे तृप्तिकरादिके ॥ ८३ ॥ निशि लिप्तस्थिते कार्यमुपवासेन शोधनम् । वैकृते सन्निधौ भुक्ते पुण्यमाहुर्विशोधनम् ॥ ८४ ॥ दिवा स्थितं दिवा भुक्तमिति भङ्गचतुष्टयम् । आद्ये भङ्गं सुखं प्रोक्तं शेषभङ्गत्रयेऽष्टमम् ॥ ८५ ॥ शुष्कसन्निधिरक्षायां मध्याह्नः स्याद्विशोधनम् । तस्मिन्नार्द्रे स्थापिते च निःपापात्स्यादपापता ॥ ८६ ॥ केचिदाहुः शुद्धयेऽत्र पूर्वाह्नं मुनिपुङ्गवाः । आधाकर्माशने भुक्त शान्तं पूत्यशने तथा ॥ ८७ ॥ आत्मक्रीतपरक्रीतभोगे कामघ्नमिष्यते । उद्देशिकाशने शीतं शेषेषु गुरुरिष्यते ॥ ८८ ॥ अचिरस्थापनाभोगे निःस्नेहः शोधनं परम् । चिरस्थापनभोगे तु कालातिक्रम उच्यते ॥ ८९ ॥ सूक्ष्मप्राभृतिकाभोगे यतिकर्म विशोधनम् । बादरप्राभृते भुक्ते चतुःपादो विशोधनः ॥ ९० ॥ पृथिव्या रूपिते भुक्ते निर्मदं

प्राहुरादिमाः । हस्ते पादे पङ्कलिप्ते कालातिक्रम इष्यते ॥ ९१ ॥ अप्तेजोवायुसंमिश्रभुक्ते सजलमादिशेत् । एभिराम्रक्षिते चैव भुक्ते श्रेष्ठौघघातनः ॥ ९२ ॥ परग्रामाहृते भुक्ते स्वीयग्रामाहृते तथा । क्रमादाद्ये च सजलं द्वितीये लघु कीर्तितम् ॥ ९३ ॥ प्रत्येकवनवाय्वम्बुतेजःस्वप्राशुकेषु च । भुक्तेषु मुक्त आख्यातः प्रमादे पापशोधनः ॥ ९४ ॥ पश्चात्कार्ये च कामघ्नं शोधनं परमं मतम् । सचित्तैः पिहिते चापि संश्रिते वापि चाशने ॥ ९५ ॥ भुक्ते गुरुश्चाल्पतरे दायके लघुरिष्यते । दायकेन्धे च कामघ्नं परे स्याच्छुद्धये गुरुः ॥ ९६ ॥ कालान्यथो वाऽतीते च कृते निर्मद इष्यते । तस्यैव परिभोगे च चतुःपादो विशुद्धये ॥ ९७ ॥ शय्यातरीयपिण्डस्य खादने धर्ममादिशेत् । तथा वर्षति पर्जन्ये आनीतेऽन्नेऽम्लमादिशेत् ॥ ९८ ॥ रूक्षपारिष्ठापने च स्निग्धत्यागे तथैव च । क्रमाच्छोधनमाख्यातं पूर्वार्द्धं धर्म एव च ॥ ९९ ॥ अन्नादिलिप्तपात्रस्य स्थापने शीतमिष्यते । कालेच विड्युत्सर्गे विट्पात्रे कृमिसंभवे ॥ १०० ॥ सविट्कृमित्वे वान्तौ च प्रत्येकं कार्य उत्तमः । उपधौ पतिते प्रासे विस्मृतः प्रतिलेखने ॥ १०१ ॥ परैर्निवेदिते वापि जघन्ये विरसं विदुः । मध्यमे पितृकालश्च शान्तमुत्कृष्ट एव च ॥ १०२ ॥ सर्वोपधौ च पतिते लब्धे मन्त्रजपः स्मृतः । अश्वेन्दुवेद ४१२ संख्यातस्ततः शुद्धिः प्रजायते ॥१०३॥ जघन्ये चोपधौ किंचिद्विस्मृतः प्रतिलेखने । कामघ्नं शोधनं प्रोक्तं धर्मे धौते च हारिते ॥१०४॥ मध्यमे चोपधौ धौते हारिते शीतमादिशेत् । उत्कृष्टे हारिते धौते शोषणे धर्म एव च ॥ १०५ ॥ सर्वोपधौ हारिते च गुरोरग्रे निपेदिते । उच्छृङ्खले च शुद्धौ स्यात्पुण्यं मुनिभिराहृतम् ॥ १०६ ॥ उपधिस्तु जघन्यः

स्याद्गुच्छकः पात्रकेसरी । पात्रस्य स्थापनं चैव मुखवस्त्रं चतुर्थकम् ॥ १०७ ॥ मध्यमश्चोपधिः प्रोक्तः पटलाः पा-
त्रबन्धनम् । रजोहृतिश्चोलपट्टो रजस्त्राणं च मात्रकम् ॥ १०८ ॥ उत्कृष्टश्चोपधिः पात्रं द्वौ कल्पौ सूत्रसंभवौ ।
एक ऊर्णामयश्चैवमुपधेः कल्पनां विदुः ॥ १०९ ॥ सर्वोपधौ च वर्षासु धौते ग्राह्य विशुद्धये । अदत्ते गुरुणा
भुक्ते दत्तेऽन्येभ्यः सुखं वदेत् ॥ ११० ॥ मुखवस्त्रेप्यसघट्टे तथा धर्मध्वजेपि च । शुद्धये विरसः कैश्चिदनाहार
उदाहृतः ॥ १११ ॥ अलब्धेऽप्यथ लब्धे वा हारिते मुखवाससि । उपवासः परं शुद्ध्यै सूरिभिः समुदाहृतः
॥ ११२ ॥ धर्मध्वजे हारिते च न प्राप्ते सुखमिष्यते । धर्मध्वजाननसिचोरेवं तप उदीरितम् ॥ ११३ ॥ नष्ट-
योश्च द्वयोः प्राप्तौ निःपापः शुद्धिहेतवे । अप्राप्तौ च द्वयोः कार्यं पुण्यमेव मनीषिभिः ॥ ११४ ॥ मुखवस्त्राप्र-
तिलेखे यतिकर्म समाचरेत् । धर्मध्वजाप्रतिलेखे पितृकालो विशोधनम् ॥ ११५ ॥ अकृते घस्त्रचरमप्रत्याख्याने
च निर्मदम् । प्रत्याख्याने पानसत्के संख्यास्वाध्यायजेऽथवा ॥ ११६ ॥ प्रत्याख्यानेप्यरचिते सुभोजनमपाप-
कृत् । चतुर्विधाहारजे च प्रत्याख्यानेप्यनिर्मिते ॥ ११७ ॥ सन्ध्यायां च विभाते च प्रत्याख्यानाद्यनुद्यमे ।
कृतस्यापि हि भङ्गे च पितृकालो विशुद्धिकृत् ॥ ११८ ॥ स्थण्डिलाप्रतिलेखे च यतिकर्मविशुद्धये । स्थण्डिले-
ऽन्यप्रतिलेखिते मलोत्सर्गतो निशि ॥ ११९ ॥ गुरुः सर्वपात्रभङ्गे सजलं शोधनं परम् । सूचीनिर्गमने मुक्तं
प्राहुः केचित्तथान्तिमम् ॥ १२० ॥ कपाटं वा कटं वा प्रतिलिख्योद्घाटनाल्लघु । षट्पदीगाढसंघट्टे प्राणाधारो
विशोधनः ॥ १२१ ॥ कालस्याप्रतिक्रमणे गोचरस्याप्रतिक्रमे । नैषेधिक्याद्यकरणे यतिकर्म समादिशेत् ॥१२२॥

वीर्यातिचारप्रस्तावे तपःकर्म यथाविधि । पाक्षिकादौ विधेयं हि स्वशक्त्या क्षुल्लकादिभिः ॥ १२३ ॥ तेषाम-
करणे दोषः प्रायश्चित्तमिहोच्यते । पाक्षिके तपसि भ्रष्टे क्षुल्लकस्य तु निर्मदः ॥ १२४ ॥ यतेर्यतिस्वभावश्च
स्थविरस्य विलम्बकः । उपाध्यायस्य कामघ्ना आचार्यस्य गुरुः पुनः ॥ १२५ ॥ चतुर्मासतपोभ्रंशे क्षुल्लकस्य वि-
लम्बकः । प्राणाधारस्तु वृद्धस्य भिक्षोः सजलमिष्यते ॥ १२६ ॥ उपाध्यायस्य धर्मस्तु तथाचार्यस्य वै सुखम् ।
सांवत्सरतपोभ्रंशे क्षुल्लकस्य सुभोजनम् ॥ १२७ ॥ स्थविरस्य द्विपादं तु भिक्षोरुत्तम ईरितः । उपाध्यायस्य
भद्रं तु तथाचार्यस्य सुन्दरम् ॥ १२८ ॥ ज्ञानातिचारप्रस्तावे प्रायश्चित्तमुदीर्यते । अनागाढेषु योगेषु योगोद्देशे
च खण्डिते ॥ १२९ ॥ तथा चाध्ययनस्यापि श्रुतस्कन्धस्य चैव हि । अङ्गस्य चैव क्रमशः प्रायश्चित्तमथोच्यते
॥ १३० ॥ यतिकर्म च मध्याह्नं परमं धर्म एव च । अथागाढेषु योगेषु भग्न उद्देशकर्मणि ॥ १३१ ॥ तथाध्ययन-
कार्ये च श्रुतस्कन्धे तथाङ्गके । क्रमाद्विलम्बः परमं कामघ्नं सुखमेव च ॥ १३२ ॥ अपात्रस्य सूत्रदाने निर्मथस्य
तथैव हि । क्रमात्सजलमुक्तौ च कथितौ शुद्धिहेतवे ॥ १३३ ॥ संप्रासे च तथा पात्रे सूत्रार्थानर्पणे गुरुः । तथा
च तपआचारे ग्रन्थियुक्तस्य भञ्जने ॥ १३४ ॥ मन्त्रयुक्तस्य भङ्गे च पौरुषीभङ्ग एव च । अहश्चरमभङ्गे च भङ्गे-
ऽन्यनियमस्य च ॥ १३५ ॥ पानाहारादिभङ्गे च कालस्याप्यप्रतिक्रमे । स्वाध्यायाप्रस्थापने च कायोत्सर्गाद्य-
निर्मितौ ॥ १३६ ॥ इर्यापथादिस्थानेषु तत्पथिक्रयप्रतिक्रमे । आवश्यके चैव कायोत्सर्गस्याकरणेऽपि च ॥१३७॥
एतेषु सर्वदोषेषु निर्मदः परिकीर्तितः । आवश्यके कायोत्सर्गावकृतौ लघुरिष्यते ॥ १३८॥ त्रयस्याकरणे शान्त

आवश्यकाकृतौ गुरुः । वन्दनेऽप्येवमेव स्यात्प्रायश्चित्तमभेदतः ॥ १३९ ॥ सजीवोदकपाने च सुखं पापवि-
घातनम् । नैषेधिक्यादिकरणे उत्तरासङ्गवर्जने ॥ १४० ॥ दण्डस्याप्रतिलेखे चाप्रमार्जितविमोचने । ग्रहणे मा-
र्जितस्यापि सर्वोपकरणस्य च ॥ १४१ ॥ उपाधेश्चाप्यसन्देशे शयनासनयोरपि । अमार्जने तथा पाण्योर्वसते-
रप्रमार्जने ॥ १४२ ॥ तथा कटकपाटादेः पिधानाच्छादयोरपि । विनैव प्रतिलेखेन तथा चोभयकालयोः ॥१४३॥
भाण्डाद्यप्रतिलेखे च सपुटीपट्टयोरपि । नित्यमप्रतिलेखाच्च पादोनप्रहरे तथा ॥ १४४ ॥ पात्राद्यप्रतिलेखे च
सर्वेष्वेतेषु निर्मदः । एवं च जीतकल्पस्य व्यवहारेण भाषितम् ॥ १४५ ॥ प्रायश्चित्त यतेः सर्वं श्राद्धानामथ
कथ्यते । पापप्रणाशन सर्वं आलोचनसमुच्चयः ॥ १४६ ॥" इति लघुजीतकल्पविधिना यतिप्रायश्चित्तं संपूर्णं ॥
अथ व्यवहारजीतकल्पक्रमेण यतिश्रावकप्रायश्चित्तविधिः ॥ "ज्ञानाचारे श्रावकाणां प्रायश्चित्तमुदीर्यते ।
अकालाविनयाद्येषु ज्ञानभङ्गेषु चाष्टसु ॥ १ ॥ प्रत्येक शुद्धये तेषु प्राणाधार उदीरितः । ज्ञानिनां प्रत्यनीकत्वे
ज्ञानस्य च सुभोजनम् ॥ २ ॥ पाठव्याख्यानयोर्विघ्नकरणे पाद इष्यते । पातने पुस्तकादीनां कक्षाया धारणे
तथा ॥ ३ ॥ दुर्गन्धहस्तोद्वहने पादनिष्पूतघट्टने । एषु प्रत्येकमाख्येयं शोधनं धातुहृत्परम् ॥ ४ ॥ जघन्याशात-
नायां तु ज्ञानस्यैव विलम्बकः । मध्यायां परमश्चैव प्रकृष्टायां द्विपादकम् ॥ ५ ॥ केचिदत्र गुरुं प्राहुर्विशेषादा-
गमस्य च । आशातनायामाचाम्लं तत्सूत्रस्य पुनर्गुरुः ॥ ६ ॥ तथा च दर्शनाचारे शङ्कादिषु च पञ्चसु । देशा-
क्रान्तेषु प्रत्येकं कामघ्न शुद्धये दिशेत् ॥ ७ ॥ कृतेषु सर्वतस्तेषु निःपापात्पापशोधनम् । असंयमस्थिरीकामे

मिथ्यादृष्टिप्रशंसने ॥ ८ ॥ पार्श्वस्थादिषु वात्सल्ये देशादेकान्नमादिशेत् । सर्वतस्तेषु मुक्तं च तथाऽसंयमघोषणे ॥ ९ ॥ देशतः प्राहुरेकान्नं सर्वतो धर्म एव च । यतिप्रवचनश्लाघ्येषु प्रशस्तोपबृंहणम् ॥ १० ॥ अकृते चैव वात्सल्ये सामर्थ्येऽप्यप्रभावने । प्रत्येकं देशतो ज्ञेयं शोधनं घातुह्लत्परम् ॥ ११ ॥ सर्वतश्चाकृतेष्वेषु प्रत्येकं गुरुरिष्यते । अर्हद्बिम्बाशातनायाः सामान्यकरणे गुरुः ॥ १२ ॥ ततो विशेषाद्बिम्बस्य पादनिष्पूतमर्शने । धूपपात्रकुम्पिकादिवस्त्रादिलगने लघुः ॥ १३ ॥ अविधेर्मार्जने शान्तं विलम्बो बिम्बपातने । केचिदाहुः प्रतिमाया जघन्याशातने लघुम् ॥ १४ ॥ मध्यमाशातने शीतमेकान्नं बहुशातने । अथवा चरणाचारेष्वप्तेजोवायुभूरुहाम् ॥ १५ ॥ स्पर्शने कारणाभावाद्यतिकर्म समादिशेत् । आगाढतापने प्राहुः पितृकालं विशुद्धये ॥ १६ ॥ गाढसंतापने धर्मं सजलं तदुपद्रवे । तथा ह्यनन्तकायानां चतुर्द्वित्र्यक्षधारिणाम् ॥ १७ ॥ संघट्टे पितृकालः स्याच्चतुःपादउपद्रवे । एकस्यापि द्वीन्द्रियस्य विनाशे मुक्त इष्यते ॥ १८ ॥ द्वयोर्विनाशे द्विगुणस्त्रयाणां त्रिगुणः पुनः । यावद्वीन्द्रियघातः स्यात्तत्संख्या गुरवः स्मृताः ॥ १९ ॥ त्र्यक्षाणां चतुरक्षाणां विनाशेऽप्येवमादिशेत् । असंख्यानां द्वीन्द्रियाणां विनाशे स्यात्सुखद्वयम् ॥ २० ॥ सुखत्रयं त्रीन्द्रियाणां चतुरिन्द्रियदेहिनाम् । असंख्यानां विघाते स्याच्छुद्धिर्भद्रचतुष्टयात् ॥ २१ ॥ पञ्चेन्द्रियाणां संघट्टे शुद्धये स्यात्सुभोजनम् । अगाढतापने शीतं गाढसंतापने गुरु ॥ २२ ॥ प्रमादादेकपञ्चाक्षघाते पुण्यं समादिशेत् । एवं प्रमादात्पञ्चाक्षा यावन्तः

१ प्रशस्य इति पाठः ।

स्युर्विघातिताः ॥ २३ ॥ तावन्मात्राणि भद्राणि सम्भवन्ति विशुद्धये । दर्पादेकं च पञ्चाक्षं हत्वा संशुद्धिरन्ति-
मात् ॥ २४ ॥ एवं दर्पेण यत्सख्याः पञ्चाक्षाः स्युर्विघातिताः । देयास्तावन्त आदेयाः प्राणिनः शुद्धिहेतवे
॥ २५ ॥ तपोतिचारेऽथ तपः कुर्वतां विघ्ननिर्मितौ । निन्दायां विरसं शुद्ध्यै नियमे सति सर्वदा ॥ २६ ॥ प्रत्या-
ख्यानाकृतौ धर्मौ नियमस्याप्यभावतः । अप्रत्याख्यानतः शुद्धिः श्राद्धस्य विरसं शुभम् ॥ २७ ॥ पौरुषीमन्त्र-
युतयोः शान्तपूर्वार्धयोरपि । आचाम्लपूतधर्माणां भङ्गे कार्यं च तत्पुनः ॥ २८ ॥ वमनादिवशाद्भङ्गे शान्तं वि-
रसमेव वा । ग्रन्थिमुष्ट्याभिग्रहादिभङ्गे मध्याह्नमादिशेत् ॥ २९ ॥ दिने दिने लघुप्रत्याख्यानस्याकरणे लघु ।
मन्त्रयुक्पौरुषीग्रन्थियुतादीनां च भङ्गतः ॥ ३० ॥ कैश्चिदष्टोत्तरशतमन्त्रजापो निगद्यते । तथा वीर्यातिचारेऽपि
सामर्थ्ये बहुले सति ॥ ३१ ॥ देवार्चनं च स्वाध्याय तपोदानातिविक्रियाः । कायोत्सर्गावश्यकादेस्तोकत्वकरणे
सति ॥ ३२ ॥ प्रत्येक परमं प्राहुस्तपोज्ञानविभासनम् । मायया कुर्वतो धर्मौ द्रव्यात्क्षेत्राच्च कालतः ॥ ३३ ॥
भावतोऽभिग्रहं किंचित्सत्यां शक्तावगृह्णतः । तथा खण्डयतश्चापि पूर्वार्धं शुद्धिहेतवे ॥ ३४ ॥ नियमे सति
देवार्चावन्दनादेरनिर्मितौ । पूर्वार्धं गुरुपादानां ध्वान्ते पादादिघट्टने ॥ ३५ ॥ आशातने तथान्यस्मिञ्जघन्ये
लघुरिष्यते । मध्यमे परमं शीतमुत्कृष्टं च प्रदर्श्यते ॥ ३६ ॥ अस्थापितस्थापनायां पादस्पर्शे तु निर्मदः । स्था-
पितस्थापनाचार्यपादघट्टे विलम्बकः ॥ ३७ ॥ पातने स्थापनार्यस्य तस्य चैव प्रणाशने । तत्क्रियाया अकरणे
क्रमाच्छान्तो रसो लघुः ॥ ३८ ॥ व्रतिनामासनादाने मुखवस्त्रादिसंग्रहे । अम्बुपानेऽन्नाशने च क्रमाच्छोध-

नमादिशेत् ॥ ३९ ॥ पूतं पूतमरोगं च सजलं मुनिसत्तमः । नियमे सति साधूनामप्रणामे विलम्बकः ॥ ४० ॥ गुरुद्रव्ये च वस्त्रे च द्रव्ये साधारणेपि च । उपभुक्ते तदधिकं देयं विनयपूर्वकम् ॥ ४१ ॥ देवद्रव्यजलाहारपरिभोगे कृते सति । देवकार्ये तदधिकं द्रविणं व्ययमानयेत् ॥ ४२ ॥ देवद्रव्यस्य भोगेऽन्ते मध्य उत्कृष्ट एव च । क्रमाद्विशोधनं शीतं धर्मो भद्रमुदाहरेत् ॥ ४३ ॥ जीवाम्बुशोषे ग्राह्यं स्यात्पीलिकामर्कटादिकान् । उपजिह्वादिकान्हत्वा बहून्प्रत्येकमाचरेत् ॥ ४४ ॥ आदेयं स्तोकघाते तु स्तोकं तप उदाहृतम् । एकवारमपूताम्बुपाने भद्रं विशोधनम् ॥ ४५ ॥ पात्रस्थिते पुनर्भक्तं स्थाने पानेऽप्यसंख्यके । सुन्दरं चापि भूयिष्ठं ग्राह्यं पापविशुद्धये ॥ ४६ ॥ मृषावादे जघन्ये तु मध्यमे परमे क्रमात् । पूर्वार्धं सजलं ग्राह्यमुत्कृष्टे सर्वदेहिनाम् ॥४७॥ प्रत्यक्षं निधिलाभादिदोषदाने गुरुस्ततः । विरसं लघु चाधाय शुध्यते श्रावकः परम् ॥ ४८ ॥ स्तेये जघन्ये पूर्वार्धं मध्यमे स्वगृहे कृते । अज्ञाते परमं कुर्याद्गृहे ज्ञाते गुरुं पुनः ॥ ४९ ॥ अन्तिमं ज्ञात उत्कृष्टे ज्ञाते कलहकर्मणि । ग्राह्यं विधाय लक्षं च मन्त्रं शुद्धमना जपेत् ॥ ५० ॥ दर्पेण सर्वचौर्येषु जघन्येष्वपि चान्तिमम् । तुर्यव्रते स्वदारेषु वेश्यासु नियमक्षयात् ॥ ५१ ॥ सुन्दरं परदारे च हीने ज्ञाते तथान्तिमम् । ज्ञाते लक्षं मन्त्रजापो ग्राह्ययुक्तो विधीयते ॥ ५२ ॥ उत्तमे परदारे च ज्ञाने ग्राह्यसमन्वितः । लक्षं साशीतिसाहस्रं मन्त्रजापो विधीयते ॥ ५३ ॥ ज्ञाते तत्रैव मूलं स्यादथ स्मरणतः पुनः । वेश्यासु पुण्यं भार्यायामुपवासो विशोधनम् ॥ ५४ ॥ जानतः स्वकलत्रेपि स्मरणादन्तिमं विदुः । आलापभेदतो नार्यां स्वस्त्रीभ्रान्तेस्तथान्तिमम् ॥५५॥

स्त्री चेद्बलं वितनुते तदा ग्राह्यं समादिशेत् । कियत्कालं गृहीतायां स्त्रियां भङ्गे सुखं वदेत् ॥ ५६ ॥ उत्तमे तु कलत्रेपि भङ्गे मूले समागते । देयं प्रसिद्धपात्रस्य ग्राह्यं मूलं न कुत्रचित् ॥ ५७ ॥ परिग्रहे व्रते भग्ने हीने मध्येऽधिकेऽथवा । क्रमादरोगकामघ्नं धर्मश्चापि विशोधनम् ॥ ५८ ॥ दर्पाद्भग्ने व्रते तस्मिन्नन्तिमं प्राहुरन्यथा । लक्षं साशीतिसाहस्र मन्त्रजापं समादिशेत् ॥ ५९ ॥ पञ्चाणुव्रतभङ्गेषु स्वमतश्च कदाचन । कायोत्सर्गा वेदसख्यैः सचतुर्विंशतिस्तवैः ॥ ६० ॥ दिग्व्रतभ्रशने चैव भोगव्रतविखण्डने । रात्रिभोजननिर्माणे निःपापः पापमर्पणः ॥ ६१ ॥ नवनीतसुरामासमधुभक्षणतो मदात् । प्रत्येकमन्तिमाच्छुद्धिर्नवनीते च भेपजे ॥ ६२ ॥ क्षौद्रं च भुक्त्वा परममनाभोगात्सुरालये । अनन्तकायं भुक्त्वा च तथोदुम्बरपञ्चकम् ॥ ६३ ॥ भुक्त्वा निःपापतः शुद्धिः प्रत्येकवनभोगतः । शुद्धिः सजलतो ज्ञेया प्रोक्तमेवं सुसाधुभिः ॥ ६४ ॥ सचित्तद्रव्यवस्त्रान्नशय्यादीनां चतुर्दश । नियमाभङ्गतस्तेषा प्रत्येकमरसं लघु ॥ ६५ ॥ सचित्तवर्जकस्यापि प्रत्येकाम्रादिभक्षणे । सजलं पञ्चदशसु कर्मादानेषु सर्वथा ॥ ६६ ॥ प्रत्येकं पुण्यमादिष्टं पैशुन्ये परनिन्दने । अभ्याख्याने तथा रागे प्रत्येकं सजलं विदुः ॥ ६७ ॥ चतुर्विधेऽनर्थदण्डे गुरुर्गुरुभिरावृतः । पण्डादीनां विवाहे च तथैवान्यविवाहने ॥ ६८ ॥ प्रत्येकमेतयोः शीतं पूर्वार्धमपरे पुनः । नियमे सति सामायिकस्याकरणभङ्गयोः ॥ ६९ ॥ उपवासोऽम्बुवह्न्यादिस्पर्शे तत्सख्यया लघुः । राज्ञां धर्मश्च देशावकाशिभङ्गे विलम्बकः ॥७०॥ नियमे सति तत्काले पौषधाकरणे पुनः । साधुढानाद्यकरणे शोधनाय गुरुः स्मृतः ॥७१॥ ॥ अथ पौषधभङ्गानां प्रायश्चित्तमुदीर्यते । नैषेधिक्याद्यकरणे

स्थण्डिले वा प्रमार्जिते॥७२॥कफमूत्रविडुत्सर्गे पृथिव्या अप्रमार्जिते। अप्रमार्जितवस्तूनां ग्रहणक्षेपयोरपि॥७३॥ अमार्जितकपाटानामुद्धाटनपिधानयोः । अप्रमार्जितकायस्य क्वचित्कण्डूयने तथा ॥ ७४ ॥ अप्रमार्जितकुड्या-दिस्तम्भावष्टम्भनेपि च । ईर्यापथाप्रतिक्रमे उपध्यप्रतिलेखने ॥ ७५ ॥ एतेषु सर्वेष्वाख्यातं विरसं दोषघात-नम् । परगात्रस्य संघट्टे ज्योतिषः स्पर्शने लघु ॥ ७६ ॥ विनालोमपटीं विद्युद्दस्पर्शने लघु चेष्यते । पाते च मुखवस्त्रस्य चतुःपादो विशुद्धिकृत् ॥ ७७ ॥ अप्रतिलेखिते स्थाने कृते मूत्रविसर्जने । दिवास्वापे च विज्ञेय-मेकान्नं शुद्धिहेतवे ॥ ७८ ॥ एवं सामायिकेपि स्यात्प्रायश्चित्तं यथोचितम् । अथ श्राद्धावश्यकस्य प्रायश्चित्त-मुदीर्यते ॥७९॥ आचार्यपृष्ठ एकस्मिन्दत्ते वन्दनकेऽरसः। द्वयोः पूर्वार्धमाख्यातं त्रिषु प्रोक्तं सुभोजनम् ॥८०॥ चतुर्षु चोपवासश्च वन्दनस्याविधौ गुरुः । कायोत्सर्गस्य पश्चाच करणे निर्मदो मतः ॥ ८१ ॥ कृते विरुद्धे म-ध्याह्नमकृते च सुभोजनम् । परेभ्यः पारिते पूर्वमपूर्णे पारिते तथा ॥ ८२ ॥ कामधं सर्वथा त्यक्ते प्रतिक्रमणके गुरुः । आलस्येनोपविष्टश्चेत्प्रतिक्रमति कर्हिचित् ॥ ८३ ॥ तदाम्लमावश्यके च प्रायश्चित्तं गृहैषिणाम् । मता-न्तरे मृषावादे जघन्ये मध्यमेऽधिके ॥ ८४ ॥ क्रमाच्छीतमनाहार उपवासशतं तथा । स्तेये जघन्ये निःपाप-मज्ञाते मध्यमे हितम् ॥ ८५ ॥ ज्ञाते ग्राह्यं तथोत्कृष्टेऽज्ञाते ग्राह्यं सुखान्वितम् । मैथुने प्रव्रजितया गृहिणो मूलमादिशेत् ॥ ८६ ॥ परसंग्रहणीभोगे नीचान्यस्त्रीरतेपि च । गुप्ते परस्त्रीभोगे च मुक्तं भवति मुक्तये ॥८७॥ अज्ञाते द्वादश ग्राह्या ज्ञाते मूलं समादिशेत् । परिग्रहातिक्रमे चाज्ञानतो विदुरुत्तमम् ॥ ८८ ॥ दशादिक्षु

दिग्विरतिभङ्गनेऽप्येवमेव हि । जानन्नपि द्वि सर्वं यो व्रतं दर्पान्निकृन्तति ॥ ८९ ॥ तस्यैव शुद्धये प्रोक्ताः प्रत्येक द्वादशान्तिमाः । प्रायश्चित्तविधिश्चायं श्राद्धानामुपदर्शितः ॥ ९० ॥ यतिश्रावकवर्गस्य प्रायश्चित्त विशुद्धिदम् । व्यवहारजीतकल्पं यथाशोधि पदादपि ॥ ९१ ॥ पटोयं लिखितो वीक्ष्य शिष्यैः स्वपरहेतवे । श्रीयशोभद्रसूरीणां श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिभिः ॥ ९२ ॥ इति व्यवहारजीतकल्पक्रमेण यतिश्रावकप्रायश्चित्तविधिः ॥

अथ प्रकीर्णप्रायश्चित्तं भावप्रायश्चित्तं च ॥ प्रायश्चित्तविधिं चान्ययुक्त्या ब्रूमोऽथ निर्मलम् । शोधना विविधाः पापविधानस्यानुमानतः ॥ १ ॥ आवृत्त्या च प्रमादेन दर्पकल्पद्वयेन च । पापानुबन्धबद्धस्य परिणामा अनेकधा ॥ २ ॥ एकादिपु दशान्तेपु हतेपु विकलेपु च । एकादिकदशान्तं स्यात्प्रायश्चित्तं ससंख्यकम् ॥ ३ ॥ ततः परं बहूनां च विघाते चानुमानतः । प्रायश्चित्तं पिण्डितं स्यादेकमेव न चापरम् ॥ ४ ॥ एवं दृढव्रतानां च दृढदेहभृतामपि । प्रायश्चित्त बहुतर देयं शास्त्रानुसारतः ॥ ५ ॥ मध्येपु मध्यम चैव जघन्येपु जघन्यकम् । आदरः शक्तियोगश्च विशेपश्चात्र कारणम् ॥ ६ ॥ गीतार्थानां तत्त्वविदां नित्यं तीव्रतपःकृताम् । प्रायश्चित्तं दशांशेन कथित जिनपुङ्गवैः ॥ ७ ॥ श्राद्धानां तादृशानां च जानीयात्तादृगेव हि । युक्तायुक्तविभागो हि लोकेपि परिमीयते ॥८॥ किं पुनर्वीतरागस्य मते स्याद्वादसंकुले । पञ्चाचारप्रतिबद्धं प्रायश्चित्तमुदीरितम् ॥ ९॥ यतीनां श्रावकाणां च सूक्ष्मभेदे तदन्तरे । अथ प्रकीर्णकं किंचित्कथ्यते तद्द्वयोरपि ॥ १० ॥ मुनयो यदि लोचादौ पीडया स्युश्चलाशयाः । ततस्तेषां विशुद्ध्यर्थमुपवासं समादिशेत् ॥ ११ ॥ द्वाविंशतिगुणा येपु परीप-

हगुणेषु च । अनाध्यासनतः शुद्धौ उपवास उदाहृतः ॥ १२ ॥ शिक्षार्थं श्राद्धशिष्यादेस्ताडनाक्षेपयोरपि । प्रतिक्रमणतः शुद्धिर्द्वयोः कैश्चिदुदाहृता ॥ १३ ॥ अयुक्ता सद्गुरोराज्ञा लङ्घिता चेन्मुमुक्षुभिः । तस्य क्षामणतः शुद्धिर्विरसादपि जायते ॥ १४ ॥ गुरोरविधिसंस्थस्य वन्दनालापयोरपि । तचोदनायां व्याख्यातं ग्राह्यं चैव विशुद्धये ॥ १५ ॥ रोगादौ च चिकित्सान्ते शुद्धिः स्यात्परमादपि । चिकित्सा नैव सावद्या कार्या प्राणावनार्थिभिः ॥ १६ ॥ महाव्रतानां पञ्चानां भङ्गो यस्मात्प्रजायते । प्राणान्तेपि न तत्कार्यं साधुभिः कर्म कर्हिचित् ॥ १७ ॥ कामभावं विना स्त्रीभिः संलापे बहुशः कृते । राजद्वारादिगमने कृते वादेऽन्यतैर्थिकैः ॥ १८ ॥ कौतुकाद्यवलोके च मिथ्यादृक्शास्त्रदर्शने । इत्यादिषु मुनीनां स्याच्छुद्धये शीतमञ्जसा ॥ १९ ॥ पार्श्वस्थस्यावसन्नस्य सेवने चीर्ण एव च । साधूनां मूलतः शुद्धिः कैश्चिद्ग्राह्यमुदीर्यते ॥ २० ॥ व्रतिनीसहवासे च तच्छुश्रूषाविधापने । तदानीताशनादाने स्यात्प्रायश्चित्तमन्तिमम् ॥ २१ ॥ श्रावकाणां तु लज्जादिकारणैर्दैवतं परम् । नत्वान्यव्रतिनं चैव शुद्धिः स्याज्जिनपूजने ॥ २२ ॥ बलात्कारकृते सर्वव्रतभङ्गे महात्मनाम् । गृहिणां शुद्धये ग्राह्यं शोधनं देयमुत्तमम् ॥ २३ ॥ श्राविकायाः प्रसूतौ च शुद्धयेऽन्तिममादिशेत् । सजीवेन्धननीरादितापने ग्राह्यमेव हि ॥ २४ ॥ साधुशुश्रूषणे चैव देहस्पर्शादिना कृते । विशुद्धये सुन्दरं स्याच्छुश्रूपान्तेऽपि योषिताम् ॥ २५ ॥ व्रतिनां व्रतिनीनां च प्रायश्चित्तं समं यथा । श्रावकाणां श्राविकाणां तथैव हि विनिर्दिशेत् ॥ २६ ॥ एवं महानिशीथं च निशीथं चरणोदधिम् । जीवकल्पद्वयं दृष्ट्वा प्रायश्चित्ते विधिः स्मृतः ॥ २७ ॥ अन्यान्यपि

हि शास्त्राणि प्रायश्चित्तानुगानि च। विलोक्य शुद्धये प्रोक्तः प्रायश्चित्तविधिः परः ॥ २८ ॥ व्रतभङ्गे तु सूक्ष्माणां पापानामतिचारजम्। विलोक्य शास्त्रं मुनयः प्रायश्चित्त वितन्वते ॥ २९ ॥ जिना जानन्ति तत्त्वं च मोहात्स्वमतिगौरवात् । उक्त हीनाधिकं तत्र मिथ्यादुःकृतमस्तु मे ॥ ३० ॥ इयत्ता नैव विहिता प्रायश्चित्तविधेः क्वचित् । यथोक्तमत्र तज्ज्ञेय जिनागममहोदधेः ॥ ३१ ॥" इति प्रायश्चित्ताधिकारे प्रकीर्णप्रायश्चित्तं भावप्रायश्चित्त च संपूर्णम् ॥

अथ स्नानार्हप्रायश्चित्तम् ॥ सर्वपातकशुद्ध्यर्थं भावशोधनमीरितम् । अधुना तु बहिर्लेपशुद्ध्यै द्रव्यत उच्यते ॥ १ ॥ पञ्चधा स्याद्बहिर्लेप आचारज्ञैरुदाहृतः। स्पर्शात् १ कृत्यात् २ भोजनाच्च ३ दुर्नयात् ४ ज्ञातिमिश्रणात् ५ ॥ २ ॥ स्पर्शाच्चण्डालशुन्यादेः कृत्याद्दुःकर्मचेष्टितात् । भोजनाद्दूषिताहाराद्दुर्नयान्निन्दनादिकात् ॥ ३ ॥ विमिश्रणादन्यज्ञात्या विवाहात्सहभोजनात् । एव पञ्चविधस्यापि शोधनं कथ्यते परम् ॥ ४ ॥ यथा दशविधं भावदोषाणा शोधनं मतम् । तथा पञ्चविधं ब्रूमो द्रव्यदोषविशोधनम् ॥ ५ ॥ स्नानार्हं १ करणीयार्हं २ तपोर्हं ३ दानयोग्यकम् ४ । विशोधनार्हं ५ पञ्चेत्थं प्रायश्चित्तानि बाह्यतः ॥ ६ ॥ सर्ववासांसि धावित्वा स्नात्वा नखशिखान्तकम्। आचम्य पञ्चगव्यादीन्देवस्नानोदकानि च ॥ ७ ॥ तथैव तीर्थनीराणि गुरुपादोदकानि च। यस्मात्संजायते शुद्धिस्तत्स्नानार्हमुदाहृतम् ॥ ८ ॥ इति स्नानार्हविधिः ॥ ॥ शान्तिकैः पौष्टिकैश्चैव तीर्थाभिगमनैरपि । गुरुदेवार्चनैश्चैव संघपूजादिकर्मभिः ॥ ९ ॥ मौनादिभिस्तथाचारैः शुद्धिर्यस्मा-

त्प्रजायते । तदुक्तं करणीयार्हं प्रायश्चित्तं विचक्षणैः ॥ १० ॥ एकभक्ते रसत्यागैः फलैकान्नादिभोजनैः । यस्माच्छुद्धिस्तदाख्यातं तपोर्हं द्रव्यशोधनम् ॥ ११ ॥ देवादौ पुस्तकादौ च व्ययमाधाय साधुषु । यस्माच्छुद्धिस्तद्राख्यातं दानार्हं बाह्यशोधनम् ॥ १२ ॥ विशोधनामथ ब्रूमो विस्तरेण निशम्यताम् । वमनं त्र्यहमाधाय विरेकं च त्र्यहं वदेत् ॥ १३ ॥ वमने लङ्घनं प्राहुर्विरेके यवचर्वणम् । ततश्चैव हि सप्ताहं भूमौ निक्षिप्य चोपरि ॥ १४ ॥ ज्वलनज्वालनं कुर्यात्काष्ठैरौदुम्बरैरपि । ततः पुनश्च सप्ताहं भूमौ निक्षिप्य चोपरि ॥ १५ ॥ गावं वृषं च संयोज्य कुर्वीत हलवाहनम् । ज्वलनज्वालने चैव तथा च हलवाहने ॥ १६ ॥ कुर्याच्चतुर्दशाहानि मुष्टिमात्रयवाशनम् । ततः शिरसि कूर्चं च कारयेदपि मुण्डनम् ॥ १७ ॥ सप्ताहं च ततः स्नात्रं पञ्चगव्येन चाचरेत् । तत्रापि गव्यक्षीरेण प्राणाधारो न चान्यथा ॥ १८ ॥ पश्चाहं पञ्चगव्यं च त्रिस्त्रिश्चुलुभिराचमेत् । विधाय मुण्डनं तस्मात्तीर्थोदकसमुच्चयैः ॥ १९ ॥ अष्टोत्तरशतेनैव घटानां स्नापयेच्च तम् । तथा शुद्धो देवगुरून्नमस्कुर्यात्समाहितः ॥ २० ॥ ततः साध्वर्चनं संघार्चनं कुर्याद्विशुद्धधीः । एवं विशोधनारूपं प्रायश्चित्तमुदीर्यते ॥ २१ ॥ चण्डालम्लेच्छभिल्लानां खराणां विड्भुजामपि । काकानां कुर्कुटानां च करभाणां शुनामपि ॥ २२ ॥ मार्जाराणां व्याघ्रसिंहतरक्षुफणिनामपि । परनीचकारुकाणां मांसास्थ्नां चर्मणामपि ॥ २३ ॥ रक्तमेदोमज्जवसां च पुरीषमूत्रयोरपि । शुक्रस्य दन्तकेशानामज्ञातानां च देहिनाम् ॥ २४ ॥ मृतपञ्चेन्द्रियाणां च तथोच्छिष्टान्न-

पाथसाम् । स्पर्शनाज्जायते शुद्धिर्गृहिणा स्नानमात्रतः ॥ २५ ॥ तस्माद्यतीनां मुक्तानामभ्युक्षणत एव च । एवं स्पर्शभवाद्दोषात्स्नानाच्छुद्धिः प्रजायते ॥ २६ ॥ इति स्नानार्हं प्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥

विरुद्धाचारजाद्दोषात्करणीयैर्विशुद्ध्यति । शूद्रात्प्रतिग्रहं कृत्वा ब्राह्मणे गोप्रदानतः ॥ २७ ॥ शुद्धिं भजेत्क्षत्रियस्तु शूद्रसेवी तथैव हि । अशास्त्रं व्यवहारं च ज्योतिषं[1] कथयन्द्विजः ॥ २८ ॥ मासमात्रेण मौनेन शुद्धिं प्राप्नोति नान्यथा । अस्वाध्यायकरो विप्रो मौनी पक्षाद्विशुद्ध्यति ॥ २९ ॥ विप्रक्षत्रियवैश्यानां त्रुटिते कण्ठसूत्रके । पतिते वा प्रमादेन न वदेन्न क्रमं चरेत् ॥ ३० ॥ परिधायान्यसूत्रं तु चरेत्पादं वदेद्वचः । त्रिरात्रं यवभोजी च जपेन्मन्त्रमघापहम् ॥ ३१ ॥ दैन्यमर्थिनकारं च स्वस्तुतिं परगर्हणम् । विधाय क्षत्रियः कुर्यात्त्रिरात्रं जिनपूजनम् ॥ ३२ ॥ कृतोपवासः कनकं दत्त्वा तस्माद्विशुद्ध्यति । सग्रामाद्ग्रोग्रहादन्ययुद्धस्थानाद्युद्धकृत् ॥ ३३ ॥ निवृत्तः क्षत्रियः शान्तं कृत्वा दानाद्विशुद्ध्यति । युद्धे हत्वारिसैन्यं तु स्नानादेव विशुद्ध्यति ॥ ३४ ॥ इति करणीयार्हं द्रव्यप्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥ ॥ भेषजार्थं च गुर्वादिनिग्रहे परबन्धने । महत्तराभियोगे च तथा प्राणार्तिभञ्जने ॥ ३५ ॥ यथस्य गोत्रे नो भक्ष्यं न पेयं क्वापि जायते । तद्भक्षणे कृते शुद्धिरुपवासत्रयान्मता ॥ ३६ ॥ अन्यद्विजाशनं भुक्त्वा पूर्वोक्ताच्छुद्ध्यति द्विजः । शुद्ध्यत्येकान्नभोजी च भुक्त्वा च क्षत्रियाशनम् ॥ ३७ ॥ वैश्याशनं पुनर्भुक्त्वा शुद्धः स्यादुपवासकृत् । शूद्रान्नभोजनाच्छुद्धिस्तस्यानशनपञ्चकात् ॥ ३८ ॥

---

[1] ज्योतिष्क इति पाठः ।

कारुभोजनतः शुद्धिर्दशानशनतो ध्रुवम् । क्षत्रियश्चैव शूद्रान्नं भुक्त्वा प्रायेण शुद्ध्यति ॥ ३९ ॥ वैश्यस्तु शूद्रकावैन्नं भुक्त्वा चाम्लेन शुद्ध्यति । शूद्रश्च कारुकाशादः शुद्धः पूर्वाह्णतो भवेत् ॥ ४० ॥ म्लेच्छस्पृष्टान्नभोगे च शुद्धिः स्यादुपवासतः । अन्यगोत्रे सूतकान्नं भुक्त्वा शुद्धिस्तथैव हि ॥ ४१ ॥ ब्रह्मस्त्रीभ्रूणगोसाधुघातिनामन्नभोजनात् । दशोपवासतः शुद्धिं कथयन्ति पुरातनाः ॥ ४२ ॥ आहारमध्ये जीवाङ्गं दृष्ट्वान्नं तत्तदेव हि । भोक्तव्यमेकभक्तेन द्वितीयेह्नि शुद्ध्यति ॥ ४३ ॥ एवं भोजनकाले च श्वमार्जाररजस्वलाः । स्पृष्ट्वा चर्मास्थ्यन्यजातीन् शुद्धिर्जीवाङ्गवद्भवेत् ॥ ४४ ॥ इति तपोर्हद्रव्यप्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥ ॥ यतिभिश्च विरोधाच्च सौहृदात्पापकारिभिः । सम्बन्धिन्यादिसंभोगात्प्रमादात्साधुनिन्दनात् ॥ ४५ ॥ सत्यां विपुलशक्तौ च दीनाद्यप्रतिपालनात् । शरणागतजन्तूनां सत्यां शक्तावरक्षणात् ॥ ४६ ॥ निन्द्यकर्मकृतेश्चैव गुर्वाज्ञालङ्घनादपि । पितृमातॄणां संतापात्तीर्थमार्गनिवर्तनात् ॥ ४७ ॥ शुद्धधर्मोपहासाच्च हास्यार्थं परकोपनात् । इत्यादिदोषात्संशुद्धिर्दानादेव हि जायते ॥ ४८ ॥ तत्संपत्त्यनुसारेण व्यलीकानुमतेरपि । गुरवो विप्रसाधुभ्यो दापयन्ति तदर्पयेत् ॥ ४९ ॥ इति दानार्हद्रव्यप्रायश्चित्तं संपूर्णम् ॥ ॥ उषित्वा म्लेच्छदेशेषु म्लेच्छीभूय परिग्रहात् । म्लेच्छवन्दिनिवासाच्च प्रमादाभक्ष्यभक्षणात् ॥ ५० ॥ अपेयपानतश्चैव म्लेच्छादिसहभोजनात् । परजातिप्रवेशाच्च विवाहकरणादिभिः ॥ ५१ ॥ महाहत्याविरचनात्कुप्रतिग्राहिसंगमात् । कुप्रतिग्रहतः शुद्धिः स्यात्पूर्वोक्ताद्विशोधनात् ॥ ५२ ॥ इति विशोधनार्हद्रव्यप्रायश्चित्तम् ॥ ॥ सर्वेभ्यो द्रव्यदोषेभ्यः शुद्धिमाहुर्मनीषिणः । नृपच्छ-

व्रतलक्षानात्स्पर्शाद्धर्मचरोरपि ॥ ५३ ॥ एतेभ्यो व्यतिरिक्त च प्रायश्चित्तं तदान्तरम् । विज्ञेया पूर्वकथिता तच्छुद्धिर्भावशोधनात् ॥ ५४ ॥ द्रव्यभावभवे चैव प्रायश्चित्ते समस्तके । यावद्वेलं भवेद्दोषस्तावद्वेल विशोधनम् ॥ ५५ ॥ बालस्य द्वादशाब्देभ्यः परं जरत एव च । देयं वर्षनवत्यर्वाक् प्रायश्चित्त मुनीश्वरैः ॥५६॥ प्रायश्चित्ते च महति विचीर्णे तपआदिभिः । अन्यत्पुनस्तत्समासौ देयं भावविशेषतः ॥ ५७ ॥ उपवाससहस्राच्च न परालोचना क्वचित् । शतोपवासादूनं च प्रायश्चित्तं न पिण्डितम् ॥ ५८ ॥ ज्ञानाचारादिक्रमेण व्रतादीनां क्रमेण च । प्रष्टव्यं गुरुणा पापं साधुतः श्रावकादपि ॥ ५९ ॥ छउमत्थो मूढमणो कित्तियमित्तंपि संभरयि जीवो । ज च न सुमरामि अहं मित्था मे दुक्कड तस्स ॥ ६० ॥ ज जं मणेणं बद्ध जं ज वायाए भासिय किंचि । ज जं काएण कयं मित्था मे दुक्कडं तस्स ॥ ६१ ॥ आउट्टिआउ विचा दप्पो पुण होइ वग्गणाईओ । कंदप्पो अप्पमाओ कप्पो पुण कारणे करणे ॥ ६२ ॥ ॥ तथा सूरिर्यदि एकाकी बहिर्भूमिं गच्छति तदा शिष्याणां उपवासः ४१ गुरुर्यदि भिक्षाटनं करोति तदा शिष्याणा उपवासः ४१ मुख्यसाधुः गुरून् भिक्षा गच्छतो न वारयति तदा मुख्यसाधोः उपवासः ४१ गीतार्थो न वारयति तदा तस्य पूर्वार्धं अगीतार्थो न वारयति तस्यापि पूर्वार्धं गुरुस्तद्वारितो न तिष्ठति तदा गुरोः उपवासः ४१ त्रिकालं गणालोकाकरणे सूरेर्मासलघुमार्गे ग्लाने दुर्भिक्षे बालवृद्धादिकार्ये दुर्लभद्रव्यनिमित्तं यथाचार्योऽहमित्यालम्ब्यमालम्ब्यान्यैस्तस्मिन्नप्राप्यमाणे भिक्षां न भ्रमति तदा १ उपवासः । भिक्षुर्गुरोः पृथग्वसतिमालघु उपाश्रयबहिर्वासे ४१ एकोपाश्रये पृथगप-

जीवप्रायश्चित्त	स्थूल	सूक्ष्म	संताप	आगाढ	अना०	सा	नि	सा	जीवप्रायश्चित्त	स्थूल	सूक्ष्म	संताप	आगाढ	अना	सा	नि	सा
पुढवीका	संताप	निविय	आगा	पुरिमढ	गाढ	एकासण	उद्वण	आंबिल	सवणसं	संताप	पुरिमढ	आगाढ	एकासण	गाढ	आंबिल	उद्वण	उपवास
आउका	संताप	निविय	आगा	पुरिमढ	गाढ	एकासण	उद्वण	आंबिल	बेंद्रिय	संताप	पुरिमढ	आगाढ	एकास	गाढ	आंबिल	उद्व०	उपवास
तेउकाय	संताप	निविग	आगा	पुरिमढ	गाढ	एकासण	उद्वण	आंबिल	तेंद्रिय	संताप	पुरिमढ	आगाढ	एकास	गाढ	आंबिल	उद्व०	उपवास
वाउका	संताप	निविय	आगा	पुरिमढ	गाढ	एकासण	उद्वण	आंबिल	चउरिंद्री	संताप	पुरिमढ	आगाढ	एकास	गाढ	आंबिल	उद्व०	उपवास
वणस्पति	संताप	निविय	आगा	पुरिमढ	गाढ	एकासण	उद्वण	आंबिल	पंचेंद्रिय	संताप	पुरिमढ	आगाढ	एकास	गाढ	आंबिल	उद्व०	उपवास

वरके वसतो गीतार्थस्य एकशतम् ॥ ॥ तथा आलोचनागाथाकथनानन्तरं ज्ञानाचारे पुस्तकाद्याशातनाप्रश्नः । दर्शनाचारे शङ्काकाङ्क्षादिमिथ्यात्वाङ्गप्रश्नः । चारित्राचारे पञ्चमहाव्रतद्वादशव्रतभङ्गादिप्रश्नः । तपआचारे द्वादशविधः तपोभङ्गादिप्रश्नः । वीर्याचारे सत्यां शक्तौ तपआचारपालना अकरणप्रश्नः । तदनन्तरं क्रोधादिकषाय अष्टादशपापस्थानप्रश्नः । आलोचनायां पुरातनी तपःसंज्ञा । यथा—"लहुमास मासलहु भिन्नमास पुरिमढनाम नायव्वा । मासगुरू गुरुमासं एगासणगस्स नामाइं ॥ १ ॥ पणगं पुण नीवीरं चउलहु अंबिलं च नायव्वं । चउगुरुखवणं उववास नाम सिद्धन्तिणो विंति ॥ २ ॥ एगकल्लाणगं पुण छट्टं छग्गुरु अ

अट्ठमं होइ । पंचकल्लाणगं पुण दसउववासा मुणे अवा ॥ ३ ॥" इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिन-
करे उभयधर्मस्तम्भे प्रायश्चित्तकीर्तनो नाम सप्तत्रिंशत्तम उदयः ॥ ३७॥ ग्रन्थाग्रं श्लो० ६६७

अष्टत्रिंशत्तम उदयः ।

ज्ञानाचार	सुहुम	आयि	सर्वे	उभास	जघन्य	अदत्ता	पखिय	मध्यम	जघन्य	एकासण	आमिल	उत्कृष्ट	उभास	उभास
दर्शनाचार	देसे	आनि	सर्वे	उभास	जघन्य	परिग्रह	चउमा	मध्यम	जघन्य	एकासण	आयिल	उत्कृष्ट	उभास	उभास
शब्देंद्रिविधे	रागे	आयि	दोस	उभास	जघन्य	मैथुन	सवरस	मध्यम	जघन्य	एकासण	आयिल	उत्कृष्ट	उभास	२
रूपेंद्रिविधे	रागे	आयि	दोस	उभास	जघन्य	असेष	०	पुरिम	जघन्य	०	उत्कृष्ट	आगमे	०	०
रसेंद्रिविधे	रागे	आयि	दोस	उभास	जघन्य	०	०	पुरिम	निवि	उभास	चाय	आंबि	०	उभास
स्पर्शेंद्रिविधे	रागे	आबि	दोस	उभास	जघन्य	०	०	पुरिम	एका	आंबिल	एकासन	जघन्य	०	३
मृषावादेद्वि	रागे	आयि	दोस	उभास	पुरिम	०	०	एकास	उभास	०	आयिल	०	०	०
०	मध्य	जघन्य	एका०	आयि	उत्कृष्ट	०	०	०						

अथावश्यकविधिः ॥ आचारख्यापनार्थं च साधुश्राद्धहितेच्छया । आवश्यकविधिं रम्यं ब्रूमः संक्षेपतोऽधुना ॥ १ ॥ तत्रावश्यकं षड्विधं सामायिकं १ चतुर्विंशतिस्तवः २ वंदनं ३ प्रतिक्रमणं ४ कायोत्सर्गः ५ प्रत्याख्यानं

प्रभावतः ॥ ४ ॥ दण्डकव्याख्यानं यथा—करेमि भदंत सामायिकं । भदंतेति गुरोः पूज्यवाचकसंबोधनं । सर्वसावद्यं योगं प्रत्याख्यामि । सावद्यकथने सपापत्वेन कुत्सितं योगं कर्म प्रत्याख्यामि निराकरोमि त्यजामीत्यर्थः । यावज्जीवं आमरणमित्यर्थः । त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वाचा कायेन न करोमि न कारयामि । कुर्व-

कोष्ठकत्रयोदशक्रमेण निरपेक्षादीनां स्वबुद्ध्या ऊहनीयमिति ।

निरपेक्ष	आचार्यकृ	आचार्यकृ	उपाकृत	गीतार्थकृ	गी. अ. कृ.	गी. स्थि.क	गी. स्थि.क	ऽगी. स्थि.	अ. गी. स्थि	ऽगी. कृ. क.	ऽगी. स्थि.	ऽगी. स्थि.
०	अनवस्था	अनवस्था	अनवस्था	मूल	मूल	छेद	छेद	६	६	६	६	४
०	मूल	मूल	मूल	छेद	छेद	६	६	६	४	४	४	४
मूल	छेद	छेद	छेद	६	६	६	६	४	४	४	४	०
छेद	छेद	६	६	६	६	४	४	४	४	०	०	०
६	६	६	६	४	४	४	४	०	०	०	०	२५
६	६	४	४	४	४	०	०	०	०	२५	२५	२०
४	४	४	४	०	०	०	०	२५	२५	२०	२०	१५

न्तमन्यं न समनुजानामि । मनसा सावद्ययोगं न करोमि न कारयामि । कुर्वन्तमन्यं न समनुजानामि । तस्मान्मनोवाक्कायैः कृतकारितानुमतरूपाद्दण्डात् प्रतिक्रमामि निन्दामि गर्हे । आत्मानं व्युत्सृजामि प्रतिक्रमामीति तस्मात्प्रतिक्रमामि निवर्तामि आत्मानं कर्मकारिणं जुगुप्सामि गर्हे पातकं कुत्सितं तथा नितरां

निरपेक्षा	आचार्यकृत	आचार्यकृत	उपाध्याय	उपाध्याय	गीतार्थकृत
०	पराञ्चिका	अनवस्था	अनवस्था	मूल	मूल
०	अनवस्थाप	मूल	मूल	छेद	छेद
मूल	मूल	छेद	छेद	६	६
६	६	६	६	४	४
६	६	४	४	४	४
४	४	४	४	०	०
४	४	०	०	०	०
०ल	०ल	०	०	२५	२५
०गु	०गु	२५	२५	२०	२०
२५	२५	२०	२०	१५	१५
२०	२०	१५	१५	१०	१०
१५	१५	१०	१०	५	५
१०	१०	५	५	०	०
५					

जुगुप्सामि आत्मान व्युत्सृजामि सावद्ययोगाद्दूरतः करोमीत्यर्थः ॥ देशविरतिदण्डकव्याख्या—करोमि भदन्त सामायिकं सावद्यं योगं प्रत्याख्यामि इति सर्वपदपरित्यागो गृहस्थापेक्षया देशविरतिनियमात् यावन्नियमं पर्युपासे इति साधवो यावज्जीवं सामायिकस्थाः सर्वविरतिभृतो भवन्ति । गृहस्थास्तु सदा सावद्यनिरता देशविरतिभाजो नियममात्रमेव निरवद्या भवन्ति । द्विविधं त्रिविधेनेति मनसा वाचा कायेन न करोमि न कारयामि । अनुज्ञानिवृत्तिस्तु गृहिणां न भवति । शेषं पूर्ववत् । तत्र सामायिकव्रते साधवो यावज्जीवं निरारम्भसंयमपालनपरा भवन्ति । श्रावकास्तु सामायिककालं प्रतिक्रमणस्वाध्यायपरमेष्ठिमन्त्रजपैर्नयन्ति । प्रतिक्रमणमनन्तरं कथयिष्यते ॥

अथ ऋतुपरत्वेन दानकोष्ठकम् ।

वर्षादानयंत्रं	६।५ उत्कृष्टापत्तो गुरुउमं उ० उ० १२२७ उत्कृष्टापत्तो लघुउउ १५ उत्कृष्टापत्तोलघुक	गुरुतमउम १०३ लघु ८। लघुकरम ८	गुरुतम ३८ लघु जघन्य उ६ लघु जघन्य उ४	४।३ मध्यमाप-त्तोगुरुतरं मध्यम उ १०२५ मध्यमापत्तोलघुतरं उ ८१०मध्यमापत्तो लघुतर ६	गुरुतमम ३८ -लघुतरमम उ६ लघुतरम म उ४	गुरुतरज ६ लघुतरज ४ लघुतरमध्य जव आ०	२।१ जघन्यापत्तो गुरुकंजघन्यउ ८२० जघन्यापत्तो लघुतमज २६ पजायलघु० ४	गुरुजमउ ६ लघुतमजउ ४ लघुकतमं जम० आ०	गुरुकंजउ ५४ लघुतमज जआंवि० लघुतमज एकासणं वर्षादानयंत्रं
शिशिरदानयंत्रं	६।५ उत्कृष्टापत्तोउगुरु उत्तमउल ।१२। ७ उत्कृष्टापत्तो लघुउ उ ८१५ उत्कृष्टापत्तो लघुकउउ ६	गुरुतमउ ८ लघुउम०६ लघुकम ४	गुरुतम तज ६ लघु उत्कृष्ट ४ लघुउज आंबिल	४।३ मध्यमापत्तो गुरुतम मध्यमउ ।६।२।५ मध्यमापत्तोलघुतरमउ ६ मध्यमापत्तो लघुतम १	गुरुतरमम ४ लघुतर मम आंबिल	गुरुतरमज ६ लघुतर मज आंबिल लघुतरमज एकासण	२।१ जघन्यपात्तो गुरुकजउ ६२० जघन्यापत्तो लघुतरमजउ० ज० आ०	गुरुकजघन्यलघु जघन्यम आंबिल लघुक जघन्य एकासणा	गुरुकज जआ० लघुजए० लघुकज पुरिम हेमंतदानयंत्रं
ग्रीष्मदानयंत्रं	६।५ उत्कृष्टापत्तो गुरुतम उ०८।२१ उत्कृष्टापत्तो लघुउउ ६१५ उत्कृष्टापत्तो लघुकजउ १	गुरुतमउम ६ लघुउमर्द्धे लघुकम आंबिल	गुरुतमज आंबिलघुक. उउ जएकासणा	४।३ मध्यमापत्तो मउप० ६१२५ मध्यमापत्तोम उ४ मध्यमापत्तो मउ आंबिल	गुरुतरमम ४ लघुतरममआंबिल लघुतर मम एकासणा	गुरुतरमजआं. लघुतरमज एका. लघुतरम जपुरिमढ	२।१ जघन्यापत्तो गुरुकज ४२० जघन्यापत्तो लघुज उ आं. ५ ज०प० ल० ज०एकासणा	गुरुक जघन्य मध्यम आंबिल लघुतम जममएका. ०लघुतम ज०मपुरिमढ	गुरुकजज एकासण लघुतम जज पुरि लघुकजज नीवी भीष्मदान यंत्रं

स्वाध्यायश्चतुर्विधः—वाचना १ प्रच्छना २ आम्नाय ३ आगम ४ रूपः । तत्र ससतत्वरूपस्य जिनाज्ञारूपस्य जिनागमस्य परिपाटीपाठो वाचना । गुरुबहुश्रुतेभ्य आगमार्थप्रश्नः श्रवणं च प्रच्छना । सूत्रार्थसहितोऽभ्यासो गुरुपरम्परापरिज्ञानमाम्नायः । सर्वरहस्यगर्भसूत्रपाठ आगमः । एवं चतुर्विधस्वाध्यायेन कालातिक्रमणं सामायिके । परमेष्ठिमन्त्रजापस्तु सर्वाघहरणः । स यथा—नमो अरिहंताणं नमो सिद्धाण नमो आयरियाणं नमो उवज्झायाणं नमो लोए सव्वसाहूणं । एसो पंचनमुक्कारो सव्वपावप्पणासणो । मंगलाणं च सव्वेसिं पढमं हवइ मंगलं ॥ १ ॥ नमोऽर्हद्भ्य इति । अर्हन्ति समस्तसुरासुरेन्द्रकृतपूजामित्यर्हन्तः । यत उक्तमागमे—'अरिहंतवंदणनमसणाइ अरिहंति पूयसक्कार । अर्हंति सिद्धिगमणं अरिहंता तेण वुच्चंति ॥ १ ॥' अतएव अर्हतः चतुस्त्रिंशदतिशयपञ्चत्रिंशद्वचनगुणयुक्ता अष्टादशदोपरहिता भवन्ति । एतदार्हत्यलक्षणं तेभ्यो नामस्थापनाद्रव्यभावरूपेभ्योऽर्हद्भ्यो नमोस्तु मनोवाक्कायैः साष्टाङ्गप्रणामोस्तु ॥ नमः सिद्धेभ्य इति । सिधन्ति स्म मुक्तिशिलां गच्छन्ति स्मेति सिद्धाः । अथवा निरुक्तेन सितमस्तोककालेन बद्धं कर्म ध्मातं भस्मीकृतं यैस्ते सिद्धाः । यत उक्त—'दीहकालरयं जं तु कम्मं सेसिय मट्ठहा । सिअ धंतंति सिद्धस्स सिद्धत्तमुवजायइ ॥ १ ॥' तेभ्यो नमः नामस्थापनाद्रव्यभावरूपेभ्यः सिद्धेभ्यो नमोस्तु मनोवाक्कायैः साष्टाङ्गप्रणामोस्तु ॥ नम आचार्येभ्य इति । आचारं ज्ञानदर्शनचारित्रतपोवीर्यरूपं स्वयमाचरणेन प्रकाशनेन चाचरन्तीत्याचार्याः । यत उक्तमागमे—'पचविहं आयारं आयरमाणा तहा पयासंता । आयारं दंसता आयरिया तेण वुच्चंति ॥ १ ॥'

तेभ्य आचार्येभ्यो नम इति पूर्ववत् ॥ नम उपाध्यायेभ्य इति । उप समीपे एत्य आगत्य द्वादशाङ्गी अधीयते
पठ्यते येभ्य इति उपाध्यायाः । यत उक्तमागमे—'बारसविहो जिणेहिं कहिओ चउभंगएहिं सज्झाओ । तं
उवइसंति जह्मा उवज्झाया तेण वुच्चंति ॥ १ ॥' तेभ्य उपाध्यायेभ्यो नमः पूर्ववत् ॥ नमो लोके सर्वसाधुभ्यः ।
अत्र लोकग्रहणं साधवो ह्याचार्योपाध्यायसाधुरूपा लोक एव सन्ति । अर्हत्सिद्धौ लोकान्तरस्थौ । अतएव लो-
कग्रहणं । सर्वग्रहणं केवलिच्छद्मस्थसंग्रहार्थं । साधयन्ति मोक्षमार्गमिति साधवः । यदुक्तं—'निव्वाणसाहए जो
जह्मा साहुंति साहुणो । समायसव्वभूएसु तह्मा ते भाव साहुणो ॥ १ ॥' ततस्तेभ्यः साधुभ्यो नम इति पूर्व-
वत् ॥ एष पञ्चनमस्कारः सर्वपापप्रणाशनः । मङ्गलानां च सर्वेषां प्रथमं भवति मङ्गलं ॥ १ ॥ अत्र एतद्ग्रहणं
पूर्वोक्तपदविद्योतनार्थं । पञ्चभ्योऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायसाधुभ्यो नमस्कारः प्रणामः सर्वपापप्रणाशनः स्मर-
णमात्रेण सर्वपापानि प्रणाशयतीत्यर्थः । यदुक्तं—'नवकारइकअक्खर पावं नासेइ सत्तअयराइं । पन्नासं तु
पएणं पणसयसागरसमग्गेण ॥ १ ॥' अपिच—'एसो परमिट्ठीणं पंचहवि भावओ नमुक्कारो । सव्वस्स कीर-
माणो पावस्स पणासणो होइ ॥ २ ॥ प्रणाशः पापदुःखादेः संभवो धर्मसंपदोः । स्वभावादेव जायेत महाम-
न्त्रनिषेवणात् ॥ ३ ॥ कृत्वा पापसहस्राणि हत्वा जन्तुशतानि च । अमुं मन्त्रं समासाद्य तिर्यञ्चोऽपि दिवं गता-
॥ ४ ॥' अयं च मन्त्रः सर्वेषां मङ्गलानामाद्यं मङ्गलं भवति । यदुक्तं—'भुवणेवि मङ्गलाणं मणुआसुरअमरखः
यरमहिआणं । सव्वेसिमिमो पढमो होइ महामंगलं पढमं ॥ १ ॥' अस्य मन्त्रराजस्य प्रभावं वक्तुं कोऽधीशः

परं पञ्चार्हदाद्यधिकारियुक्तोऽयं मन्त्रः पञ्चहेतुभिः स्मृतिपथमानीयते । यथा—'मग्गेअविप्पणासो आयारे विणययासह्लाउत्ति । पंचविहनमुक्कारं करेमि एएहिं हेऊहिं ॥ १ ॥' पञ्च दृष्टान्ताश्चास्मिन् । यथा—'इहलोगमि तिदंडी १ सादिव्वं २ मातुलिंगवणमेव ३ । परलोइचंडपिंगल ४ हुंडिअजक्खो ५ अ दिट्ठंता ॥ १ ॥' अत्राचारशास्त्रे विधिक्रम एव कथनीयः । कथानकानि महागमटीकाभ्योऽवसेयानि । अत्र विधिक्रम एव वक्तव्यः ।—'पुण सामाइयदंडे सावयसामाइअस्स दंडंमि । परमिट्ठिनवपएसुं पए पए संपयानेआ ॥ १ ॥' इत्यावश्यकविधौ सामायिककथनम् ॥

अथ चतुर्विंशतिस्तव उच्यते । चतुर्विंशतिस्तवकथने शक्रस्तवअर्हच्चैत्यस्तवचतुर्विंशतिस्तवश्रुतस्तवसिद्धस्तवसर्वचैत्यस्तवभगवत्प्रार्थनानां प्रक्रमाः । प्रथमं शक्रस्तवो यथा—नमोत्थु णं । णं इति वाक्यालंकारे । नमोस्तु नमस्कारोस्तु । पञ्चाङ्गोऽष्टाङ्गो दण्डवत्प्रणामो वास्तु । केभ्य इत्याह । अर्हंताणं भगवंताणं । अर्हन्ति चतुष्षष्टिसुरासुरेन्द्रकृतां पूजामित्यर्हन्तः तेभ्यः । केचित् अरुहद्भ्यः अरहद्भ्यः इति पठन्ति । न रुहन्ति संसारपङ्के इत्यरुहन्तः । अथवा न रहन्ति न त्यजन्ति तत्त्व इत्यरहन्तः । कथंभूतेभ्यः । भगवद्भ्यः ज्ञानमाहात्म्ययशोवैराग्यमुक्तिवीर्यश्रीधर्मैश्वर्यवद्भ्य इत्यर्थः । पुनः कथंभूतेभ्य इत्याह । आइगराणं तित्थगराणं सयंसंबुद्धाणं । आदिकरेभ्यः स्वस्वतीर्थेषु धर्मागमगणधरसवादीनां प्रथमारम्भकारिभ्य इत्यर्थः । तीर्थकरेभ्यः तीर्थं चतुर्विधः संघः प्रथमगणधरो वा तत्कर्तृभ्यः । स्वयं संबुद्धेभ्यः अन्यसाद्गुरोरुपदेशं विनापि स्वात्मावबोधप्रबुद्धेभ्यः । पुनः कथंभूतेभ्य

इत्याह । पुरिसुत्तमाणं पुरिससीहाणं पुरिसवरपुंडरियाणं पुरिसवरगंधहत्थीणं । पुरुषोत्तमेभ्यः पुरुषाणां मध्ये बलेन कान्त्या श्रुतेन ज्ञानेन प्रभावैरतिशयैश्च उत्तमाः प्रकृष्टाः पुरुषोत्तमास्तेभ्यः पुरुषोत्तमेभ्यः । पुरुषसिंहेभ्यः सिंहा इव तिर्यक्षु पुरुषेष्वसंख्यातबलभाजः पुरुषसिंहास्तेभ्यः पुरुषसिंहेभ्यः । पुरुषवरपुण्डरीकेभ्यः पुंडरीकं हि शुभ्रकमलं पङ्के संभूतं जलेन प्रवृद्धं तद्द्वयमपि विहायोपरि तिष्ठति तथा भगवन्तोपि संसारे समुत्पन्ना भोगैः प्रवृद्धाः तद्द्वयमपि विहाय लोकोत्तरं पदं प्रपन्नाः पुरुषवरपुण्डरीकाः तेभ्यः पुरिसवरपुण्डरीकेभ्यः । पुरुषवरगन्धहस्तिभ्यः पुरुषेषु वराः प्रधानाः बलेन महिमसमुच्चयेन सर्वोत्कृष्टतया परमभावगोपनेन परबलविनाशनेन गन्धहस्तिन इव तेभ्यः पुरुषवरगन्धहस्तिभ्यः । पुनः कथंभूतेभ्य इत्याह । लोगुत्तमाणं लोगनाहाणं लोगहियाणं लोगपइवाणं लोगपज्जोयगराणं । लोकोत्तमेभ्यः लोकेषु चतुर्दशरज्ज्वात्मकेषु सुरनरतिर्यग्दैत्यसंकुलेषु सर्वपूज्यत्वेन प्रभावातिशयेन उत्तमाः प्रकृष्टा लोकोत्तमास्तेभ्यः लोकोत्तमेभ्यः । लोकनाथेभ्यः लोकस्य चतुर्दशरज्ज्वात्मकस्य शासकत्वेन रक्षकत्वेन प्रीणकत्वेन मार्गनिवेशकत्वेन नाथाः स्वामिनः लोकनाथास्तेभ्यः लोकनाथेभ्यः । लोकहितेभ्यः लोकस्य रक्षकत्वेन सन्मार्गनिवेशकत्वेन हिता आप्ताः लोकहितास्तेभ्यः । लोकप्रदीपेभ्यः लोकस्य सदसद्वस्तुतत्त्वप्रकाशकत्वेन दीपाः लोकप्रदीपास्तेभ्यः । लोकप्रद्योतकरेभ्यः लोकस्य मोहान्धकारनिर्मग्नस्य भावप्रभावप्रकाशकत्वेन प्रद्योतं कुर्वन्तीति लोकप्रद्योतकरास्तेभ्यः । अत्र प्रदीपप्रद्योतकरयोः किंवान्तरमित्युच्यते । दीपाः प्रस्तुतमितवस्तुप्रकाशकाः । प्रद्योतकरास्तु दिनकरोदयवत्

सत्यासत्यमार्गप्रद्योतकाः। पुनः कथंभूतेभ्य इत्याह । अभयदयाणं चक्खुदयाणं मग्गदयाणं सरणदयाणं बोहदयाणं। अभयदेभ्यः स्वधर्मस्योपदेशाचरणाभ्यां सर्वजीवानामभयप्रदानदातारः अभयदास्तेभ्यः। चक्षुर्देभ्यः मोक्षमार्गानां ज्ञानात्मकं चक्षुर्ददतीति चक्षुर्दास्तेभ्यः। मार्गदेभ्यः मार्गं स्वर्गमोक्षसर्वसमीहितलाभार्थं ददतीति मार्गदास्तेभ्यः। शरणदेभ्यः भयभीतप्राणिनां रागद्वेषादिशत्रुपराभूतानां शरणं ददतीति शरणदास्तेभ्यः। बोधदेभ्यः बोधं ज्ञानं सम्यक्त्वप्राप्तिं वा ददतीति बोधदास्तेभ्यः । पुनः कथंभूतेभ्यः । धम्मदयाणं धम्मदेसगाणं धम्मनायगाणं धम्मसारहीणं धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टीणं । धर्मदेभ्यः उपदेशप्रभावदृष्टान्तैस्तद्दिदानेन च धर्मं ददतीति धर्मदास्तेभ्यः । धर्मदेशकेभ्यः धर्मं दयाविधं दिशन्तीति धर्मदेशकास्तेभ्यः। धर्मनायकेभ्यः धर्मस्य स्वापरकृतोत्कर्षकत्वात् नायकाः स्वामिनस्तेभ्यः। धर्मसारथिभ्यः धर्मस्य मोक्षाधिगमने रथस्येव सुगमसञ्चरणहेतोः सारथय इव धर्मसारथयस्तेभ्यः। धर्मवरचतुरन्तचक्रवर्तिभ्यः धर्मो यो वरः प्रधानः चतुर्णां गतीनां अन्तकरः तस्य चक्रवर्तिनः विश्वाधीशा धर्मवरचतुरन्तचक्रवर्तिनस्तेभ्यः । पुनः कथंभूतेभ्यः। अप्पडिहयवरनाणदंसणधराणं। अप्रतिहतवरज्ञानदर्शनधरेभ्यः अप्रतिहते ज्ञानावरणदर्शनावरणाभ्यामनाच्छादिते परे ज्ञानदर्शने धारयन्तीति अप्रतिहतवरज्ञानदर्शनधरास्तेभ्यः। ज्ञानं केवलसंज्ञं दर्शनं सम्यक्त्वं जगद्बोधो वा। वियट्टछउमाणं व्यावृत्तछद्मभ्यः। व्यावृत्तं अपगतं छद्म कैतव ज्ञानाद्याच्छादो येभ्यस्ते व्यावृत्तछद्मानस्तेभ्यः। पुनः कथंभूतेभ्यः। जिणाणं जावयाणं तिन्नाणं तारयाणं बुद्धाणं बोहयाणं मुत्ताणं मोयगाणं।

जिनेभ्यः जयन्ति रागाद्यरीनिति जिनास्तेभ्यः । जापकेभ्यः भक्तान् रागाद्यरीन् जापयन्तीति जापकास्तेभ्यः । तीर्णेभ्यः तरन्ति स्म संसारोदधिमिति तीर्णास्तेभ्यः । तारकेभ्यः तारयन्ति संसाराद्भक्तानिति तारकास्तेभ्यः । बुद्धेभ्यः बुध्यन्ति स्म स्वयमेवेति बुद्धास्तेभ्यः । बोधकेभ्यः बोधयन्ति शुद्धोपदेशैर्विश्वमिति बोधकास्तेभ्यः । मुक्तेभ्यः मुच्यन्ते स्म कर्मबन्धनेभ्यश्चतुर्विधेभ्य इति मुक्तास्तेभ्यः । मोचकेभ्यः मोचयन्ति भक्तान्कर्मबन्धनेभ्य इति मोचकास्तेभ्यः । पुनः कथंभूतेभ्यः । सव्वन्नाणं सव्वदरसीणं सीवमयलमरुयमणंतमक्खयमव्वाबाहमपुणरावित्तिसिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्ताणं नमो जिणाणं जियभयाणं । सर्वज्ञेभ्यः सर्वं ससतत्वात्मकं केवलज्ञानेन जानन्तीति सर्वज्ञास्तेभ्यः । सर्वदर्शिभ्यः सर्वं द्रष्टुं दर्शनावरणाभावेन शीलमेषां ते सर्वदर्शिनस्तेभ्यः सर्वदर्शिभ्यः। शिवमचलमरुजमनन्तमक्षयमव्याबाधमपुनरावृत्तिसिद्धिगतिनामधेयं स्थानं संप्राप्तेभ्यः । सर्वापायापगमाच्छिवं, चलनरहितत्वादचलं, भंगरोगाख्यरुजानामभावादरुजं, कालादावनन्तत्वादनन्तं, प्रलयेप्यनपगामित्वादक्षयं, सर्वसंकटवर्जितत्वादव्याबाधं, अपुनर्निवर्तनादपुनरावृत्ति, प्राणिनः सर्वकर्मक्षये समीहितप्राप्तौ प्राप्तत्वात् सिद्धिगतिनामधेयं स्थानं लोकान्तररूपं संप्राप्तेभ्यः नमो जिनेभ्यः । प्रथमार्हन्नामग्रहणात् पुनर्जिनग्रहणं प्रान्ते निर्धारणार्थं । नात्र पुनरुक्तदोषः । यदुक्तमागमे—'सज्झायज्झाणतवोसहेसु उवएसथुइपयाणेसु । संतगुणकित्तणेसु य न हुंति पुणरुत्तदोसाओ ॥ १ ॥' जितभयेभ्यः सप्तभयजेतृभ्यः । अयं तु शक्रस्तवः शक्रेणाभिहितः । अग्रतो गाथा च गीतार्थमुनिभिः प्रोक्ता कथ्यते—'जे य अईआ सिद्धा जे अ भविस्संति अ-

णागए काले। संपइअ वद्दमाणा सबे तिविहेण वंदामि ॥ १ ॥ ये च अतीताः अतीतासूत्सर्पिण्यवसर्पिणीषु तीर्थं प्रवर्त्य सिद्धाः मुक्ताः ये च अनागते भविष्यति काले उत्सर्पिण्यवसर्पिणीरूपे भविष्यन्ति। संप्रति च वर्तमानाः जनैराराध्यमानतीर्था विहरमाणा वा शाश्वतप्रतिमास्थिता वा तान् सर्वान् त्रिविधेन मनोवाक्काययोगेन वन्दे नमस्करोमि। अत्र शक्रस्तवे दश विश्रामाः संपद इति कथ्यन्ते । यथा—अरिहं १ आइग २ पुरिसे ३ लोगो ४ भय ५ धम्म ६ अप्प ७ जिण ८ सवा ९। सकच्छयसंपयाणं पढमुल्लिंगणपया नेया ॥ १ ॥ इति शक्रस्तवछायार्थः ॥

अथ चतुर्विंशतिस्तवो यथा—लोगस्स उज्जोयगरे धम्मतित्थयरे जिणे । अरिहंते कित्तइस्सं चउवीसंपि केवली ॥ १ ॥ चतुर्विंशतिमप्यर्हतः कीर्तयिष्ये कथयिष्ये। कथंभूतान् अर्हतः। लोकस्य चतुर्दशद्वारात्मकस्य परमज्ञानोपदेशसंशयच्छेदसर्वपदार्थप्रकटनकारित्वात् उद्योतकरास्तान् लोकस्योद्योतकरान्। पुनः कथंभूतान्। धर्मतीर्थकरान् संसारोदधितारकत्वात् धर्माख्यं तीर्थं कुर्वन्तीति धर्मतीर्थकरास्तान्धर्मतीर्थकरान्। पुनः कथंभूतान्। जिनान् जयन्ति रागादीन् इति जिनास्तान्। केवलं ज्ञानं विद्यते येषां ते केवलिनस्तान्। तेषां कीर्तनमेवाह।—उसभमजियं च वंदे संभवमभिणंदणं च सुमइं च। पउमप्पहं सुपासं जिणं च चंदप्पहं वंदे ॥२॥ सुविहिं च पुप्फदंतं सीअल सिज्जंस वासुपुज्जं च। विमलमणंतं च जिणं धम्मं संतिं च वंदामि ॥ ३ ॥ कुंथुं अरं च मल्लिं वंदे मुणिसुव्वयं नमिजिणं च। वंदामि रिट्ठनेमिं पासं तह वद्धमाणं च ॥४॥ ऋषति मोक्षमिति

ऋषभः सर्वेषां केवलिनां मोक्षगामित्वेपि तस्यावसर्पिण्यादौ मोक्षगामित्वे ऋषभत्वात् ऋषभं १ न जितो रागादिदोषैरिति अजितस्तमजितं २ संभवति मोक्षोपदेशाय सर्वेष्टदानाय च संभवस्तं ३ अभिनन्दयति विश्वमिति अभिनन्दनस्तं ४ शोभना मतिः सर्वजीवाभयदायिनी यस्य स सुमतिस्तं सुमतिं ५ पद्मस्येव शोणतया सुगन्धतया पङ्कपरित्यागतया प्रभा यस्यासौ पद्मप्रभस्तं ६ शोभनं गणधरसंघैः पार्श्वं समीपं यस्य स सुपार्श्वस्तं ७ जयतीति जिनस्तं जिनं चन्द्रस्येव प्रभा यस्यासौ चन्द्रप्रभस्तं ८ वन्दे नमस्करोमि । शोभनो विधिर्यस्यासौ सुविधिस्तं ९ । कथंभूतं । पुष्पदन्तं पुष्पवद्दन्ता यस्यासौ पुष्पदन्तस्तं । संसारतापतप्तानां शीतत्वकरणाच्छीतलस्तं १० प्रकृष्टत्वश्रेयोमयत्वाच्छ्रेयांसस्तं ११ वसुपूज्यस्यापत्यं वासुपूज्यस्तं १२ । अत्र त्रयाणां बहुवचनस्थाने आर्षत्वादेकवचनं । विगतानि कर्मचितानि मलानि यस्यासौ विमलस्तं १३ सर्वैर्गुणैरनन्तत्वादनन्तस्तं १४ जिनं जयतीति जिनस्तं । दुर्गतिं प्रपततो जन्तून्धारयतीति धर्मस्तं १५ जगत्त्रयस्य शान्तिकरत्वाच्छान्तिस्तं १६ कुं पृथ्वीं थुडति अभयदानेन रक्षतीति कुंथुस्तं १७ इयर्ति मोक्षमित्यरस्तं १८ मोहस्य प्रतिमल्लत्वात् मल्लिस्तं १९ वन्दे नमस्करोमि । मुनिश्चासौ शोभनव्रतश्च मुनिसुव्रतस्तं २० नमयति दुष्टान्तरारीनिति नमिः नमिश्चासौ जिनश्च नमिजिनस्तं २१ वन्दे नमस्करोमि । अरिष्टानामुपद्रवाणां छेदनाय नेमिः चक्रधारेवासौ अरिष्टनेमिस्तं २२ पश्यतीति पार्श्वस्तं २३ वर्धतेस्म सर्वैर्गुणैरिति वर्धमानस्तं २४ वन्देशब्दः सर्वत्राप्यन्वेति । एतेषां नाम्नां व्याख्यानं नानाविधव्युत्पत्तिभिर्नानाकथासंप्रदायैः सविस्तरं ज्ञातमपि ग्रन्थ-

विस्तरभयान्न प्रकाशितं। आचारग्रन्थो ह्ययं न व्याख्याग्रन्थः । अत्र कश्चिद्व्याख्या प्रबोधरूपैव ॥ एव मए अभिथुया विहुयरयमला पहीणजरमरणा । चउविसंपि जिणवरा तित्थयरा मे पसीयंतु ॥ ५ ॥ एवं मया अभिस्तुताः विधुतरजोमलाः प्रक्षीणजरामरणाः चतुर्विंशतिरपि जिनवरास्तीर्थंकरा मे प्रसीदन्तु ५ ॥ कित्तिय वंदिय महिआ जे ते लोगस्स उत्तमा सिद्धा । आरुग्गबोहिलाभं समाहिवरमुत्तम दिंतु ॥ ६ ॥ कीर्तिताः स्तुताः वन्दिताः नमस्कृताः महिताः पूजितास्ते कीर्तितवन्दितमहिताः ये तीर्थंकराः लोकस्योत्तमाः सिद्धास्ते तीर्थंकराः आरोग्यं बोधिलाभं समाधिवरं उत्तमं ददतु ६ । चदेसुनिम्मलयरा आइच्चेसु अहिअ पयासयरा । सागरवरगम्भीरा सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु ॥ ७ ॥ अत्र सिद्धा इति जिनानां मुक्तिस्थानमेव नामकीर्तनं । सिद्धाः मम सिद्धि दिशन्तु यच्छन्तु । कथंभूताः सिद्धाः । चन्द्रेभ्योपि निर्मलतराः आदित्येभ्योऽधिकं प्रकाशकराः सागरवरगम्भीराः। सप्तमी निर्धारणे इति प्राकृतसूत्रेण पञ्चमीस्थाने सप्तमी। केचित्सप्तमीमेव व्याख्यान्ति ७ ॥ चतुर्विंशतिस्तवे पदेपदे विश्रामसंपत् ॥

अथार्हच्चैत्यस्तवव्याख्या। अरिहंतचेइआण करेमि काउसग्गं। अर्हच्चैत्यानां कायोत्सर्गं करोमि तेषामाराधनार्थमित्यर्थः। अत्र चैत्यकथने जिनानां चतुर्विंशतिवर्तमानानां कथनं। यत्र च सव्वलोए अरहंतचेइयाणं इति कथनेन समस्तानां गतातीतवर्तमानविहरमाणप्रतिमारूपाणां जिनानां त्रैलोक्यमहितानां ग्रहणं। करेमि काउसग्गं इति। वंदणवत्तियाए वन्दनवृत्त्या नमस्कारयुक्त्या। पूयणवत्तियाए पूजनवृत्त्या अर्चनयुक्त्या। सक्कारवत्तियाए स-

त्कारवृत्त्या सत्करणं शोभोन्नतिकरं दानं तस्य वृत्तिः युक्तिस्तया सत्कारवृत्त्या । सम्माणवत्तिआए सन्मानवृत्त्या मनो वाक्कायोत्साहकरी लोकप्रत्यक्षं पूजा सन्माननं तस्य वृत्तिस्तया सन्मानवृत्त्या। बोहिलाभवत्तिआए बोधिलाभवृत्त्या बोधिलाभः सम्यक्त्वप्राप्तिः तेन पुरस्कृता या वृत्तिस्तया बोधिलाभवृत्त्या । निरुवसग्गवत्तिआए निरुपसर्गवृत्त्या निरुपद्रवयुक्त्या। सद्धाए श्रद्धया वासनया । मेहाए मेधया बुद्ध्या । धिइए धृत्या संतोषेण। धारणाए धारणया श्रुताधीतयोः स्थिरीभावो धारणा तया धारणया । अणुप्पेहाए अनुप्रेक्षया इष्टस्य वस्तुनः सर्वदा स्मरणमनुप्रेक्षा। वड्ढमाणिए वर्धमानया प्रतिक्षणं वृद्धिमुपगच्छन्त्या। वड्ढमाणिए इति शब्दः वंदणवत्तियाए इत्यादीनां अणुप्पेहाएपर्यन्तानां सर्वत्र विशेषणत्वमुपैति । ठामि काउसग्गं तिष्ठामि कायोत्सर्गं। शेषं कायोत्सर्गव्याख्यानं कायोत्सर्गव्याख्याने कथयिष्यते। अत्र विश्रामसंपदो यथा—अर्हं १ वंदण २ सद्धा ३ अन्नत्थ ४ सुहुम ५ एव ६ जा ७ ताव ८। अड संपइ तेआला पय वन्नाडुसयतीसहिआ ॥ १ ॥ इति अर्हच्चैत्यस्तवव्याख्या ॥

अथ श्रुतस्तवव्याख्या। तत्र प्रथमं श्रुतस्योत्पत्तिभूतानां तीर्थंकराणां निर्विघ्नकार्यसिद्धये मङ्गलकृन्नमस्कारो यथा—पुक्खरवरदीवड्ढे धायइसंडे अ जंबुदीवे अ। भरहेरवइविदेहे धम्माइगरे नमंसामि ॥ १ ॥ पुष्करवरद्वीपार्धे धातकीखण्डे जम्बुद्वीपे च भरतैरावतविदेहेषु धर्मादिकरान् तीर्थंकरान् नमिष्यामि नमस्यामि वा ॥ १ ॥ तमतिमिरपडलविद्धंसणस्स सुरगणनरिंदमहियस्स । सीमाधरस्स वंदे पप्फोडिअमोहजालस्स ॥ २ ॥ श्रुता-

यनम इत्यध्याहारः । वन्देशब्दे नम इति विज्ञेयश्चतुर्थीसूचनाय । प्राकृते तु चतुर्थ्यां षष्ठीसिद्धिः सर्वत्र । कथंभूताय श्रुताय । तमस्तिमिरपटलविध्वंसनाय तमः पातकं तदेव तिमिरं अन्धकारं तस्य पटलं समूहः तस्य विध्वंसनं छेदकरं तत्तमतिमिरपटलविध्वंसनं तस्मै । पुनः कथंभूताय । सुरगणनरिंदमहियस्स सुरगणनरेन्द्रमहिताय सुरगणा देवसमूहाः नरा मनुष्यास्तेषां इन्द्राः स्वामिनस्तैर्महितं पूजितं सुरगणमहेन्द्रमहितं तस्मै सुरगणनरेन्द्रमहिताय । पुनः कथंभूताय । सीमाधरस्स वंदे सीमाधराय सर्वेषामुत्तमवस्तूनां सीमां मर्यादां धरतीति सीमाधरं तस्मै आगमादुत्तमं न किंचिदित्यर्थः । पुनः कथंभूताय श्रुताय । पप्फोडिअमोहजालस्स प्रस्फोटितमोहजालाय प्रस्फोटितं चूर्णीकृतं मोहजाल जडतासंचयो येन तत्प्रस्फोटितमोहजालं तस्मै प्रस्फोटितमोहजालाय । अत्रच तमस्तिमिरपटलविध्वंसनं सुरगणनरेन्द्रमहितं सीमाधरं प्रस्फोटितमोहजालं जिनागमं वन्दे इति गाथाद्वयं । अतो जिनश्रुतसारस्य स्तुतिसारस्य धर्मस्य स्तुतिव्याजेन वसन्ततिलकावृत्तेन आगममेव स्तौति—जाईजरामरणसोगपणासणस्स कल्लाणपुक्खलविसालसुहावहस्स । कोदेवदाणवनरिंदगणच्चियस्स धम्मस्स सारमुवलब्भ करे पमाय ॥ सार उपलभ्य कः प्रमाद कुर्यात् । न कोपीत्यर्थः । कथंभूतस्य धर्मस्य । जातिजरामरणशोकप्रणाशनस्य मोक्षदायित्वात् जातिर्जन्म शेषं सुगमं । पुनः कथंभूतस्य । कल्याणपुष्कलविशालसुखावहस्य कल्याणैर्मङ्गलैः पुष्कल संख्यातीत विशाल विस्तीर्णं सुखं आवहतीति कल्याणपुष्कलविशालसुखावहस्तस्य कल्याणपुष्कलविशालसुखावहस्य । पुनः कथंभूतस्य । देवदानवनरेन्द्रगणार्चितस्य

देवानां दानवानां नराणां इन्द्राः स्वामिनः तेषामेव देवादीनां गणाः समूहास्तैरर्चितो देवदानवनरेन्द्रगणार्चितस्तस्य देवदानवनरेन्द्रगणार्चितस्य ॥ ३ ॥ पुनर्जिनागममेव शार्दूलविक्रीडितवृत्तेन स्तौति—सिद्धे भो पयओ नमो जिणमए नंदी सया संयमे देवंनागसुवन्नकिन्नरगणैस्सब्भूयभावच्चिए। लोगो जत्थ पइट्ठिओ जगमिणं तेलोक्कमच्चासुरं धम्मो वड्ढउ सासओ विजयओ धम्मुत्तरं वड्ढओ ॥ भो भविकलोकाः, जिनमताय नमः आर्षत्वात् चतुर्थीस्थाने सप्तमी। कथंभूताय जिनमताय। सिद्धाय। अथवा केचित् द्वितीयामाहुः। प्रयतो जिनमतं नमामि। यतो गामार्पी सर्ववेत्तृत्वाद्दर्पीणां। नंदीसयासंयमे सदा निरंतरं संयमे नन्दिः समृद्धिः। कथंभूते संयमे। देवनागसुवर्णकिन्नरगणैः सद्भूतभावार्चिते देवा वैमानिकाः नागोपलक्षणेन भुवनपतयः सुवर्णाः उज्ज्वलवर्णत्वेन ज्योतिष्काः किन्नराः किन्नरोपलक्षणेन व्यन्तरास्तेषां गणाः समूहाः तैर्देवनागसुवर्णकिन्नरगणैः सद्भूतभावेन स्वाभाविकविशिष्टपरिणामेन अर्चितः पूजितः देवनागसुवर्णकिन्नरगणैः सद्भूतभावार्चितः तस्मिन् देवनागसुवर्णकिन्नरगणैः सद्भूतभावार्चिते। यत्र जिनमते लोको ज्ञानं उपस्थितः स्थिरीभूतः सर्ववस्तुज्ञातृत्वात् यत्र च जगत्त्रैलोक्यं मर्त्यासुरं देवनारकमर्त्यसहितं उपस्थितं स शाश्वतो धर्मो वर्धतां विजयते धर्मोत्तरं धर्मप्रकृष्टत्वं वर्धतां। धर्मस्य च वृधिधातोः पुनरुक्तकथनं धर्मस्य दृढत्वकरणार्थं। सुअस्स भगवओ करेमि काउस्सग्गं। श्रुतस्य भगवतः कायोत्सर्गं करोमि। शेषं पूर्ववत् ॥ ॥ अथ सिद्धस्तवमाह। सर्वस्तवमान्ते सर्वसिद्धिदायकानां सिद्धानां स्तुतिरभिधीयते। परमार्थेन जगद्वन्द्या भगवन्तोऽर्हन्तोपि सिद्धा

एव नतु ते स्वकायेन सर्वदैव विहरन्ति अतएवोच्यन्ते—सिद्धाण बुद्धाणं पारगयाणं परंपरगयाणं लोगग्ग-मुवगयाणं नमो सया सव्वसिद्धाणं। सिद्धेभ्यो नमः सिद्धव्याख्यान परमेष्ठिवत । कथंभूतेभ्यः सिद्धेभ्यः। बुद्धेभ्यः बुध्यन्ते स्म परमालोकेनेति बुद्धास्तेभ्यो बुद्धेभ्यः। पुनः कथंभूतेभ्यः । पारगतेभ्यः संसारमहोदधेः पारं गच्छतिस्मेति पारगतेभ्यः। पुनः कथंभूतेभ्यः। परंपरगतेभ्यः परपरं चतुर्दशगुणस्थानान्यतिक्रम्य गताः परंपरगतास्तेभ्यः। पुनः कथंभूतेभ्य'। लोकाग्र मोक्षं उपगतेभ्यः। पुनः सर्वसिद्धेभ्यो नम इति कथनं सर्वग्रहणेन पञ्चदशभेदसिद्धकथनार्थं । यथा—जिण १ अजिण २ तित्थ ३ अतित्थ ४ इत्थी ५ गिहि ६ अन्न ७ सलिङ्ग ८ नर ९ नपुस १० पत्तेय ११ । संबुद्धा य १२ बुद्धबोहि १३ एक्क १४ अणेक्क १५ ॥ २ ॥ जिनसिद्धाः जिना भूत्वा सिद्धा जिनसिद्धाः १, जिनत्वं विनापि प्राप्तकेवला ये सिद्धा गणधरमुनिप्रभृतयः ते अजिनसिद्धाः २, तीर्थे प्रवर्तमाने ये सिद्धास्ते बहवोपि ३, अतीर्थसिद्धाः तीर्थे अप्रवृत्ते व्यवच्छिन्ने वा ये सिद्धास्ते अतीर्थसिद्धा मरुदेव्यादयः ४, स्त्रीलिङ्गसिद्धा ये स्त्रीरूपेण सिद्धा ब्राह्मीसुन्दरीप्रभृतयस्ते स्त्रीसिद्धाः ५, गृहिलिङ्गसिद्धा गृहे व्रतादान विनापि गृहिण एव सिद्धाः भरत इलापुत्रप्रभृतयः ६, अन्यलिङ्गसिद्धा ये परिव्राजकादिविशेषैरुत्पन्नकेवला जातास्तेऽन्यलिङ्गसिद्धाः ७, सलिङ्गसिद्धाः ८, नरसिद्धाः ९, नपुंसकलिङ्गसिद्धाः ये पण्ढाः मुक्तिं गतास्ते नपुसकलिङ्गसिद्धाः १०, प्रत्येकबुद्धसिद्धाः ये एकदृष्टान्तेन प्रबोधमाप्य सिद्धास्ते करकण्डुप्रभृतयः ११, स्वयंबुद्धसिद्धाः ये गुरु विनापि स्वावधानादेवोत्पन्नकेवलाः मुक्तिं गतास्ते बहवः १२, बुद्धबोधितसिद्धाः ये

गुरोः प्रबोधमाप्य मुक्तिं गतास्ते बहवः १३, एकसिद्धाः ये एकाकिन एवाद्वितीयाः सिद्धास्ते बहवः १४, अनेकसिद्धाः ये समकालं मुक्तिं गता बहवः १५, इति पञ्चदशभेदख्यापनार्थं नमो सया सवसिद्धाणं इतिपदपुनर्भाषणं। इति प्रथमगाथार्थः ॥ ॥ अतःपरं वर्तमानतीर्थस्य सिद्धाग्रण्यः सिद्धस्तवगर्भे भगवतः श्रीमहावीरस्य स्तुतिं गाथाद्वयेनाह—जो देवाणवि देवो जं देवा पंजली नमस्संति। तं देवदेवमहियं सिरसा वंदे महावीरं ॥ १ ॥ इक्कोवि नमुक्कारो जिणवरवसहस्स वद्धमाणस्स । संसारसागराओ तारेइ नरं व नारिं वा ॥ २ ॥ यो भगवान् देवानामपि हरिहरविरंचादीनामपि देवः तेषां पूज्यतया देवाः शक्रादयः प्राञ्जलयो बद्धाञ्जलयो यं नमस्यन्ति। तं देवदेवमहितं देवाधिदेवशिवादिपूजितं महावीरं शिरसा वन्दे॥इक्कोवि न०। जिनवरवृषभस्य वर्धमानस्य एकोपि नमस्कारः संसारसागरात् नरं वा नारीं वा तारयति जिनश्चासौ वरः प्रधानो व्रतधुराया वृषभः, अथवा वृषभशब्दः प्रशंसार्थवाचको ज्ञेयः। नारिं वेति अत्र नारीग्रहणं नार्या अपि मुक्तिख्यापनार्थं ॥—उज्जिंतसेलसिहरे दिक्खा नाणं निसीहिया जस्स। तं धम्मचक्कवट्टिं अरिट्ठनेमिं नमंसामि ॥ १ ॥ तं अरिष्टनेमिं नमिष्यामि। यस्य अरिष्टनेमेः उज्जयन्तशैलशिखरे दीक्षा ज्ञानं मोक्षश्च। नैषेधिकी सर्वव्यापारनिषेधान्मोक्ष उच्यते। कथंभूतमरिष्टनेमिं। धर्मचक्रवर्तिनं। इयं च गाथा कृताहारनियमे श्रीगोपालपुरेश्वरे आमाभिधाने सह गुरुणा रैवतकाचलं प्राप्ते दिगम्बरसंघे तीर्थयात्रानिषेधकारिणि सति श्रीबप्पभट्टसूरिगुरुणा आराधनानीतया भगवत्या श्रीअम्बिकया कन्यामुखेन निगदिता। ततश्च तत्स्तुतिहेतोः सिद्धस्तवान्तः पठ्यते—चत्तारि-

अट्ठदसदोअवंदिआ जिणवरा चउवीसं। परमट्ठनिट्ठिअट्ठा सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु ॥ १ ॥ अष्टापदस्तुतिविरियं। तत्र अष्टापदगिरौ भरतेनकारितं नानामणिमयं चतुर्मुख चैत्यमस्ति तत्र पूर्वद्वारे चत्वारः स्थापनाजिनाः, दक्षिणद्वारे अष्टौ स्थापनाजिनाः, पश्चिमद्वारे दश स्थापनाजिनाः, उत्तरद्वारे द्वौ स्थापनाजिनौ, ततस्तत्तद्वर्णसंनिधदिताः निज २ देहमानधारिणश्चतुर्विंशतिजिनेश्वराः वन्दिताः परमार्थनिष्ठितार्थाः सिद्धाः मम सिद्धिं दिशन्तु। अयं सिद्धस्तवः ॥

अथ समस्तवैयावृत्त्यकराणां कायोत्सर्गो यथा—वेयावच्चगराणं संतिगराणं समद्दिट्ठिसमाहिगराणं करेमि काउसग्गं। वैयावृत्त्य च वसतिज्ञान साधुसाध्वीप्रभृतीनां विघ्ननिवारणं शुश्रूषणं वांछितदानं कुर्वन्तीति वैयावृत्यकरास्तेषां शान्तिं सर्वदुष्टप्रणाशात्संकुर्वन्तीति शान्तिकरास्तेषां सम्यग्दृष्टीनां सम्यक्त्वधारिणी समाधिं कुर्वन्तीति सम्यग्दृष्टिसमाधिकरास्तेषां आराधनार्थं कायोत्सर्गं करोमि। शेषमनन्तरं कथयिष्यते ॥

॥ अथ चैत्यस्मरणं साधुस्मरणं च यथा—जावंति चेइयाइं उड्ढे अ अहे अ तिरियलोए अ। सव्वाइं ताइं वंदे इह संतो तत्थ संताइं ॥ १ ॥ यावन्ति चैत्यानि ऊर्ध्वं अधस्तिर्यग्लोके अथ इह सन्नपि तत्र सन्ति तानि सर्वाणि चैत्यानि वन्दे। ऊर्ध्वलोके कल्पग्रैवेयकानुत्तरेषु, अधोलोके भुवनपतिव्यन्तरभुवनेषु, तिर्यग्लोके द्वीपोदधिगिरिज्योतिष्कविमानादिषु इति सूचनं।—जावंति केवि साहू भरहेरवए महाविदेहे अ। सव्वेसिं तेसिं पणओ तिविहेण तिदंडविरिआणं ॥ १ ॥ यावन्तः केपि साधवो भरतैरावतमहाविदेहेषु कर्मभूमिषु शेषव-

षाणि मिथुनवासात्फलभूमयः इति सूचनं। सर्वेभ्यस्तेभ्यः साधुभ्यः त्रिदण्डविरतेभ्यो मनोवाक्कायदण्डमुक्तेभ्यः अहं त्रिविधेन मनोवाक्काययोगेन प्रणतः ॥ ॥ भगवत्प्रार्थना यथा—जय वीयराय जगगुरु होउ ममं तुह य भावओ भयवं। भवनिव्वेओ मग्गाणुसारिआ इट्ठफलसिद्धी ॥ १ ॥ लोगविरुद्धचाओ गुरुजणपूआ परत्थकरणं च। सुहगुरुजोगो तव्वयणसेवणा आभवमखंडा ॥ २ ॥ इति गाथाद्वयं ॥ जय वीतराग जगद्गुरो वीतो गतो रागो यस्यासौ वीतरागः उपलक्षणत्वाद्वीतद्वेषोपि तस्य संबोधनं । जगतां स्वर्गमर्त्यपाताललक्षणानां पालकत्वाच्छिक्षादातृत्वाच्च गुरुः जगद्गुरुः तस्य संबोधनं। भगवन्, तव प्रभावतो ममैवं भवतु। किमित्याह। भवनिर्वेदः संसाराद्विरक्तत्वं मार्गानुसारिता सन्मार्गे पुरस्करणं इष्टफलसिद्धिः वांछितफलप्राप्तिः। लोकविरुद्धत्यागः जनविरुद्धानां कर्मणां परित्यागः। गुरुजनपूजा गुरुजनानां मातृपितृआचार्योपाध्यायपालकमहत्तराणां पूजनं। परार्थकरणं परकार्यसाधनं। शुभगुरुयोगः हेयोपादेयार्थोपलम्भकेन गुरुणा सह योगः। तव्वयणसेवणा त्वद्वचनसेवना त्वदीयोक्तवचनाचरणं। आभवं आसंसारभ्रमणमखण्डास्तु ॥ लोकविरुद्धान्युच्यन्ते —सव्वस्स चेव निंदा विसेसओ तह य गुणसमिद्धाणं । उज्जुधम्मकरणहसणं रीढा जणपूइणिज्जाणं ॥ १ ॥ बहुजणविरुद्धसंगो देसादायारलंघणं चेव । उल्लणभोगो य तहा दाणाइवपयडमन्नेउ ॥ २ ॥ साहुवसणंमि तोसो सइसामत्थम्मि अपडिआरो य। एमाइयाइ इत्थं लोगविरुद्धाइं नेयाइ ॥ ३ ॥ इत्यावश्यकाधिकारे चतुर्विंशतिस्तवः संपूर्णः ॥ २ ॥

अथ वन्दनकम् । तत्र वन्दनके अष्टनवत्युत्तरशतभङ्गानां यथा—मुहणतयदेहावस्सएसु पणवीस हुंति पत्तेय। छट्टाणं छगुरुवयणा छच्च गुणा हुंति नायव्वा ॥ १ ॥ अहियारिणो य पंचउ इयरे पंचेव पंचआहरणा । एगो वग्गह पंचाभिहाण पंचेव पडिसेहा ॥ २ ॥ आसायणा तित्तीस दोसा बत्तीस कारणा अट्ठ । छद्दोसा अडनउअं ठाणसयं वंदणे होइ ॥ ३ ॥ तत्र मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनाः पञ्चविंशतिः २५, देहप्रतिलेखनाः पञ्चविंशतिः २५ एवं ५०, वन्दनकावश्यकयुक्तयः पञ्चविंशतिः २५ एवं ७५, षट् स्थानानि ६ एवं ८१, षट् गुरुवचनानि ६ एव ८७, षट् गुणाः ६ एवं ९३, पञ्चाधिकारिणः ५ एव ९८, पञ्च अनधिकारिणः ५ एवं १०३, पञ्च उदाहरणानि ५ एव १०८, एको अवग्रहः १ एवं १०९, पञ्चाभिधानानि ५ एवं ११४, पञ्च प्रतिषेधाः ५ एवं ११९, त्रयस्त्रिंशदाशातनाः ३३ एवं १५२, द्वात्रिंशद्दोषाः ३२ एवं १८४, अष्टौ कारणानि ८ एवं १९२, अवन्दने षट् दोषाः ६ एवं १९८, अष्टनवत्युत्तरशतं स्थानानां वन्दनके मुखवस्त्रिका पञ्चविंशतिप्रतिलेखना यथा—दिट्ठिपडिलेहएगा अक्खोडा तिन्नि तिन्नि अंतरिआ । अक्खोडा पक्खोडा नवपुत्तीए अ पणवीसं ॥२५॥१॥ कायप्रतिलेखना पञ्चविंशतिर्यथा—पायाहिणेण चउचउ वाहुसु सीसे मुहे अ हिअए अ। पिट्ठी अहुंति चउरो छप्पाए देहपणवीसा ॥२५॥२॥ एतयोरर्थः सुखावसेयः। विधिस्त्वनुभवेन दृष्टान्तादवसेयः॥ पञ्चविंशतिरावश्यककर्माणि यथा—दुउणयं अहाजाय किइकम्म वारसावाय । चउसिरंतिगुत्तं चदुपवेसं एगनिक्खमण १।२५ कृतिकर्म वन्दनक द्युन्नत द्वे उन्नती उत्थाने यत्र तत् वन्दनककरणे द्विवेलमुत्थीयते यथाजात

मुद्रा । जातो हि पुमान् मुखोपरि दत्तहस्तो भवति तथा वन्दनकेऽपि सैव मुद्रा । द्वादशावर्तवन्दनकद्वये षट्ष-डावर्ता हस्तयोः । यथा—अहो १ कायं २ काय ३ जत्ताभे ४ जवणि ५ ज्जचभे ६ चउशिरं चतुःशीर्षं वन्द्यवन्दकयोः द्विवेलं शिरोनामनाच्चतुःशीर्षं तिगुत्तं त्रिगुप्तं मनोवाक्कायगुप्त्या द्विप्रवेशं वन्दनकद्वये द्विवेलं गुरुपादांतिकगमनात् एका निःक्रमणं प्रथमवन्दनके पश्चाच्छरणं न द्वितीये ७५ ॥ षट् स्थानानि यथा—इच्छाय १ अणुन्नवणा २ अव्वावाहं च ३ जुत्त ४ जवणाय ५ । अवराहखामणाविय ६ छट्ठाणा हुंति वंदणए ॥१॥ इच्छामि खमा० इति इच्छा १ अणुजाणहमे० इति अनुज्ञापना २ खमणिज्जो० इति अव्याबाधं ३ जत्ताभे ४ इति यात्रा जवणिज्जंचभे ५ इति यापना । खामेमि खमासमणो ६ इति अपराधक्षमापणा एवं ८१ ॥ षट् गुरुवचनानि यथा—छंदेण १ अणुजाणामि २ तहत्ति ३ तुब्भंपि ४ वट्टई एवं ५ । अहमवि खामेमि तुमे ६ वयणाइं वंदणरिहस्स १ वन्दनार्हस्य आचार्यादेरेतानि वचनानि एवं ८७ ॥ षड्गुणा यथा—विणउवयार १ माणस्स भंजणा २ पूअणा गुरुजणस्स ३ । तिच्छयराण य आणा ४ सुअधम्मा राहणा ५ किरिया ६ ॥ १ ॥ विनयोपचारे विनयकरणं १, मानस्य भञ्जना चित्तगताऽहंकारनिरासः २, गुरुजनस्य पूजना वन्दनपूजा ३, तीर्थंकराणामाज्ञा जिनोक्तगुरुभक्तिकरणं ४, श्रुतधर्माराधना श्रुतस्य आराधनं ५, क्रिया सदाचारनिर्वाहः ६, एवं ९३ ॥ पञ्चाधिकारिणो यथा—आयरिअ १ उवज्झाए २ पवत्ति ३ थेरे ४ तहेव रायणिए ५ । एएसिं किइकम्मं कायव्वं निज्जरट्ठाए ॥ १ ॥ आचार्योपाध्यायौ प्रसिद्धौ प्रवर्तको गच्छे संघे च सर्वोपदेशदानैः पुण्यप्रवृत्तिनिर्वाहकर्ता।

'उद्दावणा पहावण खित्तो वहि मग्गणा सुयभिसाइ । सुत्तत्थ तदुभयविओ गणतत्तिल्लो पवत्तीओ १ ॥३॥' स्थविरः 'सर्वसयमिना स्थिरीकारकृत् थिरकरणा पुण घोरो पवत्ति यावारि एसु अत्थेसु । जो जत्थ सीअइज्जई संतबलो त थिरं कुणइ १ ॥ ४ ॥' रत्नाधिको यो गुणरत्नैः सर्वेभ्योऽधिकः ५ । एतेषां कृतिकर्म वन्दनककार्यं निर्जरार्थं कर्मक्षयार्थमित्यर्थः । एवं ९८ ॥ पञ्च अवन्दनीया यथा—'उवसन्नो १ पासत्थो २ होइ कुसीलो ३ तहेव ससत्तो ४ । अहछंदोविअ ५ एए अवदणिज्जा जिणमयम्मि ॥ १ ॥' अवसन्नः यः सयमपालनादवसादं खेदं प्राप्तः तस्मिन् शिथिलतां प्रपन्नः । अवसन्नस्य सर्वदेशभेदेन व्याख्या आवश्यकादवसेया १, पार्श्वस्थो यः ज्ञानदर्शनचारित्राणां मध्य विहाय तेषा पार्श्वे एव स्थितः । एतस्य च सर्वदेशव्याख्या आवश्यकात् २, कुशीलः यः कुत्सिताचारसावद्यनिरतः ३, संसक्तो यः कुसङ्गो दग्धचारित्रः ४, यथाच्छन्दः त्यक्तगणसघो यथेष्टचारी ५, एतेषां विस्तरव्याख्या आवश्यकोपदेशमालादितः । अयं आचारग्रन्थः । छायार्थं एवात्र जिनमते । एते अवन्दनीयाः । यदुक्त—'पासच्छाइवदमाणस्स नेअकित्ती न निज्जरा होइ । कायकिलेसं एमेव कुणई तह कम्मबध च ॥ १ ॥' एवं १०३ ॥ पञ्चोदाहरणानि यथा—'दवे भावे वदण १ रयहरणा २ वत्त ३ नमण ४ विणएहि । सीअल १ खुडुय २ कण्हे ३ सेवय ४ पालय ५ उदाहरणा ॥ १ ॥' द्रव्यभाववन्दने शीतलाचार्यदृष्टान्तः १, रजोहरणे क्षुल्लकाचार्यदृष्टान्तः २, आवर्तेषु कृष्णदृष्टान्तः ३, नमने सेवकदृष्टान्तः ४, विनये पालकदृष्टान्तः ५, एतेषा कथानकानि आवश्यकवृत्तेरवसेयानि । एवं १०८ ॥ एकोऽवग्रहो यथा—'देविंद १

राय २ गिहवइ ३ सागरि ४ साहम्मि ५ उग्गहे पंच । गुरुउग्गहो पुणो इह आउपमाणे चउदिसंपि ॥ १ ॥' अत्रावग्रहेऽनुज्ञाग्रहणं दक्षिणार्धस्वामिनो देवेन्द्रस्य विहारे वचसा अवग्रहो ग्राह्यः १, स्थितौ च राजावग्रहो विहारे स्थितौ च पृथ्वीपतिदेशपतिनगरग्रामपतीनामनुज्ञा २, गृहपत्यवग्रहः गृहपतिसार्थपतिपुराध्यक्षादीनामनुज्ञा ३, सागार्यनुज्ञायां प्रातिवेश्मिककथितप्रकृष्टानां श्राद्धानामनुज्ञा ४, साधर्मिकावग्रहः तत्काले पार्श्वस्थितानां ज्येष्ठकनिष्ठसाधूनां विहारस्थित्यादावनुज्ञा ५, गुर्ववग्रहः पुनरिह वन्दनादौ सर्वकार्येषु च आयुःप्रमाणः चतुर्दिशमपि वन्दनादौ चतुर्दिक्ष्वपि आत्मप्रमाणः निजाङ्गदैर्घ्यं यावत् गुरोर्दूरतः स्थेयं । एवं १०९ ॥ पञ्चाभिधानानि यथा—'वंदण १ चिइ २ किइकम्मं ३ पूयाकम्मं च ४ विणयकम्मं च ५ । वंदणगस्स इमाइं नामाइं हवंति पंचेव ॥ १ ॥' वन्दनं वन्द्यते अनेनेति वन्दनं १, चितिः सुकृतसंचयः तस्येदं कर्म चितिकर्म २, कृतिः पुण्यक्रिया तस्या इदं कर्म कृतिकर्म ३, पूजायाः कर्म पूजाकर्म ४, विनयस्य कर्म विनयकर्म ५, वन्दनकस्य इमानि पञ्चैव नामानि भवन्ति । एवं ११४ ॥ पञ्चप्रतिषेधा यथा—'विक्खित्त १ पराहुत्ते २ पम्मत्ते ३ मा कया हु वंदिज्जा । आहारं च करंतो ४ नीहारं वा जइ करेइ ॥ १ ॥' व्याक्षिप्तं पठनपाठनप्रतिक्रमणोपधिग्रथनपरालापलिखनपरमेष्ठिजापध्यानप्रभृतिव्याक्षेपयुक्तं व्याक्षिप्तं १, पराभूतं मिथ्यादृष्टिदेवदानवमानवैर्दुर्वाक्योपसर्गादिभिः पराभूतं, मतान्तरे पराङ्मुखं वा २, प्रमत्तं निद्राहास्यकलहतृष्णादिप्रमादयुक्तं ३, आहारं कुर्वाणं पानान्नौषधादिभुञ्जानं ४, नीहारं कुर्वाणं विष्ठामूत्रोत्सर्गपादशौचवस्त्रक्षालना-

दिकारिण ५ न कदाचिद्वन्देत । एव ११९ ॥ त्रयस्त्रिंशदाशातना यथा—'पुरओ पक्खासन्ने गंता चिट्ठण निसीयणा यमणे १० । आलोअण ११ पडिसुणणे १२ पुव्वालवणे १३ अ आलोए १४ ॥ १ ॥ तह उवदंस १५ निमंतण १६ खद्धा १७ यणे १८ तहा य पडिसुणणे १९ । खद्धत्ति २० अ तत्थ गए २१ किं २२ तुमम २३ जाय २४ नो सुमणे २५ ॥ २ ॥ नो सरसि २६ कहंछित्ता २७ परिसंभित्ता २८ अणुट्ठिआ य कहे २९ । संथारपायघट्टण ३० चिट्ठं ३१ च ३२ समासणे ३३ आवि ॥ ३ ॥' व्याख्यान यथा—गुरोः पुरतः पार्श्वयोः पृष्ठे च आसन्ने गमनं एव स्थानं एवं निषीदनं च । एवं त्रिकत्रिकेण नवाशातनाः ९, गुरोः पूर्वं बहिर्गतेनाचमनं १०, पूर्वं गमनागमनालोचनं ११, रात्रौ कः स्वपिति को जागर्तीति पृच्छति गुरौ जाग्रतोप्यनुत्तरदानं १२, साधुश्राद्धादेरागतस्य गुरोः प्रथममालपनं १३, भिक्षा शिष्यस्य कस्यचिदालोच्य पश्चाद्गुरोः पुर आलोचन १४, एव वस्तु अन्यस्योपदर्श्य पश्चाद्गुरोरुपदर्शनं १५, गुरोः पूर्वमप्येषां भिक्षाशनाय निमन्त्रणं १६, गुरुमपृष्ट्वा परेभ्यः साधुभ्यो खादतेत्युक्त्वा प्रचुरान्नपानदानं १७, गुरोर्यत्किंचिद्रूक्षादि दत्त्वा स्वयं स्निग्धमधुराद्युपभोगोऽदनं १८, अप्रतिश्रवणं गुरौ कुड्यान्तरिते कोप्यस्त्यत्र भणति जानतोप्यनुत्तरदानं १९, खद्धत्ति खादिता अनेनेति गुरुं प्रति निष्ठुरवाक्यं २०, तत्थगयत्ति गुरौ आमन्त्रयति स्वस्थानस्थ एव प्रतिवचनदान २१, गुरुं प्रति किमयमिति वचन २२, त्वंकारश्च २३, गुरुणेदं कुरु इति उक्तो यूयमेव किं न कुरुध्वमिति तज्जातवचनं २४, गुरौ कथां कथयति उपहतमनास्त्वमिति वाक्यं २५, न स्मरसि नायमर्थोऽस्येति २६, स्वयं

कथनेन गुरुकथाच्छेदनं २७, अधुना भिक्षावेला इत्यादिमिषैर्गुरोरग्रतः पर्षदुत्थापनं २८, गुरोर्व्याख्यानानन्तरं पर्षदग्रे सविशेषं तद्व्याख्यानं २९, गुरुशय्यासनादेः पादेन घट्टनं ३०, चिट्ठत्ति गुरुशय्यासननिषदनं ३१, एवमुच्चासने निषदनं ३२, समासनेपि ३३ एवं १५२ ॥ द्वात्रिंशद्दोषा यथा—'अणाढियं च १ थद्धं च २ पविद्धं ३ परिपिंडियं ४। टोलगय ५ अंकुसं चेव ६ तहा कच्छवरंगियं ७ ॥ १ ॥ मत्स्युवत्तं ८ मणसाविपउट्ठं ९ तहय वेइआबद्धं १०। भयसा चेव ११ भयंतं १२ मित्ती १३ गारेव १४ कारणा १५ ॥ २ ॥ तेणियं १६ पडिणीअं च १७ रुट्ठं १८ तज्जिअमेव य १९। सठं च २० हीलियं २१ चेव तहा विप्पलिउंचियं २२ ॥ ३ ॥ दिट्ठमदिट्ठं च २३ तहा सिंगं च २४ कर २५ मोयणं २६। आलिद्धमणालिद्धं २७ ऊणं २८ उत्तरचूलियं २९ ॥ ४ ॥ मूयं ३० च ढड्ढरं चेव ३१ चुडुलिअं च ३२ अपच्छिमं। बत्तीसदोसपरिसुद्धं किइकम्मं पउञ्जए ॥ ५ ॥' अथ व्याख्या—अनादृतं आदररहितं वन्दनं तत्सदोपमिति द्वात्रिंशत्स्थानेषु योज्यं १, स्तब्धं देहमनसोरनम्रतया कृतं २, प्रवृद्धं वन्दमानस्य इतस्ततः पर्यटनं ३, परिपिण्डितं प्रभूतवन्द्यानां एकस्य वन्दनदानेन तोषणं, अथवा परिपिण्डितहस्तपादस्य कुर्वतः ४, टोलगतिः लोष्टवत् उत्प्लुत्य वन्दनं ५, अङ्कुशं हस्तेनाकृष्य निवेश्य वन्दनदानं ६, कच्छपरंगितं कच्छपवदग्रे पश्चाद्गमनं ७, मत्स्योद्वृत्तं मत्स्यवत्पुनः पुनः परावर्तसहितं ८, मनसाप्रद्विष्टं गुरोरुपरि द्वेषं दधतः ९, वेदिकाबद्धं पञ्चधा—'जान्वोरुपरि हस्तौ निवेश्य १ अधो वा २ उत्सङ्गे वा ३ जान्वञ्चने वा ४ द्विकरद्वयान्तर्वा ५' कृत्वा १०, भयेन गच्छसंघादिभ्यो बिभ्यतः ११, भजमानं

मित्रमस्त्विल्या-
भजते कुपितो भक्षयति वा इति बुद्ध्या भदन्तो लोकानां पूज्यो वायमिति १२, मैत्री गुरुमें
काङ्क्षया १३, गौरवं सामाचारीकुशलोऽहमिति ख्यापनाय १४, कारणात् गुरोर्विद्यावस्त्रादिलाभहेतोः १५,
स्तैनिक लाघवभयात्प्रच्छन्न १६, प्रत्यनीकं आहारादिग्रहणे कार्यव्याक्षेपे वा तद्भङ्गकरं वन्दनं १७, रुष्टं क्रुद्धे-
नात्मना क्रुद्धस्य गुरोर्वा १८, तर्जितं न कुप्यसि न प्रसीदसि किं त्वया वन्दितेनेति तर्जनापूर्वं १९, शठ
विश्रम्भार्थं ग्लानत्वमिषेण वा २०, हीलित गणिवाचकवृद्धेत्यादिहासपूर्वं २१, विपरिकुञ्चितं वन्दनकमध्ये
देशादिकथाकथनं २२, दृष्टादृष्ट तमसि आसीनस्यैव आवर्तादीना अकरणे २३, शृङ्गं आवर्तशिरसो वामद-
क्षिणभागे स्पृशतः २४, कर इति वन्दनं राजकरवन्मन्यमानस्य २५, मोचन मुच्येऽहमस्मात्कदेति चिन्तयतः
२६, आश्लिष्टामाश्लिष्ट रजोहरणशिरोभ्यामाश्लेपोऽनाश्लेपोऽनाश्लेपश्चतुर्धा २७, ऊनं स्वरव्यञ्जनाद्युच्चारासं-
पूर्णं २८, उत्तरचूलिक वन्दनानन्तर मस्तकेन वन्द इत्यादिभणनं वा २९, मूकं अव्यक्तस्वरं ३०, ढड्डरं महा-
शब्दं ३१, चुडुलीकं उल्मुकवत् रजोहरणं बिभ्रतः हस्त भ्रामयित्वा सर्वान्वन्दे इति वचन वा ३२ इति द्वात्रिं-
शद्दोषशुद्धं कृतिकर्म प्रयुञ्जीत ॥ यदुक्तमागमे—'किइकम्मपि कुणन्तो न होइ किइकम्मनिज्जराभागी । बत्ती-
सामन्नयरं साहू ठाण विराहतो ॥ १ ॥ बत्तीसदोससुद्धं किइकम्मं जो पउजइ गुरूण । सो पावइ निव्वाणं
अचिरेण विमाणवास वा ॥ २ ॥' एच १८४ ॥ अष्टौ करणानि यथा—'पडिकमणे १ सज्झाए २ काउस्सग्गा
३ वराह ४ पाहुणए ५ । आलोयण ६ संवरणे ७ उत्तमट्ठेअ वंदणयं ॥ १ ॥' इति प्रतिक्रमणे चत्वारि वन्द-

नकानि १, स्वाध्यायकरणे स्वाध्यायप्रस्थापने वा २, कायोत्सर्गे विकृत्याद्यनुज्ञारूपे ३, अपराधक्षामणे च ४, प्राघूर्णे समागते ५, आलोचनायां प्रायश्चित्तविधौ ६, संवरणे दिवसचरिमादिप्रत्याख्याने करणेन उपवासप्रत्याख्याने च ७, उत्तमार्थे आराधनादिकर्मणि ८, एवं १९२ ॥ षट् दोषा यथा—'माणे १ अविणय २ खिंसा ३ नीयागोयं ४ अबोहि ५ भववुड्ढी ६ । अनमंते षड्दोसा एवं अडनउअड्ढाणसयं ॥ १ ॥' मानोऽहंकारः १, अविनयः विनयस्य भङ्गः २, खिंसा गुरुहीला निन्दा च ३, नीचैर्गोत्रं नीचकुलावासिः ४, अबोधिर्बोधिलाभस्य अभावः ५, भववृद्धिः संसारभ्रमणं ६, अनमतां वन्दनकमकुर्वतां अमी षट् दोषाः एवं अष्टनवत्युत्तरशतं १९८ वन्दनकस्थानानि ॥ अथ वन्दनकस्य व्याख्यानमुच्यते—शिष्यः श्राद्धो वा विधिवन्मुखवस्त्रिकां स्वाङ्गं च प्रतिलिख्य करद्वयगृहीतमुखवस्त्रिकारजोहरणः केवलमुखवस्त्रिकाधरो वा ईषन्नतो वन्दनसूत्रमित्थं वदति । यथा—'इच्छामि खमासमणो वंदिउं जावणिज्जाए निसीहिआए मत्थेणं वंदामि' । इच्छामि अभिलिखामि हे क्षमाश्रमण श्राम्यति मोक्षार्थं दशविधधर्माचरणेनेति श्रमणः क्षमया उपलक्षितः श्रमणः क्षमाश्रमणः तस्य संबोधनं । वन्दितुं नमस्कर्तुं यापनीयया याप्यते कालः क्षिप्यते यया सा यापनीयता तया शक्तिसमन्वितयेत्यर्थः । नैषेधिक्या निषेधः प्राणातिपातादिनिवृत्तिरूपः प्रयोजनं यस्याः सा नैषेधिकी तया नैषेधिक्या इति इच्छामि निवेदनं प्रथमं स्थापनं । अत्रान्तरे यदि व्याक्षिप्तो गुरुस्तदा भणति प्रतीक्षस्वेति त्रिविधेन मनोवाक्कायैः संक्षेपेण वन्दस्वेति । तदा शिष्यः संक्षिप्तवन्दनेन मत्थेण वन्दामि इति कथयित्वा

मस्तकेन वन्दे इत्युक्त्वा शिष्यः कार्यान्तरं साधयति । यद्यनाक्षिप्तो गुरुर्भवति तदा कथयति । छन्देण । अस्यार्थः ममापि निराबाधमेतदिति । ततः शिष्यो ब्रूते अणुजाणह मे मिउग्गहं निस्सीही । अनुजानीत अनुमन्यध्वं मे मम मितावग्रहं गुर्ववग्रहरूपं नैषेधिकी सर्वपापव्यापारनिषेधः । इति द्वितीयस्थानं ॥ अवग्रहव्याख्यानं पूर्वं कृतं तत्र गुरुर्वदति । अणुजाणामि । अवग्रहमनुजानामीत्यर्थः । ततः शिष्यो नैषेधिकीकथनं निषिद्धान्यव्यापारः अवग्रहे प्रविश्य । अत्रावग्रहो गुरुशरीराच्चतुर्दिक्षु पुरुषप्रमाणभूमेर्बहिःस्थानं । तत्रानुज्ञाया गुरुपादनिकटागमनं गुर्वग्रे उपविश्य गुरुपादौ स्वललाटं च कराभ्यां स्पृशन् इदं वदति । अहो कायं कायसंफासं । अधःकायं गुरुपादलक्षणं कायेन मदीयहस्तललाटलक्षणेन संस्पर्शस्तमनुजानीध्वमिति पूर्वपदे योजना । अ इति गुरुपादोपरि हस्तद्वयस्थापनं । हो इति स्वललाटे एवं कायं काया इति त्रय आवर्ताः । संफास इति गुरुपादोपरि मूर्धन्यासः । तत उत्थम्योपविष्ट एव ललाटे अञ्जलिं बध्वा गुरुमुखनिविष्टदृष्टिरिदं वदेत् । खमणिज्जो मे किलामो अप्पकिलंताणं बहुसुभेण भे दिवसो वइक्कंतो । क्षन्तव्यः सोढव्यो भो भवद्भिः क्लमः संस्पर्शे सति देहखेदः अप्रक्लान्तानां निर्बाधानां बहुशुभेन भे भवतां दिवसो व्यतिक्रान्तः । दिवसग्रहणं रात्रिपाक्षिकचातुर्मासिकसांवत्सरिकादिसूचनं । दिवसो हि प्रधानः । इति तृतीय स्थानं ॥ अत्र गुरुवचनं । एवं तहत्ति । तथेति यथा त्वं ब्रूषे तथैवेत्यर्थः । पुनरपि शिष्यो गुरुपादौ अन्तराकाशं स्वललाटं क्रमेण स्पृशन् ब्रूते । जत्ता भे । यात्रा संयमयात्रादिरूपा भेद्वतां वर्तते । इति चतुर्थं स्थानं ॥ अत्र गुरुवचनं ।

एवं गोपनीयमस्ति ममेत्यर्थः । ज इति गुरुपादयोः ता इति मध्ये भे इति ललाटे एवं जावणिज्जं च भे इति त्रय आवर्ताः । मीलने षडावर्ताः । वन्दनकद्वयोच्चारणे द्वादशे द्वादशावर्तं वन्दनकं भवति ॥ पुनः शिष्यो ब्रूते । खामेमि खमासमणो देवसियं वइक्कमं । क्षमयामि क्षमाश्रमणो देवसिकं व्यतिक्रमं स्वापराधमिति । इति षष्ठं स्थानं ॥ अत्र च गुरुवचनं अहमवि खामेमि तुब्भे । अहमपि क्षमयामि त्वां बहुषु वन्दमानेषु । तुब्भे इति । युष्मान् स्वापराधमिति । इत्युक्त्वा शिष्य उत्थाय । आवसिआए पडिक्कमामि खमासमणाणं देवसिआए आसायणाए तित्तीसन्नयिराए जं किंचि मिच्छाए मणदुक्कडाए वयदुक्कडाए कायदुक्कडाए कोहाए माणाए मायाए लोभाए सव्वकालियाए सव्वमिच्छोवयाराए सव्वधम्माए कमणाए आसायणाए जो मे अइयारो कओ तस्स खमासमणो पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ प्रतिक्रमणार्हेण प्रायश्चित्तेनात्मानं शोधयितुकामोऽवग्रहाद्बहिःस्थित्वेति भणति । अवश्यं कार्येषु चरणकरणेषु भवा क्रिया आवश्यकी तया हेतुभूतया आसेवनाद्वारेण यदशुभं कृतं तस्याः क्षमाश्रमणानां देवसिक्या आशातनायाः प्रतिक्रमामि निवर्ते । कथंभूताया आशातनायाः । त्रयस्त्रिंशदन्यतरायाः पूर्वोक्तत्रयस्त्रिंशदाशातनैकतमायाः यत्किंचिन्मिथ्या तथा मिथ्याभावेन मनोदुःकृतया दुश्चिन्तितद्वेषरूपया वाक्दुःकृतया परुषासत्यरूपया कायदुःकृतया आसन्नस्थित्यादिकया क्रोधया मानया मायया लोभया विशेषणादित्वात् त्रियामादौ सर्वकालिक्या कालत्रयभूतया सर्वमिथ्योपचारया सर्वधर्मातिक्रमणया ईदृश्या आशातनया यो मया अतीचारः कृतः त-

स्यात् हे क्षमाश्रमण प्रतिक्रमामि निन्दामि गर्हे आत्मान व्युत्सृजामि पूर्ववत् । द्वितीयवन्दनकमप्येव । नवरं
तत्र आवसियाए बहिर्निःक्रमणवर्जितं । इत्यावश्यके वन्दनकव्याख्यानं संपूर्णं ॥ ३ ॥

अथ प्रतिक्रमणं ॥ प्रतिक्रमणे ऐर्यापथिकी अतीचारालोचनं क्षामणं प्रतिक्रमणसूत्र ॥ पूर्वं ऐर्यापथिकी यथा—इच्छाकारेण संदिस्सह भगवन् इरिआवहिअं पडिक्कमामि इच्छामि पडिक्कमिउं इरियावहिआए वि-राहणाए भगवन् इच्छाकारेण वाञ्छोल्लासेन संदिशत अनुजानीत ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रमामि ऐर्यापथिक्या विराधनायाः प्रतिक्रमितु निवर्तितुं इच्छामि अभिलषामि ईरणं ईर्यागमनं तेन युक्तः पन्था ईर्यापथः तत्र भवा ऐर्यापथिकी विराधना व्रतखण्डना तस्या ऐर्यापथिक्या विराधनायाः । गमणागमणे गमनं कार्यार्थं आगमन तत्समाप्तौ निवर्तनं तस्मिन् गमनागमने समाहारद्वन्द्वः पाणक्कमणे बीयक्कमणे हरियक्कमणे । प्राणा द्वीन्द्रियास्तेषां क्रमणं, बीजानि वनस्पत्युत्पत्तिहेतूनि बीजाग्रमूलपर्वस्कन्धसंमूर्च्छनरूपाणि तेषां क्रमणं ह-रितानि नव्योत्पन्नसर्ववनस्पतय. तेषां क्रमण तस्मिन् । क्रमणमत्रोल्लङ्घनं पीडनमाक्रमणं च ज्ञेयं। उसा उत्तिंग पणग दगमट्टी मक्कडासंताणा । संक्रमणे अवश्यायः निशि पतितं जलरूप हिमं सूर्यकरैरशोषितं । उत्तिङ्गा भूम्या वृत्तविवरकारिणो गर्दभाकारा जीवाः । पनकस्तद्वर्णरूपं फुल्लिसंज्ञकं सेवालं पञ्चवर्णं । दकेन जलेन मि-श्रिताः मृत्तिका दकमृत्तिका पादाद्यनाहता । मर्कटसंतानानि लूताजालानि । संक्रमणे चलने । जे मे जीवा विराहिआ । संक्रमणे ये मया जीवा विराधिता अपराद्धाः । क इत्याह । एगिंदिया बेंदिया तेंदिया चउरिं-

दिया पंचिंदिया। एकेन्द्रियाः पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतिरूपाः । द्वीन्द्रियाः क्रिमिशङ्खजलौकःकपर्दिकाभूलताशुक्तिप्रभृतयः। त्रीन्द्रियाः पिपीलिकायूकालिक्षागर्दभमत्कुणात्कणेन्द्रगोपप्रभृतयः । चतुरिन्द्रिया लूताशलभदंशभ्रमरमक्षिकादयः। पञ्चेन्द्रिया जलचरस्थलचररूपास्तिर्यञ्चो मनुष्या देवा नारका अपि। एकं स्पर्शनलक्षणं इन्द्रियं येषां ते एकेन्द्रियाः। द्वे स्पर्शनरसनलक्षणे इन्द्रिये येषां ते द्वीन्द्रियाः । त्रीणि स्पर्शनरसनघ्राणलक्षणानि इन्द्रियाणि येषां ते त्रीन्द्रियाः। चत्वारि स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुर्लक्षणानि इन्द्रियाणि येषां ते चतुरिन्द्रियाः। पञ्च स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्रलक्षणानि इन्द्रियाणि येषां ते पञ्चेन्द्रियाः । असंज्ञिसंज्ञिभेदाः संपूर्णगर्भजाः। कथं विराधिता इत्याह—अभिहया वत्तिया लेसिया संघाइया संघट्टिया परियाविया किलामिया उद्दविया ठाणाओट्ठाणसंकामिया । जीविआओ ववरोविआ तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ अभिमुखमागच्छन्तः पादेन ताडिता उत्क्षिप्य क्षिप्ता वावर्तिताः पुञ्जीकृताः रजसा वाच्छादिताः श्लेपिताः भूम्यादौ लगिता ईषत्स्पृष्टाः संघातिता मिथो गात्रैः पिण्डिताः संघट्टिताः मनाक् स्पृष्टाः परितापिताः सर्वतः पीडिताः क्लमिता म्लानिं प्रापिता जीवितशेषाः कृता इत्यर्थः। अवद्राविताः उत्त्रासिताः स्थानादन्यस्थानं संक्रामिताः स्वस्थानादन्यस्थानं प्रापिताः जीविताद्व्यवरोपिताः मारिता इत्यर्थः। तस्य मिथ्या मे दुःकृतं तत्कृतं दुःकृतं मिथ्या भूयात् अलीकमस्तु ॥ निरुक्तं यथा—मित्ति मिउमद्दवत्थे छत्तिय दोसाण छायणे होइ। मित्ति य मेराइट्ठिउ दुत्ति दुगंछामि अप्पाण ॥ १ ॥ कत्ति कडम्मे पावं डत्ति य डेवेमि तं उवसमेणं। एसो मि छादुक्कड पइक्ख-

रत्थो समासेणं ॥ २ ॥ तस्सुत्तरीकरणेणं पायच्छित्तकरणेणं विसोहीकरणेणं विसल्लीकरणेणं पावाणं कम्माणं निग्घायणट्ठाए ठामि काउस्सग्गं' ॥ तस्यातिचारस्य उत्तरीकरणेन विशुद्ध्या प्रकृष्टत्वकरणेन प्रायश्चित्तकरणेन प्रायो बाहुल्येन चित्तं जीवं मनो वा शोधयति पापं वा छिनत्ति इति प्रायश्चित्तं तस्य करणेन विशोधिकरणेन सर्वातिचारापगमादात्मनो नैर्मल्यकरणेन विशल्यीकरणेन मायादिशल्योद्धारणेन पापानां पापकारिणां कर्मणां निर्घातनार्थं तिष्ठामि कायोत्सर्गं । 'इत्थ १ गम २ पाण ३ ओसा ४ जेमे ५ एगिंदिया ६ अभिहया ७ तस्स ८। अडसंपइ तेयाला पय वन्ना दुसयतासहिया ॥ १ ॥' कायोत्सर्गव्याख्यानं पुरतः कथयिष्यते ॥ ॥ अथातीचारालोचनं ॥ इच्छाकारेण संदिसह भगवन् देवसियं आलोएमि जो मे देवसिओ अइयारो कओ काइओ वाइओ माणसिओ उस्सुत्तो उमग्गो अकप्पो अकरणिज्जो दुज्झाओ दुव्विचिंतिओ अणायारो अणिच्छियव्वो । असमणपाउग्गो नाणे दंसणे चरित्ताचरित्ते सुए सामाइए तिण्हं गुत्तीणं चउण्हं कसायाणं पंचण्हमणुव्वयाणं छण्हं जीवनिकायाण सत्तण्हं पिंडेसणाणं सत्तण्ह पाणेसणाणं अट्ठण्ह पवयणमायाणं नवण्हं बम्भचेरगुत्तीण दसविहे समणधम्मे सावगाणं जोगाणं जं खंडियं जं विराहियं तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ भगवन् इच्छाकारेण सदिशत अनुजानीत पूर्ववत् भगवन् दैवसिकमपराधं संयमविराधनं आलोचयामि । लोकृ दर्शने अस्य धातोः प्रयोगात् । गुरोः पुरः सर्वमपराधं प्रकटयामि । दैवसिकग्रहणेन सर्वत्रापि रात्रिकपाक्षिकचातुर्मासिकसांवत्सरिकग्रहणं । यो मे मया दैवसिको दिवसमध्यगतोऽतिचार आचारातिक्रमः कृतः । क

इत्याह । कायिको वाचिको मानसिकः । कायेन कृतः कायिकः । वाचा कृतो वाचिकः । मनसा कृतो मानसिकः । कथंभूतः । उत्सूत्रः सिद्धान्तविरुद्धः । उन्मार्गः क्षायोपशमिकभावरूपं मार्गमतिक्रम्य उदयिकभावेन कृतः । अकल्प्यः कल्पनायामप्यनुचितः अकरणीयः कर्तुमयोग्यः दुर्ध्यातः एकाग्रचित्ततया आर्तरौद्रलक्षणः दुश्चिंतितश्चलचित्ततयाऽशुभः अनाचार आचाररहितः अनुनेष्टव्यः मनसापि न वाञ्छनीयः अश्रमणप्रायोग्यः श्रमणानां मुनीनामनुचितः । सोऽतिचारः कुत्रेत्याह । ज्ञाने ज्ञानाचारे दर्शने दर्शनाचारे चारित्रे चारित्राचारे श्रुते आगमे सामायिके सर्वविरतिरूपे तेषां विराधनामित्याह । तिसृणां गुप्तीनां मनोवाक्कायगुप्तिरूपाणां चतुर्णां कषायाणां क्रोधमानमायालोभरूपाणां पंचानां महाव्रतानां प्राणातिपातमृषावादअदत्तादानमैथुनपरिग्रहनिवृत्तिरूपाणां षण्णां जीवनिकायानां पृथ्व्यप्तेजोवायुवनस्पतित्रसरूपाणां सप्तानां पिण्डैषणानां संसृष्टा १ असंसृष्टा २ उद्धृटा ३ अल्पलेपिता ४ अवग्रहिका ५ प्रग्रहिका ६ उज्झितधर्मा ७ सप्तानां पानैषणानां पिण्डैषणारूपाणां नवरमल्पलेपितायां । धान्याम्लादिग्रहणे विशेषः । आसां विस्तरव्याख्या सिद्धान्तादवसेया । अष्टानां प्रवचनमातॄणां पञ्चसमितित्रिगुप्तिरूपाणां । नवानां ब्रह्मचर्यगुप्तीनां स्त्रीपण्डपशुसहवासत्याग १ तद्युक्तासनत्याग २ तद्भित्त्यन्तरत्याग ३ स्त्रीगोष्ठीत्याग ४ प्राक्संभोगस्मृतित्याग ५ स्त्रीकमनीयाङ्गदर्शनत्याग ६ स्वाङ्गसंस्कारत्याग ७ स्निग्धाशनत्याग ८ बह्वशनत्याग ९ रूपाणां । दशविधे श्रमणधर्मे संयम १ सत्य २ शौच ३ ब्रह्मचर्य ४ संतोष ५ तपः ६ क्षमा ७ मार्दव ८ आर्जव ९ मुक्ति १० रूपे । ए-

तेषु सर्वेषु गुप्त्यादिषु श्रमणधर्मपर्यन्तेषु तद्भावनात्यागैस्तदतिचारैस्तत्प्रसादैः श्रामणानां पतिसंबन्धिनां योगानां आचाराणां यद्व्रतादि खण्डितं भग्नं विराधितमपराद्धं तस्य मिथ्या मे दुःकृतं पूर्ववत् । श्राद्धालोचने तु असमणपावग्गोस्थाने असावगपाउग्गो इति पाठः अश्रावकाप्रयोग्यः श्रावकस्य अयोग्यः तदनन्तरं शेष पूर्ववत् । चउह्नं कसायाणं अनन्तरं पचह्नं अणुव्वयाणं तिह्नं गुणव्वयाण चउह्नं सिक्खावयाण वारसविहस्स सावगधम्मस्स जं खंडिअं जं० । पञ्चानामणुव्रतानां स्थूलप्राणातिपातमृपावादअदत्तादानमैथुनपरिग्रहवर्जनरूपाणां, त्रयाणां गुणव्रतानां दिग्विरत्यनर्थदण्डत्यागभोगोपभोगमानरूपाणा, चतुर्णां शिक्षाव्रतानां सामायिकदेशावकाशिकपौपधातिथिसंविभागरूपाणां, एवं द्वादशविधस्य श्रावकधर्मस्य यत् खण्डितमित्यादि पूर्ववत् । इत्यालोचने। ठाणे कमणे चकमणे आउत्ते अणाउत्ते हरियकायसंघट्टे बीयकायसंघट्टे थावरकायसंघट्टे छप्पईयासंघट्टणाए ठाणाओ ठाणं संकामिआ सव्वस्सवि देवसिय दुच्चिंतिय दुब्भासिय दुचिट्ठिय इच्छाकारेण संदिसह इत्थं तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ स्थाने स्थितोर्ध्वाभावोपवेशसंवेशादौ । क्रमणे चङ्क्रमणे चलने दूरगमने । आयुक्ते ईर्यासमित्यादिभिः सयत्ने । अनायुक्ते तद्विपरीते । हरितकायसंघट्टे बीजकायसंघट्टे स्थावरकायसंघट्टे । अत्र कायः प्राणिशरीरं समूहो वा । संघट्टः संस्पर्शो विमर्दो वा । स्थावरादिपृथिव्यम्बुवनस्पतयः । पट्पदीसंघट्टे पट्पदीग्रहणेन यूकामत्कुणेत्कुणपिपीलिकादयः स्थानात्स्थानान्तरं संक्रामिता जीवाः सर्वस्यापि दैवसिकस्य मनसि दुश्चिन्तितस्य वचसा दुर्भाषितस्य कायेन दुश्चेष्टितस्य इच्छाकारेण संदिसह

इच्छामि० तस्य मिथ्या मे दुःकृतं पूर्ववत् ॥ यतीनां राज्यालोचने । संथारा उवत्तणाए परियत्तणाए आउंटणपसारणाए छप्पईयासंघट्टणाए सव्वस्सवि राईय दुचिंतिय दु० । संस्तारके मुनिशय्यारूपे उद्वर्तनायां शरीरोपवर्षणरूपायां परिवर्तनायां पार्श्वान्तरपरावर्तरूपायां आकुञ्चनप्रसारणायां करपादसंवरणविस्तारणरूपायां । षट्पदीसंघट्टनायां सर्वस्यापि रात्रौ दुश्चिन्तितस्य पूर्ववत् ॥ श्राद्धालोचने तु दिवा रात्रौ च । सव्वस्सवि देवसिय राईय दुचिंतिय दु० । यावन्मिथ्या मे दुःकृतं । अस्य व्याख्या पूर्ववत् । श्राद्धालोचनं यतीनां गोचरचर्यालोचने वृहद्दण्डकं सूत्रेण व्याख्यास्यते । लघुदण्डकम्—'कालो गोयरचरिआ थंडिल्लावत्थपत्तपडिलेहा । संभरउ सहई साहू जस्सव जं किंचि अणाउत्तं ॥ १ ॥' कालो व्याघातिकार्धरात्रिकवैरात्रिकप्राभातिकरूपस्वाध्यायभिक्षाटनप्रतिलेखना । एतेषु वस्तुषु स साधुः इह सरतु यस्य वा यत्किंचिदनायुक्तमिति कालगोचरचर्याप्रतिलेखनादिव्याक्षेपप्रमादाभ्यां विस्मृतमविधिकृतं वा भवति । प्रतिक्रमणमध्ये यतीनामतिचारालोचनं—'सयणासणन्नपाणे चेइय जे सिज्ज कायउच्चारे । समिईभावणगुत्ती वितहाकरणे अ अइआरा ॥ १ ॥' शयने वितथकरणे संस्तारकसंदंशकाद्यप्रतिलेखने सुखशय्यादिषु अतीचाराः । आसने अप्रतिलेखिते यत्यनुचिते गुरुसमोच्चासने वितथकरणे अतिचारः । अन्ने सप्तचत्वारिंशद्दोषयुक्ते पाने च तथाविधे चैत्यवन्दने अयुक्तिकृतेऽयतनासु सर्वासु शय्यायां शय्यादिकरचने कायस्य पात्राद्युपकरणादीनां दुःप्रतिलेखनादौ उच्चारे मलोत्सर्गे समितिषु ईर्या १ भाषा २ एषणा ३ आदान ४ निक्षेपोत्सर्ग ५ रूपासु भावनासु

पञ्चमहाव्रतेषु प्रत्येक पञ्चरूपासु गुप्तिषु मनोवाक्कायगुप्तिरूपासु एतेषु सर्वेषु वस्तुषु वितथीकरणे सातिचारकरणे अकरणे वा अतिचारा ज्ञेयाः। ते च नित्यमालोचनीया इत्यर्थः। श्राद्धानां चतुर्विंशत्युत्तरशतमतिचाराणां यथा—'पणसलेहणपनरसकम्मन्नाणाइ अट्ठपत्तेयं। बारस तव विरियतिगं पणसम्मवयाइयाएसि ॥१२॥' वीर्ये त्रयं त्रयं पञ्च सम्यक्त्वे ५ द्वादशव्रतेषु प्रत्येक पञ्चपञ्चातिचाराः ६० एवं १२४ सम्यक्त्वसंलेखनाव्रतातिचाराः सकर्मादानाः प्रतिक्रमणसूत्रे आलोच्याः। ज्ञानदर्शनचारित्रतपोवीर्येषु अतिचाराः। कायोत्सर्गे अतिचारगाथाभिरालोच्या यथा—'नाणंमि दंसणम्मि अ चरणंमि तवम्मि तहय विरयम्मि। आयरणं आयारो इय एसो पंचहा भणिओ ॥ १ ॥' ज्ञाने दर्शने चरणे तपसि वीर्ये च आचरणं तद्युक्तिकरणं इत्येष आचारः पञ्चधा भणितः॥ ज्ञानाचारो यथा—'काले १ विणए २ बहुमाण ३ उवहाणे तहय निह्नवणे ५। वंजण ६ अत्थ ७ तदुभए ८ अट्ठविहो नाणमायारे ॥ १ ॥' ज्ञानाचारोऽष्टविधो यथा—कालः कालवेलावर्जितः पाठः, कालग्रहणादियुक्तिसहितो वा। विनयो गुरुष्वौचित्यकरणं। बहुमान आदरः। उपधान आगमोचितं तपःकर्म। निह्नवणं सशयच्छेदः। व्यञ्जनं सूत्रपाठः तत्त्वार्थप्रकटनं वा। अर्थष्टीकावृत्तिवार्तिकभाष्यादिकथितः सूत्रार्थरूपः तदुभयं सूत्रार्थमिश्रं सूत्रार्थयोः परस्परसंवादः इत्यष्टविधो ज्ञानाचारः। एतेषां कालविनयबहुमानोपधाननिह्नवव्यञ्जनार्थं तदुभयाना वैपरीत्यकरणे अश्रद्धाने अतिचाराः। यदुक्तं—'पडिसिद्धाणं करणे किच्चाणमकरणे अ पडिक्कमणं। असद्दहणे अ तहा विवरीअपरूवणाएअ ॥ १ ॥' दर्शनाचारे यथा—'निस्संकिय १

निक्कंखिय २ निव्वितिगिच्छा ३ अमूढदिट्ठीअ ४। उअवूढ ५ थिरीकरणे ६ वच्छिल्ल ७ पभावणे ८ अट्ठ ॥ १ ॥' दर्शने अष्टभेदा यथा—निश्शङ्कितं शङ्कादोषरहितत्वं। निःकाङ्क्षितं काङ्क्षादोषरहितत्वं । शङ्काकाङ्क्षयोर्व्याख्यानं प्रतिक्रमणसूत्रादवसेयं । निर्विचिकित्सा जिनोक्ततत्वेषु निःसंशयत्वं। अमूढदृष्टिस्तत्वातत्त्वापरामर्शिनी बुद्धिः। उपबृंहणं अर्हन्मतस्य स्वशक्त्या स्थापनं पोपणं च। स्थिरीकरणं अर्हन्मते स्वपरयोः कारणान्तरसहस्रेपि निश्चलत्वकरणं। वात्सल्यं अर्हन्मताश्रिततत्त्वसाधुश्राद्धादिषु स्निग्धत्वं । प्रभावनं जिनशासनस्योद्भावनं ॥ यतीनां अष्टप्रकारं यथा—'पावयणी १ धम्मकही २ वाई ३ नेमित्तिओ ४ तवस्सीय ५। विज्जा ६ सिद्धोअ ७ कवी ८ अट्ठेव पभावणा भणिया ॥ १ ॥' श्राद्धानां तु प्रभावनं ससक्षेत्रैर्विपुलद्रव्यव्ययैरर्हन्मतप्रत्यनीकच्छेदैः स्वमताश्रितपोषणैः ॥ चारित्राचारो यथा—'पणिहाणजोगजुत्तो पंचहि समिईहिं तीहिं गुत्तीहिं। एस चरित्तायारो अट्ठविहो होइ नायव्वो ॥ १ ॥' पञ्चभिः समितिभिस्तिसृभिर्गुप्तिभिः पूर्वोक्ताभिः प्रणिधानयोगयुक्तः समाधानयुक्तिसहितः एष चारित्राचारः अष्टविधो भवति ज्ञातव्यः। पञ्चभिः समितिभिस्तिसृभिर्गुप्तिभिरष्टकं परं समाधानयोगयुक्तिसहितः एष चारित्राचारः योगयुक्तस्यैव न कदाचिदसमाधिभाजां चारित्रं ॥ अथ तपआचारो यथा—'बारसविहम्मिवि तवे सब्भितरबाहिरे कुसलदिट्ठी। अगिलाइ अणाजीवी नायव्वो सो तवायारो ॥ १ ॥' द्वादशविधेपि तपसि साभ्यन्तरबाह्ये कुशलदृष्टिः सुपरीक्षिणी बुद्धिः स तपआचारो ज्ञातव्यः॥ अभ्यन्तरं षड्विधं तपो यथा—'प्रायश्चित्तं १ विणओ २ वेयावच्चं ३ तहेव

सज्झाओ ४। झाणं ५ उस्सग्गो ६ विय अब्भिन्तरओ तवो होइ ॥ १ ॥' प्रायश्चित्त दशविधं सर्वदैव तत्संस्मरणपालन। विनयो गुरुषु नम्रता। वैयावृत्यं साधुदेवताज्ञानोपकरणगुर्वादीनां शुश्रूषणारूपं। तथैव स्वाध्याय. वाचनाप्रच्छनाम्नायआगमलक्षणः ४। ध्यान धर्मशुक्लरूपं ५। एतयोर्विचार आगमादवसेयः ग्रन्थविस्तरभयान्नोक्तः। उत्सर्गः कायोत्सर्गः ६ स चाग्रे कथयिष्यते। इदमाभ्यन्तरं तपो भवति ॥ बाह्यं तपो यथा—'अणसण १ मूणोयरिआ २ वित्तीसखेवणं ३ रसचाओ ४। कायकिलेसो ५ संलीणया य ६ बज्झो तवो होइ ॥ १ ॥' अनशनमुपवासस्तद्ग्रहणेन चतुर्विधाहारपरित्यागादि विजानीयात् १, अनोदर्यं स्वक्षुधोऽल्पाहारः। तत्रैकासिकाष्टकवलाद्यन्तर्भवति २, वृत्तेः संक्षेपणं बहुवेलं भोजनत्यागः तत्रैकभक्ताद्यन्तर्भवति ३, रसत्यागः विकृत्यादिवर्जनं, अत्र निर्विकृतिकाचाम्लादि ज्ञेयं ४, कायक्लेशः लोचकरणनिरावरणताजपनादिपरीषहसहनं च ५, सलीनता हस्तपादाद्यवयवगुप्तिरभ्रमणता च ६, इति बाह्यं तपो भवति ॥ वीर्याचारो यथा—'अणिगूहियबलविरिओ १ पडिक्कमे जो अ जस्स आयारो २। जुंजइ य जहाठाणं ३ नायव्वो वीरियायारो ॥ १ ॥' अनिगूढबलवीर्यः अगोपितस्वशक्तिस्तपोवैयावृत्यकरणादौ १, यो यस्यातिचारस्तं प्रतिक्रमेत् २, यत् यथास्थानं तत्तथास्थानं युनक्ति ३, अत्र यत्पातक यथा कृतं तत्प्रायश्चित्तविशुद्ध्या तपो मूलपारंचिकादिभिः शोधयतीत्यर्थः। इति वीर्याचारो ज्ञातव्यः ॥ एवं पञ्चस्वप्याचारेषु विपरीतकरणात् मनोवाक्कायैस्तद्दूषणात् अकरणात् प्रतिपन्नत्यागात् अतिचारा भवन्ति ते चालोच्या हेयाश्च। इति प्रतिक्रमण आलो-

चनं संपूर्णं ॥ ॥ अथ क्षामणं यथा—इच्छाकारेण संदिसह भगवन् देवसियं खामेमि इत्थं खामेमि देवसियं जं किंचि अपत्तियं परपत्तियं भत्ते पाणे विणेए वेयावच्चे आलावे संलावे उच्चासणे समासणे अंतरभासाए उवरिभासाए जं किंचि मज्झ विणयपरिहीणं सुहुमं वा बायरं वा तुब्भे जाणह। अहं न जाणामि तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ इच्छाकारेण संदिशतु भगवन् दैवसिकमपराधं क्षमयामि। इच्छया क्षमयामि। दैवसिकं यत्किंचिदप्रत्ययं अप्रतीतिजनकं परप्रत्ययं परानुपंग्यविनयं परोपदेशाद्वा अपराद्धं। क इत्याह। भक्ते अशने पाने जले विनये प्रसिद्धे वैयावृत्ये प्रसिद्धे आलापे संभापणे संलापे प्रत्युत्तरे उच्चासने समासने गुरोरुच्चसमानयोरित्यर्थः। अन्तर्भापायां गुरौ कथयत्यन्तः कथाक्षेपे उपरिभापायां गुरोः कथितं विपयं विखण्ड्य स्वभापास्थापने यत्किंचिन्मम विनयपरिहीनं कर्म आशातनारूपं सूक्ष्मं वा बादरं वा यूयं जानीध्वे अहं न जाने तस्य मिथ्या मे दुःकृतं। अशने पाने आशातनाः त्रयस्त्रिंशदाशातनासु कथिताः। अत्र गुरुज्येष्ठादिवचनं खामेह अहमवि खामेमि तुब्भे जं किंचि अप० पर० अविणया सारिया वारिया चोइया पडिचोइया तस्स मिच्छामि०। क्षमयस्व क्षमयथ क्षमयध्वं यत्किंचि० पूर्ववत्। अविनयात् अविनयकरणात् ग्रहणात् मूलगुणोत्तरगुणलङ्घनादपि यूयं स्मारिताः कर्तव्यविस्मृतौ तत्कर्तव्यं चित्त आनीताः वारिता अकार्ये निषिद्धाः चोदिताः प्रेरिताः प्रतिचोदिताः प्रत्येकं कार्येपि शिक्षिताः तस्य मिथ्या मे दुःकृतं ॥ संघादिक्षामणं यथा—'आयरिय उवज्झाए सीसे साहम्मिए कुलगणेय। जे मे कया कसाया सव्वे तिविहेण खामेमि ॥ १ ॥'

आचार्ये उपाध्याये शिष्ये साधर्मिके कुलगणे च ये मया कृताः कषायास्तान्सर्वानाचार्यादीन् त्रिविधेन मनोवाक्काययोगेन क्षमयामि ॥ १ ॥ 'सव्वस्स समणसंघस्स भगवओ अंजलिं करिय सीसे । सव्वं खमावइत्ता खमामि सव्वस्स अहयंपि ॥ २ ॥' सर्वस्य भगवतः श्रमणसंघस्य पुरतः शीर्षे अञ्जलिं करोमि सर्वं तस्य संघस्य स्वापराद्धं क्षमयित्वा सर्वस्याप्यपराधमहमपि क्षमामि । 'सव्वस्स जीवराशिस्स भावओ धम्मनिहिय-नियचित्तो । सव्वं खमावइत्ता खमामि सव्वस्स अहयंपि ॥ ३ ॥' सर्वस्य जीवराशेः षड्विधजीवनिकायस्य भावतः सर्वमपराधं क्षमयित्वा अहमपि सर्वस्यापराध क्षमामि । कथम्भूतोऽहं । धर्मनिहितनिजचित्तः ॥ सर्वक्षामण यथा—'खामेमि सव्वजीवेय सव्वे जीवा खमंतु मे । मित्ती मे सव्वभूएसु वेरं मज्झ न केणइ ॥ १ ॥' अहं सर्वजीवान् निजापराधं क्षमयामि । सर्वे जीवा ममापराधं क्षमन्तु । मैत्री मे सर्वभूतेषु वैरं मम न केनचित् ॥ पाक्षिकादिक्षामण यथा—पीअं च मे जं भे हिट्ठाणं तुट्ठाणं अप्पाणं कायं अभग्गजोगाणं सुसीलाणं सुव्वयाणं सायरियोवज्झायाणं नाणेणं दसणेणं चरित्तेणं तवसा अप्पाणं भावयमाणाणं बहुसुभेण दिवसो पोसहो पक्खो वइक्कंतो अन्नो भे कल्लाणेणं पज्जुवट्ठिओ तिकट्टु सिरसा मणसा मत्थेण वंदामि । हे भगवन्, यद्भवतां मया प्रीतं आनन्दितं युष्माकं प्रमोद उत्पादितः। कथम्भूतानां भवतां। हृष्टानां आरोग्यानां तुष्टानां प्रमुदितानां । पुनः कथंभूतानां । आत्मनः कायं संयमादिभिर्भावयमानानां । पुनः कथंभूतानां । अभग्नयोगानां अकलंकितमनोवाक्कायानां । पुनः क० । सुशीलानां सदाचाराणां । पुनः क० । सुव्रतानां सुसंयमानां

साचार्योपाध्यायानां । पुनः क्ष० । ज्ञानेन दर्शनेन चारित्रेण तपसा आत्मानं भावयमानानां बहुशुभेन भवतां दिवसः पौषधः पक्षो व्यतिक्रान्तः । अन्यो दिवसः पौषधः पक्षो भवतां कल्याणेन पर्युपस्थितः समागतः । त्रिःकृत्वा त्रिवेलं कृत्वा शिरसा मनसा मस्तकेन वन्दे । अत्र मस्तकेन वन्देकथने शिरसा इति पदं पुनरुक्तभूतं परं च आर्षत्वात् शिरसापदं वचसा चेति व्याख्येयं त्रिकरणवन्दनाकरणार्थं ॥ अत्र गुरुवाक्यं-साहूहि समं साधुभिः सार्धं मे कल्याणेन पक्षो व्यतिक्रान्त इत्यर्थः ॥ अथ पुव्विं चेइयाइं वंदित्ता नमंसित्ता तुज्झण्हं पायमूले विहरमाणेणं जे केइ बहुदेसिया साहुणो दिट्ठा समणा वा असमणा वा गामाणुगामं दुइज्जमाणा वा राइणियाओ संपुच्छंति उमराइणियाओ वंदंति अज्जयाओ(?) वंदंति अज्जियाओ वंदंति सावयाओ वंदंति सावियाओ वंदंति अहंपि निस्सल्लो निक्कसाओ तिकट्टु सिर० ॥ व्याख्या—मया पूर्वं युष्माकं पादमूले विहरमाणेन चैत्यानि वन्दित्वा नमस्यित्वा ये केपि बहुदेशिकाः साधवो दृष्टाः श्रमणा वा आकाशचारिणः अश्रमणा वा भूचारिणः ग्रामानुग्रामं दूयमाना वा द्रुवन्तो वा अनुगम्यमाना वा अनुगच्छंतो वा इत्यर्थः । रत्नाधिका वक्ष्यन्ते परमरत्नाधिका वक्ष्यन्ते । तत्र च आर्या वन्दन्ते आर्यिका वन्दन्ते श्रावका वन्दन्ते श्राविका वन्दन्ते । अहमपि निःशल्यो निःकषायः त्रिःकृत्वा० पूर्ववत् । अत्र चैत्यवन्दनक्षामणे गुरुवाक्यं—अहमवि चेइयाइं वंदावेमि अहमपि चैत्यानि वन्दयामि इनन्तपदम् ॥ अथ उवट्ठिओमि तुज्झण्हं संतिअं अहा कप्पं वा वच्छं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुच्छणं वा रयहरणं वा अक्खरं वा पयं वा गाहं वा

सिलोगं वा अद्धसिलोग वा हेउं वा पसिणं वा वागरणं वा । तुब्भेहिं चियत्तेण दिन्नं मए अविणएण पडिच्छियं तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ व्याख्या—उपस्थितोस्मि आगत्य स्थिरीभूतोस्मि युष्माकमन्तिके यथा कल्पो वा वस्त्रं वा प्रतिग्रहो वा । पात्रमित्यर्थः । कम्बलं वा पादप्रोंछनं वा रजोहरण वा अक्षरं वा पदं वा गाथा वा श्लोको वा अर्धश्लोको वा हेतुर्वा प्रश्नो वा व्याकरणं वा युष्माभिस्त्यागित्वेन दत्तं मया अविनयेन प्रतीष्ट तस्य मिथ्या मे दुःकृतम् । अत्र गुरुवाक्य—गच्छस्स संतियं गच्छस्य शान्तिक ॥ अथ कयाइंवि मेये किइकम्माइं आयारमतरेण विणयमतरेण सेहिओ सेहाविओ संगहिओ वग्गहिओ सारिओ वारिओ चोइओ पडिचोइओ चियत्ता मे पडिचोयणा उवट्ठिओहं सामणस्स तुज्झहं तवेतेयसिरी इमाओ चाउरंतसंसारकंताराओ साहट्टु नित्थरित्थामित्तिकट्टु० ॥ व्याख्या—कृतानि कानिचिन्मया कृतिकर्माणि वन्दनकादीनि आचारमन्तरेण विनयमन्तरेण । अन्तरेणशब्दो विनाभूतार्थः । तदा भवद्भिरहं शिक्षितः स्वयं सुपथमापितः शिक्षयितः अन्यैः शासितः संगृहीतः शास्त्रविधिना बोधितः अवगृहीतः आज्ञां लम्भितः विस्मृतं करणीयं स्मारितः वारितः चोदितः प्रतिचोदितः पूर्ववत् । त्यक्ता मया प्रतिचोदना उपस्थितोहं निकटीभूतः श्रामण्यस्य यतिधर्मस्य युष्माभिस्तपोभिस्तपस्तेजस्मृतैः अस्माच्चतुर्गतिसंसारकान्तारात् संहृत्य निर्गमिष्यामि त्रिःकृत्वा इत्यादि पूर्ववत् ॥ अत्र गुरुवाक्यं—नित्थारगपारगा होह निस्तारकपारगा भवत ॥ इति क्षामणम् ॥

अथ प्रतिक्रमणम् । तच्च सूत्रेण कथयिष्यते । पूर्वं नमस्कारं पठित्वा पश्चाच्चत्तारिमङ्गलम् इत्यारभ्य यावत् केवलिपन्नत्तं धम्मं सरणं पवज्जामि इति सर्वत्रापि पठ्यते प्रसिद्धार्थं । तत आलोचनपठनं—इच्छामि पडिक्कमिउं जो मे देवसिओ इत्याद्यारभ्य यावत्समणाणं जोगाणं जं खंडियं जं विराहियं तस्स मिच्छामि दुक्कडं । इति पूर्वमेव व्याख्यातं—इच्छामि पडिक्कमिउं इरिया इत्यादि यावत् तस्स मिच्छामि दुक्कडं । एतदपि पूर्वमेव व्याख्यातम् ॥ ॥ अथ पूर्वं शयनातिचारप्रतिक्रमणमाह—इच्छामि पडिक्कमिउं पगामसिज्जाए निग्गामसिज्जाए संथारा उवत्तणाए परिवत्तणाए आउंटणपसारणाए छप्पइयासंघट्टणाए । कुइए कक्कराइए छीए जंभाइए आमोसे सरक्खामोसे आउलमाउल्लाए सोयणवत्तियाए इच्छाविप्परियासियाए दिट्ठिविप्परियासियाए मणविप्परिआसिआए पाणभोअणविप्परिआसिआए जो मे देवसिओ अइआरो कओ तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ व्याख्या—इच्छामि पडिक्कमिउं अभिलिखामि प्रतिक्रमितुं निवर्तितुं प्रकामशय्यायाः प्रकामं अत्यर्थं शय्या शयनं चातुःप्राहरिकं प्रकामशय्या । अथवा यत्यनुचितशयनादिसंस्तारणं । अथवा यत्युचितमपि संख्यातीतं कल्पसंख्यापरिग्रहसंख्यातिक्रान्तं संस्तरणं प्रकामशय्या तया निकामशय्यया अप्रतिलेखितकंबलादिपरस्पर्शादि गुरुशय्यातिक्रमादिदूषिता शय्या निकामशय्या तया० संस्तारकोद्वर्तनया यत्युचितं शयनीयं संस्तारकमुच्यते तस्योद्वर्तना संमर्दः तया० संस्तारकोऽनुवर्तते परिवर्तना पार्श्वादिपरावर्तः तया० एतासु अप्रतिलेखितपरावर्तादौ अतिचारः । आकुञ्चनप्रसारणया आकुञ्चनं करपादादिसंकोचः

प्रसारणा तेषामेव प्रसारण तया अप्रतिलेखितया अतिचारः। षट्पदिकासंघट्टनया षट्पदिका यूकाः तासां अविधिना सस्पर्शः संघट्टना तया० कूजिते काशादौ कृते तत्रापि मुखवस्त्रिकया अपिहितवदनस्य करणे अतिचारः। कर्करायितं स्थपुटमिदं स्थानं दुःशय्येयं शीतोष्णदंशमत्कुणादिबाधात्र इत्यादिसोद्वेगं भाषणं कर्करायितं तस्मिन्। क्षुते जृम्भिते प्रसिद्धे तयोरप्यपिहितवदनस्य कुर्वतोऽतिचारः। आमर्शे अप्रतिलेखित-वस्तुनः संस्पर्शे सरजस्कामर्शे पृथिव्यादिसचित्तसहितसंस्तारकस्पर्शे इति शय्यायां जाग्रतोऽतिचाराः। ॥ अथ सुप्तस्यातिचाराः। आकुलव्याकुलया स्वप्नवृत्त्या स्त्रीसयोगविवाहयुद्धमहारम्भकरणहेतुभूतया स्वप्नवृत्त्या स्त्रीवैपर्यासिक्या विपर्यासो विपर्ययः तत्र भवा स्वप्नवृत्तिर्वैपर्यासिकी स्त्रीवैपर्यासिकीणां समागमसम्भोग-प्रियालापयुक्तितया दृष्टिवैपर्यासिक्या दृष्टेर्दुष्कर्महेतुभूतया मनोवैपर्यासिक्या मनसो नानाविकारयुक्त्या पानभोजनवैपर्यासिक्या पानान्नभक्षणकाङ्क्षारूपया यो मया दैवसिकोऽतिचारः कृतः तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं ॥ ॥ अथ शयनदोषाणां प्रतिक्रम्य भिक्षादोषान्प्रतिक्रामति यथा—पडिक्कमामि गोयरचरियाए भिक्खा-यरियाए उग्घाडिदकवाडुग्घाडणाए साणावच्छादारासंघट्टणाए मंडीपाहुडियाए बलिपाहुडियाए ठावणापा-हुडियाए संकिए सहसागारे अणेसणाए पाणेसणाए पाणभोयणाए बीयभोयणाए हरियभोयणाए पच्छेक-म्मिआए पुरेकम्मियाए अदिट्ठहडाए दगसंसट्ठहडाए रयसंसट्ठहडाए पारिसाडणियाए पारिट्ठावणियाए उहासणभिक्खाए जं उग्गमेणं उप्पायणेसणाए अपरिसुद्धं पडिगाहियं परिभुत्तं वा जन्न परिट्ठवियं तस्स

मिच्छामि दुक्कडं ॥ प्रतिक्रमामि गोचरचर्यायां गोवत् उत्तममध्यमजघन्यकुलानपेक्षतया अहीनतया अलुब्धतया अनार्ततया शुद्धभिक्षार्थं चरणं गोचरः तस्य चर्या क्रियाविधिस्तस्यां । किमर्थं गोचरचर्यायामित्यत आह । भिक्षाचर्यायां शुद्धान्नपानग्रहणहेतुभूतायां नतु वृथाटाख्यायां कौतुकार्थायां वा । तत्र काभिर्युक्तिभिरतिचार इत्यत आह । उद्घाटितकपाटोद्घाटनया उद्घाटितः परिघशृङ्खलतालकादिभिरपिहितो यः कपाटस्तस्योद्घाटना प्रेरणं तया । तत्र अप्रतिलेखितकपाटोद्घाटनादतिचारः । श्वानवत्सदारकसंघट्टनया तेषां संघट्टने तत्पीडनोच्छिष्टादिदोषा भवन्ति । मण्डीप्राभृतक्या पिधानिकास्थापिताग्रपिण्डग्रहणेन बलिप्राभृतक्या देवनैवेद्यार्थहोमार्थस्थापितान्नग्रहणेन । स्थापनाप्राभृतक्या यस्यकस्यचिद्भिक्षुकस्यार्थे पृथक्स्थापितान्नस्य ग्रहणेन शङ्किते आधाकर्मादिशङ्कासहितान्नग्रहणे । सहसाकारे सहसैव दुष्टादुष्टाज्ञातपिण्डग्रहणे । अन्नेषणया निर्दोषपिण्डगवेषणया पानैषणया प्राशुकजलग्रहणेन सातिचारेण प्राणभोजनया सूक्ष्मतरद्वीन्द्रियादिभक्तसंमिश्रभोजनेन बीजभोजनया अन्नमध्यगतसूक्ष्मबीजाहारेण हरितभोजनया सूक्ष्महरितभोजनेन पश्चात्कर्मतया भिक्षानन्तरं संचितजलादिभिः हस्तक्षालनतया पुरःकर्मतया भिक्षादानात्पूर्वं संचितजलादिहस्तसंसर्जनेन । अदृष्टहृतया मुनेरप्रत्यक्षं समानीतया भिक्षया भित्तिपरिच्छदाद्यन्तराहृतयेत्यर्थः । दकसंसृष्टहृतया जलार्द्रसमानीतया रजःसंसृष्टहृतया पृथ्वीकायादिचूर्णयुक्तानीतया पारिसाटनिकया भिक्षाग्रहणे इतस्ततो भोज्यादिपतनरूपया पारिस्थापनिकया दोषदुष्टानामन्नादीनां विधिना यतिभिर्यः परित्यागो विधीयते सा

पारिष्ठापनिकोच्यते। उद्दासनभिक्षया भिक्षाग्रहणमध्ये यत्कमनीयतरस्यान्नादेर्याचनं सा सिद्धान्तभाषया उद्दासनभिक्षोच्यते तया० यत् उद्गमने आधाकार्मिकादिषोडशदोषमयेन उत्पादनेन धात्र्यादिषोडशदोषमयेन एषणया शङ्कितादिदशदोषमय्या अपरिशुद्धं सदोषं यत्प्रतिगृहीतं समानीतं परिभुक्तं प्राणाधारे नियोजितं यन्न परिष्ठापित सदोषं सम्यङ्न परित्यक्तं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतम् ॥ शयनातिचारभिक्षातिचारान्प्रतिक्रम्य प्रतिलेखनाद्यतिचारान्प्रतिक्रामति यथा—पडिक्कमामि चाउक्कालं सज्झायस्स अकरणयाए उभओ कालं भंडोवगरणस्स अप्पडिलेहणाए दुप्पडिलेहणाए अप्पमज्जणाए दुप्पमज्जणाए अइक्कम्मे वइक्कम्मे अइयारे अणायारे जो मे देवसिओ अइयारो कओ तस्स मिच्छामि दुक्कड ॥ प्रतिक्रमामि चतुःकालं निशादिवसयोः पूर्वपश्चिमयामौ सर्वेषां धर्मानुष्ठानकालः अतएव चतुःकालमित्युच्यते स्वाध्यायस्य प्रतिक्रमणप्रतिलेखनारूपस्य अकरणतया उभयकालं दिवसप्रथमचरमप्रहरयोर्भाण्डोपकरणस्य पात्रवस्त्रसंस्तारकरूपस्य अप्रतिलेखनया अदर्शनेन दुःप्रतिलेखनया अयुक्तया दर्शनेन अप्रमार्जनया अप्रतिलेखनया दुःप्रमार्जनया अयुक्त्या कृतया प्रमार्जनया अतिक्रमे व्यतिक्रमे अतिचारे अनाचारे आधाकार्मिकामन्त्रणाप्रतिक्रमणयोरतिक्रमः आधाकार्मिकग्रहणापगमने व्यतिक्रमे तद्ग्रहणे अतिचारः तद्भक्षणे अनाचारः तस्मिन्निति सर्वत्रानुवर्तते। जो मे पूर्ववत् ॥ अथैकादिद्वारेणातिचाराणां प्रतिक्रमणमाह यथा—पडिक्कमामि एगविहे असंजमे पडिक्कमामि दोहिं बंधणेहिं रागबंधणेणं दोसबंधणेणं पडिक्कमामि तिहिं दंडेहिं मणदंडेण वयदंडेणं कायदंडेणं पडिक्क-

मामि तिहिं गुत्तीहिं मणगुत्तीए वयगुत्तीए कायगुत्तीए पडिक्कमामि तिहिं सल्लेहिं मायासल्लेहिं नियाणसल्लेहिं मिच्छादंसणसल्लेणं पडि० तिहिंगारवेणं इड्ढीगारवेणं रसंगारवेणं सायागारवेणं पडि० चउहिं कसायाहिं कोहकसायाणं मानकसायाणं मायाकसायाणं लोभकसायाणं पडि० चउहिं सन्नाणं आहारसन्नाए भयसन्नाए मेहुणसन्नाए परिग्गहसन्नाए पडि० चउहिं विगहाणं इत्थीकहाए भत्तकहाए देसकहाए राजकहाए पडि० चउहिं झाणेणं अट्टेणं झाणेणं रुद्देणं झाणेणं धम्मेणं झाणेणं सुक्केणं झाणेणं पडि० पंचहिं किरियाणं काइयाए अहिगरणियाए पाउसियाए पारियावणियाए पाणाइवायकिरियाए पडि० पंचहिं कामगुणेहिं सद्देणं रूवेणं रसेणं गंधेणं फासेणं पडि० पंचहिं महव्वएहिं पाणाइवायाओ वेरमणं मुसाउवायाओ वेरमणं अदिन्नादाणाओ वेरमणं मेहुणाओ वेरमणं परिग्गहाओ वेरमणं पडि० पंचहिं समिईहिं इरियासमियाए भासासमियाए एसणासमियाए आयाणभंडमत्तनिक्खेवणाए० उच्चारपासवणखेलजल्लसिंघाणपारिट्ठावणियास० पडि० छहिं जीवनिकाएणं पुढवीकाएणं आउकाएणं तेउकाएणं वाउकाएणं वणस्सइकाएणं तस्सका० पडि० छहिं लेसाहिं किह्नले० नीलले० काउले० तेउले० पम्हलेसाए सुक्कलेसाए । प्रतिक्रमामि एकविधे असंयमे चारित्रविराधनारूपे एकस्यामेव चारित्रविराधनायां सर्वेऽतिचाराः संघटन्ते अतएव तस्मिन् संयमे रतोऽतिचारान्प्रतिक्रमामि । अत्र च प्रतिक्रमामि इति कथने आदिपर्यंतं यावदेतेषु कथ्यमानेषु हेयोपादेयेषु यो योऽतिचारः तस्य मिथ्या मे दुःकृतमिति ज्ञेयं । सर्वत्रापि प्रतिक्रमामि अनुवर्तते एकोक्त्यैव ज्ञेयं । द्वाभ्यां

यन्धनाभ्यां अग्रतः। हेत्वर्थे तृतीया सर्वत्र। काभ्यामित्याह। रागबन्धनेन द्वेषबन्धनेन इष्टभावेषु जीवादिषु सर्वेषु स्नेहसंबन्धो रागः तेष्वेवानिष्टेषु कारणाद्द्वेषमागतेषु जुगुप्सा अभावविनाशनबुद्ध्योः द्वेषः तौ च बन्धनभूतौ। यतः सर्वोऽपि कर्मसंबन्धोऽष्टभेदभिन्नो रागद्वेषाभ्यामेव प्रतिबध्यते। त्रिभिर्दण्डैर्दण्डयन्ति आत्मानं पुनर्बन्धनं गृहीत्वा निःसत्वं कुर्वन्ति दण्डास्तैर्दण्डैः। कैरित्याह। मनोदण्डेन मनसो दुश्चिन्तितादिभेदेन कर्मबन्धस्याहार्येण। वचोदण्डेन वचसोऽसत्यविप्रियस्यावद्यादिसन्निधानेन। कायदण्डेन कायस्य सावद्यचेष्टाकरणेन तिसृभिर्गुप्तिभिर्गोपनं समाधानेन रक्षणं गुप्तिः ताः ताभिः। काभिरित्याह। मनोगुप्त्या मनसा दुश्चिन्तानिवारणेन धर्मशुक्लावध्यानेन। वचोगुप्त्या वचसा मौनेन निरवद्याल्पभाषणेन वा। कायगुप्त्या दुश्चेष्टात्यागेन संलीनताभिर्वा परीषहसहत्वेन वा। आसामकरणे अतीचारः। त्रिभिः शल्यैः शलयन्ते प्राणिनं कम्पयन्ते बाधन्ते वा शल्यानि तैः। कैरित्याह। मायाशल्येन माया शुभाशुभैः कर्मभिः परिवञ्चनविप्रतारणे सैव शल्यं तेन निदानशल्येन सर्वेषां बन्धनहेतुमनोवाक्कायैश्चेष्टा तपःप्रभृतिभिः स्वर्गराज्यमोक्षादिकाङ्क्षा वा तदेव शल्यं तेन। मिथ्यादर्शनशल्येन अतत्वे तत्वभावो मिथ्यादर्शनं पञ्चप्रकारभिन्नं तदेव शल्यं तेन। त्रिभिर्गौरवैः कर्मोपचयेन आत्मनो गुरुत्वकरणं गौरवं तैः। कैरित्याह। ऋद्धिगौरवेण आचार्यपदप्राप्तिराजसन्मानार्थादिलाभतृष्णागर्वोद्भवेन रसगौरवेण इष्टरसषट्प्रकारलाभानन्देन सातगौरवेण सातं सुखं तस्य लोभप्रमोदाभ्या त्रिभिर्विराधनाभिः सावद्यासंयमभेदादिना कर्मबन्धकरी क्रिया विराधनेत्युच्यते ताभिः। का-

भिरित्याह । ज्ञानविराधनया । ज्ञानविराधना यथा—'नाण पडणीय निन्हव अचासायण तयंतरायं च । कुणमाणस्स इआरो नाणविसंवायजोगं च ॥ १ ॥' विस्तारो महाग्रन्थेभ्यो ज्ञेयः । दर्शनविराधनया सम्यक्त्वच्छेदेन शङ्कादिभिः । चारित्रविराधनया सर्वविरतिचारित्रखण्डनेन । चतुर्भिः कषायैः कष्यते निरन्तरं बध्यते आत्मा अनेनेति कषायः तस्य आयाः लाभरूपाः कषायास्तैः । कैरित्याह । क्रोधकषायेण परद्रोहचिन्तनरूपेण रौद्ररसात्मकेन मानकषायेण परमाहंकृतिरूपेण मायाकषायेण परवञ्चनारूपेण लोभकषायेण अनन्ततृष्णामूर्च्छारूपेण । कषायाणामनन्तानुबन्धिप्रभृतिविस्तारव्याख्या श्रुतोदधौ ज्ञेया । चतुर्भिः संज्ञाभिः संज्ञानं आत्मनः काङ्क्षया वस्त्वन्तरपरिज्ञानं संज्ञा तया ताभिः । काभिरित्याह । आहारसंज्ञया चतुर्विधाहारषड्रसेच्छारूपया । भयसंज्ञया सप्तभयात्मिकया । मैथुनसंज्ञया स्त्रीसंभोगादिकाङ्क्षया । परिग्रहसंज्ञया सर्वभावेषु मूर्छारूपया । चतसृभिर्विकथाभिः विरुद्धा जनापवादपरापराधकार्यभङ्गकादिन्यः कथाः ताभिः । काभिरित्याह—स्त्रीकथया स्त्रीजातिदेशगुणादिव्याख्यानरूपया । भक्तकथया षड्रसचतुर्विधाहारश्लाघानिन्दारूपया । देशकथया नानादेशाचारवस्तुश्लाघानिन्दारूपया । राजकथया नृपप्रतापयशःप्रभृतिश्लाघानिन्दारूपया । चतुर्भिर्ध्यानैः ध्यायते सप्ततत्वमध्यगतं किंचिद्यैः तानि ध्यानानि तैः । कैरित्याह । आर्तेन ध्यानेन दुःखाशादैन्यपरार्थनादिदुःखासिकारूपेण । रौद्रेण ध्यानेन परद्रोहचिन्तनादिक्रोधात्मकेन । धर्मेण ध्यानेन आज्ञापायविपाकसंस्थानचिन्तनरूपेण । शुक्लेन ध्यानेन चतुर्विधेन तत्वार्थशास्त्रोपयुक्तेन । पञ्चभिः क्रियाभिः

करणं क्रिया कर्मानुबन्धी कायव्यापारः ताभिः। काभिरित्याह । कायिक्या कायेन कर्मवि(धान)पाकरूपेण निर्वृत्तया देहव्यापाररूपया। आधिकरण्या अनेकदुष्टव्यापाराधिकरणकारिण्या । प्रादोषिक्या महादुष्टत्वचिन्तनात्मिकया। प्राणातिपातक्रियया प्रसिद्धया । पञ्चभिः कामगुणैः कामोऽभिलाषः तत्कारिणो गुणाः कामगुणास्तैः। कैरित्याह। शब्देन आहतानाहतरूपेण। रूपेण निर्माणचित्रादिकृतेन। रसेन षड्रसात्मकेन। गन्धेन दुःसद्गन्धरूपेण। स्पर्शेन दुःसत्स्पर्शरूपेण। पञ्चभिर्महाव्रतैः गृहिणामणुव्रतापेक्षया महाव्रतानि कथ्यन्ते। कैरित्याह। प्राणातिपातात् षड्विधजीवनिकायहिंसनाद्विरमणेन । मृषावादात् अप्रियाहितासत्यवचनाद्विरमणेन। अदत्तादानात् दन्तशोधनमात्रपरादत्तवस्तुनो ग्रहणाद्विरमणेन । मैथुनात् शब्दरूपरसगन्धस्पर्शादेवतिर्यङ्मनुष्यसुरतादिरूपाद्विरमणेन। परिग्रहात् सर्वभावेषु मूर्च्छाकरणाद्विरमणेन । पञ्चभिः समितिभिः संसम्यगितिः संयमस्य गतिः, अथवा समितिः चारित्रयोगानां मीलनं ताभिः। काभिरित्याह। ईर्यासमित्यागमने जन्तुरक्षार्थमालोकनरूपया । भाषासमित्या संज्ञादिपरिहारेण मौनावलम्बनरूपया । एषणासमित्या द्विचत्वारिंशद्दोषविशुद्धभिक्षाग्रहणगवेषणारूपया । आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमित्या भाण्डमात्रोपकरणानां यत्नेन प्रतिलिख्य निक्षेपादानरूपया। उच्चारप्रस्रवणखेलजल्लसिंघाणपारिष्ठापनिकासमित्या विण्मूत्रकफदेहमलनासामलोत्सर्गाणां निर्जन्तुप्रतिलेखितपृथ्वीतलरूपया । षड्भिर्जीवनिकायैर्जीयानां प्राणिनां सधर्मिणां समूहो निकायस्तैः। कैरित्याह। पृथ्वीकायेन काठिन्यलक्षणेन मृल्लोष्टप्रभृतिरूपेण। अप्कायेन जला-

त्मकेन हिममिहिकाकरकशुद्धोदकरूपेण । तेजस्कायेन अग्निविद्युदलातप्रभृतिरूपेण । वायुकायेन व्यजनमुखाद्युदीरितेन प्राणापानादिरूपेण वा । वनस्पतिकायेन प्रत्येकानन्तरूपेण । त्रसकायेन द्वीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियसंज्ञिपञ्चेन्द्रियअसंज्ञिपञ्चेन्द्रियरूपेण । षड्भिर्लेश्याभिः लेशोऽशीत्यधिकैकसहस्रनिमेषकालरूपः तत्रभवा तीव्रध्यानरूपा मुक्तिर्लेश्या ताभिः । काभिरित्याह । कृष्णलेश्यया महातीव्रपापानुध्यानरूपया । नीललेश्यया किंचित्तदूनतरया । कापोतलेश्यया किंचित्ततोऽप्यल्पप्रदोषया । तेजोलेश्यया किंचिच्छुभभावभिन्नया । पद्मलेश्यया शुभभावसंमिश्रया । शुक्ललेश्यया नितरां निर्मलया कर्मानुबन्धच्छेदिन्या । एतासां लेश्यानां व्याख्यानं ग्रामवधकजम्बूखादकपरिणामदृष्टान्तैः तदुपयोग्यवर्णान्तरैश्च सिद्धान्तादवसेयं । विराधनाकषायसंज्ञाविकथाध्यानक्रियाकामगुणमहाव्रतसमितिजीवनिकायलेश्यादीनां व्याख्यानं अत्र ग्रन्थविस्तरभयान्न कृतं । नामग्रहणमेव व्याख्यानं शास्त्रान्तरादवसेयं । एतन्मध्ये धर्मशुक्लादीनां ध्यानानां महाव्रतानां समितीनां गुप्तीनां शुभात्मकानां सर्वेषां यत्प्रतिक्रमामीति कथनं तत्र तद्गतानामतिचाराणां भङ्गदूषणादिकृतानां प्रतिक्रमणार्थं ॥ अथैकवेलकथनेन प्रतिक्रमणयुक्तिमाह । पडिक्कमामि सत्तहिं भयट्ठाणेहिं अट्ठहिं मयट्ठाणेहिं णवहिं बंभचेरगुत्तीहिं दसविहे समणधम्मे एकारसहिं उवासगपडिमाहिं बारसहिं भिक्खुपडिमाहिं तेरसहिं किरियाणेहिं चउद्दसहिं भूयगामेहिं पनरस्सहिं परमाहम्मियेहिं सोलसहिं गाहासोलसएहिं सत्तरसविहे असंयमे अट्ठारसविहे अबम्भे एगुणवीसाए नायज्झायणेहिं वीसाए असमाहिट्ठा-

॥ २८७ ॥

णेहिं एगवीसाए सवलेहिं बावीसाए परीसहेहि तेवीसाए सूयगडज्झायणेहि चउवीसाए अरहंतेहिं पंचवीसाए भावणाहिं छवीसाए दसाकप्पववहाराणं उद्देसणकालेणं सत्तावीसाए अणगारगुणेहिं अट्ठवीसाए आयारपकप्पेहिं एगुणतीसाए पावसुयपसगेहिं तीसाए मोहणिट्ठाणेहिं एकतीसाए सिद्धायगुणेहिं वत्तीसाए जोगसंगहेहिं तित्तीसाए आसायणाए ॥ सप्तभिर्भयस्थानैः भयोत्पादजनकैः इहलोक १ परलोक २ आदान ३ अकस्मात् ४ आजीविका ५ मरण ६ अकीर्ति ७ रूपैः । अष्टभिर्मदस्थानैः जाति १ लाभ २ कुल ३ ऐश्वर्य ४ बल ५ रूप ६ तपः ७ श्रुत ८ रूपैः । नवभिर्ब्रह्मचर्यगुप्तिभिः स्त्रीपण्ढपशुयुक्तगृहत्याग १ तादृशासनत्याग २ तादृशकुड्यान्तरत्याग ३ सरागस्त्रीकथाकरणत्याग ४ पूर्वरतिस्मरणत्याग ५ स्त्रीरम्याङ्गेक्षणत्याग ६ स्वाङ्गभूषात्याग ७ स्निग्धाशनत्याग ८ अत्यशनत्याग ९ रूपाभिः । दशविधे श्रमणधर्मे संयम १ सूनृत २ शौच ३ ब्रह्म ४ आकिंचन्य ५ तपः ६ क्षान्ति ७ मार्दव ८ आर्जव ९ मुक्ति १० रूपे । अत्र सप्तमी धर्मेतिचार इत्यर्थः। एकादशभिरुपासकप्रतिमाभिः दर्शन १ व्रत २ सामायिक ३ पौषध ४ ब्रह्मचर्य ५ अचित्त ६ आरम्भ ७ प्रेक्षा ८ उद्दिष्ट ९ वज्र १० श्रमणभूत ११ रूपाभिः । द्वादशभिर्भिक्षुप्रतिमाभिः एकमासिकी १ द्वैमासिकी २ त्रैमासिकी ३ चतुर्मा० ४ पञ्चमा० ५ षण्मा० ६ सप्तमा० ७ सप्तरात्रिकी ८ सप्तरात्रिकी ९ सप्तरात्रिकी १० अहोरात्रिकी ११ एकरात्रिकी १२ रूपाभिः । त्रयोदशभिः क्रियास्थानैः अर्थायिक्रिया १ अनर्थायिक्रिया २ हिंसादिक्रिया ३ अकस्मात्क्रिया ४ दृष्टिविपर्यासक्रिया ५ अदत्तादानक्रिया ६ आध्यात्मक्रिया ७ मान-

क्रिया ८ मित्रक्रिया ९ मायाक्रिया १० लोभक्रिया ११ इर्यापथक्रिया १२ मृषाक्रिया १३ स्थानरूपाभिः। चतुर्दशभिर्भूतग्रामैर्जीवसमूहैः एकेन्द्रिय १ सूक्ष्म २ बादर ३ पञ्चेन्द्रिय ४ संज्ञि ५ असंज्ञि ६ द्वित्रिचतुरिन्द्रिय ७ पर्याप्तापर्याप्तत्वेन द्विगुणीकृतैः १४। पञ्चदशभिः परमाधार्मिकैः महापापकारिनैरयिकसंतापकदेवतैः। अम्ल १ अम्लर्क्ष २ श्याम ३ शबल ४ रुद्र ५ उपरुद्र ६ काल ७ महाकाल ८ असिपत्र ९ धनुः १० कुम्भ ११ वालुका १२ वैतरणी १३ खरस्वर १४ महाघोष १५ रूपैः । षोडशभिर्गाथाषोडशकैः सूत्रकृताङ्गश्रुतस्कन्धाध्ययनैः समय १ वैकालिक २ उपसर्गपरिज्ञा ३ स्त्रीपरिज्ञा ४ निरयविधि ५ वीरस्तव ६ शीलपरिभाषा ७ वीर्य ८ धर्म ९ समाधि १० मार्ग ११ समवसरण १२ अवितथ १३ ग्रन्थ १४ यमक १५ गाथाध्ययन १६ रूपैः। सप्तदशविधे असंयमे पञ्चाश्रव ५ पञ्चेन्द्रियव्यापार १० कषाय १४ योगत्रयदुःसंस्थान १७ रूपैः। अत्र सप्तमीकथनं सर्वेतिचारा असंयमे इत्यर्थः। अष्टादशविधे अब्रह्मणि—'दिव्यौदारिककामानां कृतानुमतकारितैः। मनोवाक्कायतस्त्यागो ब्रह्माष्टादशधा मतम् ॥ १ ॥' एतद्विपरीतं अब्रह्म तस्मिन्नतिचारा इति भावः। एकोनविंशताध्ययनैः अज्ञाताध्ययनैरपीत्यर्थः। उत्कीर्तना १ संघाटा २ अण्ड ३ कूर्म ४ शैलिक ५ तुम्बर ६ रोहिणी ७ मल्ली ८ माकन्दी ९ चन्द्रम १० दावदव ११ उदकज्ञात १२ मण्डूक १३ तैतिल १४ नन्दीफल १५ अमरकंका १६ आकीर्ण १७ श्मश्रु १८ पुण्डरीक १९ रूपैः। विंशत्या असमाधिस्थानैः द्रुतद्रुतचारि १ अप्रमार्जितस्थान २ दुःप्रमार्जितस्थान ३ अतिरिक्तशय्या ४ अतिरिक्ताशन ५ रत्नाधिकपराभव ६ स्थविर ७ अप-

घात ८ संज्वलनकोप ९ स्वदीर्घकोप १० पराङ्मुखावर्णवाद ११ प्रत्यक्षचोरादिभाषण १२ अधिकरण १३ अकालस्वाध्याय १४ सरजस्कपाणि १५ शब्दकर १६ कलहकर १७ झञ्झागणभेद १८ सूरप्रमाणभोजन १९ अनेषणासमिति २० रूपैः स्वपरासमाधिकरैः ॥ एकविंशत्या शबलैः चित्तमालिन्यहेतुभिः। हस्तकर्मकरण १ मैथुनोपसेवन २ निशाभोजन ३ आधाकर्मभोजन ४ राजपिंडभोजन ५ क्रीतभोजन ६ प्रामित्यभोजन ७ अभिहृतभोजन ८ अच्छेद्यभोजन ९ प्रत्यक्षभिक्षाभोजन १० षण्मासाभ्यन्तरगणान्यगणप्रवेश ११ मासाभ्यन्तरदकलेपत्रय १२ मासाभ्यन्तरमायास्थानत्रयकरण १३ प्राणातिपात १४ मृषावाद १५ अदत्तादान १६ अस्थानशय्यासनानैषेधिकीकरण १७ स्थावरजंगमसंकुलभूमिनिवास १८ कन्दमूलफलसबीजापरिणतभोजन १९ वर्षान्तर्दशकलेपदशमायास्थानकरण २० सोदकसरजस्कहस्तदर्वीभिक्षाग्रहण २१ रूपैः ॥ द्वाविंशत्या परीषहैः। क्षुत् १ पिपासा २ शीत ३ उष्ण ४ दंशमशक ५ अचेलत्व ६ अरति ७ स्त्री ८ चर्या ९ निषद्या १० शय्या ११ आक्रोश १२ वध १३ याञ्चा १४ अलाभ १५ रोग १६ तृणस्पर्श १७ मल १८ सत्कारपुरस्कार १९ प्रज्ञा २० अज्ञान २१ सम्यक्त्व २२ रूपैः ॥ त्रयोविंशत्या सूत्रकृताध्ययनैः। द्वितीयाङ्गाध्ययनैरित्यर्थः। पुण्डरीक १ क्रियास्थान २ आहारपरिज्ञा ३ प्रत्याख्यान ४ अनगार ५ आर्द्र ६ नालिंद ७ षोडशादिषोडश १६ युक्तैः २३ ॥ चतुर्विंशत्यार्हद्भिः—'भुवणवणजोइयवेमाणिया य दसअट्ठपंचएगविहा। इय चउवीसं देवा केई पुण बिंति अरिहंता ॥ १ ॥' पञ्चविंशत्या भावनाभिः महाव्रताश्रिताभिः प्रत्येकं पञ्चभिः मनोगुप्ति १ एष-

णासमिति २ आदानसमिति ३ ईर्यास० ४ इष्टान्नपानग्रहण ५ रूपाभिः । पञ्चभिः प्राणातिपाताश्रिताभिः हास्य १ लोभ २ भय ३ क्रोध ४ भाषितविवर्जनआलोच्यभाषण ५ रूपाभिः । मृषावादव्रताश्रिताभिः पञ्चभिः १० आलोचितावग्रहयाचन १ अभीक्ष्णावग्रहयाचन २ अवग्रहप्रमाणचिन्तन ३ साधर्मिकावग्रहनिरन्तरयाचन ४ अनुज्ञापितपानान्नाशन ५ रूपाभिः पञ्चभिरदत्तादानव्रताश्रिताभिः १५ स्त्रीपण्ढपशुमध्येऽश्यासनकुड्यान्तरोज्झन १ सरागस्त्रीकथात्याग २ प्राग्रतस्मृतिवर्जन ३ स्त्रीरम्याङ्गेक्षणस्वाङ्गसंस्कारवर्जन ४ प्रणीतात्यशनत्याग ५ रूपाभिः पञ्चभिर्मैथुनव्रताश्रिताभिः २० शब्द १ रूप २ रस ३ गन्ध ४ स्पर्शेषु ५ मनोज्ञेषु सरागतावर्जन अशुभेषु द्वेषवर्जनरूपाभिः पञ्चभिः परिग्रहव्रताश्रिताभिः २५ । षड्विंशत्या श्रुतस्कन्धकल्पव्यवहारोद्देशनकालैस्ते चामी—'दशउद्देसणकाला दसासु कप्पस्स हुंति छच्चेव । दस चेव य ववहारेसु हुंति सव्वेवि छव्वीसं ॥ १ ॥' ॥ सप्तविंशत्याऽनगारगुणैः प्राणातिपात १ मृषावाद २ अदत्तादान ३ मैथुन ४ परिग्रह ५ रात्रिभोजनवेरमण ६ स्पर्शन ७ रसन ८ घ्राण ९ चक्षु १० श्रोत्रनिग्रह ११ भावशुद्धि १२ प्रत्युपेक्षणादिकरणशुद्धि १३ क्षमा १४ लोभव्यग्र १५ अकुशलमन १६ वाक् १७ कायनिरोध १८ पृथिवी १९ जल २० तेजो २१ वायु २२ वनस्पति २३ त्रसरक्षा २४ संयमयोग २५ शीतादिसहन २६ मरणान्तिकोपसर्गसहन २७ रूपेण ॥ अष्टाविंशत्या आचारप्रकल्पैः आचारस्थिरीकरणरूपैः शस्त्रपरीक्षा १ लोकविजय २ शीतोपणीय ३ सम्यक्त्व ४ आवंति ५ धुव ६ विमोह ७ उपधानश्रुत ८ महापरिज्ञा ९ पिंडेषणा १० शय्या

११ ईर्या १२ भापार्या १३ वस्त्रपात्रैपणा १४ अवग्र १५ प्रतिमा १६ ससससक २३ भावना २४ विमुक्ति २५ उद्धात २६ अनुद्धात २७ अर्हणा २८ नामकैः ॥ एकोनत्रिंशता पापश्रुतप्रसङ्गैः अङ्ग १ स्वप्न २ स्वर ३ उत्पात ४ अन्तरिक्ष ५ भौम ६ व्यञ्जन ७ लक्षण ८ मष्टाङ्गनिमित्तं सूत्रवृत्तिवार्तिकैस्त्रिविधभेदभिन्नैश्चतुर्विंशतिविधं २४ गान्धर्व २५ नाट्य २६ वास्तु २७ आयुर्वेद २८ धनुर्वेदरूपैः २९ ॥ त्रिंशतामोहनीयकर्मभेदैः त्रिंशता मोहनीयस्थानैश्चतुर्थी कर्मप्रकृतिः मोहनीयं तस्य स्थानानि भेदाः मोहनीयस्थानानि। तानि च—'चत्तारि मज्झे विगाहित्ता तसे पाणे विहिंसई १। गयइ मुहं इत्थेणं तोनायंगलेरवं २। सीसावेढेण वेढिता संकिलेसेण मारइ ३। सीसंमि जो अ आहंतु दुइहमारेण मारई ४। बहुजणस्स नेआरं ५ दीवतारं च पाणिण ६। साहारणे गिलाणंमि ७ पहुकिचं न कुवई। साहु अकम्मधम्माउ जो संभति उवढिअं। निआउस्स मग्गस्स अवगारम्मि च दूहइ ८। जिणाणं णंतणाणीणं अवन्नं जो पभासई ९। आयरिय उवज्झाए खिंसई मंदबुद्धिए १०। तेसि मे वय नाणीणं सम्मं न परितप्पई ११। पुणो पुणोऽहिगरणं उप्पाए १२ तित्थभेअए १३। जाण आहम्मिए जोए १४ पउंजइ पुणो पुणो। कामे वमित्ता पच्छेइ ईअ वन्नभवे अवा १५। अभिक्खं बहुसुपअ हंति जो भासंति बहुस्सुए। तहा य अतवस्सीउ जे तवस्सित्ति हंगए १६। जायतेएण बहुजणं अंतो धम्मेण हिंसई १७। अकिच मप्पणा काउं कय मेएण भासइ १८। निअउवहिप्पणिहिए पलिउंजे १९ असुहजोगजुत्तो अवयइ। सवं मुस सयसि २० अज्झीणे झंडयाए सया २१। अठ्ठाणम्मि पविसित्ता जो धणं

हरइ पाणिणं २२। वीसंभित्ता उवाएणं दारं तस्स च लुब्भई २३ । अभिक्खमा कुमारे अकुमारे अ हुंति भासई २४। एवमब्रह्मचारित्वेपि ब्रह्मचारिताप्रकाशनं २५। येनैश्वर्यं प्रापितः तस्यैव सत्के द्रव्ये लोभकरणं २६। तप्पभावुड्ढिएवावि अंतरायं करेइ से २७। सेणावईयसत्थारं भत्तारं वावि हिंसइ। रट्ठस्स वावि निगमस्स नायगम्स्सिट्ठिमेव वा २८। अप्पस्समाणो पासामि अहं चेवत्ति वावए २९ । अवन्नेणं च देवाणं महामोहं पकुव्वई ३०।' एतानि कुर्वाणोऽतिसंक्लिष्टत्वान्महामोहनीयं कर्म बध्नाति ॥ एकत्रिंशता सिद्धादिगुणैः सिद्धानां प्रथमगुणरूपैः। ते चामी—संस्थान १ वर्ण २ गन्ध ३ रस ४ स्पर्श ५ वेदाः ६ क्रमात् पञ्च १ पञ्च २ द्वि ३ पंच ४ अष्ट ५ त्रि ६ भेदाः १० एषामभावः। अतीचारत्व २९ सङ्गवर्जितत्व ३० जन्मित्व ३१ रूपैः॥ द्वात्रिंशता योगसंग्रहैः। शिष्याचार्यसम्यगालोचनादान १ आलोचनानिरपलापित्व २ आपत्सु दृढधर्मता ३ ऐहिकादिफलानपेक्षोपधानकारिता ४ द्विविधशिक्षासेविता ५ निःप्रतिकर्मशरीरता ६ तपसिपरजनाज्ञापिता ७ अलोभता ८ परीषहादिविजय ९ आर्जव १० संयमव्रतविषयशुचिता ११ सम्यक्त्वशुद्धि १२ चित्तसमाधि १३ आचारोपगम १४ विनयरतता १५ धृतिप्रधानता १६ संवेगपरता १७ निर्मायिता १८ सुविधिकारिता १९ संवरकारिता २० आत्मदोषोपसंहारिता २१ सर्वकामविरक्तत्वभावना २२ मूलगुणविषयप्रत्याख्यानकारिता २३ उत्तरगुणविषयप्रत्याख्यानकारिता २४ द्रव्यभावविषयव्युत्सर्ग २५ अप्रमाद २६ प्रतिक्षणसामाचार्यनुष्ठान २७ ध्यानसंवृत्तता २८ मारणान्तिकवेदनोदयेप्यक्षोभता २९ सङ्गानाङ्गपरिज्ञायाप्रत्या-

ख्यानपरिज्ञा ३० प्रायश्चित्तकारिता ३१ मरणान्ताराधना ३२ रूपैः ॥ त्रयस्त्रिंशता आशातनाभिः पूर्वोक्ताभिरनन्तरोक्ताभिः । तत्र यः सम्यग्दर्शनाद्यवासिलक्षणस्तस्याशातना खण्डनाः आशातनास्ताश्चैताः—शिष्यको निःकारण स्वाधिकपुरतोऽतिनिकटागन्ता आशातनां कुरुते विनयभङ्गादिदोपात् १ पार्श्वाभ्यामेव गन्ता पूर्वदोपात् २ पृष्ठतोप्यासन्नं गन्ता एवमेव तत्र निःश्वासक्षुतकासकरणपातादयो दोपाः ३ एवं पुरःस्थाता ४ पार्श्वेस्थाता ५ पृष्ठस्थाता ६ तथा पुरतो निपीदन् ७ पार्श्वतो निपीदन् ८ पृष्ठतो निपीदन् ९ तथा वहिर्विहारभूमौ गतः पुरतः पूर्णमाचामन् १० पूर्वमालोचयन् ११ व्याहरतो गुरोर्जाग्रदप्यप्रतिश्रोता १२ गुरोः संलाप्यं कंचित्पूर्वमेव संलापयति १३ अन्नादि गृहीत्वा गतः प्रथमं शिष्यस्यालोचयन् १४ प्रतिगृहीताशनादि प्रथमं शिष्यस्योपदर्शयन् १५ अशनादिना प्रथमं शिष्य निमन्त्रयिता १६ गुरुमनापृच्छ्याशनादिनाऽपरसंविभागकर्ता १७ भोजनं कुर्वन् बृहत्कवलैः सपत्रशाकस्निग्धमनोज्ञाद्यभ्यवहर्ता १८ गुरुणा व्याहृतोऽप्यप्रतिश्रोता । प्रतिश्रवणं पूर्वं रात्रावुक्तमिदं तु दिवस इति विशेषः १९ बृहच्छब्देन खरनिष्ठुरवक्ता २० गुरुणा व्याहृतो यत्रस्थः शृणोति तत्रस्थ एवालाप ददाति २१ आहूतः सन् किमिति वक्ता । यतो मस्तकेन वन्दे इति तत्र वाच्यम् २२ त्वमिति एकवचनवक्ता २३ प्रेरणायां गुरुणा क्रियमाणायां ग्लानस्य किं न करोपीति अभिहितस्त्वं किं न करोपीति, अथवा अलसस्त्वमित्युक्ते त्वमेवालस इति प्रतिवक्ता २४ गुरौ कथां कथयति उपहतमनास्त्वमिति वक्ता २५ न स्मरसि नायमर्थोऽस्येति वक्ता २६ अहं कथां कथयामि तिष्ठ त्वं तावदिति

वक्ता २७ तथा भिक्षावेला वर्तत इत्यादि भणित्वा धर्मकथायां पर्पद्भेत्ता २८ अनुत्थितायामेव गुरुधर्मकथा-पर्षदि द्वितीयतृतीयवारं स्वयं कथयिता तथैव तस्य सूत्रस्यायमर्थोऽयमप्यर्थ इति गुरुकथितान्विकल्पयिता २९ गुरोः शय्यासंस्तारकादेः पादेन संघट्टयिता ३० गुरुशय्यासंस्तारकादौ स्थाननिषीदनशयनादिकर्ता ३१ उच्चासने निषदनशयनकर्ता ३२ समानासने चैतत्कर्ता ३३ एतास्त्रयस्त्रिंशदाशातनाः ॥

अथाशातनाप्रतिक्रमणं । एतत्सातिचारं निरूप्य प्रत्येकमर्हदादीनामाशातनाप्रतिक्रमणमाह—अरिहंताणं आसायणाए सिद्धाणं आसायणाए आयरियाणं आसायणाए उवज्झायाणं आसायणाए साहूणं आसायणाए साहूणीणं आसायणाए सावगाणं आसायणाए सावियाणं आसायणाए देवाणं आ० देवीणं आ० इहलोगस्स आ० परलोगस्स आ० केवलीणं आ० केवलिपन्नत्तस्स धम्मस्स आ० सदेवमणुयासुरस्स लोगस्स आ० सव्वपाणभूयजीवसत्ताणं आ० कालस्स आ० सुयस्स आ० सुयदेवयाए आ० वायणायरियस्स आसायणाए जं वाइद्धं विच्चामेलियं हीणक्खरियं अच्चक्खरियं पणयहीणं विणयहीणं घोसहीणं जोगहीणं सुट्ठुपडिच्छियं दुट्ठुपडिच्छियं । अकालेकओ सज्झाओ काले न कओ सज्झाओ असज्झाए सज्झाइयं सज्झाए न सज्झाइयं तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ आर्हतानामाशातनया तन्निन्दाकर्मविचारणा स्वरूपविरूपभाषणरूपया सिद्धानामाशातनया तेषां नास्तित्वख्यापनादिकया । आचार्याणां आशातनया त्रयस्त्रिंशद्रूपया । उपाध्यायानां आशातनया त्रयस्त्रिंशद्रूपया । साधूनां आशातनया तज्जुगुप्सारूपया । साध्वीनां

आशातनया तादृश्यैव । श्रावकाणां आशा० तन्निन्दानिर्भर्त्सनादिरूपया । श्राविकाणां आशातनया तादृश्यैव । देवानां आशा० तदनुज्ञातभूमिवस्तुग्रहणरूपया । देवीनां आशा० तादृश्यैव । इहलोकस्य आशा० परलोकस्य आशा० तद्वितथप्ररूपणरूपया । केवलिनां आशा० तन्नास्तित्वशून्यप्ररूपणया । केवलिप्रज्ञप्तस्य धर्मस्य आशा० तत्प्राकृतादिकथनरूपया सर्वप्राणभूतजीवसत्वानां आशा० तेषां पीडया वितथप्ररूपणया । प्राणा द्वीन्द्रियादयः भूताः पृथिव्यादयः जीवाः सर्वेपि सत्वाः सांसारिकभेदः सदेवमनुजासुरस्य लोकस्य आशा० तदपलापनिन्दारूपया । देवकथनेन ऊर्ध्वलोकग्रहणं । मनुजकथनेन मध्यलोकग्रहणं । असुरकथनेन पातालग्रहणं । कालस्याशा० तन्नास्तित्वख्यापनया । श्रुतस्याशा० तद्वितथख्यापनया । यदा विद्धं विपर्यस्त कृतं घृत्याम्रेडितं तुच्छहीनाधिकयुक्त्या प्रलपितं कोलिकपायसवत् । हीनाक्षरं ऊनवर्णं । अत्यक्षरं अधिकवर्णं । पदहीनं विभक्त्यन्तपदाद्यविच्छिन्नं विनयहीनं दुर्विनयगृहीतं योगहीनं योगोद्वहनवर्जितं घोषहीन उदात्तानुदात्तानुच्चारं । सुष्ठु गुरुणा दत्तं दुष्ट प्रतीष्टं दुर्युक्त्या गृहीतं अकाले कृतः स्वाध्यायः काले न कृतः स्वाध्यायः अस्वाध्याये रक्तादिसंसर्के योगोद्वहनकालग्रहणवर्जनीये काले स्वाध्यापित स्वाध्यायः कृतः स्वाध्याये स्वाध्याययोग्ये काले न स्वाध्यायितं तस्य मिथ्या मे दुःकृतं ॥ नमो चउवीसाए तित्थयराणं उसभाइमहावीरपज्जवसाणाणं इणमेव निग्गंथं पवयणं सच्चं अणुत्तरं केवलिअं पडिपुन्नं नेयाउयं संसुद्धं सल्लगत्तणं सिद्धिमग्गं मुत्तिमग्गं निव्वाणमग्गं निज्जाणमग्गं अवितहमविसंधि सव्वदुःखपहीणमग्गं इत्थ ट्ठिया जीवा

सिज्झंति बुज्झंति मुचंति परिनिव्वुडंति सव्वदुक्खाणमंतं करंति तं धम्मं सद्दहामि पत्तियामि रोएमि फासेमि पालेमि अणुपालेमि तं धम्मं सद्दहंतो पत्तियंतो रोयंतो फासंतो पालंतो अणुपालंतो ॥ नमश्चतुर्विंशतितीर्थकरेभ्यः ऋषभादिमहावीरपर्यवसानेभ्यः । तेभ्यो नमस्कारं कृत्वा प्रस्तुतव्याख्यानमाह—इदमेव निर्ग्रन्थं बाह्यान्तःकर्मग्रन्थिरहितं प्रवचनं प्रकृष्टवाक्यं सत्यं अवितथं केवलं अद्वितीयं परिपूर्णं सकलगुणैरलंकृतं नैत्र्यकं स्वामित्वात् सामर्थ्याच्च मोक्षपथनायकं संशुद्धं निर्दूषणं । शल्यकर्तनं मायादिशल्यव्यवच्छेदनं सिद्धिमार्गं मुक्तिमार्गं निर्वाणमार्गं निर्याणमार्गं । अत्र सिद्धिमुक्तिनिर्वाणनिर्याणानामेकपर्यायित्वात् एकव्याख्यानेनैवावान्तरसिद्धिः सर्वहितसाधनत्वात् मुक्तिः सर्वदोषविमोक्षत्वात् निर्वाणं सर्वसुखप्राप्तित्वात् निर्याणं संसारोदधिनिर्गमात् तस्य मार्गः पन्था आगम इत्यर्थः । अवितथं अविसंवादि । अविसन्धि द्रव्यक्षेत्रकालभावैरपूर्वापरविरुद्धं ईदृशं सर्वदुःखप्रतीक्षणमार्गं जिनोक्ततत्त्वलक्षणं । अत्रार्हदागमे स्थिता जीवाः सिध्यन्ति अणिमादिसिद्धीर्लभन्ते बुध्यन्ते केवलिनो भवन्ति मुच्यन्तेऽष्टकर्मभिर्मुक्ता भवन्ति । परिनिर्वयन्ते परमसुखिनो भवन्ति । सर्वदुःखानामन्तं कुर्वन्ति सिद्धा भवन्तीत्यर्थः । तं धर्मं श्रद्दधामि परमवासनया अभिलपामि । प्रतीये तत्र निःसंशयो भवामि रोचये आत्मनः तेन वाञ्छ्यं कारयामि स्पृशामि कर्तव्येन पालयाम्याचरणेन अनुपालयामि पौनःपुन्यकरणेन पुनस्तं धर्मं श्रद्दधानः प्रतीयानः रोचयमानः स्पृशन् पालयन् अनुपालयन् अहमित्यर्थः । किं करोमीत्याह ॥ अथाभ्युत्थानपूर्वकं—तस्स धम्मस्स केवलिप-

म्मस्स अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए असंयमं परियाणामि संयमं उवसंपज्जामि अबंभं परियाणामि बंभ उवसंपज्जामि अकप्पं परियाणामि कप्पं उवसंपज्जामि अनाणं परि० नाणं उव० मिच्छत्त परि० समत्तं उव० अबोहिं परि० बोहियं उव० अमग्गं परि० मग्गं उव० जं संभरामि जं च न संभरामि जं च पडिक्कमामि जं च न पडिक्कमामि तस्स सव्वस्स देवसियस्स अइयारस्स पडिक्कमामि समणोहं सजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे अनियाणो दिट्ठिसपन्नो मायामोसोसविवज्जिओ ॥ तस्य धर्मस्य केवलिप्रज्ञप्तस्य उपस्थितोस्मि आराधनायां सेवायामित्यर्थः । विरतोस्मि विराधनायां खण्डनायामित्यर्थः । असंयमं अनिन्द्रियनिग्रहं प्रतिजानामि प्रत्याख्यामि निराकरोमीत्यर्थः । सयमं इन्द्रियदमरूपं उपसंपद्ये अङ्गीकरोमीत्यर्थः । प्रतिजानामि उपसंपद्ये । व्याख्या सर्वत्रैकैव । अकल्पं अयत्याचारं प्रति० कल्पं यत्याचारं उपसंपद्ये अतत्वं तत्वबाह्यं प्रतिजानामि तत्वं सप्तपदार्थरूपं उप० अमार्गं मिथ्याचारं प्रति० मार्गं सदाचारं उप० अबोधिकं बोधिबीजरहितं प्रति० बोधिकं बोधिबीजं उप० अब्रह्म ब्रह्मचर्यरहितं प्रति० ब्रह्म अमैथुनं उप० अज्ञानं ज्ञानरहितं प्रति० ज्ञानं पञ्चविधं उप० मिथ्यात्वं प्रति० सम्यक्त्वं उप० यत् स्मरामि यच्च न स्मरामि यत्प्रतिक्रमामि यच्च न प्रतिक्रमामि तस्य सर्वस्य दैवसिकस्यातिचारस्य प्रतिक्रमामि श्रमणोहं । अत्र स्मृतास्मृतप्रतिक्रान्ताप्रतिक्रान्तकथने पुनः प्रतिक्रमामीति कथनं मोहादिविशुद्धिहेतोः । श्रमणोऽहमिति असमतत्वे प्रतिक्रमणं निःफलं इति । संयमे निष्ठितः श्रमणोहं ।

कथंभूतोऽहमित्याह । अनिदानः इहपरलोकफलाकाङ्क्षारहितः । दृष्टिसंपन्नः तत्त्वालोकयुक्तः मायामृषाविवर्जितः ॥ एवमतिचारप्रतिक्रमणं विधाय सर्वपापनिरासार्थं यतिभ्यो नमस्कारमाह—अड्ढाइज्जेसु दीवसमुद्देसु पन्नरससु कम्मभूमीसु जावंति केवि साहू रयहरणगुच्छपडिग्गहधारा पंचमहव्वयधारा अट्ठारससहस्सीलाङ्गधारा अक्खोहाआरचरित्ता ते सव्वे सिरसा मणसा मत्थेण वंदामि । अर्धतृतीयेषु द्वीपसमुद्रेषु जम्बूद्वीपलवणोदधिधातकीखण्डकालोदधिपुष्करवरद्वीपार्धरूपेषु । पञ्चदशसु कर्मभूमिषु पञ्चभरतपञ्चैरावतकुरुवर्जितपञ्चविदेहरूपासु । अत्र समुद्रग्रहणं अन्तर्द्वीपस्थमुनिनमस्कारार्थं । यावन्तः केपि साधवः । पूर्वं स्थविरकल्पानाह—रजोहरणगुच्छपतद्ग्रहधारिणः पञ्चमहाव्रतधारिणः अष्टादशसहस्रशीलाङ्गधारिणः अक्षोभ्याचारचारित्राः जिनकल्पा इत्यर्थः । तान्सर्वान् शिरसा मस्तकेन वन्दे पूर्ववत् ॥ अथ सर्वजीवक्षामणं क्षमिती आह—'खामेमि सव्वजीवेय सव्वे जीवा खमंतु मे[1] । मित्ती मे सव्वभूएसु वेरं मज्झ न केणइ ॥ १ ॥' एतद्व्याख्यानं पूर्वमेवोक्तं । अथ आत्मशुद्धिं विधाय प्रतिक्रमणप्रान्ते सर्वपापहरान् जिनान्नमस्करोमि । 'एवमहं आलोइय निंदय गरिहय दुगंछिओ सम्मं । तिविहेणं पडिक्कंतो वंदामि जिणे चउव्वीसं ॥ १ ॥' एवमहं यतिः आलोच्य सर्वातिचारालोचनां कृत्वा निन्दित्वा गर्हित्वा जुगुप्सित्वा सम्यक् त्रिविधेन मनोवाक्काययोगेन प्रतिक्रान्तः चतुर्विंशतिजिनान् वन्दे । निन्दागर्हाजुगुप्सानामेकपर्यायाणां पुनःपुनः कथनं अत्यन्तप्रतिक्रम-

१ मे ममापराधं क्षमन्तु ।

णार्थम्। अत्र च सूत्रे सन्ध्यादैवसिकप्रतिक्रमणकाले—पगामसिज्जाए निगामसिज्जाए इति कथनं दिवास्वापवर्जनत्वाद्यर्थं, परंतु कदाचिद्ग्रीष्मकाले प्रमादात् खेदात् दिवास्वापे कृते अथवा रात्रिप्रतिक्रमणे शय्यातिचारे विस्मृताप्रतिक्रान्ते शय्यादण्डककथनम्। प्रभाते रात्रिप्रतिक्रमणे—पडिक्कमामि गोयरचरियाए, पडिक्कमामि चाउक्कालं इति कथनं। निशि भिक्षाप्रतिलेखनयोरभावतो व्यर्थं, परंतु दिवसे अनालोचितातिचाराणां स्वप्रकृतानां वा प्रतिक्रमणाय कथनं॥ इति यतिप्रतिक्रमणसूत्रव्याख्या॥

अथ यतिपाक्षिकसूत्रव्याख्या यथा—'तित्थंकरे अ तित्थे अतित्थसिद्धे अ तित्थसिद्धे अ। सिद्धे जिणे रिसी महारिसीअ णाणं च वंदामि॥ १॥' इत्यादिपाक्षिकसूत्रप्रतिक्रमणस्यादौ मङ्गलसिद्ध्यर्थं अर्हत्सिद्धभेदानां प्रणतिमाह। अहं वन्दे इति क्रियापदं सर्वत्र। कान्। तीर्थंकरान् वीतरागान्। तीर्थान् प्रथमगणधरसंघादीन् अतीर्थसिद्धान् तीर्थसिद्धांश्च। सिद्धप्रकारद्वयव्याख्या सिद्धस्तवादवसेया। जिनान् सामान्यकेवलिनः ऋषीन् मूलगुणोत्तरगुणयुतान् यतीन् महर्षीन् तादृग्विधानेवाणिमादिलब्धियुतान्मुनीन्। ज्ञानं पञ्चविधं वन्दे इति सर्वत्र योज्यम्। 'जे य इमं गुणरयणसायरमविराहिऊण तिन्नसंसारा। ते मंगलं करित्ता अहमवि आराहणाभिमुहो॥ १॥' ये मुनयः इम गुणरत्नसागर अविराध्य सम्यक्पालयित्वा तीर्णसंसारा निस्तीर्णभवाः ते मङ्गलं क्रियासुः। अहमपि आराधनाभिमुखः गुणरत्नसागरस्य मुनीनां चाराधनायामेकचित्त इत्यर्थः। पुनरपि स्वस्य मङ्गलार्थं अर्हद्धर्मयोराशिषमाह—'मे मंगलमरिहंता सिद्धा साहू सुय च

धम्मो य। खंती गुत्ती मुत्ती अज्जवया मद्दवं चेव ॥ १ ॥' अर्हन्तो जिनाः सिद्धाः पञ्चदशभेदाः साधवो मुनयः श्रुतमागमः धर्मो यतिश्राद्धाचारलक्षणः क्षान्तिस्तितिक्षा गुप्तिर्मनोवाक्कायलक्षणा मुक्तिर्निर्लोभता आर्जवं निर्मायिता मार्दवं निर्मदता मे मम मङ्गलं क्रियासुः। क्रियासुरित्यनुवर्तते । महाव्रतोच्चारसूचनमाह—

'लोगम्मि संजया जं करंति परमरिसिदेसियमुयारं । अहमपि उवट्ठिओ तं महव्वयउच्चारणं काउं ॥ १ ॥'

लोके कर्मभूमिरूपे संयता मुनयो यत्कुर्वन्ति आचरन्ति। किं तत् परमर्षिदेशितं पूर्वमुनिकथितं उदारं बलवत्तरं महाव्रतोच्चारणं कर्तुं उपस्थितः उपक्रान्तः। से किं तं महव्वयउच्चारणं। महव्वयउच्चारणा पञ्चविहा पन्नत्ता। राइभोयणवेरमणं छट्ठा ॥ तंजहा। सव्वाओ पाणाइवायाओ वेरमणं सव्वाओ मुसावायाओ वेरमणं सव्वाओ अदिन्नादाणाओ वेरमणं सव्वाओ मेहुणाओ वेरमणं सव्वाओ परिग्गहाओ वेरमणं सव्वाओ राइभोयणाओ वेरमणं ॥ किं तत् महाव्रतोच्चारणं महाव्रतोच्चारणा पञ्चविधा प्रज्ञप्ता रात्रिभोजनविरमणा षोढा । तद्यथा। सर्वस्मात् स्थावरसूक्ष्मविराधनारूपात् प्राणातिपातात् जीवहिंसनात् विरमणं सर्वस्मात् हास्यलोभादिभवात् मृषावादात् असत्यवचनाद्विरमणं सर्वस्मात् अदत्तादानात् विरमणं सर्वस्मात् रूपरूपसहगतात् मैथुनाद्विरमणं सर्वस्मात् मूर्छामात्ररूपात् परिग्रहाद्विरमणं सर्वस्मात् पवनमात्रग्रहणात् रात्रिभोजनाद्विरमणं । इत्युक्त्वा प्रथमव्रतस्योच्चारमाह—तत्थ खलु पढमे भंते महव्वए पाणाइवायाओ वेरमणं सव्वं भंते पाणाइवायं पच्चक्खामि। से सुहुमं वा बायरं वा तसं वा थावरं वा णेव सयं पाणे अइवाए घाणेवणेहिं पाणे अइवाया-

कथितः । तद्यथा । स यथा वा । द्रव्यतः १ क्षेत्रतः २ कालतः ३ भावतः ४ । द्रव्यतो णं इति वाक्यालंकारे । प्राणातिपातः षट्सु जीवनिकायेषु पूर्वोक्तेषु क्षेत्रतः प्राणातिपातः सर्वलोके चतुर्दशरज्ज्वात्मके कालतः प्राणातिपातो दिवा वा रात्रौ वा । भावतः प्राणातिपातो रागेण वा दोसेण वा । रागद्वेषभावाः सर्वेऽपाया इति ॥

अथ यतिधर्मस्य अज्ञानतादिभिर्विराधनात् यो व्रतभङ्गस्तं ख्यापयति यथा—यदपि च मया अस्य धर्मस्य यत्याचारस्य केवलिप्रज्ञप्तस्य अहिंसालक्षणस्य दयामूलचिह्नस्य सत्यावस्थितस्य सूनृतस्थितस्य विनयमूलस्य प्रणत्युत्पन्नस्य क्षान्तिप्रधानस्य क्षमाश्रेष्ठस्य अहिरण्यसुवर्णस्य द्रव्यकाञ्चनरहितस्य उपशमप्रभवस्य कषायच्छेदोत्पन्नस्य नवविधब्रह्मचर्यगुप्तस्य नवब्रह्मगुप्तियुक्तस्य अप्रथितमानस्य अथवा अप्रमाणस्य मानरहितस्य द्विधापि भिक्षावृत्तिकस्य भैक्षमात्रोपजीवनस्य कुक्षिसंबलस्य भुक्तमात्रपाथेयस्य न सन्निधिकरणस्य निरग्निशरणस्य अग्न्यागारविवर्जितस्य संप्रक्षालितस्य क्षालितसर्वपापमलस्य त्यक्तदोषस्य परिहृतरागादेः गुणग्राहिणो गुणानुरक्तस्य निर्विकारस्य इन्द्रियमनोविकारत्यक्तस्य निवृत्तिलक्षणस्य सर्वव्यापारनिवृत्तिचिह्नस्य पञ्चमहाव्रतयुक्तस्य असन्नसंयतस्य संयमेऽश्रान्तयतेः औपसंवादिकस्य । पूर्वापरयोर्वचनयोरेकार्थता उपसंवादः उपसंवादेन युक्त औपसंवादिकः तस्य संसारपारगामिनः भवतारकस्येत्यर्थः । निर्वाणगमनपर्यवसानबलस्य निर्वाणगमन मोक्षगमनमेव पर्यवसानं परमार्थरूपं बलं यस्य स तस्य ईदृशस्य धर्मस्य पूर्वं अज्ञानतया अश्रवणतया जनाकर्णनेन अबोधितः अभिगमेन प्रवाहप्राप्त्या अनभिगमेन अप्राप्त्या प्रमादेन रागद्वेषप्रतिबद्ध-

तया बालतया मूढत्वेन शिशुत्वेन वा मोहतया मिथ्यात्वादिमोहेन भण्डतया रागपरादिपारवश्येन क्लिष्टतया क्लेशकर्मत्वेन त्रिगौरवगुरुतया ऋद्धिरससातगौरवेण एतैः प्रकारैः अस्य धर्मस्य अतीचारैरिति योजना । कथंभूतेन मयेत्याह—चतुःकषायोपगतेन पञ्चेन्द्रियवशार्तेन परिपूर्णतया सातासौख्यमनुपालयता तथा मया अस्य धर्मस्य अज्ञानतया अस्मिन्वा भवे वर्तमानजन्मनि अन्येषु वा भवग्रहणेषु अतीतानागतेषु प्राणातिपातः कृतो वा कारितो वा क्रियमाणो वा परैः समनुज्ञातः तं निन्दामि गर्हे त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वाचा कायेन अतीतं निन्दामि प्रत्युत्पन्नं वर्तमानं संवृणोमि अनागतं प्रत्याख्यामि सर्वं प्राणातिपातं यावज्जीवमनिःश्रितोऽहं निश्रारहितो विप्रमुक्त इत्यर्थः । नैव स्वयं प्राणान् अतिपातयेत् नैव अन्यैः प्राणान् अतिपातयेत् प्राणानतिपातयतोऽन्यान्न समनुजानीयात् । तद्यथा । अर्हत्साक्षिकं सिद्धसाक्षिकं साधुसाक्षिकं देवसाक्षिकं गुरुसाक्षिकं । केचिदाहुः आत्मसाक्ष्यकं । अत्र अर्हत्सिद्धसाधुदेवात्मसाक्ष्यत्वे यन्निषिद्धं तदकरणीयमेवेत्यर्थः । केवलावधिज्ञानेन्द्रियादीनां सर्वप्रत्यक्षत्वात् एवं भवति । अहमितिकथने कः पालक इत्याह । भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा साधुर्वा साध्वी वा संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मासंयतं नियमितं विरतं निवृत्तं प्रतिहतं शुभकर्मभिर्घातितं प्रत्याख्यातं निराकृतं । कदा कर्मेत्याह । दिवा वा रात्रौ वा । कीदृशो भिक्षुर्भिक्षुकी च । एकको वा पर्षदि गतो वा स्वप्तो वा जाग्रद्वा एतत्खलु प्राणातिपातस्य विरमणं हितं श्रुतं क्षमं तारणसमर्थं निःशोपितं संपूर्णं पालितं आत्मानुगामि आत्मसेवनीयं परानुगामि परप्रतिपादनीयं । पुनः क-

विधा पाणे अइवायंतेवि अणेण समणुजाणामि जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अण्णं न समणुजाणामि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ तत्र महाव्रतोच्चारणे खलु निश्चयेन भंते भदंत इति गुर्वग्रे प्रतिक्रमणार्थं पूज्यसंबोधनं । प्रथमे महाव्रते प्राणातिपाताद्विरमणं । विरमणं सर्वथा निवृत्तिरिति सर्वत्र व्याख्येयं । कैश्चिदत्र सप्तमीस्थाने प्रथमा कथ्यते । प्रथमं महाव्रतं इति सर्वत्रापि प्रथमां कथयंति । सर्वं भदन्त प्राणातिपातं प्रत्याख्यामि परित्य(जा)-म्यामि । केषां प्राणिनामतिपातमित्याह । से तत् इति व्रतवाचकं सूक्ष्मं वा पञ्चेन्द्रियान्तरूपं । स्थावरं वा पृथिव्यम्बुवनस्पतिरूपं । अमी प्राणा जीवाः तानित्याह । नैव स्वयं प्राणान् अतिपातयेत् हन्यात् । नैव अन्यैः प्राणान् अतिपातयेत् विघातयेत् । प्राणान् अतिपातयतोऽन्यान् न समनुजानामि जावज्जीवाए इति पूर्ववत् । पुनरपि द्रव्यादिभेदैः प्राणातिपातव्याख्यानमाह—से पाणाइवाए चउव्विहे पन्नत्ते । तंजहा । दव्वओ खित्तओ कालओ भावओ दव्वओणं पाणाइवाए छसु जीवनिकाएसु खित्तओणं पाणाइवाए उड्ढलोए वा अहोलोए वा तिरियलोए वा कालओणं पाणाइवाए दिया वा राओ वा भावओणं पाणाइवाए रागेण वा दोसेण वा जंपिय मए इमस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठियस्स विणयमूलस्स खंतिपहाणस्स अहिरण्णसुवण्णियस्स उवसमपभवस्स णवबंभचेरगुत्तस्स अप्पयमाणस्स भिक्खावित्तियस्स कुक्खीसंबलस्स णिवग्गिसरणस्स संपक्खालियस्स चत्तदोसस्स गुणग्गाहियस्स निव्वियारस्स निवित्तीलक्खणस्स पंच-

महव्वयजुत्तस्स असणिहिसंचयस्स अविसंवाइयस्स संसारपारगामियस्स णिव्वाणगमण पय्यवसाणफलस्स पुव्विं अणाणयाए असवणयाए अबोहियाए अभिगमेणं अणभिगमेणं वा पमाएणं रागदोसपडिबद्धयाए बालयाए मोहयाए मंदयाए किड्डयाए तिगारवरुयाए चउक्कसाउवगएणं पंचिंदियवसट्टेणं पडिपुणभारियाए सायासुक्खमणुपालयंतेणं इहं वा भवे अण्णेसु वा भवगहणेसु पाणाइवाओ कओ वा काराविओ वा कीरंतो वा। परेहिं समणुण्णाओ तं निंदामि गरिहामि तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए कएणं अईयं निंदामि। पडिपुण्णं संवरेमि अणागयं पच्चक्खामि। सव्वं पाणाइवायं जावज्जीवाए अणिस्सिओहं नेव सयं पाणे अइवाएज्जा नेवण्णेहिं पाणे अइवा याविज्जा पाणे अइवायंतेवि अन्नेण समणुजाणिज्जा। तं जहा। अरिहंतसक्खियं सिद्धसक्खियं साहुसक्खियं देवसक्खियं (धम्मसक्खियं) अप्पसक्खियं एवं भवइ भिक्खू वा भिक्खुणी वा। संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिया वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा। एस खलु पाणाइवायस्स वेरमणे हिए सुए खमे निस्सेसिए आणुगामिए पारगामिए सव्वेसिं पाणाणं सव्वेसिं भूयाणं सव्वेसिं जीवाणं सव्वेसिं सत्ताणं अदुक्खणयाए असोयणयाए अजूरयणाए अतिप्पणयाए अपीडणयाए अपरियावणियाए अणुद्दवणयाए महत्थे महागुणे महाणुभावे महापुरिसाणचिन्ने। परमरिसिदेसिए पसत्थे तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए बोहिलाभाए संसारदुत्तारणाए त्तिकट्टु उवसंपज्जित्ताणं विहरामि पढमे भंते महव्वए उवट्ठिओम्मि सव्वाओ पाणाइवायाओ वेरमणं ॥ १ ॥ स प्राणातिपातश्चतुर्विधः प्रज्ञप्तः

यंभूतम् । एताभिर्युक्तिभिर्महार्थम् । काभिरित्याह । सर्वेषां प्राणानां सर्वेषां भूतानां पूर्वोक्तानां सर्वेषां जीवाना पूर्वोक्ताना सर्वेषा सत्वाना पूर्वोक्ताना अदुःखकरणतया अशपनया अजीर्णनया अखण्डनेन अतीव्रतया संतोषकरणेन अपीडनया अपरितापनया अनुपद्रवनया महार्थं महागुणं महानुभावं महापुरुषानुचीर्णं परमर्षिदेशितं प्रशस्तं तत्प्राणातिपातात् विरमणं । दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय संसारोत्तारणाय त्रिःकृत्वा त्रिःकरणशुद्ध्या त्रिवेलं वा उपसंयुज्य उपसपद्य वा व्रतेन संघटित्वा । णं इति वाक्यालंकारे । विचरामि तिष्ठामि प्रथमे भदन्त महाव्रते उपस्थितोस्मि सर्वस्मात्प्राणातिपाताद्विरमणं ॥ १ ॥ अहावरे दुच्चे भंते महव्वए मुसावायाओ वेरमणं सव्व भंते मुसावायं पच्चक्खामि । से कोहा वा लोहा वा भया वा हासा वा नेव सयं मुसं वइज्जा । नेवन्नेहिं मुसं वयाविज्जा मुसंवयंतेवि अन्ने न समणुजाणामि जाव० शेषं पूर्ववत् । से मुसावाए चउव्विहे पन्नत्ते । त जहा । दव्वओ खित्तओ कालओ भावओ दव्वओणं मुसावाए सव्वदव्वेसु खित्तओणं मुसावाए लोए वा अलोए वा कालओण मुसावाए दिया वा राओ वा भावओणं मुसावाए रागेण वा दोसेण वा जं पि० शेषं० मुसावाओ-भासिओ वा भासाविओ वा भासिज्जंतो वा परेहिं समणुन्नाओ तं नि० गरिहामि शेष पूर्ववत् । सव्वं मुसावाय जाव० शेषं० । नेव सयं मुसं वाइज्जा नेवन्नेहिं मुसं वायाविज्जा मुसं वयंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा । तंजहा । शेषं० । एस खलु मुसावायस्स वेरमणे शेषं० । दुच्चे भंते महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ मुसावायाओ वेरमणं ॥२॥ अथ अपरस्मिन् द्वितीये भदन्त महा-

व्रते । अथापरं द्वितीयं महाव्रतं वा मृषावादात् विरमणं सर्वं भदन्त मृषावादं प्रत्याख्यामि । स कस्माद्भवतीत्याह । क्रोधाद्वा लोभाद्वा भयाद्वा हासाद्वा नैव स्वयं मृषा वदेत् नैवान्यैर्मृषा वादयेत् मृषा वदन्तमन्यं सम्यगनुजानामि । शेषं पूर्ववत । स मृषावादश्चतुर्विधः प्रज्ञप्तः । स यथा । द्रव्यतः १ क्षेत्रतः २ कालतः ३ भावतः ४ । द्रव्यतः सर्वद्रव्येषु जीवाजीवात्मकेषु । क्षेत्रतः सर्वलोके चतुर्दशरज्ज्वात्मके । अलोके तद्बाह्ये शेषं० । मृषावादो भाषितो वा भाषयितो वा भाष्यमाणो वा परैः समनुज्ञातः शेपं० । सर्वं मृषावादं शेषं० । द्वितीये भदन्त महाव्रते उपस्थितोस्मि। सर्वस्मान्मृषावादात् विरमणं ॥ २ ॥ अहावरे तच्चे भंते महव्वए अदिन्नादाणाओ वेरमणं सव्वं भंते अदिन्नादाणं पच्चक्खामि से गामे वा नयरे वा रणे वा अप्पं वा बहु वा अणु वा थूलं वा चित्तमतं वा अचित्तमतं वा णेव सयं अदिण्णं गिह्लिज्जा नेवन्नेहिं अदिन्नं गिह्लाविज्जा अदिन्नं गिह्लंतेवि अन्ने न समणुजाणामि शेपं० से अदिन्नादाणे चउव्विहे पन्नत्ते तंजहा शेपं० । दव्वओणं अदिन्नादाणे गहणधारिणिज्जेसु दव्वेसु खित्तओणं अदिन्नादाणे गामे वा नयरे वा शेपं० अदिण्णादाणं गहियं वा गाहावियं वा घिप्पंतो वा परेहिं समणुज्जायं शेपं० सव्वं अदिन्नादाणं शेषं० नेव सयं अदिन्नादाणं गिह्लिज्जा नेवन्नेहिं । अदिन्नादाणं गिह्लाविज्जा । अदिन्नं गिह्लंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा शेपं० । एस खलु अदिन्नादाणस्स वेरमणे शेपं० । तच्चे भंते महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ अदिन्नादाणाओ वेरमणं । अदिन्नादाणं संपूर्णं ॥ ३ ॥ अथापरे तृतीये भदन्त महाव्रते प्रथमान्तपदानि वा । अदत्तादानाद्विरमणं सर्वं भदन्त अदत्तादानं प्रत्या-

ख्यामि तद्ग्रामे वा नगरे वा अरण्ये वा अल्पं वा बहु वा अणु वा स्थूलं वा चित्तमद्वा अचित्तमद्वा नैव स्वयं अदत्त गृह्णीयात् नैवान्यैरदत्त ग्राहयेत् अदत्तं गृह्णन्तमन्य न समनुजानामि शेषं० तददत्तादानं चतुर्विधं प्रज्ञ० शेष० । द्रव्यतो ग्रहणीयधारणीयेषु द्रव्येषु क्षेत्रतो ग्रामे वा नगरे वा अरण्ये वा शेष० । अदत्तादानं गृहीतं वा ग्राहितं वा गृह्यमाणं वा परैः समनुज्ञातं० शेषं० । सर्वं अदत्तादानं शेषं० नैव स्वयमदत्तं गृह्णीयात् नैवान्यैरदत्तं ग्राहयेत् अदत्तं गृह्णन्तमन्यं न समनुजानीयात् शेषं० । एतत्खलु अदत्तादानस्य विरमणं शेष० तृतीये शेषं० । अदत्तादानाद्विरमण ॥ ३ ॥ अहावरे चउत्थे भंते महव्वए मेहुणाओ वेरमणं सव्वं भंते मेहुणं पच्चक्खामि से दिव्वं वा माणुसं वा तिरिक्खजोणियं वा णेव सयं मेहुणं सेविज्जा णेवण्णेहिं मेहुणं सेवाविज्जा मेहुणं सेवंतेवि अन्ने न समणुजाणामि शेषं० । से मेहुणे चउ० शेषं० । दव्वओणं मेहुणे रूवेसु वा रूवसुहगेसु वा खित्तओण मेहुणे उद्धलोए वा अहोलोए वा तिरियलोए वा शेषं० । मेहुणं सेवियं वा सेवावियं वा सेविज्जंत वा परेहि समणुन्नायं शेषं० सव्वं मेहुण शेषं० । नेव सयं मेहुणं सेविज्जा नेवन्नेहिं मेहुण सेविज्जा मेहुएणं सेवंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा शेष० । एस खलु मेहुणस्स वेरमणे शेषं० । चउत्थे भंते महव्वए उ० शेष० । मेहुणाओ वेरमण ॥ ४ ॥ अथापरे चतुर्थे भदन्त महाव्रते प्रथमान्तपदानि वा । मैथुनाद्विरमणं सर्वं भदन्त मैथुनं प्रत्याख्यामि तद्दिव्यं वा देवदेवीसक्तं मानुषं वा स्त्रीपुरुषसक्त तिर्यग्योनिजं वा वडवाश्वादिसक्त नैव स्वयं मैथुन सेवेत नैवान्यैर्मैथुनं सेवयेत् मैथुन सेवमानमन्यं न समनुजानामि

शेषं० । तन्मैथुनं चतुर्विधं प्रज्ञप्तं शेषं० । द्रव्यतो रूपेषु वा आकृतिमयेषु रूपसुभगेषु वा रूपलावण्यादियु-क्तेषु क्षेत्रतः ऊर्ध्वलोके वा अधोलोके वा तिर्यग्लोके वा शेषं० । मैथुनं सेवितं वा सेवयितं वा सेव्यमानं वा परैः न समनुजानीयात् शेषं० । एतत् खलु मैथुनस्य विरमणं शेषं० चतुर्थे शेषं० । मैथुनाद्विरमणं ॥ ४ ॥ अहावरे पंचमे भंते महव्वए परिग्गहाओ वेरमणं सव्वं भंते परिग्गहं पचक्खामि से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा णेव सयं परिग्गहं परिगिह्णिज्जा णेवणेहिं परिग्गहं परिगिह्णाविज्जा परिग्गहं परिगिह्णंतेवि अन्ने न समणुजाणामि० शेषं० । से परिग्गहे च० शेषं० । दव्वओणं परिग्गहे सचित्ता-चित्तमिस्सेसु दव्वेसु खित्तओणं परिग्गहे गामे वा नयरे वा अरण्णे वा० शेषं० । परिग्गहो गहिओ वा गाहा-विओ वा घिप्पंतो वा परेहिं समणुन्नाओ० शेषं० । सव्वं परिग्गहं शेषं० । नेव सयं परिग्गहं परिगिह्णिज्जा नेवण्णेहिं परिग्गहं परिगिह्णाविज्जा परिग्गहं परिगिह्णंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा० शेषं० । एस खलु परि-ग्गहस्स विरमणं शेषं० पंचमे भंते० शेषं० परिग्गहाओ वेरमणं ॥ ५ ॥ अथापरे पंचमे भदन्त महाव्रते प्रथ-मान्तपदानि वा । परिग्रहाद्विरमणं सर्वं भदन्त परिग्रहं प्रत्याख्यामि तत् अल्पं वा बहुं वा अणुं वा स्थूलं वा चित्तमद्वा अचित्तमद्वा नैव स्वयं परिग्रहं परिगृह्णीयात् नैवान्यैः परिग्रहं परिग्राहयेत् परिग्रहं परिगृ-ह्णन्तमन्यं न समनुजानामि शेषं० स परिग्रहः शेषं० । द्रव्यतः सचित्ताचित्तमिश्रितेषु द्रव्येषु क्षेत्रतो ग्रामे वा नगरे वा अरण्ये वा शेषं० परिग्रहो गृहीतो वा ग्राहितो वा गृह्यमाणो वा परैः समनुज्ञातः शेषं० सर्वं

परिग्रहं शेपं० । नैव स्वयं परिग्रहं परिगृह्णीयात् नैवान्यैः परिग्रहं परिग्राहयेत् परिग्रहं परिगृह्णंतमन्य न समनुजानीयात् शेपं० एतत् खलु परिग्रहाद्विरमणं शेप० पञ्चमे भदन्त० शेपं० परिग्रहाद्विरमण ॥ ५ ॥ अहावरे छट्ठे भंते वए राइभोयणाओ वेरमणं सव्वं भंते राइभोयण पच्चक्खामि से असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा णेव सयं राइं भुंजिज्जा णेवण्णेहिं राइं भुंजाइज्जा राइं पं भुंजतेवि अन्ने न समणुजाणामि ०। से राइभोयणे चउव्विहे० शेप० दव्वओणं राइभोयणे असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा खित्तओण राइभोयणे समयखित्तेसु कालओणं दिवा वा राइभोयणे रत्ति । भावओणं राइभोयणे तित्ते वा कडुए वा कसाइले वा अंबिले वा महुरे वा लवणे वा जवि० शेपं० । राइभोयणं भुंजियं वा भुंजावियं वा भुंजिज्जंत वा परेहिं समणुन्नायं शेपं० सव्वं राइभोयण० शेपं० । नेव सयं राइयं भुंजिज्जा नेवन्नेहिं राइं भुंजाविज्जा । राइ भुंजंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा० शेपं० । एस खलु राइभोयणस्स वेरमणे शेपं० छट्ठे भंते० शेपं० राइभोयणाओ वेरमणं ॥ ६ ॥ अथापरे षष्ठे भदन्त व्रते प्रथमान्तपदानि वा । रात्रिभोजनाद्विरमण सर्वं भदन्त रात्रिभोजनं प्रत्याख्यामि तत् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा नैव स्वयं रात्रौ भुञ्जीत नैवान्यै रात्रौ भोजयेत् रात्रौ भुञ्जानमन्यं न समनुजानामि शेपं० । तद्रात्रिभोजनं चतुर्विधं प्रज्ञप्त० शेपं० । द्रव्यतः अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा क्षेत्रतः समयक्षेत्रेषु कालोचितभूमिषु कालतः रात्रौ भावतः तिक्तं वा कटु वा कपाय वा अम्लं वा लवण वा मधुरं वा० शेप पू० । रात्रिभोजनं भुक्त वा भोजितं वा

भुज्यमानं वा परैः समनुज्ञातं शेषं० सर्वं रात्रिभोजनं शेषं० नैव स्वयं रात्रौ भुञ्जीत नैवान्यै रात्रौ भोजयेत् रात्रौ भुञ्जानानन्यांश्च समनुजानीयात् शेषं० एतत्खलु रात्रिभोजनाद्विरमणं शेषं० षष्ठे भदन्त व्रते उपस्थितोस्मि शेषं० रात्रिभोजनाद्विरमणं ॥ ६ ॥ अथ सर्वेषां व्रतानां समकालोचारमाह । इच्चेइयाइं पञ्चमहव्वयाइं राइभोयणवेरमणछट्ठाइं अहिअयाए उवसंपज्जित्ताणं विहरामि । इत्येतानि पञ्च महाव्रतानि रात्रिभोजनविरमणषष्ठानि आत्महितार्थं उपसंपद्य सम्यक् प्रतिपद्य विचरामि ॥

अथ प्रकारान्तरेण महाव्रतव्युत्पत्तिमाह—'अप्पसत्था य जे जोगा परिणामा य दारुणा । पाणावायस्स वेरमणे एस वुत्ते अइक्कमे ॥ १ ॥ तिव्वरागा य जा भासा तिव्वदोसा तहेव य । मुसावायस्स वेरमणे एस वुत्ते अइक्कमे ॥ २ ॥ उग्गहं च अजाइत्ता अवदिले य उग्गहे । अदिण्णादाणस्स वे० ॥ ३ ॥ सद्दा रूवा रसा गंधा फासाणं ववियारणे । मेहुणस्स० ॥ ४ ॥ इच्छा मुच्छा य गेहे य कंखपओय दारुणे । परिग्गहस्स वे० ॥ ५ ॥ अइमित्ते अ आहारे सूरे खित्ते य संकिए । राइभत्तस्स वे० ॥ ६ ॥' अप्रशस्ता द्रोहपैशुन्यादिकराः परिणामाश्च दारुणाः हिंसाव्यवच्छेदादिकरा ये योगा मनोवाक्कायाः कर्मविशेषा वा प्राणातिपातस्य विरमणे एषोऽतिक्रमोऽतिचार उक्तः ॥ १ ॥ तीव्ररागाय प्रचुरानुरागबन्धना या भाषा तथैव च तीव्रद्वेषा या भाषा मृषावादस्य विरमणे एषोऽतिक्रमोऽतिचार उक्तः ॥ २ ॥ अवग्रहे गुर्वाद्याज्ञाविशेषे दत्तोपि पूर्वं व्रतयोगेन गृहीतोपि कार्यकाले तस्य गुरोरवग्रहं अयाचित्वा कार्यकरणमिति शेषः । अदत्तादानस्य वि० ॥ ३ ॥ शब्दरूप-

रसगन्धस्पर्शानां प्रविचारण शुभाशुभादिचिन्तन मैथुनस्य वि० ॥ ४ ॥ इच्छा वांछा मूर्छा नितरां लोभः ग्राहिता सर्वसंग्रहबुद्धिः काङ्क्षा परधनग्रहणबुद्धिः प्रदोषश्च दारुणः इदं ग्रहीष्यामीति हठः परिग्रहस्य वि० ॥ ५ ॥ अतिमात्र आहारः निशि क्षुद्भयेन दिवैव बहुभोजनं सूर्यास्तक्षिप्तं शङ्कितं सूर्योस्ति नवेति चिन्ता रात्रिभोजनस्य वि० ॥ ६ ॥ ॥ अथालापकद्वादशकेन महाव्रतोच्चारणं द्विराह—'दंसणनाणचरित्ते अविराहित्ता ठिओ समणधम्मे । पढमं वयमणुरक्खे विरियामो पाणाइवायाओ ॥ १ ॥ दंसणनाणचरित्ते० । बीयं वयमणुरक्खे विरियामो मुसावायाओ ॥ २॥ दंसण० तइयं० विरियामो अदिन्नादाणाओ ॥ ३॥ दंसण० चउत्थं वयमणुरक्खे विरियामो मेहुणाओ ॥ ४ ॥ दंसण० पंचमवयमणुरक्खे विरियामो परिग्गहाओ ॥ ५ ॥ दंसण० छट्ठं० राइभोयणाओ ॥ ६ ॥' दर्शनज्ञानचारित्राण्यविराध्योपस्थितः स्थिरीभूतः श्रमणधर्मे प्रथमं व्रतमनुरक्षामि विरतोस्मि विरमामि वा प्राणातिपातात् ॥ १ ॥ दर्शनज्ञानचारित्राण्यविराध्य उपस्थितः श्रमणधर्मे द्वितीय व्रतमनुरक्षामि विरमामि मृषावादात् शेषं पू० ॥ २ ॥ तृतीयं व्रतमनुरक्षामि विरमाम्यदत्तादानात् शेषं० ॥ ३ ॥ चतुर्थव्रतमनुरक्षामि विरमामि मैथुनात् शेषं० ॥ ४ ॥ पञ्चमं व्रतमनुरक्षामि विरमामि परिग्रहात् शेषं० ॥ ५ ॥ षष्ठ व्रतमनुरक्षामि विरमामि रात्रिभोजनात् शेषं० ॥ ६ ॥ पुनरप्याह—'आलयविहारसमिओ जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मे । पढमं वयमणुरक्खे विरयामो पाणाइवायाओ ॥ १ ॥ आल० बीय० वय० मुसावायाओ ॥ २ ॥ आल० तइअ वय० अदिन्नादाणाओ ॥ ३ ॥ आल० चउत्थं वय० मेहु-

जाओ ॥ ४ ॥ आल० पंचमं वय० परिग्गहाओ ॥ ५ ॥ आल० छट्ठं वयमणुरक्खे विरमामो राइभोयणाओ ॥ ६ ॥' प्रथमं व्रतमनुरक्षामि विरमामि प्राणातिपातात् आलयविहारसमितः आलयः स्थितिः विहारो गमनं तत्र समितः पञ्चसमितियुक्तः युक्तः संयमयोगभृत् गुप्तस्त्रिगुप्तिगुप्तः उपस्थितः श्रमणधर्मे ॥ १ ॥ द्वितीयं व्रतम० मृषावादात् शेषं० ॥ २ ॥ तृतीयं व्रतम० अदत्तादानात् शेषं० ॥ ३ ॥ चतुर्थं व्रतम० मैथुनात् शेषं० ॥ ४ ॥ पंचमं व्रतम० परिग्रहात् शेषं० ॥ ५ ॥ षष्ठं व्रतमनुरक्षामि विरमामि रात्रिभोजनात् शेषं० ॥ ६ ॥ ॥ अथैकाद्येकादशान्तहेयोपादेयत्यागग्रहणद्वारेण पौनःपुन्येन महाव्रतरक्षणमाह—'तिविहेण अप्पमत्तो रक्खामि महव्वए पंच । सावज्जजोगमेगं मिच्छत्तं एगमेव अन्नाणं । परिवज्जंतो गुत्तो रक्खामि महव्वए पंच ॥ १ ॥ अणवज्जजोगमेगं संमत्तं एगमेव नाणंओ । उवसंपन्नो जुत्तो रक्खामि महव्वए पंच ॥ २ ॥ दो चेव रागदोसे दोण्णिय झाणाइं अट्टरुद्दाइं । परि० ॥ ३ ॥ दुविहं चरित्तधम्मं दोण्णिय झाणाइ धम्मसुक्काइं । उव० ॥ ४ ॥ किह्ला नीला काऊ तिण्णियलेसाउ अप्पसत्थाओ । परि० ५ ॥ तेओ पह्मासुक्का तिण्णिय लेसाउ सुप्पसत्थाओ । उव० ६ ॥ २ ॥ मणसा मणसच्चविओ वायासच्चेण करणसच्चेण । तिविहेणवि सच्चविर । उव० ७ ॥३॥ चत्तारि य दुहसिज्जा चउरो सन्ना तहा कसायाउ । परि० ८ । चत्तारि य सुहसिज्जा चउविहं संवरं समाहिं च । उव० ९ ॥ ४ ॥ पंचेव य कामगुणे पंचेव य निह्नवे महादोसे १० । पंचिंदिय संवरणं तत्तो पंचविहमेव सज्झायं । उव० ११ ॥ ५ ॥ छज्जीवनिकायविहं छविहभासाउ अप्पसत्थाओ । परि० १२ । छविह मब्भिंतर-

रण वज्जंपि य उचिट्टं तवोकम्मं उव० १३ ॥ ३ ॥ सत्त भयट्ठाणाइं सत्तविहं चेव नाणविब्भंगं । परि० १४ ॥ निव्वंधणगरागेसण उग्गहसत्तविया महज्झयणा । उव० १५ ॥७॥ अट्ठ मयट्ठाणाइं अट्ठय कम्माइं तेसिं बंधं च । परि० १६ । अट्ठय पवयणमाया दिट्ठा अट्ठविहणिट्ठिअट्टेहिं । उव० १७ ॥ ८ ॥ नवविहदंसणावरणं नवइ नियाणाइं अप्पमत्थाइं । परि० १८ । नवबंभचेरगुत्तो दुनवविहं बंभचेरपरिसुद्धं । उव० १९ ॥ ९ ॥ उवघायं च दसविह असंवर तहय संकिलेसं च । परि० २० ॥ दस चित्तसमाहिठाणा दस चेव दसाउ समणधम्मं च । उव० २१ ॥ १० ॥ आसायणं च सव्व तिगुणएगारसविहं विवज्जंतो । परि० २२ । एवं तिदंडविरओ तिगुत्तिगुत्तो तिसल्लनिस्सल्लो । तिविहेण पडिक्कंतो रक्खामि० २३ ॥ ११ ॥' व्याख्या—त्रिविधेन मनोवाक्कायोगेन अप्रमत्तः प्रमादरहितः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि परिपालयामि । एकं सावद्ययोगं एकं मिथ्यात्वं एकं अज्ञानं परिवर्जयन् गुप्तः त्रिगुप्तिगुप्तः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि । एकं अनवद्ययोगं एकं सम्यक्त्वं एकं ज्ञान उपसंपन्नः संप्राप्तः युक्तः संयमयोगयुक्तः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि १ । द्वौ चैव रागद्वेषौ द्वे ध्याने आर्तरौद्रे च परिवर्जयन्० शेषं० । द्विविधं चारित्रधर्मं यतित्वगार्हस्थ्यरूपं द्वे धर्मशुक्ले ध्याने उपसंपन्नः० शेषं० २ । कृष्णा नीला कापोता तिस्रो लेश्या अप्रशस्ताः परि० शेषं० । तेजःपद्मशुक्लास्तिस्रो लेश्याः सुप्रशस्ताः उप० शेषं० ३ । मनसा मनःसत्येन सत्यापितः वाचा वचःसत्येन कायेन करणसत्येन त्रिविधेनापि सत्यापितः पंचमहाव्रतानि रक्षामि ३ । चतस्रो दुःखशय्याः चतुरः कषायान् क्रोधमानमायालोभरूपान् चतस्रः संज्ञा आहारभयमैथुनपरिग्रह-

महव्वयउच्चारणा कया। कायथिरत्तं सल्लुद्धरणं धिइबलं ववसाओ। पडागाहरणं णिज्जूहणाराहणा गुणाणं संवरजोगो पसत्थज्झाणोवगतता जुत्तताव न्नाणे परमट्ठे उत्तमट्ठे अ। एस खलु तित्थंकरेहिं रयरागदेसमहणेहिं देसिओ पवयणस्स सारो छज्जीवनिकायसंजमो उवइसिओ तिल्लुक्कस्स कयं ठाणं। अब्भुवगया नमुत्थु ते सिद्धबुद्धमुत्तनीरयनिस्संगनिस्सल्लमाणमूरण गुणरयणसायरमणं तमहप्पमेय नमुत्थुते समणस्स भगवओ महइ महावीरवद्धमाणसामिस्स नमुत्थुते अरहओ नमुत्थुते भगवओ त्तिकट्टु एसा खलु महव्वयउच्चारणा कया इच्छामो सुतकित्तणं काउं॥ व्याख्या—इत्येषा खलु महाव्रतोच्चारणा कृता कः प्रभावो महाव्रतानामित्याह। कायस्थिरत्वं धर्मशरीरस्य स्थैर्यं, शल्योद्धरणं मायामिथ्यात्वनिदानशल्यापगमः, धृतिबलं धीबलं वा, व्यवसायो विगतविषादान्तःसंयमोपक्रमो वा, पताकाहरणं संयमयशसोरुद्भावनास्थापनाराधनागुणानां संवरयोगः प्रसिद्धः प्रशस्तध्यानोपगतताशुभध्यानस्थितिरूपसंपच्च प्रसिद्धा, युक्तताव ज्ञाने परमार्थे उत्तमार्थेश्च प्रसिद्धपर्यायाः। एतत् खलु तीर्थंकरैः रजोरागद्वेषमथनैः देशितं प्रवचनस्य सारं षड्जीवनिकायसंयम उपदिष्टः। पञ्चमहाव्रतपालनेपि परमार्थतः षड्जीवनिकायरक्षैवेत्यर्थः। त्रैलोक्यस्य कृतं स्थानं सुखं स्थितिहितहेतुत्वात्। अतएव तान् जिनान् नमस्करोति। तत्रापि वर्तमानतीर्थत्वात् भगवंतं श्रीवर्धमानस्वामिनं नमस्करोति। यथा नमोस्तु तुभ्यं अरहन्त भगवन्त संसारतीर्ण सिद्धबुद्धमुक्तनीरजोनिस्सङ्गनिःशल्यमानहरण गुणरत्नसागर अनन्ताप्रमेय। एतेषां पर्यायाः प्रसिद्धाः। नमोस्तु तुभ्यं श्रमणाय भगवते महते महावी-

रवर्धमानस्वामिने नमोस्तु तुभ्यमर्हते । नमोस्तु तुभ्यं भगवते । एवं भगवन्तं नमस्कृत्य तदग्रत एव कथितवक्ष्यमाणख्यापनमाह । त्रिःकृत्वस्त्रिवेलं खलु महाव्रतोचारणा कृता । महव्वयउच्चारणा पंचविहा पन्नत्ता इत्यारभ्य इच्चेइयाइं पंचमहव्वयाइं इतिपर्यन्तं एकवेलं अप्पसत्थाय जे जोगा इत्यारभ्य आलयविहारसमिओ जुत्तो गुत्तो उवट्ठिओ समणधम्मे इतिपर्यन्तं द्विवेल । तिविहेणं अप्पमत्तो इत्यारभ्य एवं तिदण्डविरओ इतिपर्यन्तं त्रिवेलं ॥ अथ इच्छामः सूत्रकीर्तनं कर्तुं श्रुताधाराणां मुनीनां नमस्कारद्वारेण श्रुतनामकीर्तनमाह ॥ नमो तेसिं खमासमणाणं जेहिं इमं वाइयं छव्विहमावस्सयं भगवन्तं । तंजहा । सामाइयं चउवीसत्थओ वंदणं पडिक्कमणं काउस्सग्गो पच्चक्खाणं सव्वेसिंपि एयंमि । छव्विहे आवस्सए भगवंते ससुत्ते सअत्थे सगंथे सणिज्जुत्तिए ससंगहणिए जे गुणा वा भावा वा अरहंतेहिं भगवंतेहिं पन्नत्ता वा परूविया वा ते भावे सद्दहामो पत्तियामो रोएमो फासेमो पालेमो अनुपालेमो ते भावे सद्दहंतेणं पत्तियंतेणं रोयंतेणं फासि० तेणं पालिंतेण अणुपालिंतेणं अंतोपक्खस्स जं वाइयं पढियं परियट्टियं पुच्छियं अणुपेहियं अणुपालियं तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए बोहिलाभाए संसारुत्तारणाए तिकट्टु उवसंपज्जित्ताणं विहरामि अंतोपक्खस्स जं न वाइयं न पढियं न पुच्छियं न परियट्टिय नाणुपालियं नाणुपेहियं संते बले संते वीरिए संते पुरिसक्कारपडिक्कमे । तस्स आलोएमो पडिक्कमामो निंदामो गरिहामो विउट्टेमो विसोहेमो अकरणयाए अब्भुट्ठेमो । अहारिहं तवोकम्म पायच्छित्त पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ नमो तेसि खमासमणाण जिहिं इमं वायाइं (वा-

इयं) अंगबाहिरं उक्कालियं भगवंतं । तंजहा । दसवेयालियं कप्पाकप्पियं चुल्लकप्पसुयं महाकप्पसुओ उववाइयं रायपसेणियं जीवाभिगमओ पण्णवणा महापन्नवणा नंदी अणुओगदाराइं देविंदत्थओ तंदुलवेयालियं चंदाविज्झयं पमायप्पमायं पोरिसिमंडलं मंडलिपवेसो गणिविज्जा वरणविणिच्छिओ आयविसोही मरणविसोही ज्झाणविभत्ती मरणविभत्ती संलेहणासुयं वीयरागसुयं विहारकप्पो चरणविही आउरपच्चक्खाणं महापच्चक्खाणं सव्वेसिंपि एयंमि अंगबाहिरे उक्कालिए भगवंते० शेषं पूर्ववत् ॥ नमो तेसिं खमासमणाणं जेहिं इमं वाइयं अंगबाहिरं कालियं भगवंतं । तंजहा । उत्तरज्झयणाइं दसाकप्पो ववहारो इसिभासियाइं निसीहं महानिसीहं जंबूदीवपण्णत्ती चंदपण्णत्ती सूरपण्णत्ती दीवसागरपण्णत्ती खुड्डियाविमाणपण्णत्ती महल्लियाविमाणपन्नत्ती अंगचूलियाए वंगचूलियाए विवाहचूलियाए अरुणोववाए वरुणोदावाए गरुलोववाए धरणोववाए वेलंधरोववाए वेसमणोववाए देविंदोववाए उट्ठाणसुए समुट्ठाणसुए नागपरियावलियाणं निरयावलियाणं कप्पियाणं कप्पवडिंसियाणं पुप्फियाणं पुप्फचूलियाणं वण्हीदसाणं आसीविसभावणाणं दिट्ठीविसभावणाणं चारणसमणभावणाणं महासमणभावणाणं तेयग्गिनिसग्गाणं सव्वेसिंपि एयंमि अंगबाहिरे कालिए भगवंते० शेषं० ॥ नमो तेसिं खमासमणाणं जेहिं इमं वाइयं दुवालसंगं गणिपिडगं भगवंतं । तंजहा । आयारो सूयगडो ठाणं समवाओ विवाहपण्णत्ती णाया धम्मकहाओ उवासगदसाओ अंतगडदसाओ अणुत्तरोववाइयदसाओ पह्लावागरणं विवागसुयं दिट्ठिवाओ सव्वेसिंपि एयंमि । दुवालसंगे गणिपिडगे भग-

वते० शेषं० । नमो तेसिं खमासमणाणं जेहिं इमं वाइयं दुवालसंगं गणिपिडगं भगवंतं सम्मं काएणं फासंति पालंति पूरंति किट्टंति तीरंति सम्मं आणाए आराहंति अहं च नाराहेमि तस्स मिच्छामि दुक्कड ॥ नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचित षड्विधमावश्यकं । षडध्ययनमावश्यकप्रवचनमित्यर्थः । भगवन् तद्यथा । सामायिकं चतुर्विंशतिस्तवो वंदनं प्रतिक्रमणं कायोत्सर्गः प्रत्याख्यानं । सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन् षड्विधे आवश्यके भगवति ससूत्रे सार्थे सग्रन्थे सनिर्युक्तिके ससंग्रहणीके वस्तुनः सूचनामात्रकृत् बीजस्वरूपं सूत्र-वृत्तिटीकाभाष्यवार्तिकचूर्णिव्याख्यातो अर्थः अखण्डितः सूत्रार्थादिसमूहपाठो ग्रन्थः विविधानुक्रमणिका-पाठो विस्तरसहितो निर्युक्तिः शास्त्रान्तः। कथितस्य वस्तुनोऽन्ते सूचनं संग्रहणी एभिः पदैः सह बहुव्रीहिस-मासः । तस्मिन्ये गुणाः प्रबोधाचरणप्रचारणाध्ययनफलानि स्वर्गमोक्षवांछितार्थप्रदानि । भावा जीवाजीवा-द्यः अर्हद्भिः भगवद्भिः प्रज्ञप्ता वा प्ररूपिता वा प्रज्ञप्ताः कथिताः प्ररूपिता विस्तरेण व्याख्याताः तान् भा-वान् श्रद्दधामः श्रद्धयेच्छामः प्रतीमः असंदेहतया प्रतिपद्यामहे रोचयामः तेषु वाल्लभ्यं वहाम इत्यर्थः । स्पृ-शामः क्रियामात्रेण कुर्मः पालयामः आचरामः अनुपालयामः स्वपराचरणोपदेशैः ख्यापयामः इत्यादिबहुव-चनान्तपदैर्वेयमिति संयोजयेत् । अथ मयेत्येकवचनं संबुद्ध्यन्तं । तान् भावान् श्रद्दधता प्रत्ययता रोचयता स्पर्शयता पालयता अनुपालयता अन्तर्मध्ये पक्षस्य चातुर्मासिकस्य सांवत्सरिकस्य वा यद्वाचितं परिपा-ठ्योक्तं पठितं अधीतं परिष्ठित साध्वनुष्ठितं पृष्टं प्रेक्षितं मतिज्ञानेनावलोकितं अनुपालितं कष्टानुष्ठानैर्धारितं

अनुप्रेक्षितं उक्तानुक्तदुरुक्तचिन्तनैः शोधितं उक्तसिद्धान्तमध्यादित्यर्थः । तत् दुःखक्षयाय कर्मक्षयाय बोधिलाभाय संसारोत्तारणाय त्रिःकृत्वः उपसंयुज्य संधार्य उपसंपद्य वा। णं इति वाक्यालंकारे । विचरामि अंतपक्षस्य चातुर्मासिकस्य सांवत्सरिकस्य यन्न वाचितं न पठितं न परिनिष्ठितं न पृष्टं न प्रेक्षितं नानुपालितं नानुप्रेक्षितं सति बले सति वीर्ये सति पुरुषाकारपराक्रमे बलं देहसंभवं वीर्यमुत्साहसंभवं पुरुषाकारपराक्रमो धैर्यगाम्भीर्यरूपः तस्य अवाचनादिरूपस्य पापस्य आलोचयामः प्रतिक्रमामः आलोचनाप्रतिक्रमार्हप्रायश्चित्तात् निन्दामो गर्हामहे पूर्ववत् वर्तयामः पुण्येन पापं हन्मः विशोधयामः तच्छुद्धिं कुर्मः अकरणतया अकारित्वेन अभ्युत्तिष्ठामः तदुपक्रमं कुर्मः यथार्हत्तपःकर्मप्रायश्चित्तं तद्योग्यतपोवृत्तिशोधनार्हं प्रायश्चित्तं प्रतिपद्यामहे । तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं पूर्ववत् । पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं अङ्गबाह्यं । उत्कालिकं भगवता अङ्गबाह्यं द्वादशाङ्ग्या अतिरिक्तं उत्कालिकं योगेषु कालग्रहणसंघट्टादिवर्जितं भगवत इति पूर्ववत् । तद्यथा । दशवैकालिकं १ कल्पाकल्पिकं २ क्षुल्लककल्पश्रुतं ३ महाकल्पश्रुतं ४ उपपातिकं ५ राजप्रश्रेणिकं ६ जीवाभिगमः ७ प्रज्ञापना ८ महाप्रज्ञापना ९ नन्दी १० अनुयोगद्वाराणि ११ देवेन्द्रस्तवः १२ तन्दुलवैकल्पिकं १३ चन्द्रविध्वंजः १४ प्रमादप्रमाथः १५ पौरुषीमण्डलं १६ मण्डलीप्रवेशः १७ गणिविद्या १८ विद्याचरणविनिश्चयः १९ आत्मविशुद्धिः २० मरणविशुद्धिः ध्यानविवृद्धिः २१ मरणविवृद्धिः २२ संलेखनाश्रुतं २३ वीतरागश्रुतं २४ विहारकल्पः २५ चरणविधिः २६ आतुरप्रत्याख्यानं २७ महाप्रत्या-

ख्यानं २८ सर्वस्मिन् अङ्गबाह्ये उत्कालिके शेप० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं अङ्गबाह्यं
कालिक कालग्रहणसंघट्टयोगसहितं भगवन् ज्ञानमाहात्म्यमयं । तद्यथा । उत्तराध्ययनानि दशाः कल्पः
व्यवहारः ऋषिभाषितानि निशीथो महानिशीथः जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः चन्द्रप्रज्ञप्तिः सूर्यप्रज्ञप्तिः द्वीपसागरप्रज्ञप्तिः
क्षुल्लकीविमानप्रज्ञप्तिः महतीविमानप्रज्ञप्तिः अङ्गचूलिकाः वग्गचूलिकाः व्यवहारचूलिकाः अरुणोपपातः गरु-
डोपपातः वरुणोपपातः धरणोपपातः वेलंधरोपपातः देवेन्द्रोपपातः वैश्रमणोपपातः उत्थानश्रुतं समुत्थानश्रुतं
नागपर्यावलिकाः निरयावलिकाः कल्पिकाः कल्पावतंसिकाः पुष्पिकाः पुष्पचूलिकाः वह्निदशाः आशीविष-
भावनाः दृष्टिविषभावनाः चारणभावनाः महाश्रमणभावनाः तेजोग्निविसर्गाः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्नङ्गबाह्ये
कालिके भगवति । शेपं० ॥ पुनर्नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं । कालिकमित्यनुवर्तते । द्वादशाङ्ग
गणिपिटकं भगवन् । तद्यथा । आचारः सूत्रकृतं स्थान समवायः विवाहप्रज्ञप्तिः ज्ञाताधर्मकथाः उपासक-
दशा' अन्तकृद्दशाः अनुत्तरोपपातिकदशाः प्रश्नव्याकरणं विपाकश्रुतं दृष्टिवादः सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्द्वादशाङ्गे
गणिपिटके भगवति । शेप० । एतेपा सर्वेपां सिद्धान्ताना अन्तः कथितं नामग्रहणमेव कथितं । एतेपां भेदाः
शास्त्राध्ययनोद्देशप्रमाणानि ग्रन्थविस्तरभयान्नोदितानि महाशास्त्रेभ्योऽवसेयानि ॥ पुनरपि सिद्धान्तप्रधान-
त्वात् प्रान्ते द्वादशाङ्गीनमस्कारमाह । नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो यैरिदं वाचितं द्वादशाङ्गं गणिपिटकं भगवन् ।

१ भगवतीसूत्र ।

एतद्द्वादशाङ्गकथितं कालिकोत्कालिकावश्यककथितं साधवः इत्यध्याहारः सम्यक्कायेन स्पृशन्ति पालयन्ति पूरयन्ति कृतार्थीकुर्वन्ति तरन्ति सम्यक् आराधयन्ति । अहं च नाराधयामि तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं ॥

॥ अथ प्रतिश्रुतदेवतास्तवमाह । सुयदेवया भगवई नाणावरणीयकम्मसंघायं । तेसिं खवेउ सययं जेसिं सुयसायरे भत्ती ॥ १ ॥ श्रुतदेवता भगवती सरस्वती ज्ञानावरणीयकर्मसंघातं । तेसिं तेषां सततं क्षपयन्तु येषां श्रुतसागरे भक्तिः ॥ पुनरपि नमस्कारपाठः । इति पाक्षिकसूत्रविवरणम् ॥ ॥ अथ श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रसंक्षेपव्याख्या । पूर्वं नमस्कारपाठः पश्चात् श्राद्धसामायिकदण्डकं । पश्चादालोचनादण्डकपाठः । एतत्पूर्वमेव व्याख्यातम् ॥ वंदेतु सव्वसिद्धे धम्मायरिए य सव्वसाहू य । इच्छामि पडिक्कमिउं सावगधम्माइयारस्स ॥ १ ॥ श्रावकधर्मातिचारात् प्रतिक्रमितुं निवर्तितुं इच्छामि । किं कृत्वा । वन्दित्वा नमस्कृत्य । कान् । सर्वसिद्धान् । अत्र सिद्धग्रहणेन जिनाजिनादिपञ्चदशभेदकथने अर्हत्सिद्धयोः प्रणामः धर्माचार्यान् पूर्वोक्तान् । अत्रोपाध्यायानामप्यन्तर्भावः । सर्वसाधूंश्च वन्दित्वेति शेषः ॥ १ ॥ 'जो मे वयाइयारो नाणे तह दंसणे चरित्ते य । सुहुमो य बायरो वा तं निंदे तं च गरिहामि ॥ २ ॥' अतिचारः कथ्यते । यो मे मम व्रतातिचारो व्रतातिक्रमः ज्ञाने दर्शने चारित्रे च पूर्वोक्ते । एतदतिचारकथनं तद्गाथासु पूर्वमेवोक्तं । सूक्ष्मः केवलिगम्यः बादरश्रुतावसेयः । वा इति समुच्चये । तं निन्दामि तं च गर्हे । द्विवेलं तद्ग्रहणं विशेषप्रतिक्रमणार्थं ॥ २ ॥ 'दुविहे परिग्गहम्मी सावज्जे बहुविहे य आरंभे । कारावणे य करणे पडिक्कमे देवसियं सव्वं ॥३॥'

द्विविधे परिग्रहे बाह्याभ्यन्तरसंग्रहे मूर्च्छारूपे। बहुविधे च सावद्ये आरम्भे एतयोः कारणे च करणे च अनुमतिनिवर्तनाभावात्। प्रतिक्रमामि निराकरोमि। अतिआचारमित्यर्थः। दैवसिकं दिवसकृतं सर्वं पापात्मक केचिदाहुः। देसियं दैशिकं देशविरतिमध्यगं ॥ ३ ॥ 'जं बद्धमिंदिएहिं चउहिं कसाएहिं अप्पसत्थेहिं। रागेण व दोसेण व तं निन्दे तं च गरिहामि ॥ ४ ॥' कर्मबंधस्य अतिचारस्य कारणमाह। यत् अप्रशस्तैर्गाढलोलुपैर्दुष्टक्रियासक्तैरिन्द्रियैः स्पर्शनादिभिः अप्रशस्तैः गाढाविर्भूतैः चतुर्भिः कषायैः क्रोधादिभिः यत्कर्म-बद्ध रागेण वा द्वेषेण वा सर्वकर्मबन्धसहचारिणा तं निन्दामि तच्च गर्हे ॥ ४ ॥ 'आगमणे निग्गमणे ठाणे चंकमणे अणाभोगे। अभिओगे य निओगे पडिक्कमे देवसियं सव्वं ॥ ५ ॥' आगमने कार्यसमाप्तिनिवर्तने निर्गमने कार्यार्थयाने स्थाने स्थितौ शयनोपवेशादौ चक्रमणे गमने सर्वं अनाभोगो विस्मृत्या अयत्नतया कृते अभियोगे स्वयं रचने नियोगे अन्यस्मात्कारणे प्रतिक्रमामि दैवसिकं सर्वं ॥ ५ ॥ ॥ सर्वातिचारोपायानाख्याय सम्यक्त्वातिचारानाह। 'संका कंक्ख विगिच्छा पसंस तह संथवो कुलिंगीसु। सम्मत्तस्स इयारे पडिक्कमे देवसियं सव्वं ॥ ६ ॥' शङ्का अर्हद्धर्मोऽस्ति नवेति काङ्क्षा, परसमयागमेष्वपि वांछा, जुगुप्सा मलधारिसाध्ववलोकनात्, अर्हद्धर्मस्य निन्दा तथा कुलिङ्गिषु मिथ्यादृष्टियतिषु प्रशंसा श्लाघनं, तैरेव सहसंस्तवः परिचयः इति सम्यक्त्वस्यातिचारान् पञ्च दैवसिकं सर्वं प्रतिक्रमामि ॥ ६ ॥ पुनर्व्रतखण्डनहेतूनाह-'छक्कायसमारंभे पयणे पयावणे य जे दोसा। अत्तट्ठा य परट्ठा उभयट्ठा चेव तं निंदे ॥ ७ ॥' षट्-

कायसमारम्भे षड्विधजीवनिकायघातिन्यारम्भे तेषां षट्कायानां पचने पाचने वा पतने पातने वा आत्मार्थं वा उभयार्थं वा ये दोषाः तान्निन्दामि ॥ ७ ॥ 'पंचण्हमणुव्वयाणं गुणव्वयाणं च तिण्ह मइयारे । सिक्खाणं च चउण्हं पडिक्कमे देवसियं सव्वं ॥ ८ ॥' पञ्चानां अणुव्रतानां त्रयाणां गुणव्रतानां चतुर्णां शिक्षाव्रतानां च अतिचारान्प्रतिक्रमामि ॥ ८ ॥ तानेवाह । 'पढमे अणुव्वयंमी थूलगपाणाइवायविरईओ । आयरिअमप्पसत्थे इत्थ पमायप्पसंगेणं ॥ ९ ॥' वहबंधछविच्छेए अइयारे भत्तपाणवुच्छेए । पढमवयस्स अइयारे पडिक्कमे देवसियं सव्वं ॥ १० ॥' गाथाद्वयेन संबन्धः । प्रथमे अणुव्रते स्थूलप्राणातिपातविरतौ आचीर्णे अप्रशस्ते । अत्र प्रमादप्रसंगेन अणुव्रतमिति यत्युचितमहाव्रतापेक्षया स्थूलप्राणातिपातविरतिरिति । स्थूलप्राणानां द्वीन्द्रियादीनां हिंसननिवृत्तिः । अथवा वधबन्धविच्छेदादिरूपाणां स्थूलप्राणातिपातानां विरतिः अतिचरितमिति अतिचारो नियमातिक्रमकृतः । अप्रशस्ते क्रोधादिकषायवैषम्ये पञ्चेन्द्रियार्तौ वा । अत्र व्रते प्रमादप्रसङ्गेन मद्यादिप्रमादोपनयेन अतिचारानाह । वधो द्विपदचतुःपदादीनां निर्दयताडनं, बन्धो द्विपदादीनां रज्ज्वादिभिः, छविच्छेदः चर्मनाशादि कर्णादिकर्तनं, अतिभारः प्राणिनां शक्त्यनपेक्षया बहुभारदानं भक्तपानव्यवच्छेदः प्राणिनामाहारजलादिनिषेधः । प्रथमव्रतस्यातिचारे प्रतिक्रमामि शेषं० ॥ १० ॥ 'बीए अणुव्वयंमी परिथूलगअलियवयणविरईओ । आयरियमप्पसत्थे इत्थ पमायप्पसंगेण ॥ ११ ॥ सहसा रहस्स दारे मोसुवएसे अ कूडलेहे अ । बीयवयस्स इयारे पडि० ॥ १२ ॥' गाथाद्वयेन संबन्धः । द्वितीये अणुव्रते परिस्थूला-

लीकवचनविरतेः कन्यागोभूम्यलीकन्यासापहारकूटसाक्ष्यविरतिरूपायाः अतिचरितं शेपं० । सहसाभ्याख्यानं अश्रुतादृष्टपरविरूपकथनं। रहस्स इति परगुह्यभापण । दारेति परस्य विश्वासेन निवेदितस्य प्रकाशन । मृपोपदेशः ज्ञात्वाऽज्ञात्वा वा भेपजमन्त्रादीना कूटकथनं । कूटलेखोऽसत्यवार्तालिखनं द्वितीयव्रतस्यातिचारे शेप० ॥ १२ ॥ 'तइए अणुव्वयमी थूलगपरदव्वहरणविरईओ । आयरियमप्पसत्थे इत्थपमायप्पसंगेण ॥ १३ ॥ तेनाहडप्पओगे तप्पडिरूवे य विरुद्धगमणे य। कूडतुलकूडमाणे पडि० ॥ १४ ॥' तृतीये अणुव्रते स्थूलपरद्रव्यहरणविरतेः राजनिग्रहकरचौरनामकराद्त्तादानवर्जनात् अतिचरितं शेपं० । तेनाहृतवस्तुग्रहण मूल्येनापि। प्रयोगः चौर्यार्थे परप्रेरणं तत्प्रतिरूपं वस्तुसदृशवस्तुमीलनं विरुद्धगमनं नृपतिनिपिद्धदेशगमनं। कूटतुलकूटमानं प्रसिद्धं प्रतिक्रमामि शेपं० ॥ १४ ॥ 'चउत्थे अणुव्वयंमी णिचं परदारगमणविरईओ। आयरियमप्प० ॥ १५ ॥ अपरिग्गहिया इत्तर अणंगवीवाह तिव्वअणुरागे । चउत्थवयस्स अइयारे पडि० ॥ १६ ॥' गाथाद्वयेन संवन्धः। चतुर्थे अणुव्रते नित्यं परदारगमनविरतेः अतिचरितं शेपं पू०। अत्र परदारगमनविरतौ वेश्याविधवोपेक्षितागमने निर्दोपता तथाप्यतिचारमाह । अपरिगृहीतागमनं वेश्याविधवादेरस्वीकृताया अभिगमः। इत्वरा केनापि या स्तोककालं द्रव्यादिना वेश्याविधवा स्वीकृता तस्याभिगमः। अनङ्गक्रीडा पुरुपस्य पुरुपादिसंगो हस्तकर्मादि वा। विवाहोऽन्यकन्यापुत्रविवाहकारिता । तीव्रानुरागः कामक्रीडादिकामशास्त्रोचितं कर्म चतुर्थस्य व्रतस्यातिचारान् शेप० ॥ १६ ॥ 'इत्तो अणुव्वये पंचमंमि आयरिय-

मप्पसत्थंमि । परिमाणपरिच्छेए इत्थ प्पमायप्पसंगेणं ॥ १७ ॥ धणधन्नखित्तवत्थू रूप्पसुवण्णे य कुवियपरिमाणे । दुप्पय चउप्पयंमी पडि० ॥ १८ ॥' गाथाद्वयेन संबन्धः । इतोऽनन्तरं पञ्चमे अणुव्रते मितपरिग्रहो नास्ति । अप्रशस्ते अतृप्तिरूपे । अत्र प्रमादप्रसङ्गेन अतिचरितं । किं परिमाणपरिच्छेदं अङ्गीकृतप्रमाणातिक्रमः । तदेवाह । धनं द्रव्यं धान्यं अन्नं क्षेत्रं केदारभूमिः वास्तु गृहादिभूमिः रूप्यं तारं सुवर्णं काञ्चनं कुप्यं कांस्यताम्रादि द्विपदा दासदास्यादयः चतुष्पदा गोमहिषीवृषभाश्वादयः एतेषां परिमाणे कृते अतिक्रमः अतिचारः शेषं० ॥ १८ ॥ 'गमणस्स उ परिमाणे दिसासु उड्ढं अहे य तिरियं च । वुड्ढि सइअंतरद्धा पढमंमि गुणवए निंदे ॥ १९ ॥' गमनस्य परिमाणे दिग्विरतौ दिक्षु अष्टासु । ऊर्ध्वं अधः तिर्यक्च । वृद्धिः क्षेत्रवृद्धिः । यथा दिगष्टके योजनशतं अभिग्रहे कृते एकस्यां दिशि सार्धयोजनशतं गमनं । अन्यस्यां पञ्चाशद्योजनीयं । अत्रातिचारः स्मृत्यन्तर्धानं मार्गविस्मृतिः पढमे गुणव्रते पञ्चातिचारान्निन्दामि ॥ १९ ॥ द्वितीयगुणव्रतमाह । गाथाद्वयेन संबन्धः । 'मज्जंमि य मंसंमि य पुप्फे य फले य गंधमल्ले य । उवभोगे परिभोगे बीयंमि गुणवए निंदे ॥ २० ॥ सचित्ते पडिबद्धे अपोलदुप्पोलिए य आहारे । तुच्छोसहि भक्खणया पडि० ॥ २१ ॥ मद्ये मांसे पुष्पे फले गन्धे माल्ये एतेषु उपभोगपरिभोगे अयोग्ये अपरिमिते द्वितीये गुणव्रते निंदामि । अतिचारमाह । सचित्तं अप्रासुकीकृतं प्रतिबद्धं सचित्तयुक्तं अनिर्बीजीकृतं बदिरराजादनादि अपक्वं दुःपक्वं पृथुकादि आहारे भोजने संधानादि तुच्छौषधीतुच्छवनस्पतिखादनं प्रतिक्रमामि शेषं ॥ २१ ॥ अत्र द्वाविंश-

तिवस्तुवर्जनं यथा—'पंचुंवरि ५ चउविगई ९ हिम १० विस ११ करमे य १२ सव्वमट्टीय १३। राईभोयण गंचिय १४ बहुवीय १५ अणत १६ संधाणा १७ ॥ १॥ घोलवडा १८ वायंगण १९ अमुणियनामाइं पुप्फफलयाइं २०। तुच्छफलं २१ चलियरसं २२ वज्जह वज्जाणि बावीसं ॥ २ ॥' भोगोपभोगव्रते भोजनातिचारानाख्याय कर्मातिचारभूतानि पञ्चदशकर्मादानान्याह। गाथाद्वयेन संबन्धः। 'इंगाली वण साडी भाडी फोडी सुवज्जए कम्मं। वाणिज्जं चेव दंत लक्खरसकेसविसविसय ॥ १ ॥ एवं खुजंतपीलणकम्मं निल्लंछणं च दवदाणं। सरदहतलावसोसं असईपोसं च वज्जिज्जा ॥ २ ॥' अंगारजीविका अंगारकरणभ्राष्ट्री पाचनकुम्भकारस्वर्णकारलोहकारकांस्यकारकर्मेष्टिपाकादिकरणरूपा १ वनजीविका पुष्पपत्रफलच्छिन्नपरच्छिन्नविक्रयधान्यदलनपेषणरूपा २, शकटजीविका शकटयन्त्रादिघटनविक्रयरूपा ३, भाटकजीविका मूल्येन करभाश्वतरवृषभादीनां भारवाहनरूपा ४, स्फोटकजीविका सरःकूपखननशिलापाटनकर्मरूपा ५, एतत्कर्म वर्जयेत्। वाणिज्यं दन्तबाणिज्यं तदुत्पत्तिस्थाने दन्तकेशनखचर्मरोमग्रहणरूपं ६, लाक्षावाणिज्यं लाक्षानीलीमनःशिलाटङ्कणधातुकीक्रयविक्रयरूपं ७, रसवाणिज्यं माक्षिकनवनीतमद्यप्रभृतिविक्रयरूपं ८, केशवाणिज्यं द्विपदचतुःपदविक्रयरूप ९, विपवाणिज्यं विपशस्त्रहलयन्त्रहरिताललोहादिविक्रयरूपं १०, विषयं तत्प्रकारमित्यर्थः। एवं तु यन्त्रपीडनकर्म अरघट्टादिजलयन्त्र-एरण्डसर्षपेक्षुपीडनदलनतैलादानरूपं ११, निर्लांछनं हयगजादीनां मुष्ककर्णकम्बलादिच्छेदरूपं १२, दवदानं व्यसनात्पुण्यबुद्ध्या वा वह्निना वनदहनरूप १३, सरःशोषं तडा-

गकेदारद्रहादिशोषणं १४, असतीपोषः वित्तनिमित्तं दास्यादिपोषणं सारिकाशुकमार्जारकुक्कुटमयूरश्वान-
पालनरूपं १५, एतत्कर्मादानपञ्चदशकं द्वितीयान्तं कृत्वा वर्जयेदिति शेषः ॥ २३ ॥ ॥ अथानर्थदण्डं गाथा-
त्रयेणाह । "सत्थग्गि मुसल जंतग तणकंठे मंतमूलभेसज्जे । दिन्ने दवाविये वा पडिक्कमे देवसियं सव्वं ॥ २४ ॥
न्हाणुवट्टण वन्नग विलेवणे सद्दरूवरसगन्धे । वत्थासण आभरणे पडि० ॥ २५ ॥ कंदप्पे कुक्कुइए मोहरिअ-
हिगरणभोग अइरित्ते । दंडंमि अणट्ठाए तइयंमि गुणव्वए निंदे ॥ २६ ॥' शस्त्रे अग्नौ मुसले यन्त्रे तृणे काष्ठे
मन्त्रे मूले भेषजे दत्ते दापिते वा प्रतिक्रमामि शेषं० । इति हिंसोपकारिदानहिंसोपदेशदानविरमणेनान-
र्थदण्डविरमणमुक्त्वा प्रमादविरमणेन तद्विरमणमाह । स्नानोद्वर्तनवर्णकविलेपनादौ अतिमात्रे कृते अन्य-
सात्कारिते वा अनर्थदण्डः । शब्दे रूपे रसे गन्धे अतिमात्रे अविधिकृते व्यसनरूपे वस्त्रे आसने आभरणे
अतिमात्रे प्रतिक्रमामि शेषं० ॥ अतिचारानाह । कंदर्पः परोपहासः, कौत्कुच्यं कुटिलालापसव्याहृतार्थव-
चनं, मौखर्यमतिवाचदूकतया परस्तुतिनिन्दे, अधिकरणातिरेकः उलूखलमुसलादिपापोपकरणाधिक्यं संयु-
क्तता वा, भोगातिरेकः कामशास्त्रश्रवणदोलान्दोलनमहामैथुनरूपः, अनर्थदण्डे तृतीयगुणव्रते अतिचारान्नि-
न्दामि ॥ २६ ॥ ॥ अथ सामायिकातिचारानाह । 'तिविहे दुप्पणिहाणे अणवट्ठाणे तहासयविहीणे । सा-
माइए वितहकहे पढमे सिक्खावए निन्दे ॥ २७ ॥' त्रिविधे दुःप्रणिधाने मनोवाक्कायानां दुष्टस्थितिरूपे अन-
वस्थाने स्मृतिभ्रंशे तथा आशयविहीने अनादरकृते सामायिके वितथकृते सातिचारनिर्मितौ प्रथमशिक्षा-

व्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २७ ॥ 'आणवणे पेसवणे सद्दे रूवे य पुग्गलक्खेवे । देसावगासियम्मी बीए सिक्खावए निंदे ॥ २८ ॥' देशावकाशिकनियमे गृहीते अवग्रहबहिर्भागात् वस्तुनो जीवादेर्वा आनयनं प्रेषणं तत्रैव मनुष्यादेः प्रेषणं शब्दस्तद्बहिर्गतस्याकारणरूप तद्बहिर्गतस्य स्वरूपं दर्शयित्वा संज्ञादिकरणं पुद्गलक्षेपः तद्बहिर्मृत्खण्डादिक्षेपः देशावकाशिके नियमे द्वितीये शिष्याव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २८ ॥ ॥ पौषधातिचारमाह 'सथारुचारविही पमाय तह चेव भोयणाभोए। पोसहविहिविवरीए तइए सिक्खावए निंदे ॥ २९ ॥' संस्तारकविधिः उच्चारविधिद्वये अप्यविधिना कृते प्रमादः प्रसिद्धः । तथा चैव भवत्यनाभोगो विस्मरण पौषधविधिविपरीतान्पौषधभङ्गकारिणः तृतीये शिक्षाव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ २९ ॥ ॥ अतिथिसंविभागव्रतातिचारानाह । 'सच्चित्ते निक्खिवणे पिहणे ववएस मच्छरे चेव । कालाइक्कमदाणे चउत्थे सिक्खावए निंदे ॥ ३० ॥' सचित्ते निक्षेपः सचित्तेन पिधानं व्यपदेशोऽपरकीयवस्तुख्यापनं । मत्सरोऽन्यदानासूययादानं कालातिक्रमदानं चतुर्थेशिष्याव्रते अतिचारान्निन्दामि ॥ ३० ॥ ॥ अथ मिथ्यात्वप्रतिक्रमणं प्रकारान्तरेणाह । 'सुहिएसु य दुहिएसु य जा मे असंजएसु अणुकंपा । रागेण व दोसेण व तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ३१ ॥' सुखितेषु वा दुःखितेषु वा गृहिलिङ्गि–कुलिङ्गि–द्रव्यलिङ्गिषु रागेण वा दोषेण वा या मे अनुकम्पा तां च निन्दामि तां च गर्हे ॥ ३१ ॥ ॥ सम्यक्त्वभङ्गप्रतिक्रमणं प्रकारान्तरेणाह । 'साहूसु संविभागो न कओ तवचरणकरणजुत्तेसु । संते फासुयदाणे तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ३२ ॥' यन्मया सत्यपि

प्राशुकदाने तपश्चरणकरणयुक्तेषु साधुषु संविभागो न कृतः तं निं० ॥ ३२ ॥ संलेखनायां प्रतिक्रमणमाह । 'इहलोए परलोए जीविय मरणे य आससपयोगे । पंचविहो अइयारो मा मज्झं हुज्ज मरणंते ॥ ३३ ॥' इहलोके आशंसा जीवितव्योत्सवादिकाङ्क्षा, परलोके आशंसा स्वर्गमोक्षादिवांछा, जीविते आशंसा जीवितेच्छा, मरणे आशंसा मरणेच्छा, प्रयोगो निदानादिबन्धेन राज्यदेवत्वादिकाङ्क्षा । अयं पञ्चविधोऽतिचारः मम मरणान्ते माभूत् ॥ ३३ ॥ ॥ अथ योगत्रयसमस्तातिचारप्रतिक्रमणमाह । 'काएण काइयस्स पडिक्कमे वाइयस्स वायाए । मणसा माणसियस्स सव्वस्स वयाइयारस्स ॥ ३४ ॥' कायिकस्य कायेन कृतस्य वधबन्धादिरूपस्य व्रतातिचारस्य कायेन तपःकर्मादिकरणेन प्रतिक्रमामि, वाचिकस्य असत्यादिवचनोपार्जितस्य व्रतातिचारस्य वाचा मिथ्यादुःकृतं तन्निन्दापुरस्कृतया प्रतिक्रमामि, मानसिकस्य दुश्चिन्तार्जितस्य व्रतातिचारस्य सर्वस्य मनसा शुभध्यानयुतेन प्रतिक्रमामि ॥ ३४ ॥ ॥ अथ सर्वानतिचारानाह । 'वंदणवयसिक्खागारवेसु सन्नाकसायदंडेसु । गुत्तीसु य समईसु य जो अइयारो अ तं निंदे ॥ ३५ ॥' वन्दनव्रतशिक्षागौरवेषु संज्ञाकषायदण्डेषु गुप्तिषु च समितिषु च योऽतिचारस्तं निन्दामि । वन्दनचैत्यवन्दने अनादराद्यतिचारः, गुरुवन्दने अनादृतादिद्वात्रिंशद्भेदः व्रतेषु द्वादशस्वपि पञ्चपञ्चातिचारपञ्चदशकर्मादानरूपः, शिक्षायां श्रुतादानादिरूपायां अविनयादिरूपः, गौरवेषु ऋद्धिरसातरूपेषु तत्तल्लोभरूपः, संज्ञासु आहारभयमैथुनपरिग्रहरूपासु तत्तदाधिक्यरूपः, कषायेषु क्रोधमानमायालोभेषु तत्तदाधिक्यरूपः, दण्डेषु मनोवाक्कायेषु तत्त-

हुःप्रणिधानरूपः, गुप्तिषु मनोवाक्कायरूपासु तद्करणरूपः, समितिषु ईर्याभाषैषणादाननिक्षेपोत्सर्गरूपासु तत्प्रमादरूपः, एवं पूर्वोक्तेषु योऽतिचारस्तं निन्दामि ॥ ३५ ॥ ॥ अथ सम्यग्दृष्टेरल्पं कर्मबन्धमाह । 'सम्मद्दिट्ठी जीवो जइवि हु पावं समायरइ किंचि । अप्पोसि होइ बंधो जेण न निद्धंधसं कुणई ॥ ३६ ॥' सम्यग्दृष्टिर्जीवः यद्यपि किंचित्पापं कर्म बलात्कारेण समाचरेत् तस्याल्पो बन्धो भवति येन स निद्धंधसं निःशङ्कं न करोति शङ्कमानस्य कर्मादिबलात्कारेण पापं कुर्वतो न दृढः कर्मबन्धः ॥ ३६ ॥ तस्याप्यल्पकर्मबन्धस्य विनाशमाह । 'तं पि हु सपडिक्कमणं सप्परियावं सउत्तरगुणं च । खिप्पं उवसामेई वाहिव्व सुसिक्खिओ विज्जो ॥ ३७ ॥' सम्यग्दृष्टिर्जीवः तमपि कर्मबन्धं सप्रतिक्रमणं सपरितापं सचित्तात्मनिन्दं सोत्तरगुणं सपुण्यप्रतिबन्धं क्षिप्रमुपशमयति । यथा सुशिक्षितो वैद्यो व्याधिं क्षिप्रमुपशमयति ॥ ३८ ॥ ॥ अथ कर्मोपशमं दृष्टान्तद्वारेण गाथाद्वयेनाह । 'जहा विसं कुट्ठगयं मंतमूलविसारिया । विज्जा हणंति मंतेहिं तो तं हवइ निव्विसं ॥ एवं अट्ठविहं कम्मं रागदोससमज्जियं । आलोयंतो य निंदंतो खिप्पं हणइ सुसावओ ॥ ३९ ॥' ॥ यथा मूलमन्त्रविशारदा वैद्याः कोष्ठगतं देहमध्यगतं विषं मन्त्रैर्घ्नन्ति ततस्तत्कोष्ठं निर्विषं भवति एवं सुश्रावकः आलोचयन् निन्दन् रागद्वेषसमर्जित अष्टविधं कर्म क्षिप्रं हन्ति ॥ ३९ ॥ ॥ अथ विशुद्धिमाह । 'कयपावोवि मणुस्सो आलोइय निंदिओ गुरुसगासे । होइ अइरेगलहुओ ओहरियभरुव्व भारवहो ॥ ४० ॥' कृतपापोपि मनुष्यः गुरुसकाशे आलोच्य निन्दित्वा अतिरेकलघुर्विगतपापभारो भवति ।

यथा भारवाहः अपहृतभरः सन् अतिरेकलघुर्भवति इति शेषं० ॥ ४० ॥ ॥ अथावश्यकफलमाह । 'आवस्सएण एएण सावओ जइवि बहुरओ होइ । दुक्खाणमंतकिरियं काही अचिरेण कालेण ॥ ४१ ॥' श्रावको यद्यपि बहुरजा बहुपापमलो भवति तथापि एतेनावश्यकेन षड्विधेन अचिरेण कालेन दुःखानामन्तक्रियाकर्ता ॥ ४१ ॥ ॥ विस्मृतातिचारप्रतिक्रमणमाह । 'आलोयणा बहुविहा नय संभरिया पडिक्कमणकाले । मूलगुणउत्तरगुणे तं निंदे तं च गरिहामि ॥ ४२ ॥' मूलगुणे पञ्चाणुव्रतरूपे उत्तरगुणे गुणव्रतशिक्षाव्रतरूपे बहुविधा आलोचना प्रतिक्रमणकाले न संस्मृता तां निन्दामि तां च गर्हे ॥ ४२ ॥ ॥ अथोर्ध्वीभूय धर्मनिश्चयकथनं ॥ 'तस्स धम्मस्स केवलिपन्नत्तस्स अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए य । तिविहेण पडिक्कंतो वंदामि जिणे चउवीसं ॥ ४३ ॥' तस्य धर्मस्य केवलिप्रज्ञप्तस्य अभ्युद्यतोस्मि आराधनायां विरतोस्मि विराधनायां त्रिविधेन प्रतिक्रान्तश्चतुर्विंशतिजिनान्वन्दे ॥ ४३ ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनं साधुवन्दनं । 'जावंति चेइआइं० जावंति के०' इति गाथाद्वयव्याख्यानं पूर्ववत् ॥४४॥४५॥ ॥ अथ कर्मक्षयहेतुं मनोरथमाह । 'चिरसंचियपावपणासणीए भवसयसहस्समहणीए । चउवीसजिणविणिग्गय कहाए वोलंतु मे दियहा ॥४६॥' चिरसंचितपापप्रणाशिन्या भवशतसहस्रमाथिन्या संसारतारिण्येत्यर्थः । चतुर्विंशतिजिनविनिर्गतकथया मम दिवसा व्यपलीयन्तां अतिक्रमन्तु ॥ ४६ ॥ ॥ अथ प्रतिक्रमणानन्तरं स्वस्येहामुत्र च मङ्गलयाचनमाह । 'मम मंगलमरिहंता सिद्धा साहू सुयं च धम्मो य । सम्मद्दिट्ठी देवा दिंतु समाहिं च बोहिं च ॥ ४७ ॥' अ-

रिहन्तः सिद्धाः साधवः श्रुत च धर्मश्च सम्यग्दृष्टयो देवाः मम मङ्गल समाधिं बोधिं च ददतु ॥ ४७ ॥ ॥ प्रतिक्रमणकारणमाह । 'पडिसिद्धाणं करणे किच्चाणं अकरणे पडिक्कमणं । अस्सद्दहणे य तहा विवरीयपरूवणाए य ॥ ४८ ॥ प्रतिषिद्धानां हिंसादीना करणे कृत्यानां यतनावश्यकानां अकरणे प्रतिक्रमणं । अत्र किल प्रायश्चित्तविधौ यत्प्रतिक्रमणशोधनीयं पापं तत्र प्रतिक्रमणमित्यर्थः ॥ ४८ ॥ ॥ अथ क्षामणमाह । 'खामेमि सव्व० एवमहमालो०' इत्यादिगाथाद्वय यतिप्रतिक्रमणसूत्रवद्व्याख्येयम् ॥ इति श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रछायार्थः ॥ अत्र सर्वत्र यतिश्राद्धप्रतिक्रमणछायार्थ उक्तः । चालनादिव्याख्या न कृता ग्रन्थविस्तरभयात् । इत्यावश्यके प्रतिक्रमणम् ॥

अथ कायोत्सर्गः । कायस्य निश्चेष्टत्वादिना उत्सर्जनं कायोत्सर्गः । तस्येयं व्याख्या । तत्र पूर्वं पापकर्मनिर्घातनार्थं पापविशुद्ध्यर्थं वा विघ्नोपशमार्थं वा कस्यचिदपि देवादेराराधनार्थं वा कायोत्सर्गकरणं । तत्र करेमि काउस्सग्ग अथवा ठामि काउस्सग्गं अन्नत्थ उससिएणं नीससिएणं खासिएणं छीएणं जंभाइएणं उड्डुएणं वायनिसग्गेणं भमलिए पित्तमुच्छाए सुहुमेहिं अगसंचालेहिं सुहुमेहिं खेलसंचालेहि सुहुमेहिं दिट्ठिसंचालेहिं एवमाइएहिं आगारेहिं अभग्गो अविराहिओ हुज्ज मे काउसग्गो जाव अरिहंताणं भगवंताणं नमुक्कारेण न पारेमि तावकायं ठाणेणं मोणेणं झाणेणं अप्पाणं वोसिरामि । व्याख्या । करोमि कायोत्सर्गं तिष्ठामि वा अन्यत्र अनन्तरोक्तचेष्टासमागमे अभग्नत्वे सतीत्यर्थः । अन्यत्रशब्दः सर्वत्र योज्यः । उच्छ्वसि-

तात् श्वासोत्सर्गात् कासितात् कासोदयात् क्षुतात् जृम्भितात्प्रसिद्धात् उद्गारात्प्रसिद्धाद्वातनिसर्गात् अधो-
वातनिर्गमात् भ्रमेः प्रसिद्धायाः पित्तमूर्च्छाया ईषत्पित्तमूर्च्छायाः क्षुतादीनां मूर्च्छादीनामुदये मुखवस्त्रिकया
मुखपिधाने पाते सत्युपवेशो वा अभग्नः कायोत्सर्गः। अन्यथा तु उद्घाटितमुखस्य कासजृम्भादिकरणे मूर्च्छा-
दौ पतने संयमात्मविराधना स्यात्। तथा सूक्ष्मेभ्योऽङ्गसंचयेभ्यः रोमोत्कम्पादिरूपेभ्यः सूक्ष्मेभ्यः खेलसंचा-
लेभ्योऽन्तःश्लेष्मादिचलनरूपेभ्यः सूक्ष्मेभ्यो दृष्टिसंचालेभ्यः निमेषादिभ्यः। मतान्तरेत्वङ्गसंचालादीनि तृती-
याबहुवचनान्तानि तत्रापादानेन करणेन वा न दोषः। एवमादिभिराकारैः अभग्नः अखण्डितः अविराधितः
अनपराद्धः भूयान्मे कायोत्सर्गः। कियन्तं कालमित्याह। यावत् अर्हतां भगवतां नमस्कारेण नमोअरिहं-
ताणं इति वचनेन पारयामि तावत्कालं कायं देहं स्थानेन ऊर्ध्वस्थानादिना मौनेन अभाषणेन ध्यानेन
प्रस्तुतशुभध्यानेन आत्मनेन कायं व्युत्सृजामि अनपेक्षं करोमीत्यर्थः॥ ॥अथ भङ्गकरान्तराणि कायो-
त्सर्गस्योच्यंते। 'अगणी १ उच्छंदिज्जाय २ बोही ३ खोहाओ ४ दीह ५ डक्को वा ६। आगारेहिं अभग्गो
उस्सग्गो एवमाईहिं॥ १॥' अग्निर्वसतौ तत्समीपे वा यद्युपद्रवः १ अवच्छेदः स्थापनाचार्यधार्मिकयोरन्त-
राले यदि कश्चित्पञ्चेन्द्रियः प्रयाति २। बोधिश्चौराद्युपद्रवः ३ क्षोभो मलश्लेष्मवातादेः ४ दीर्घ इति सर्प-
सिंहादिसंकटः ५ दष्टः कस्मिंश्चिदपि यतिश्रावकादौ यदि सर्पादिवृश्चिकादिदंशो भवति एवमादिभिराकारैः
उत्सर्गः अभग्नो भवति आदिशब्दात् एतेषूक्तेषु विद्युन्मेघसंपाते स्वचक्रपरचक्रभये राजादिभये उपसर्गो-

द्ये च कायोत्सर्गं पारयतां न दोषः। कायोत्सर्गदोषा उच्यन्ते। 'घोडग १ लयाय २ खंभे ३ कुड्डे ४ मालेय ५ सबरि ६ वहु ७ निलये ८। लंबुत्तरे ९ थणउद्धी १० संजय ११ खलिए य १२ वायस्स १३ कविठे १४ ॥ १ ॥ सीसोकंपिय १५ मूई १६ अंगुलिभमुहा य १७ वारुणी १८ पेहा १९। नाहीकरयलकुप्पर उस्सारिय पारियंमि थुई ॥ २ ॥' घोटकवत् विषमपादः १ वाताहतलतावत् कम्पमानः २ स्तम्भे ३ कुड्ये अवष्टब्धः ४ माले न्यस्तशिराः ५ शबरीवत् गुह्याग्रे कृतकरः ६ वधूवन्नम्राननः ७ निगडयद्धवत् संकोचितविस्तारितपदः ८ नाभेरुपरि जान्वोरधश्च प्रसारितवस्त्रो लम्बोत्तरीयः ९ स्तनबद्धः दंशादिरक्षणार्थं हृदयन्यस्तवस्त्रः १० शकटोद्धिवत् (संयतौ) पादद्वयाङ्गुष्ठौ पार्ष्णी वा मीलयन्, संयतीवत् प्रावृतदेहः ११ खलीनवत् रजोहरणमग्रतः कृत्वा धारयन् १२ वायसवच्चक्षुषी भ्रमयन् १३ कपित्थवत्परिधानं पिण्डयन् १४ यक्षाविष्ट इव शिरः कम्पयन् १५ मूकवत् हूहूकरणं १६ अङ्गुलीभ्रुवौ नमस्कारादिगणनार्थं चालयन् १७ वारुणीवत् बुम्बुवायमानः १८ अनुपेक्षमाणो वानर इव ओष्ठपुटौ चालयन् १९ कायोत्सर्गं करोतीत्येकोनविंशतिः कायोत्सर्गदोषाः तथा सर्वमप्यनुष्ठानं साधूचितमिति विशेष उच्यते। नाहित्ति नाभेरधश्चत्वार्यङ्गुलानि चोलपट्टः।

---

१ षट्पदिकाभयेन कपित्थवद्वृत्ताकारतया सवृत्य जङ्घादिमध्ये कृत्वा तिष्ठत्युत्सर्गे इति कपित्थदोषः। २ एवमेव मुष्टिं वध्वा(?)इत्यनेनाविष्टस्य च शीर्षं कम्पयतः कायोत्सर्गकरणं शीर्षोत्कम्पितदोषः। ३ तथा छिद्यमानेषु केनचि(?)हस्त्यादिना कायोत्सर्गव्यवस्थितप्रत्यासन्नप्रदेशवर्तिषु हरितादिषु तन्निवारणार्थं मूक इव हु हु इत्युक्त शब्दं कुर्वन् तिष्ठति उत्सर्गे इति मूकदोषः।

करयलत्ति दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां मुखवस्त्रिकारजोहरणः । कुप्परत्ति कूर्पराभ्यां चोलपट्टश्च धारणीयः । उस्सारिय पारियंमि थुइत्ति उत्सारिते पूरिते कायोत्सर्गे नमस्कारेण पारिते जिनस्तुतिर्भणनीया पाठान्तरं च । गाथोत्तरार्धं एगूणवीसदोसा काउस्सग्गे विवज्जिज्जा सर्वत्र कायोत्सर्गे चतुर्विंशतिस्तवचिन्तने चन्दे सुनिम्मलयरापर्यन्तं चिन्तनं । नमस्कारचिन्तने नवपदपरिपूर्णचिन्तनं सर्वत्र कायोत्सर्गपारणे नमो अरिहंताणं इति पदं ततः स्तुतिपाठादि यथायोग्यं । इत्यावश्यके कायोत्सर्गः ॥

अथ प्रत्याख्यानम् । तच्च द्विधा । मूलगुणप्रत्याख्यानं उत्तरगुणप्रत्याख्यानं च । मूलगुणप्रत्याख्यानं द्विधा । देशसर्वभेदात्सर्वमूलगुणप्रत्याख्यानं साधूनां पञ्चमहाव्रतानि देशमूलगुणप्रत्याख्यानं श्राद्धानां पञ्चाणुव्रतानि । उत्तरगुणप्रत्याख्यानमपि द्विधा । देशसर्वभेदात् । साधूनां सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनेकधा । यथा । 'पिंडस्स जा विसोही समिईओ भावणा तओ दुविहा । पडिमा अभिग्गहाचि य उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥ १ ॥' श्राद्धानां देशोत्तरगुणप्रत्याख्यानं त्रीणि गुणव्रतानि चत्वारि शिक्षाव्रतानि । उभयोरपि सर्वोत्तरगुणप्रत्याख्यानमनागतादिभेदाद्दशविधं । यथा । 'अणागय १ मइक्कंतं २ कोडीसहियं ३ नियंटियं चेव ४ । सागार ५ मणागारं ६ परिमाणकडं ७ निरवसेसं ८ ॥ १ ॥ संकिय ९ मविअद्धाए १० पचक्खाणं तु दसविधं होइ । सयमेव अणुपालणीयं दाणुवएसे जहसमाही ॥ २ ॥' व्याख्या । तत्र पर्युपणादौ ग्लानत्ववैयावृत्त्यकरणव्यग्रत्वेन पूर्वमपि यदष्टमाद्यालोचनतपः क्रियते तदनागतं १, पर्युषणचतुर्मासकादिषु अशक्तौ वैयावृत्त्ये

अतिक्रान्ते पर्वणि यदालोचनादितपः क्रियते तदतिक्रान्तं २, एकस्य तपसः समाप्तौ द्वितीयतपस आरम्भे तद्दिन एव प्रत्याख्यानेन कोटिद्वयमीलनं कोटिसहितं ३, मासे मासे इयन्ति दिनानि अष्टमादिविधेयमेव ग्लानत्वेपि सति तन्नियन्त्रितं ४, एतच्च प्रथमसंघननेन सह व्यवच्छिन्नं सहसाकारैर्महत्तरादेर्वचस इति साकारं ५, आकारैर्वर्जितमनाकारं ६, यत्र दत्तिकवलसंख्यादि तत्परिमाणकृतं ७, सर्वचतुर्विधाहारकृतपरित्यागान्निरवशेषं ८, अङ्गुष्ठमुष्टिग्रन्थादिचिह्नोपलक्षितं संकेतनं ९, अद्धा कालस्तदुपलक्षितं अद्धाप्रत्याख्यानं १०,॥ एतद्गाथा यथा । 'नवकार १ पोरिसीए २ पुरिमढ्ढ ३ इक्कासणे ४ गट्ठाणेअ ५ । आयंबिल ६ अभत्तट्ठे ७ चरमेय ८ अभिग्गहे ९ विगइ १० ॥ १ ॥ नमस्कारसहितं दिनोदये घटीद्वयपर्यन्तं १, पौरुषी पुरुषप्रमाणच्छायया प्रहरमात्रादिनोदये २, पूर्वार्धमध्याह्नपर्यन्त ३ एकासनं एकेनासनेन एकवेलं भोजनं ४, एकस्थानं आकुञ्चितप्रसारितादिवर्जितमेकासनं ५, आचाम्लं एकवेलमेकान्नजलभोजन ६, अभक्तार्थं उपवासः त्रिविधाहाररहितो वा ७, चरम द्विवसचरम भवचरमपर्यन्तं प्रत्याख्यानं ८, अभिग्रहो ग्रन्थिमुष्टिपर्यन्तं प्रत्याख्यानं ९, विकृतिः विकृतीनां सर्वथा त्यागः संख्या वा १० ॥ अथैषामागारसंख्या । 'दो चेव नमुक्कारे आगारा छच्च पोरसीए उ । सत्तेव य पुरिमड्ढे एगासणम्मि अट्ठेव ॥ १ ॥ सत्तेगट्ठाणस्स उ अट्ठेव य अंबिलम्मि आगारा । पंचेव य अभत्तट्ठे छप्पाणे चरमचत्तारि ॥ २ ॥ पंच चउरो अभिग्गहो निव्वीए अट्ठनवय आगारा । अप्पावरणे पचउ हवंति सेसेसु चत्तारि ॥ ३ ॥' नमस्कारसहिते द्वावेवाकारौ यथा । 'उग्गए सूरे नवकार-

सहियं पच्चक्खाहि चउव्विहंपि आहारं असणं पाणं खाइमं साइमं अन्नत्थणाभोगेणं सहस्सागारेणं। पौरुष्यां यथा। षडाकाराः पोरसियं पच्चक्खाहि उग्गए सूरे चउव्विहंपि आहारं असणं पाणं खाइमं साइमं अन्नत्थणाभोगेणं सहसागारेणं पच्छन्नकालेणं दिसामोहेणं साहुवयणेणं सव्वसमाहिवत्तियागारेणं। ससाकाराः पूर्वार्धे यथा। सूरेउग्गए पुरिमड्ढं पच्च० चउ० अस० ४ अन्न० सहसा० पच्छ० दिसा० साहु० महत्तरागारेणं सव्व०। एकासने अष्टैव यथा। एकासणं पच्च० दुविहं तिविहं चउव्विहंपि वा आहारं अस० ४ अन्न० सह० सागारियागारेणं आउंटणपसारणेणं गुरुअब्भुट्ठाणेणं पारिट्ठावणियागारेणं मह० सव्व०। ससैकस्थानके यथा। एकलट्ठाणं एकासणं पच्चक्खामि चउ० असणं ४ अन्न० सहसागारेणं सा० गुरु० परि० मह० सव्व०। अष्टैवाचाम्ले आकारा यथा। आयंबिलं पच्चक्खामि अन्न० सह० लेवालेवेणं गिहत्थसंसट्ठेणं उक्खित्तविवेगेणं पारि० मह० सव्व०। अभक्तार्थे पञ्चैवाकारा यथा। सूरे उग्गे अब्भतट्ठं पच्चक्खामि तिविहं चउव्विहं० अ। क्खा। सा। अ। पा। क्खा। सा। अन्न० सह। पारि० मह० सव्व०। पानप्रत्याख्याने षडाकारा यथा। पाणस्स लेवेण वा १ अलेवेण वा २ अच्छेण वा ३ बहुलेण वा ४ससित्थेण वा ५ असित्थेण वा ६ वोसिरामि। चरमे द्विधाभूते। दिवसचरिमे भवचरिमे वा। चत्वारः आगारा यथा। दिवसचरिमं भवचरिमं वा पच्च० तिविहं० चउ० अ। पा। खा। अस० ४ अन्न० सह० मह० सव्व०। अभिग्रहे ग्रन्थिमुष्टिग्रहोच्छ्वासअङ्गुष्ठप्रभृत्यभिग्रहप्रत्याख्याने पञ्चचत्वारश्च आकारा यथा। गंठिसहियं पच्च० चउ० अन्न० सह० मह० सव्व०।

अथवा अन्न० सह० पारि० मह० सव० । निर्विकृतिके अष्ट नव चाकारा यथा । निविगइयं । पच्च० अन्न० सह० लेवालेवेणं गिह० उक्खि० पडुचमक्खिएणं पारि० मह० सव० । अमीएव पडुचमक्खिएणं वर्जिता अष्टौ । अप्रावरणे पञ्चाकारा यथा । यतयः एकान्तमवलोक्य मूलधर्मत्वादप्रावरणा भवन्ति । तत्राकारा यथा । अप्पावरणं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० सागा० मह० सव० । शेषेष्वभिग्रहप्रत्याख्यानेषु साधुवन्दनाचैत्यवन्दनाद्यभिग्रहयुक्तेषु चत्वार आगारा यथा । अन्न० सह० मह० सव० । 'यद्यदेव परित्यक्तं प्रत्याख्याने पुरस्कृते । तस्यैवाचरणाद्भङ्गः सोऽशुद्धः स्यात्स्वयं कृतः ॥ १ ॥' उग्गए सूरे नवकारसहियं पच्चक्खाहि अथ व्याख्या । उद्गते सूर्ये सूर्योदये नमस्कारसहितं मुहूर्तमात्रेपि गते नमस्कारपाठेन पारणीयमिति नमस्कारसहितं । गुरुः कथयति । पच्चक्खाहि । अथवा बहूनां संगमे गुरुः कथयति । पच्चक्खाइ प्रत्याख्याहि प्रत्याख्यात वा । उक्तं वस्तुपरित्यजेत्यर्थः । शिष्यः कथयति । पच्चक्खामि प्रत्याख्यामि चउव्विहंपि आहारं चतुर्विधमप्याहारं असणं पाणं खाइमं साइमं अशनं पानं खादिमं स्वादिमं । असणं अशनं । यथा । 'असणं ओअण सत्तुग मुग्ग जगारा य खज्जगविही य । खीराइ सूरणाई मंडगपभिईइ विन्नेयं ॥ १ ॥' अश्यते भुज्यते बलक्षुधानाशार्थिभिरित्यशनं । तत्किमित्याह । ओअणं ओदनं भक्तं तच्च शालिकङ्गुचीनककोद्रवप्रभृतिमयं सत्तुग सक्तवः धानाचूर्णमयाः ते च यवमसूरकुलत्थव्रीहिचणकादिमयाः मुग्ग मुद्गाः तद्ग्रहणेन मुकुष्टमसूरतुवरीमाषकुलत्थप्रभृति द्विदलान्नं ज्ञेयं । जगारा-य जगारा तक्रमिश्रितान्नपक्का रब्बा । खज्जगविही य

खाद्यकविधिर्नानापक्वान्नानि। खीराइ क्षीरादि क्षीरदधितक्रघृतादि । सूरणाई सूरणादिसर्वाप्यार्द्रा कन्दजातिः। मंडगपभिईइ मण्डकप्रभृतिग्रहणात् पूपपोलिकाकृसराप्रभृति विन्नेयं विज्ञेयं । पाणं यथा । 'पाणं सोवीर जवोदगाइ चित्तं सुराइयं चेव। आउक्काओ सव्वो कक्कडिगजलाइयं च तहा ॥ १ ॥' पीयते तृष्णार्तैर्दाहार्तैर्वा इति पानं। तत्किमित्याह। सोवीर सौवीरं काञ्जिकं जवोदगाइ यवोदकादि यवोदकतिलोदकतुषोदकप्रभृति। चित्तं चित्रं नानाप्रकारं। सुराइयं चेव सुरादिकं चैव। सुराग्रहणेन काष्टपिष्टपुष्पफलरसक्षौद्रनिष्पन्नं मद्यं यदपुष्टिकरमतृप्तिकरं। ततः सर्वपानं आउक्काओ सव्वो । सर्वोप्यप्कायः हिमकरकशुद्धोदकप्रभृतिः कक्कडिगजलाइयं च तहा कर्कटिकाजलादिकं तथा । कर्कटिकाजलग्रहणेन इक्षुरसवर्जितः पुष्टिकरणरहितः सर्वोपि पुष्पफलरसः। खाइमं खादिमं यथा । 'भत्तोसं दंताई खज्जूरं नालिकेर दक्खाई । कक्कडिअंबगफणसाइ बहुविहं खाइमं होइ ॥ १ ॥' भत्तोसं भक्तोषं येन भुक्तेन भक्तभोजनवत् तृप्तिर्भवति तद्भक्तोषं गुडक्षौद्रविकारादि। दंताई दन्त्यादि दन्तसरिप्रभृतिवृक्षनिर्यासाः सर्वेपि आराद्धाः शाकाश्च। खज्जूरं नालिकेरदक्खाइ खर्जूरनारिकेलद्राक्षाः प्रसिद्धाः आदिशब्दात् वातामप्रभृतयः । कक्कडिअंबफणसाइ कर्कट्यादि कर्कटीग्रहणेन विम्बीफलादिसुखादमबलकरं फलं। आमग्रहणेन नारिङ्गजम्बीरबीजपूरादिषड्रसफलं । पनसग्रहणेन कदलीफलबोदिकादिप्रभृति वृंहणं मधुररसफलं। बहुविहं खाइमं होइ इत्यादि। बहुविधं खादिमं भवति खाद्यते पुष्टिसुखस्वादार्थिभिरिति खादिमं । साइमं स्वादिमं यथा । 'दंतवणं तंबोलं चित्तं तुलसी

कुहेडगाईयं । महुत्तपिप्पलि सुंठाई अणेगहा साइमं होई ॥ १ ॥ दन्तवणं दन्तधावनं प्रसिद्धं । तंबोलं ताम्बूलं पञ्चसौगन्धिक । चित्तं चित्रं नानाप्रकारं । तुलसीकुहेडकादि तुलसीग्रहणेन सर्वाण्यपि सुरभिकषायद्रुमपत्राणि । कुहेटकग्रहणे भर्मंर्यापैकादि । मधु मधुयष्टी । पिप्पली पिंपली । सुंठाई शुण्ठ्यादि प्रसिद्धं । आदिशब्दात् त्रिफलात्रिकटुपूगलवङ्गैलाजातीफलप्रभृति सर्वमपि अपुष्टिकरं शुष्कं पुष्पपत्रफलादि । अणेगहा साइमं होइ अनेकधा स्वादिम भवति स्वाद्यते वक्त्रसौरभप्रमोदार्थिभिरिति स्वादिमं । अन्नत्थणाभोगेण सहसागारेणं । अत्र आकारग्रहणं नियमभङ्गेपि अदोषार्थं । अनाभोगात् अन्यत्र सहसाकारात् अन्यत्र प्रत्याख्यामीति शेषः । आभोगः स्वचित्तावधानेन कर्तव्यकरणं । अनाभोगो वैपरीत्येन विस्मृत्यान्यकार्यव्याक्षेपेण कार्यकरणं तस्मात् । सहसाकार इति सहसौत्सुक्येन कार्यकरणं, अथवा स्वयमेव कार्योत्पत्तिः यथा पवनाद्याहृतं किंचिन्मुखे निपतति इति सहकारस्तस्मात् । पोरसियं पचक्खाहि पौरुषी यावत्प्रत्याख्याहि प्रहर यावदित्यर्थः । प्रत्याख्यामि उद्गतेसूर्ये सूर्योदयादारभ्येत्यर्थः । चतुर्विधमप्याहारं असनं ४ पूर्ववत् अन्न० सह० पूर्ववत् । पच्छन्नकालेणं प्रच्छन्नकालात् अभ्ररजश्छन्नसूर्यसंयोगे प्रच्छन्नकालः तत्र दिनप्रमाणं न ज्ञायते तस्मात् । दिसामोहेणं दिङ्मोहात् पूर्वदक्षिणपश्चिमादिदिशामज्ञाने रविस्थितावज्ञातायां न कालपरिमाणज्ञानं । साहुवयणेणं साधुवचनात् यथा साधवः पादोनेपि प्रहरे अतिक्रान्ते 'भयवं बहुपडिपुन्ना पोरिसी साहवो उयत्ता होह' इति वचनात् । सव्वसमाहिवत्तियागारेणं सर्वसमाधिवर्तिताकारेण सर्वेषां साधुसाध्वीश्रा-

वकश्राविकाणां गणस्य च समाधिवर्तनताच्छील्यस्य भावः सर्वसमाधिवर्तिता स एवाकारस्तस्मात्। सर्वेषां समाधिकरणे व्रतभङ्गेपि न दोषः। सूरे उग्गए पुरिमड्ढं पच्च० सूर्ये उद्गते पूर्वार्धं दिनपूर्वप्रहरद्वयं प्रत्याख्यामि। चतुर्विधमप्याहारं अशनं ४ पूर्ववत् अन्न० सह० पच्छ० दिसा० पूर्ववत्। साहुवयणेणं साधुवचनादिति ज्ञाते अज्ञातेपि काले गीतार्थसाध्वादेशात्। महत्तरागारेणं महत्तराकारादिति गच्छमुख्यश्राद्धमुख्यपुरमुख्यविद्यागुणज्येष्ठनृपाद्यवग्रहात्। सव्व० पूर्ववत्। एकासणं पच्च० एकाशनं प्रत्याख्याहि। द्विविधं त्रिविधं चतुर्विधं वा आहारं अशनं १ खादिमं २ स्वादिमं ३ अशनं पानं खादिमं स्वादिमं ४ पूर्ववत् अन्न० सह० पूर्ववत्। सागारियागारेणं सागारिकास्सहवासिनः प्रातिवेश्मिकाः शय्यातरा वा तेषां प्रार्थनारूप आकारस्तस्मात्। आउंटणपसारणेणं आकुञ्चनप्रसारणात् आकुञ्चनं गात्राणां संकोचः प्रसारणं विस्तारणं समाहारद्वन्द्वस्तस्मात्। गुरुअब्भुट्ठाणेणं गुर्वभ्युत्थानात् गुरौ दृष्टे भुञ्जानस्याप्यासनत्यागात्। पारिट्ठावणियागारेणं पारिस्थापनिकाकारात्। अन्नादिपरित्यागः पारिष्ठापनिका तस्या आकारः अनुरोधस्तस्मात्। अन्नादिपारिष्ठापनिकायां प्राणिवधादिदोषाः तन्निवारणार्थं भुञ्जानस्यापि न प्रत्याख्यानभङ्गः। मह० सव्व० पूर्ववत्। एकलट्ठाणं पच्च० एकस्थानं एकाशनं प्रत्याख्याहि चतुर्विध० अशनं० पूर्ववत्। आकरव्याख्यानं पूर्वतत्। अन्न० सह० सागा० गुरु० पारि० मह० सव्व० पूर्ववत्। अत्र आकुञ्चनप्रसारणं न विधेयं। आयंविलं पच्च० आचाम्लं प्रत्याख्याहि अन्न० सह० पूर्ववत्। लेवालेवेणं लेपालेपात् लेपो दधिघृततैलादिनाभ्यङ्गः तेन सह आलेपः तल्लग्नस्थापितवस्तुनः स्निग्धी-

भावः आलेपस्तस्मान्न दोष इति। गिहत्थसंसट्ठेणं गृहस्थसंसृष्टात् गृहस्थेन संसृष्टात् अभ्यक्तात् विकृतिगतकृताद्वा ग्रहणे साधूनां न दोषः। एतदाकारपठनं श्राद्धानां प्रत्याख्याने अखण्डितसूत्रपाठार्थं। उक्खित्तविवेगेणं उत्क्षिप्तविवेकात् कस्मिंश्चिदपि विकृतिवर्जिते वस्तुनि विकृतिं वस्तु संस्थाप्य तदपनयने उत्क्षिप्तविवेकः। यदुक्तं। 'नवणीओगाहिमए अद्दव महिपिसियघयगुडे चेव। नव आगारा एसिं अट्ठेव य सेसदव्वाणं॥ १॥' नवनीतं उत्कथितं पक्वान्नं द्रवमप्यद्रवं पिण्डरूपं तथा दधि पिशितं मांसं घृतं गुडश्च एते सर्वेऽप्यद्रवा यदि भवन्ति वस्तुन उपरि तदा तानपनीय निर्विकृतिवस्तुग्रहणे न दोषः। अमी च सद्रवाश्चेद्भवन्ति तदापनयने तल्लेशस्थितौ विकृतिदोषः। तेषां निर्विकृतिकप्रत्याख्याने नवाकाराः शेषाणां द्रव्याणामसंसक्तानामष्टैवाकाराः उत्क्षिप्तविवेकवर्जनात्। परमखण्डितसूत्रतया पठनीयमेव। तस्मात् पारि० मह० सव्व० पूर्ववत्॥ सूरे उग्गए अब्भत्तट्ठं पच्च० सूर्ये उद्गते अभक्तार्थं उपवासं प्रत्याख्यामि त्रिविधं चतुर्विधं वा आहारं अशनं १ खादिमं २ स्वादिमं ३ अशनं पानं ४ पूर्ववत् अन्न० सह० पारि० मह० सव्व० पूर्ववत्॥ पाणस्स इत्यादि। लेवालेवेण वा अलेवालेवेण वा अच्छेण वा बहुलेण वा ससित्थेण वा असित्थेण वा लेपालेपात् अन्नादिलेपसहितात् अलेपालेपात् निर्लेपात् अच्छात् निर्मलात् बहुलात् कलुपात् ससित्थात् सान्नकणात् असित्थाम् निरन्नकणात्। एतत्प्रत्याख्यानं केवलं साध्वर्थमेव नानाविधस्वभावप्राशुकजलपानात् गच्छान्तरेषु श्राद्धेष्वपि निर्दिश्यते। दिवसचरिमं भवचरिमं पच्च० दिवसचरिमं प्रत्याख्याहि दिवसो-

द्यान्तमित्यर्थः । भवचरिमं आयुःपूर्णतापर्यन्तं प्रत्याख्याहि । त्रिविधं चतुर्विधं वा आहारं अशनं खादिमं खादिमं ३ अशनं ४ अन्न० सह० मह० सव्व० पूर्ववत् । गंठिसहितं मुष्टिसहितं अङ्गुष्ठसहितं इत्यादि प्रत्याख्याहि चतुर्विं० अशनं पानं ४ अन्न० सह० पारि० मह० सव्व० पूर्ववत् ॥ निव्विगइयं विगईयो सेसिआओ वा पच्च० निर्विकृतिकं गृहीतशेषा वा विकृतीः प्रत्याख्याहि अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पूर्ववत् । पडुच्चमक्खिएणं प्रत्युतपुरस्कारेण म्रक्षितात् घृततैलादिनाभ्यक्तात् परि० मह० सव्वं० पूर्ववत् । यत्रोक्तं अष्ट नव च आकारा अत्र च नवणीओगाहिमए इति वचनात् अद्रवविकृतिस्पर्शात् उक्खित्तविवेगेणं कथनं द्रवविकृतिस्पर्शात् न इत्यष्ट नव चाकाराः । अत्र विकृतय इति मनोवाक्कायानां कामाद्याश्लेषकारकत्वात् विकारिसद्भावात् विकृतय उच्यन्ते । ताश्च सूत्रोक्ताश्च दशधा । यथा । 'दुद्धं १ दहि २ घय ३ तिल्लं ४ गुडं ५ तहोगाहिमं ६ छ भक्खाओ । महु ७ मज्ज ८ मंस ९ मक्खण १० चत्तारि अभक्खविगईओ ॥ १ ॥' दुग्धं गोमहिषीछागीमेष्युष्ट्रिकाभवं दधि नवनीतं घृतं तासामेव । उष्ट्रीणां दध्याद्यभावात् । तैलं तिलातसीलट्वासर्षपोद्भवं चतुर्धा । गुडः पिण्डद्रवभेदो द्विधा । उत्कथितं अवगाहितं वा घृततैलाभ्यां केवलाभ्यां पक्वं । पक्वान्नं षट् भक्ष्या विकृतयः । चतस्रोऽभक्ष्याः मधुमद्यमांसनवनीतरूपाः । अथ कटाहिकायां घृततैलादिपूर्णायां चलाचलं खाद्यकादि पच्यते तेनैव स्नेहेन द्वितीयं तृतीयं च तद्विकृतिः । ततः परं पक्वं योगवाहिनां निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेपि आगाढकारणे कल्पते । एवं शेषाण्यपि विकृतिगतानि निर्विकृतिकप्रत्या-

ख्याने कल्पन्ते । तानि कथ्यन्ते यथा । 'अह पेआ १ दुद्धट्ठी २ दुद्धवलेही य ३ दुद्धसाडी य ४ । पंच य विगयगयाइ दुद्धम्मि य खीरिसहियाइ ५ ॥ १ ॥' क्षीरेयीपेये प्रसिद्धे । त्रयं च व्याख्यायते । 'अंबिललेयम्मि दुद्धे दुद्धट्टी दक्खमीसदुद्धमि । पइसाडी तह तंदुल चुन्नय सिद्धम्मि अवलेही ॥ १ ॥ इति दुग्धविकृतिगतानि ॥ अथ दधिविकृतिगतानि यथा । 'दहिए विगयगयाइं घोलवडा १ घोल २ सिहिरिणि ३ करबो ४ । लवणकणदहियमहियं ५ संगरिगायम्मि अप्पडिए ॥ १ ॥' घृतविकृतिगतानि यथा । 'पक्कघिअं १ घयकिट्टी २ पक्कोसहिउवरितरियसप्पिं च ३ । निज्झंजण ४ वीसंदण ५ गाईघिअ विगइ विगइगया ॥ १ ॥' तैलविकृतिगतानि यथा । 'तिल्लमली १ तिलकुट्टी २ दढतिल्लं ३ तहो सलुचरियं ४ । लक्खाइदवपक्कं तिल्लंतिल्लंमि पचेव[1] ॥ १ ॥ गुडविकृतिगतानि यथा । अद्धकडिइक्खुरसो १ गुलवाणीयं व २ सक्करा ३ खंडं ४ । पायगुलं ५ गुलविगई ६ विगयगया हुंति पंचेव ॥ १ ॥' अथ अवगाहितविकृतिगतानि यथा । 'एगं एगं तुवरि १ तिल्लेवरि बीयगं च जं पक्कं । तुप्पेणं तेणं चिय २ तइयं गुलहाणिआ पभिई ३ ॥ १ ॥ चउत्थं जलेण सिद्धा लप्पसिआ ४ पंचमं तु पूयलिया । चुपडियताविथाए परिपक्का ५ तीसमिलिएसु ॥ २ ॥' एवं षट्सु भक्ष्यविकृतिषु त्रिंशत् विकृतिगतानि निर्विकृतिकेषु भक्ष्याणि । अभक्ष्यविकृतयस्तु मधु पौतिकमाक्षिकभ्रामरभेदात्रिविधं । मद्यं काष्ठपिष्टभेदात् द्विधा । मांसं जलचरस्थलचरखचरभेदात्रिधा । नवनीतं चतुर्धा पूर्वमे-

---

1 तिल्लमि पचेव विगइगया ।

वोक्तं। गृहस्थसंसृष्टादिति गृहस्थेन स्वनिमित्तं दुग्धादिना ओदनं संसृष्टं तदुपरि ओदने अधःकृते चत्वा-र्यङ्गुलानि गम्भीरक्षीरं निर्विकृतिकं। एवमन्यान्यपि वस्तूनि यथा। 'क्षीरदहीविडयाणं चत्तारिअ अंगुलानि संसिट्ठं। फाणियतिल्लघयाणं अंगुलमेगं तु संसिट्ठं ॥ १ ॥ महुपुग्गलरसयाणं अद्धंगुलयं तु होइ संसट्ठं। गुलपुग्गलनवणीए अद्दामलगं तु संसट्ठं ॥ २ ॥' इति विकृतौ विकृतिप्रत्याख्याने गृहस्थसंसृष्टविशेषव्याख्या ॥ अप्पावरणं पच्चक्खामि। अप्रावरणं प्रत्याख्यामि चतुर्विं० अशनं ४ अन्न० सह० सागा० मह० सव्व० पूर्ववत्। शेषेषु भोगपरिभोगदेशावकाशिकादिषु चत्वार आकारा यथा। देशावकाशिकं भोगपरिभोगं प्रत्याख्यामि अन्न० सह० मह० सव्व० पूर्ववत्। इति प्रत्याख्यानव्याख्या ॥

अथ प्रत्याख्यानशुद्धिः षड्विधा यथा। 'सा पुण सद्दहणा १ जाणणाय २ विणय ३ अणुभासणा चेव ४। अणुपालणावि सोही ५ भावविसोही ६ भवे छट्टा ॥ १ ॥' एतासां व्याख्या यथा। 'पच्चक्खाणं सव्वन्नदेसियं जहिंजहिं जयाकाले। तं जो सद्दहइ नरो तं जाणसु सद्दहणसुद्धं ॥ १ ॥ पच्चक्खाणं जाणइ कप्पे जं जम्मि होइ कायव्वं। मूलगुणउत्तरगुणे तं जाणसु जाणणासुद्धं ॥ २ ॥ किइकम्मस्स विसुद्धिं पउंजए जो अहीण मयरित्तं। मणवयणकायगुत्तो तं जाणसु विणयपरिसुद्धं ॥ ३ ॥ अणुभासइ गुरुवयणं अक्खरपयवंजणेहिं परिसुद्धं। पंजलिउडो अभिमुहो तं जाणसु भावणासुद्धं ॥ ४ ॥ कंतारे दुब्भिक्खे आयंके वा महासमुप्पन्ने। जं पालियं न भग्गं तं जाणसु पालणासुद्धं ॥५॥ रागेण व दोसेण व परिणामेण व य दूसियं

जं तु। तं खलु पच्चक्खाणं भावविसुद्धं मुणेयवं ॥ ६ ॥' अन्यथा षड्विधा शुद्धिर्यथा । 'फासियं १ पालियं चेव २ सोहियं ३ तीरियं ४ तहा। किट्टिय ५ माराहियं ६ चेव पडियरियंमी पएयवं ॥ १ ॥' एतेषां व्याख्या। 'उचिए काले विहिणा पत्तं जं फासियं तयं भणिय १। तह पालियं च अ सम्मं उवओगपडियरिअ २ ॥१॥ गुरुदत्तसेसभोयण सोहणधाएय सेवियं जेण ३। पुण्णेवि थेवकाला वत्थाणा तीरियं होइ ४ ॥ २ ॥ भोयणकालो अमुगं पच्चक्खाणं तु सरइ किट्टियय ५। आराहियं पयारेहि सम्ममएहि पडिअरिय ६ ॥ ३ ॥' प्रत्याख्यानफलं यथा । 'पच्चक्खाणस्स फलं इहपरलोगे अ होइ दुविह तु। इहलोइ धम्मिलाई दामंतगमाइ परलोए ॥ १ ॥ पचरक्खाणंमि कए आसवदाराइं हुंति पिहिआई । आसवपुरुछेएण य तहावुच्छेअयं होइ ॥ २ ॥ तन्हावुच्छेएणं अयलोवसमो भवे मणुस्साणं । अयलोवसमेण पुणो पच्चक्खाणं हवइ सुद्धं ॥ ३ ॥ तत्तो चरित्तधम्मो कम्मविवेगो य पुवकरणं च। तत्तो केवलनाणं तत्तो मुक्खं सयासुक्खो ॥ ४ ॥' अथ च देशविरतिसर्वविरतिप्रभृतिव्रतोच्चारः सर्वोपि प्रत्याख्यानं कथ्यते। तत्र सप्तचत्वारिंशदधिकं भङ्गशतं यथा। 'तिन्नि तिया तिन्नि दुया तिन्नि एकिक्का य हुंति जोगेसु । तिदुइक्कं तिदुइक्कं ' चेव करणाइं ॥ १ ॥ पढमे लब्भइ इक्को सेसेसु पएसु तियतियतियंति । दोनवतिय दोनवगातिगुणियसीयालभंगसयं ॥ २ ॥ सीयालं भंगसयं पच्चक्खाणंमि जस्स उवलद्धं। सो खलु पच्चक्खाणे कुसलो सेसा अकु-

1 अत्राक्षरपातो लब्धसर्वादर्शेष्वपि समान

प्रथमकोष्टकत्रये मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि नतु जानामि १ इति एको
सलरित ॥ ३ ॥' मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि १, मनसा वचसा
भङ्गः । द्वितीयकोष्टकत्रये भङ्गत्रयं यथा । मनसा वचसा कायेन न करोमि न कारयामि नानुजानामि ३, एवं ४ ॥ अथ
कायेन न करोमि नानुजानामि २, मनसा वचसा कायेन न कारयामि २, मनसा
तृतीयकोष्टके भङ्गत्रयं मनसा वचसा कायेन न करोमि १, मनसा वचसा कायेन न कारयामि २, मनसा
वचसा कायेन नानुजानामि ३, एवं ७ ॥ अथ चतुर्थकोष्टकत्रये भङ्गत्रयं यथा । म० व० नक० नका० नानु०
१, मन० व० का० नक० नानु० २, व० का० नक० नका० नानु० ३ एवं १० । अथ पञ्चमकोष्टत्रये भङ्गनवकं
यथा । म० व० करोमि० कारयामि १ । म० च० करोमि अनुजानामि २ । म० व० कारयामि अनु० ३ । म०
काये० करो० कार० ४ म० का० करो० अनु० ५ । म० का० कार० अनु० ६ । व० का० करो० कार० ७ ।
व० का० करो० अनु० ८ । व० का० कार० अनु० ९ एवं १९ ॥ अथ पष्ठकोष्टकत्रयस्य भङ्गा यथा । म०
नक० १ । म० का० नक० २ । व० का० नक० ३ । म० व० नका ४ । म० का० नका० ५ । व० का० नका०
६ । म० व० नानु० ७ । म० का० नानु० ८ व० का० नानु० ९ एवं २८ ॥ अथ सप्तमकोष्टकत्रयस्य भङ्गत्रयं
यथा । म० नक० नका० नानु० १ । व० नक० नका० नानु० २ । का० नक० नका० नअ० ३ एवं ॥ ३१ ॥
अष्टमकोष्टत्रयस्य भङ्गनवकं यथा । म० करो० कार० १ । म० करो० अनु० २ । म० कार० अनु० ३ । वच०
करो० कार० ४ । व० करो० अनु० ५ । व० कार० अनु० ६ । का० करो० कार० ७ । का० करो० अनु० ८ ।

का० कार० अनु० ९ एव ४० ॥ नवमकोष्टकत्रयस्य भङ्गा नव यथा । म० क० १ । म० कार० २ । म० अनु० ३ । व० करो० ४ । व० कार० ५ । व० अनु० ६ । का० करो० ७ । का० कार० ८ । क० अनु० ९ एवं सर्वमीलने भङ्गका० ४९ । एवं सर्वमीलने एकत्रित्रित्रिनवनवत्रिनवनवभङ्गोत्पादने एकोनपञ्चाशद्भङ्गाः । एते च नाकार्यं न करोमि न कारयिष्यामीति कालत्रयमाने त्रिगुणीकृते सप्तचत्वारिंशदधिकं शतं भङ्गानां भवति । इत्यावश्यके प्रत्याख्यानं संपूर्णं ॥ इत्युक्तं षड्विधमावश्यकं क्रमेण सामायिक १ चतुर्विंशतिस्तव २ वन्दन ३ प्रतिक्रमण ४ कायोत्सर्ग ५ प्रत्याख्यान ६ रूपं संक्षेपतः । अवश्यं क्रियते इत्यावश्यकं । तन्नित्यमेव करणीयं साधूनां श्रावकाणां च । तच्च न योजनां विना करणीयानुष्ठानमुपयाति तदर्थं योजना कथ्यते ।

३	३	३	२	२	२	१	१	१
३	२	१	३	२	१	३	२	१
१	३	३	३	९	९	३	९	९

प्रथम सामायिकस्य योजना यथा । सर्वविरतिसामायिकं प्रव्रज्याग्रहणविधेरवसितं । श्रुतसम्यक्त्वदेशविरतिसामायिकानि श्राद्धव्रताधिरोपाधिकारादवसितानि ॥

अधुना च आवश्यकसामायिकं यदवश्यं श्राद्धैरनुष्ठीयते । सर्वकर्मारम्भे पूर्वं परमेष्ठिमन्त्रपाठः किं पुनरावश्यके । अतः पूर्वं नमस्कारं पठेत् । 'मुहपत्ति नमुक्कार दंडग मिरियासणस्स पडिलेहा । सज्झायपच्चक्खाणे गुरुमुणिसङ्काइय पणामो ॥ १ ॥' पूर्वं श्राद्धः पुरोधृतासनो गुरुं नत्वा इच्छाकारेण संदिसह भगवन् सामाइयमुहपुत्तियं पडिलेहेमि इत्युक्त्वोपविश्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारं त्रिरेकवेलं

वा पठति । ततः कथयति गुरोरग्रे भगवन्, सामायिकदण्डक उचरावओ । ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा सामायिकदण्डकं पठति । श्राद्धोपि गुरुमनुपठति । ततः श्राद्धो विधिनैर्यापथिकीं प्रतिक्रामति । तत उपविश्य क्षमाश्रमणपूर्वकं भणति भगवन्, बइसणं संदिसावेमि । बइसणं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा काष्ठासनं पञ्चविंशतिप्रतिलेखनाभिः प्रतिलेखयेत् पादप्रोंछनं च । तथैव पुनः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति भगवन्, सज्झायं करेमि । ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रयं अथवा जयजीवजोणीगाथापञ्चकं पठति । ततः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति भगवन्, पसाउकरी पचक्खाणं करावउ । पूर्वाह्णे सामाइयचरियं पच्च० चउ ४ अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिराइ । अपराह्णे दिवसचरिमं पच्च० यथाशक्ति दु २ त्रि ३ चउ ४ अन्न ४ वोसिरइ तदनन्तरं आचार्योपाध्यायगुरुसर्वसाधुवन्दनं । गच्छान्तरेषु च 'इरिया मुहपत्ती मंतदंडगं आसणं च सज्झाओ । पचक्खाणं गुरुसाहुवंदणं होइ सामइयं ॥ १ ॥ पारणमुहपत्ति पारणारिहं दुगजुअं खमासमणं । पारणगाहा परमिट्ठिमंतपढणं च अवसाणे ॥ २॥' सामाइके पूर्णे द्विघटिकान्तरं इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामायिकपारणमुहपत्तिं पडिलेहेमि । इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति भगवन्, सामायिकपारउं । द्वितीयक्षमाश्रमणेन भणति भगवन्, सामायिकपारियउ । गुरुवाक्यं पुणोवि कायव्वो आयार नमुत्तव्वो । ततो मुखवस्त्रिकापिहितवदनः श्राद्धो भणति भून्यस्तशीर्षः । 'भयवं दंसणभद्दो सुदंसणो थूलभद्द वयरो य । सफलीकयगिहचाया साहू एवंविहा हुंति ॥ १ ॥ साहूणवंदणेणं नासइ पावं असंकिया भावा ।

फासूदाणे निज्जर अणुग्गहो नाणुमाईणं ॥ २ ॥ छउमत्थो मूढमणो कित्तियमित्तंपि संभरइ जीवो । जं च न सुभरामि अहं मिच्छा मे दुक्कडं तस्स ॥ ३ ॥ जं जं मणेण बद्धं जं जं वायाइ भासियं किंचि । जं जं काएण कयं मिच्छा मे दुक्कडं तस्स ॥ ४ ॥ सवे जीवा कम्मवसि महियलि जे य भमंति । ते मए सवे खमाविया मज्झवि तेय खमंति ॥ ५ ॥ खमिउ खमाविउ मइं खमिउ सवह जीवनिकाओ । सिद्धहदिन्नआलोयण नम्म-हवइरूलपाओ ॥ ६ ॥ सामाइयवयजुत्तो जाव मणो होइ नियमसंजुत्तो । छिंदइ असुहं कम्मं सामाइय ज-त्तिया वारा ॥ ७ ॥ सामायिकविधिलीधउं विधिपारियउ विधिमाहि जि काई अविधिआसातना की तस्स मित्था मि दुक्कडं ॥ ततः परमेष्ठिमन्त्रपाठः । इति सामायिकप्रकरणम् ॥

अथ सामायिकप्रसंगेन पौषधविधिरभिधीयते । यस्मिन्दिने श्राद्धो वा श्राद्धी वा पौषधं विवरिषति तदा प्रातर्वा संध्यायां वा साधुसमीपे साध्वीसमीपे वा गत्वा अङ्गप्रतिलेखनां कृत्वा प्रस्रवणोचारमात्रकानि तद्भूमिं च प्रतिलेखयेत् । 'इरिया पोसहपुत्ती नवकार तहय दंडगुचारो । सामाइयपुत्ती मंतदंडकं आसणे पेहा ॥ १ ॥ सज्झायं गुरुजुत्ती पडिलेहा उवहिमत्तवसहीणं । वंदणयं साहरसस होई इय पोसहे जुत्ती ॥ २ ॥' ततो गुरुसमीपे स्थापनाचार्यं वा संस्थाप्य ऐर्यापथिकी प्रतिक्रम्य इति भणति । इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, पोसहमुहपत्तियं पडिलेहेमि । ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्षमाश्रमणं दत्वा भणति भगवन्, पोसह संदिसावेमि । द्वितीयक्षमाश्रमणेन भणति भगवन्, पोसहं ठाएमि । गुरुः कथयति संदिसावेह ठाएह ।

ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय नमस्कारं त्रिरेकवेलं वा पठति। ततो गुर्वग्रे कथयति। भगवन्, पोसहदंडकं उचरावउ। ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा पौषधदण्डकं वदति श्राद्धोपि तमनु वदति। दण्डको यथा। 'करेमि भंते पोसहं आहारपोसहं सवओ सरीरसक्कारपोसहं सवओ अव्वावारपोसहं सवओ बंभचेरपोसहं सवओ चउविहे पोसहे ठामि जाव दिवसं वा रत्तिं वा अहोरत्तं वा पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि १ अत्र च यः किल दिवसपौषधे अहोरात्र्यौपधे वा आहारार्थी तस्य आहारपोसहं देसओ इत्युच्चारः शेषं तथैव। तत उपविश्य इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, सामाइकमुहपत्तिं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति। ततः श्राद्ध ऊर्ध्वीभूय परमेष्ठिमन्त्रं त्रिरेकवेलं वा पठित्वा पुनः कथयति भगवन्, सामाइकदंडकं उचरावउ। ततो गुरुस्त्रिरेकवेलं वा सामायिकदंडकमुचारयति यथा करेमि भंते सामाइयं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जाव पोसहं पज्जुवासामि दुविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि तस्सभं॥ १॥ १। ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति। वर्षाकाले भगवन्, कट्ठासणं संदिसावामि। कट्ठासणं पडिलेहेमि। शेषाष्टमासेपु पाउंछणउं संदिसावेमि। पाउछणउं पडिलेहेमि। इत्युक्त्वा पट्टकं पादप्रोंछनं वा प्रतिलेखयेत्। ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति भगवन्, सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि। तत ऊर्ध्वीभूय नमस्कारत्रयं पठित्वा। जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चकं पञ्चविंशतिं वा पठेत्। ततः पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति

भगवन्, उपधिसंदिसावउं उपधिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले वस्त्रं पौषधागाराद्यप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत् । यदि प्रतिलेखित स्यात् तदा क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत् । ततः क्षमाश्रमणद्वयपूर्वं भणति भगवन्, वसतिसंदिसावउं वसतिपडिलेहउं इत्युक्त्वा यदि वसतिमात्रकादि पूर्वं प्रतिलेखनाकाले अप्रतिलेखितं स्यात् तदा प्रतिलेखयेत् । प्रतिलेखितेपि क्षमाश्रमणेनैव पूरयेत्। वसतिप्रमार्जनं दण्डमोछनेन । ततः पुनः गुरुसमीपमागत्य क्षमाश्रमणपूर्वमिति वदेत् भगवन्, पसाउकरी पच्चक्खाण करावउ । ततो गुरुर्यदि श्राद्ध आहारार्थी भवति तदा दिवसपौषधे प्रातर्गृहीते नमस्कारसहितं प्रत्याख्यानमुच्चारयेत् यथा । उग्गए सूरे नवकारसहियं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० वोसिरइ । स्वाध्यायकाले पुनराचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकादित्रिविधाहारं उपवासं वा दद्यात्। संध्याकृते रात्रिपौषधे तु दिवसचरिमं पच्च० चउ० ४ अन्न० सह० मह० सव० वोसिरइ । तत्र यः किल आहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति । यो न आहारग्राही तस्य न आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दन । अयं च सामान्यपौषधग्रहणविधिः । यत्किल अहोरात्रिकं पौषधं गृह्णाति तस्येयं चर्या । ब्राह्मे मुहूर्ते पूर्वोक्तविधिना पौषधं गृह्णाति । अतीतसंख्याप्रतिलेखितोपधिवसतिः । ततो जातायां प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिकप्रतिक्रमणं करोति । तदन्ते क्षमा० द्वयपूर्वं बहुवेलं संदिसावेमि बहुवेल करेमि इत्युक्त्वा आचार्योपाध्यायसर्वसाधून् वन्दते । ततो जाते प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयेन भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडिलेहण करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । ततः

पुनः क्षमा० द्वयेन भणति भग० अंगपडिलेहणं संदिसावेमि अंगपडिलेहणं करेमि इत्युक्त्वा स्वपरिधानं प्रतिलिख्य स्थापनाचार्यं प्रतिलेखयति। पुनरिच्छाकारेण संदिसह भग० उपधिमुहपत्तिं पडिलेहेमि। मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्षमा० द्वयपूर्वकं भणति भग० उपधिं संदिसावउं उपधिं पडिलेहउं इत्युक्त्वा वस्त्रकंबलादि प्रतिलेखयति। पुनः क्षमाश्रमणद्वयेन भणति भग० वसतिं संदिसावउं वसतिं पडिलेहउं इत्युक्त्वा वसतिं मात्रकादि प्रमार्जयति। पुनरैर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि। ततः पश्चिमरात्रिकृतनमस्कारसहितप्रत्याख्यानः तदा स्वशक्त्या एकभक्तं निर्विकृतिकं आचाम्लं उपवासं वा प्रत्याख्याति। ततः परमेष्ठिमन्त्रं जपति पुस्तकादि वाचयति साधुभ्य आगमं वा शृणोति। ततो जाते पादोनप्रहरे क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडि० करेमि। मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य सर्वं वस्त्रपात्रोपकरणादि प्रतिलेखयेत्। ततो भग० आवस्सी इत्युक्त्वा निष्क्रम्य चैत्येषु देववन्दनं करोति। ततो यद्याहारग्राही भवति तदा प्रत्याख्याने पूर्णे इच्छाकारेण संदिसह भगवन्, पारणमुहपत्तिं पडिलेहेमि। मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य ततः क्षमाश्रमणं दत्वा भणति पारावेमि पोरसीए पुरिमड्ढेण वा चउव्विहाहारेण वा तिविहाहारेण वा निव्विएण वा अंबिलेण वा एगासणेण वा पाणाहारउपवासेण वा पारावेमि जाव काइवेलातीए। ततः शक्रस्तवं पठति विंशतिगाथाषोडशगाथापर्यन्तं स्वाध्यायं करोति। ततः अन्नस्य यथासंभवं अतिथिसंविभागं विधाय मुखहस्तपादादि प्रतिलिख्य नमस्कारं पठित्वाऽरक्तदुष्टो गृह-

स्वपात्रे प्राशुकं भुंक्ते । पञ्चसमितियुतः स्वगृहे गत्वा स्वयोगनिष्पन्नं प्राशुकं भुञ्जीत । पौषधशालायां वा पूर्वनिर्दिष्टस्वजनानीतं भिक्षाटनेन वा । ततो भोजनानन्तरमैर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य शक्रस्तवं भणित्वा द्वादशावर्तवन्दनं दत्वा दिवसचरिमं त्रिविधाहारेण चतुर्विधाहारेण वा प्रत्याख्याति । यदि पुनः शरीरचिन्तार्थी तदा आत्मद्वितीयो भगवन् आवस्सी इत्युक्त्वा साधुवदुपयुक्तो निर्जीवे स्थण्डिले गत्वा विधिनोच्चारप्रश्रवणे निसृज्य पुनरपि विधिना पौषधागारमागत्य निस्सीही इत्युक्त्वा प्रविश्य ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य क्षमाश्रमणं दत्वा भणति इच्छा० भगवन् गमणागमण आलोएमि आवस्सीकरीय पुव्वपच्छिमअवरदक्खिणदिसिहिं जाइउ दिसालोयं करिय संडासए थंडिलं च पमज्जिय उच्चारपासवणं वोसरिय निस्सीहियं करिय पोसहसालाए पविठ्ठा । आवंत जंतेहिं जं खडियं जं विराहियं तस्स मिच्छामि दुक्कडं । ततः स्वाध्यायेन शुभध्यानेन दिनमतिवाहयति यावत्प्रथमप्रहरः तदा च प्रतिलेखनावेलाया क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० पडिलेहणं संदिसावेमि पडि० करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य पुनः क्षमा० पूर्वं भणति भग० पोसहसालं पमज्जेमि । ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य पादप्रोंछनकं च । पुनः क्षमाश्रमणद्वयं दत्वा भणति भग० अंगपडिलेहण संदिसावेमि अंगप० करेमि । भक्तार्थी स्थापनाचार्यं प्रतिलिख्य पश्चात्परिधानं प्रतिलेखयति । ततः पौषधशालां प्रमृज्य अवकरमुद्धृत्य प्रतिलेखितं स्थापनाचार्यं संस्थाप्य पुनः क्षमाश्रमणं दत्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयति । ततः स्वाध्यायं करोति पूर्ववत् । ततः क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० ओहीयडिल्ले संदिसावेमि ।

ओहीथंडिल्ले पडिलेहेमि । ततो वस्त्रकम्बलादि प्रतिलिख्य पुनः शुभध्यानेन तिष्ठति । संप्राप्तायां कालवेलायां चतुर्विंशतिस्थण्डिलानि प्रतिलेखयति उच्चारप्रस्रवणार्थं । ततस्तद्दिवसानुसारेण सांवत्सरिकं चातुर्मासिकं पाक्षिकं वा दैवसिकं वा प्रतिक्रमणं करोति । तदनन्तरं साधुविश्रामणां करोति । ततः स्वाध्यायेन निशाप्रथमप्रहरमतिवाहयति । ततः शरीरचिन्तां कृत्वा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० राईसंथारए संदिसावेमि राईसंथारए ठाएमि इत्युक्त्वा शक्रस्तवं पठति । ततः संस्तारकं शरीरं च प्रमृज्य जानूपरि संस्तारकोत्तरपट्टं मीलयित्वा भूमौ संस्थाप्य । अणुजाणह निस्सीही नमो खमासमणाणं इत्युक्त्वा संस्तारकोपरि उपविशति । तत्र नमस्कारत्रयं भणित्वा त्रिवेलं चतुःशरणं च पठित्वा गाथात्रयं त्रिः पठति यथा । 'अणुजाणह परमगुरू गुरुगुणरयणेहिं भूसियशरीरा । बहुपडिपुन्ना पोरसि राईसंथारए ठाएमि ॥ १ ॥ अणुजाणह संथारं बाहुवहाणेण वामपासेण । कुक्कुडपायपसारण अतरंतु पमज्जए भूमिं ॥ २ ॥ संकोडियसंडासा उवट्टंते य कायपडिलेहा । दव्वाईअणुओगं ऊसासनिरुंभणा लोए ॥ ३ ॥' इति त्रिः पठित्वा संकोचितपाणिर्वामबाहूपधानो वामपार्श्वेन शेते । यद्युद्वर्तनां करोति तदा संस्तारकं शरीरं च प्रतिलेखयेत् ॥ अथ शरीरचिन्तार्थमुत्तिष्ठति तदा शरीरचिन्तां कृत्वा ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य एकवेलं अणुजाणह प० इत्यादिगाथात्रयं पठति । पुनः शेते । सुसस्य चेन्निद्रा नायाति तदा शुभध्यानेन धर्मजागर्यां करोति । ततो रजन्याः पश्चिमप्रहरे उत्थाय देहचिन्तादिविधाय ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य कुसुमि-

गदुस्सुमिणराईपायच्छित्तं चित्तविशोधनार्थं कायोत्सर्गं करोति शक्रस्तवं च पठति । ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य सामायिकदण्डकमुच्चार्य स्वाध्यायपर्यन्त करोति । पुनः शुभध्यानेन रात्रिशेषमतिवाहयति । ततः प्रतिक्रमणवेलायां प्राभातिक प्रतिक्रमण करोति । ततः पूर्ववत्सर्वं प्राभातिकं कर्म विदध्यात् । जाते पौषधपारणावसरे इच्छा० भगवन् पोसहपारणमुहपत्तिं पडिलेहेमि । मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्षमा० द्वयपूर्वकं भणति भगवन् पोसहं पारउं भग० पोसह पारियउं । मुखवस्त्रिकापिहितवदनो भून्यस्तशीर्षः पौषधपारणगाथाः पठति यथा–'सागरचंदो कामो चंदवडिंसो सुदंसणो धन्नो । जेहिं पोसहपडिमा न खंडिया जीवियंतेवि ॥ १ ॥ जो गब्भवासभीओ तादुल्ललिओ महामुणी अभओ । उम्मुक्कमणिसुवन्नो पडिपुन्नं पोसहं कुणइ ॥ २ ॥ पोसइसुहे भावे असुहाइ खवेइ नत्थि संदेहो । छिंदइ नरनिरियगइं इह भणियं पोसहं कुणइ ॥ ३ ॥ पोसहसामाइयसंठियस्स जीवस्स जाइ जो कालो । सो सफलो बोधव्वो सेसो संसारफलहोई ॥४॥ चक्कवट्टित्तमिवत्तं मुक्खो कालओ विक्खिओ । इच्चेअं पोसहस्सेव फलं विंति महेसिणो ॥ ५ ॥' ततो नमस्कार भणित्वा सामायिकपारणमुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य पूर्ववत्सामायिकं पारयति । ततः पोषधपारणके साधुषु सत्सु नियतमतिथिसंविभागो विधेय एव । इत्याहोरात्रिकपौषधविधिः ॥ सामायिकं च द्विघट्यन्तं नमस्कारजापप्रतिक्रमणादिभिः पूरयेत् । केचित्स्थूलमतयः परमेष्ठिमन्त्रपञ्चशतीजपान्तं ब्रुवते । तदनन्तरं तत्पारयित्वा पुनः सामायिकं गृह्णीयादिति रूढिः । इत्यावश्यके सामायिकयोजना संपूर्णा ॥

अथ चैत्यवन्दनयोजना। तत्र स्थापनाचार्यस्थापनं । ततो गुर्वग्रे वन्दनप्रतिक्रमणालोचनक्षामणादिकर्मोचितं भवति किंतु चैत्यवन्दनं भगवतोऽर्हतो वन्दनं कर्म तच्च तदग्र एवोचितं एतदर्थं स्थापनाचार्यस्थापनं। यतः परमेष्ठिमन्त्रस्थापितस्य स्थापनाचार्यस्य भगवत्कल्पना गुरुकल्पना च तदग्रत उभयमपि क्रियमाणं श्रेयस्करं। यत उक्तमागमे । 'गुरुविरहंमि य ठवणा गुरूवएसोवि दंसणत्थं च। जिणविरहम्मि य जिणबिंबसेवणामंतणं सहलं ॥ १ ॥' अपिच। रत्तोवि परूक्खस्स वि जह सेवा मंतदेवया एव । तह चेव परूक्खस्सवि गुरुणो सेवा विणयहेऊ ॥ २ ॥' अतएव स्थापनाचार्यस्थापनं। तस्य प्रमाणशुद्धिर्यथा । 'चउवीसंगुलमाणं ठवणायरियं च होइ उक्कोसं । मज्झं च बारसंगुल मइहीणं सुट्ठिमज्झगयं ॥ १ ॥ उत्तमदारुमयं वा रयणमयं वा ठविज्ज तं पुरओ। बारस अंगुलदीहा दारुमई कालदंडीय ॥ २ ॥ केविहु भणंति वट्टं ठवणायरियं च रयणसंखमयं। इय कप्पणाविहाणं न दूसणिज्जं अणेगंते ॥ ३ ॥ इत्येवं स्थापनाचार्यं स्थापयेन्मुखवाससि। उभयोः कालयोः साधुः श्राद्धो वा प्रतिलेखयेत् ॥ ४ ॥' तदग्रे चैत्यवन्दनं । यतीनां चैत्यवन्दनं सप्तवेलमहोरात्रि नियतं। श्राद्धानां तु विभाषा। यदुक्तं। 'साहूण सत्तवारा होइ अहोरत्त मज्झयारम्मि। गिहिणो पुण चियवंदण तिय पंचय सत्त वा वारा ॥ १ ॥' यतीनां सप्तवारं। यथा। ब्राह्मे मुहूर्ते निद्रागमे एका १, प्राभातिकप्रतिक्रमणे द्वितीया २, चैत्यपरिपाट्यां तृतीया ३, पारणमुखवस्त्रिकायां चतुर्थी ४, भोजनानन्तरं पञ्चमी ५, संध्याप्रतिक्रमणे षष्ठी ६, शयनकाले सप्तमी ७,। गृहिणां तु स्वप्नादौ १ जागर-

णादौ २ भोजनादौ ३ इति तिस्रः। चैत्यपरिपाट्यां भोजनानन्तरं च पञ्च ५ उभयकालं प्रतिक्रमणकरणे सप्तमी ७ एवं गृहिणां चैत्यवन्दने विभाषा। सा चैत्यवन्दना त्रिविधा। यथा। 'नमुक्कारेण जहन्ना दंडयुगथुइजुअलमज्झमा नेया। संपुण्णा उक्कोसा विहिणा खलु वंदणा तिविहा ॥ १ ॥' जघन्या नमस्कारेण जिनाग्रतः परमेष्ठिमन्त्रं पठेत्। एतावज्जघन्या चैत्यवन्दना पूर्यते। दण्डकस्तुतियुगलपाठात् मध्यमा। यथा। जिनाग्रे स्थापनाचार्याग्रे वा गत्वा। 'जिणठवणं सक्कत्थय चेइयथय साहुवंदण चेव। पत्थुअजिणथयपढणं पत्थणगाहाउ गुरुनमणं ॥ १ ॥' व्याख्या। पूर्वं अर्धसिंहनिषद्योपविष्टो मुखे वस्त्रिकाचञ्चलाञ्चलाञ्जलिश्लिष्टमुखो भणति इच्छा० भग० चैत्यवन्दना करउ। वरकनकशंखविद्रुममरकतघनसन्निभं विगयमोहं। सप्ततिशतं जिनानां सर्वामरपूजितं वंदे ॥ १ ॥' इत्यार्यापठनं। ततः शक्रस्तवपाठः। ततो जावंति चेइयाइं इति गाथापठन। ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा जावंति के० इति गाथापठनं। ततः नमोर्हत्सिद्ध० इत्युक्त्वा प्रस्तुतजिनस्तोत्रपाठः। ततो जयवीयराय इति गाथापठनं। तत आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं। इति मध्यमा चैत्यवन्दना संपूर्णा ॥ उत्कृष्टा यथा। 'जिणथय सक्कथय तह चेइयथयमवि जिणंदथुइ कहणं। चउवीसत्थय सघा रिहाणयमेव ताण थुई ॥ १ ॥ सुअथयकाउस्सग्गं सुयथुइकहणं तहेव सिद्धथयं। वेयावच्चगराण य उस्सग्गो ताण थुइकहणं ॥ २॥ पुणरवि सक्कत्थयं चिय चेइय साहूण थुइ जिणिंदत्थय। [पत्थणं गाहा] चेइय वंदणमिय भणिय मुक्कोसं ॥ ३ ॥' ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य प्रथमं इच्छाकारेण संदिसह भगवन् चैत्यवन्दनं करउ इत्यु-

क्त्वा वरकनकआर्यां पठेत् । ततः शक्रस्तवं पठित्वा । अरहंत चेइयाणं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ० यावत्
अप्पाणं वोसिरामि । ततो नमस्कारं विचिन्त्य नमो अरिहंताणं इति पारयित्वा नमोर्हत्सिद्धा० इति कथयित्वा
प्रस्तुतजिनस्तुतिमेकां पठेत् । पुनश्चतुर्विंशति भणित्वा सव्वलोए अरिहंत० वंदणवत्तियाए जाव अप्पाणं०
पूर्ववत् । नमस्कारं विचिन्त्य नमस्कारेण पारयित्वा सर्वजिनस्तुतिभणनं । ततः श्रुतस्तवं पठित्वा सुअस्स
भगवओ करेमि काउ० वंदणव० जाव अप्पाणं वो० पूर्ववचिन्तनं श्रुतस्तुतिभणनं । ततः सिद्धस्तवपठनं ततो
वेयावच्चगराणं संतिगराणं समदिट्ठिसमाहिगराणं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ ऊ० यावदप्पाणं वो० पूर्ववचि-
न्तनं नमस्कारेण पारयित्वा नमोर्हत्सिद्ध० पूर्वकं वैयावृत्यकरस्तुतिपाठः । पुनरुपविश्य शक्रस्तवपाठः । तत-
श्चैत्यगाथासाधुगाथापाठः ततो नमोर्हत्सिद्धा० कथनपूर्वं प्रस्तुतजिनस्तोत्रपाठः ततः जयवीयरायगाथापठनं
तत आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं । इत्युत्कृष्टचैत्यवन्दना । इत्यावश्यके शक्रस्तवचतुर्विंशतिस्तवयोजना ॥
अथ वन्दनकयोजना ॥ यथा । तत्र वन्दनकं द्वादशावर्तं । तदुक्तं पूर्वं । 'पडिक्कमणे सज्झाए काउस्सग्गा
वराहपाहुणए । आलोअणपडिसुणणे उत्तम अट्ठेय वंदणयं ॥ १ ॥' तत्र सामान्यवन्दनकं उत्कृष्टचैत्यव-
न्दनां विधाय मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य द्वादशावर्तवंदनं दद्यात् । ततः इच्छा० भगव० देवसियं आलोएमि०
पुनः द्वादशावर्तवन्दनकं दत्वा इच्छा० भग० देवसियं खामेमि० इति क्षामणं पुनः द्वादशावर्तवन्दनं दत्वा
प्रत्याख्यानोच्चारं कुर्यात् । तत आचार्योपाध्यायगुरुसाधुवन्दनं चैत्यवन्दनाभावेपि गुरुभक्त्यर्थं वन्दनकं दत्वा ।

ततः प्रतिक्रमणमध्ये यथायुक्त्या वन्दनकानि । स्वाध्यायकरणेपि वन्दनक कायोत्सर्गे च क्षामणे आलोचने गुरूपासनायां सर्वेष्वपि उत्तमार्थेषु वन्दनकदानं । एकमुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनेन त्रिर्द्वादशावर्तवन्दनक भवति । एकवेल द्वादशावर्तवन्दनकदाने आलोचन क्षामणं प्रत्याख्यानं क्रमेण विदध्यात् । वन्दनकादौ सर्वत्र ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रमेत् । इत्यावश्यके वन्दनकयोजना संपूर्णा ॥

अथ प्रतिक्रमणम् ॥ यथा । गुर्वग्रे स्थापनाचार्याग्रे वा क्षमाश्रमणपूर्वं कथयति इच्छा० भग० इरियावहियं पडिक्कमामि यावत् अप्पाण वोसिरामि । चतुर्विंशतिस्तवचिन्तन पारयित्वा मुखेन चतुर्विंशतिस्तवनं । 'चिइवदणंमि तह वंदणंमि पडिक्कमणयमि सज्झाए । पडिलेहणाइं आहारसंगहे तहय आलोए ॥ १ ॥ आगमपढणारभे लोए मलमुत्तमाइ उस्सग्गे । गमणागमणे भिक्खारियाइ आलोअणाकाले ॥ २ ॥ वसई उवहिझाणे आरंभे लेवमाइए विहिए । कालग्गहणे सज्झायमाइपट्ठाणकालेय ॥ ३ ॥ अप्पडिलेहियमग्गं निसिसंचरणे य वीसधणुगमणे । इरियावहिया साहूहिं फासियचेवमाईहिं ॥ ४ ॥' इति इर्यापथिकी ॥ ॥ अथ चैत्यवन्दनवन्दनक्षामण आलोचनकायोत्सर्गप्रत्याख्यानादिभिर्मिलितैः प्रतिक्रमणयुक्तिर्भण्यते । यथा । पूर्वं प्राभातिकप्रतिक्रमणं यथा । 'इरियावहिया कुसमिण काउस्सग्गो गुरूणनमणं च । पडिक्कमणगयणं चिय सक्कच्छय कहण मह उवरिं ॥ १ ॥ सामाइयदडयकाउस्सग्गा चउवीसथयंमि उस्सग्गो । सुयथयउस्सग्गो विय सिद्धत्थय कहण मुहपत्ती ॥ २ ॥ वंदणयं आलोयण संथारुचरण सुत्तकहणाइ । वंदणय खामण चिय

वंदणयं दंडसामइयं ॥ ३ ॥ काउस्सग्गो चउवीसथय महो पुत्तियाइ पडिलेहा । वंदणयं थुइतियगं उक्किट्ठं देववंदणयं ॥ ४ ॥' शक्रस्तवपाठः । पूर्वमैर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य । ततः कुसुमिणराईप्रायश्चित्तविशोधनार्थं करेमि काउस्सग्गं अन्नत्थ० यावत् अप्पाणं वो० चतुर्विंशतिस्तवचिंतनं पुनर्मुखभणनं ततः क्षमाश्रमणचतुष्टयेन क्रमेण आचार्योपाध्यायगुरुसर्वसाधून् वन्दित्वा भग० राईपडिक्कमणं ठाउं । सव्वस्सवि राईदुच्चिंतिय दुब्भासिय दुच्चिट्ठिय इच्छाकारेण संदिसह इच्छं तस्स मिच्छामि दुक्कडं । ततः शक्रस्तवं पूर्णं कथयित्वा तत ऊर्ध्वीभूय सामायिकदण्डकं तत आलोचनं ततः तस्स उत्तरीकरणेणं इत्यादिकायोत्सर्गं विदध्यात् । चतुर्विंशतिस्तवद्वयचिन्तनं । ततः पारयित्वा० चतु० भणनं सर्वलोक अर्हच्चैत्यस्तवकायोत्सर्गः एकचतु० चिन्तनं पारयित्वा श्रुतस्तवभणनं तत्कायोत्सर्गः तत्र साधुभिः सयणासणन्नपाणे० इति गाथा चिन्त्यते । श्राद्धैश्च । 'नाणंमि दंसणंमि य चरणंमि तवंमि तहय विरयंमि । आयरणं आयारो इय एसो पंचहा भणिओ ॥ १ ॥ काले विणए बहुमाणे उवहाणे तहय निह्नवणे । वंजण अत्थ तदुभए अट्ठविहो नाण मायारो ॥ २ ॥ निस्संकिय निक्कंखिय निव्वितिगिच्छा अमूढदिट्ठी य । उववूहथिरीकरणे वच्छल्लपभावणे अट्ठ ॥ ३ ॥ पणिहाणजोगजुत्तो पंचहिं समईहिं तीहिं गुत्तीहिं । एस चरित्तायारो अट्ठविहो होइ नायव्वो ॥ ४ ॥ बारसविहंमिवि तवे सब्भिंतरबाहिरे कुसलदिट्ठी । अगिलाइ अणाजीवी नायव्वो सो तवायारो ॥ ५ ॥ अणसणमूणो अरिया वित्तीसंखेवणं रसचाओ । कायकिलेसो संलीणया य वज्झो तवो होइ ॥ ६ ॥ पायच्छित्तं विणओ

वेयावच्चं तहेय सज्झाओ। झाणं उस्सग्गोवि य अब्भिंतरओ तवो होइ ॥ ७ ॥ अणगूहियबलविरिओ परिक्कमइ जो जहुत्त माउत्तो। जुंजइ य यहाथामं नायवो वीरियायारो ॥ ८ ॥' इति अतीचारगाथाष्टकं ॥ ततः पारयित्वा सिद्धस्तवं पठित्वा उपविश्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत् । मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनं वन्दनकावर्तः सर्वत्रोत्कटिकासनेन। ततो वन्दनकं दत्वा इच्छा० भग० राइयं आलोएमि इत्यालोचनं पठेत्। ततः साधवो ज्येष्ठाद्यनुक्रमेण सथाराउवट्टणाए परियट्टणाए० तस्समि० इतिपर्यन्तं पठति । श्राद्धास्तु सव्वस्सवि राईयदुचिं० इति पठन्ति। ततो यतयो गृहिणश्च स्वस्वोचितं प्रतिक्रमणसूत्रं पठन्ति । ततः पुनर्वन्दनकं दत्वा इच्छा० भग० राइय खामेमि इच्छं खामेमि राइय० इति क्षामणकं कृत्वा पुनर्वन्दनकं दत्वा श्राद्धललाटे न्यस्ताञ्जलयः आयरिय उवज्झाए इति गाथात्रयं पठति। गच्छान्तरेषु साधवोपि पठन्ति। ततः सामायिकमालोचनं तस्स उत्तरीकरणेणं इत्यादिकायोत्सर्गः । अत्र पाण्मासिकवर्धमानतपचिन्तनमेकवेलं प्रसिद्ध पारयित्वा चतु० स्तवं भणित्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनं दद्यात् । ततः प्रत्याख्यानकरणं यथाशक्त्या। ततः इच्छामोणुसट्ठियमित्युक्त्वोपविश्य नमोऽर्हत्सिद्धा० पूर्वकं स्तुतित्रय पठेत् । तत शक्रस्तवं पठित्वा चतसृभिः स्तुतिभिरुत्कृष्टं चैत्यवन्दनं। पुनः शक्रस्तवं पठित्वा आचार्योपाध्यायगुरुसर्वसाधुवन्दनं। गच्छान्तरेषु शक्रस्तवपाठानन्तरं स्तोत्रान्तरं पठित्वा तत आचार्यादिवन्दनं ।ततः क्षमा० द्वयपूर्वं भग० बहुवेलं संदिसावेमि बहुवेलं करोमि। ततो जाते रोमकूपालोकरूपे प्रतिलेखनाकाले क्षमा० द्वयपूर्वं कथयेत् भग०

पडिलेहणं संदिसावेमि पडि० करेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत् । अत्र—'मुहपत्ति चोलपट्टो कप्प-तिगं तहय चेव रयहरणं । संथारुत्तरपट्टो दसपोहा उग्गए सूरे ॥ १ ॥ बहुवेलं पडिलेहण अंगोवहिवसहि इरियसज्झायं । उपओगकाउसग्गो मुनिगुरुवयणं च गुरुनमणं ॥ २ ॥' ततो मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनानन्तरं क्षमा० द्वयपूर्वकं वदेत् भग० अंगपडिलेहणं संदि० अंगप० करेमि । ततः स्थापनाचार्यं चोलपट्टं कल्पत्रयं रजोहरणं प्रतिलेखयेत् । एतेषां प्रतिलेखनं साधुप्रतिलेखनाचेष्टितादवसेयं । ततः क्षमाश्रमणं दत्वा इच्छा० भगव० उपधिमुहपत्तिं पडिलेहेमि । ततः क्षमा० द्वयपूर्वकं कथयेत् इच्छा० भग० उपधि संदिसावउं उपधि पडिलेहउं इत्युक्त्वा संस्तारकोत्तरच्छदादिप्रतिलेखयेत् । क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० वसति संदिसावउँ वसति पडिलेखउं इत्युक्त्वा वसतिमात्रकप्रभृति दंडप्रोञ्छनेन मार्जयेत् । तत ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य गुर्वग्रे क्षमा० द्वयपूर्वं वदेत् इच्छा० भग० सज्झायं संदिसावेमि । नमस्कारं पठित्वा दशवैकालिकादिमाध्ययनद्वयं एकमध्ययनं वा । अथवा जयइ जगजी० गाथापंचविंशतिं गाथापञ्चकं वा उपविष्टः पठेत् । ततः क्षमा० पूर्वं भणति भग० उपयोगं करेमि उपयोगस्स करावणत्थं करेमि काउस्सग्गं० अन्नत्थ० यावत् अप्पाणं वोसि० कायोत्सर्गः नमस्कारचिन्तनं पारयित्वा नमस्कारभणनं ततः इच्छाकारेण संदिसह साधुभिरित्युक्ते गुरुः कथयति लाभु । पुनः साधवः कथयन्ति भग० कहलेसह गुरु० जह गहियं पुव्वसाहूहिं । पुनः साधुः कथयति इच्छं आवस्सियाए जस्स विजुग्गत्ति । ततः क्रमेण साधुवन्दनं ततो धर्मव्याख्यानं पठनपाठनकर्म साधवः

कुर्वन्ति । संप्राप्ते पादोनप्रहरे पुनः प्रतिलेखना तस्याः कालसूचनं यथा सर्वत्र प्राग्वत् विशेषस्तूच्यते । पु-
रुषः प्रमाणमस्याः सा पौरुषी छाया । कथं कर्कसङ्क्रान्तेः पूर्वाह्ने अपराह्ने वा यदा शरीरप्रमाणा छाया भवति
तदा सर्वदिनेषु पौरुषी यथा । पुरुषस्योर्ध्वस्य दक्षिणकर्णनिवेशितार्कबिम्बस्य दक्षिणायनाद्यदिने । यदा तु
छाया द्विपदी भवति तदा पौरुषी यथा । 'आसाढे मासे दुपया पोसे मासे चउप्पया चित्ता । सोएसु मा-
सेसु तिपया हवइ पोरसी ॥ १ ॥' हानिवृद्धिस्त्वेवं च । अंगुलं सत्तरत्तेण पक्खेणं तु दुरंगुलं । वड्ढए हावए
वावि मासेण चतुरंगुलं ॥ २ ॥ साहुवयणेणमित्यत्र पादोनप्रहरेणाप्यधिकारोऽतस्तत्र पौरुषीछायोपरि प्रख्येयं ।
'जिह्वामूले आसाढसावणे छहिं अंगुलेहिं पडिलेहा । अट्ठाहिं बीयतयंमी तइए दस अट्ठहिं चउत्थे ॥ १ ॥'
सार्धपौरुषत्वे एवं । 'पोसे तणुछायाए नवहिं एएहिं तु पोरसी सड्ढा । तावित्तिहाणी जावा साढे पया
तिन्नि ॥ १ ॥' पूर्वार्धे अग्रे वक्ष्यमाणोपि प्रमाणविशेषप्रस्तावादेवं विज्ञेयं । 'पोसेवि हत्थछाया बारस अंगु-
लपमाण पुरिमड्ढे । मासि दुअंगुलहाणी आसाढे निट्ठिआ सवा ॥ १ ॥' सुखावबोधार्थं स्थापना चैषां । द्वाद-
शारयन्त्रकन्यासः ॥ तदनन्तरं क्षमा० पूर्वं साधवः कथयन्ति । भयव बहुपडिपुन्नापोरसी साहवो उय जहा
होह । इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य सर्वं मृन्नारिकेलकाष्ठालाबुमयं पात्रनिचयं प्रतिलेखयेत् । ततश्चैत्यं
परिपाटीप्रभृतिकर्म विधाय ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पारणा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत् । तत इति कथयेत् ।

१ अस्याकृतिरस्मिन्ग्रन्थेऽन्यत्र योजितास्ति ।

'पारावउं भातपाणी निव्विय आंबिल एकासणं कारेहं। पोरसिपुरिमढचउविहाहारेहिं जीवकाचि वेला तइए पारावेमि' इत्युक्त्वा चैत्यवन्दनं विदध्यात्। 'दोसु पडिक्कमणेसुं चिइपरिवाडीइ चेव उक्किट्ठं। चिइवंदणमन्नत्थयमज्झिम माहिंसु जिणनाहा ॥ १ ॥' अतो भोजनाद्यन्तेषु स्वप्नजागरणकालेषु मध्यमैव चैत्यवन्दना। ततः क्रमेण सर्वां पूर्वोक्तां दिनचर्यामधिष्ठाय चतुर्थप्रहरस्यादौ संजाते पूर्वोक्ते प्रतिलेखनाकाले प्रभातवत् क्रमेण प्रतिलेखनां कुर्यात्। अत्र भाण्डोपकरणादिप्रतिलेखनमधिकं। वसतिप्रमार्जनानन्तरं पुनरैर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य भग० सज्झायमुहपत्तिं पडिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य क्षमा० द्वयपूर्वकं इति वदेत्। भगवन् सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि। तत्र नमस्कारं पठित्वा जयइ जगजीवजोणी इत्यादिगाथापञ्चकं पठित्वा कृताहारो वन्दनकं दद्यात्। अकृताहारो न। ततः क्षमा० द्वयपूर्वकं वदेत्। भगव० उहीथंडिल्ला संदिसावउं उहीथंडिल्लापडिलेहउं। ततो दिवसचरिमं प्रत्याख्यानं त्रिविधाहारं चतुर्विधाहारं वा यथाशक्ति। ततः संजाते संध्यासमये सर्वं संनिधिमुत्सृज्य मुनिमण्डलीस्थितः श्राद्धोपि पूर्वोक्तविधिगृहीतसामायिकः प्रतिक्रमणाय यतते। 'इरिया गोयर तह पचक्खाण उक्किट्ठदेववंदणयं। सामाइय आलोयण दंडगउसग्गकरणं च ॥ २ ॥ वंदणखामणयं वंदणं च आयरियखामणं चेव। सामाइयदंडालोअणं च उस्सग्गकरणं च ॥ ३ ॥ चउवीसथयं चेइय उस्सग्गो सुयथयं तउस्सग्गो। सिद्धत्थयं सुयदेवय काउस्सग्गं थुईकहणं ॥ ४ ॥ खित्ताहिव उस्सग्गो तत्थुइकहणं च पुत्तिपडिलेहा। वंदणं थुइतिगकहणं सक्कथओ अरिहथुइकहणं

च ॥ ५ ॥ पाइच्छित्तस्सग्गो खुद्दोपद्दवहरो य उस्सग्गो । देवसियपडिक्कमणे एवं अणुकमणिया नेया ॥ २ ॥ पूर्वं ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य ततो यतिः गोयरचरीपडिक्कमणत्थं करेमि काउसग्गं अन्नत्थ० यावत् अप्पाणं वोसिरामि । नमस्कारचिन्तनं । ततः कालोयगोयरचरिया० इति गाथापठनं । ततो दिवसचरिमं प्रत्याख्यानं । ततः प्रतिक्रमणारम्भः । तत्र पूर्वं उत्कृष्टविधिना चैत्यवन्दनं तदनन्तरं इच्छा० भग० देवसियं पडिक्कमणं ठाउं । सव्वस्सवि देव० ततः करेमि भंते सामाइयं इच्छामि ठामि काउसग्गं जो मे देवसिउ० तस्स० । उत्तरी० कायोत्सर्गकरणं यतीनां । सयणासणन्नपाणे गाथाचिन्तनं । श्राद्धानां नाणंमि दंसणमिय इति गाथाष्टकचिन्तन । तदनन्तरं चतु० भणन मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनं वंदनकं तत इच्छा० भग० देवसियं आलोएमि जो० इत्यादि आलोचनं । यतिभिर्यथाक्रमं ठाणे कमणे इत्यादि उच्यते । श्रावकैः समकालं सव्वस्सवि देव० कथनं । ततः श्राद्धाः यतयश्च स्वस्वोचितं प्रतिक्रमणसूत्रं पठन्ति । ततो वन्दन तत इच्छा० भग० देवसियं खामेमि इच्छ खा० इत्यादि क्षामणं । ततः पुनर्वन्दनकं । ततः श्राद्धाः आयरिओ उवज्झाए० इति गाथाकथनं । कचिद्गच्छान्तरेषु यतयोपि कथयन्ति । ततः करेमि भंते सामा० तत इच्छामि ठामि काउसग्गं जो मे० इति आलोचनं । तस्स उत्तरीकरणेणं० यावत् अप्पाणं० कायोत्सर्गः चतु० द्वितय० चिन्तनं मुखेन भणनं सर्वचैत्यस्तवः कायोत्सर्गः । एकचतु० चिंतनं श्रुतस्तवभणनं कायोत्सर्गः एकचतु० चिन्तनं सिद्धस्तवपठनं श्रुतदेवताकायोत्सर्गः नमस्कारचिन्तनं स्तुतिः क्षेत्रदेवताकायोत्सर्गः स्तुतिः । अत्र च गच्छान्तररीत्या शासनदे-

वता वैरोट्याप्रभृतीनां कायोत्सर्गस्तुतयः। ततो नमस्कारपूर्वं मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनं वंदनकं। तत इच्छामो-
णुसट्ठियं नमोर्हत्सिद्धा० पूर्वकं। 'नमोस्तु वर्धमानाय स्पर्धमानाय कर्मणा। तज्जयावाप्तमोक्षाय परोक्षाय कुती-
र्थिनां ॥ १ ॥ येषां विकचारविन्दराज्याज्यायः क्रमकमलावलिं दधत्या। सदृशैरिति संगतं प्रशस्यं कथितं सन्तु
शिवाय ते जिनेन्द्राः ॥ २ ॥ कषायतापार्जितजन्तुनिर्वृतिं करोतु यो जैनमुखाम्बुदोद्गतः। स शुक्रमासो-
द्भववृष्टिसंनिभो दधातु तुष्टिं मयि विस्तरो गिरां ॥ ३ ॥' इति स्तुतित्रयपाठः। शक्रस्तवपाठः। स्तोत्रकथनं
आचार्योपाध्यायगुरुसाधुनमनं दैवसिकप्रायश्चित्तविशोधनाकायोत्सर्गः चतु० चतुष्टयचिन्तनं चतु० भणनं
क्षमा० द्वयपूर्वं भणति भग० सज्झायं संदिसावेमि सज्झायं करेमि इत्युक्त्वा नमस्कारत्रयपाठः। ततः
क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं कायोत्सर्गः चतुष्टयचिन्तनं मुखेन चतु० भणनं०। ततः प्रव्रज्याविधानपाठः। इति
दैवसिकप्रतिक्रमणविधिः॥

अथ पाक्षिके तु। 'मुहपत्ती वंदणयं संबुद्धाखामणं तहा लोए। वंदणपत्तेयं खामणाणि वंदणय सुत्तं च
॥ १ ॥ सुत्तं उब्भट्ठाणं उस्सग्गो पुत्तिवंदणं तहय। पज्जंतिय खामणयं तह चउरो त्थोभवंदणयं ॥ २ ॥' प्रति-
क्रमणसूत्रकथनं यावत् दैवसिकप्रतिक्रमणवत्। ततः क्षमा० पूर्वकं इति वदेत् भग० पक्खियमुहपत्तियं प-
डिलेहेमि इत्युक्त्वा मुखवस्त्रिकां प्रतिलेखयेत्। ततो वंदनकं। ततः इच्छा० भग० संबुद्धाखामणेणं अब्भुट्ठि-
ओमि अब्भिंतरपक्खियं खामेमि। इत्थं खामेमि पक्खियं जं किंचि अपत्तियं पर० इत्यादि यावत् तस्स

मिच्छामि दुक्कडं । तत ऊर्ध्वीभूय भग० पक्खिअं आलोएमि इत्थं आलोएमि पक्खियं जो मे० इत्यादि । तदनन्तर गुरुः कथयति चउत्थेणं पडिक्कमह इच्छाकारि जीणिआलोयउ तेहरिहि एकउपवास लेखइ तपश्चरणु एकु उपवासु । अथवा विआविल अथवा ३ निवी अथवा ४ एकासणा अथवा २ सहस्र सज्झायए तलइ तपश्चरणि करी । यथाशक्ति पक्षदिवसमाहि प्रवेश करिज्जउ । पुनर्वन्दनकं । तत ऊर्ध्वीभूय इति वदेत् देवसियं आलोइयं वइक्कंतं प्रत्येकखामणेणं अब्भुट्ठिओमि अब्भिंतरपक्खियं खामेमि इत्युक्त्वा पूर्वं गुरुः स्थापनाचार्यं क्षामयति इच्छा० भग० पक्खिय खामेमि इत्थं खामेमि पक्खिय जं किंचि इति दण्डकमुक्त्वा पुनः क्षमा० पूर्वं भग० सुखतपु । पुनः क्षमाश्रमणेन भग० सुखपाक्षिकु । पुनः क्षमाश्रमणेन भग० पक्षदिवसमाहि अभक्तिआसातना मनवचनकायखण्डनाविराधना कीधी हुइए तस्स० । ततः शिष्याः गुरुं ज्येष्ठादिअनुक्रमेण क्षमयन्ति । शिष्यो यदा भणति भग० पक्खियं खामेमि तदा गुरुः क० अहमवि खामेमि तुब्भे । शिष्यः क्षामणदण्डकं कथयति तदा गुरुः क० जं किंचि अपत्तियं परपत्तियं अविणया सारिया वारिया चोइया पडिचोइया तस्स० । यदा शिष्यः क्षमा० पूर्वं सुखत० पाक्षिकइतिक० तदा गुरुः क० देवगुरुप्रसादेन । यदा शिष्यः क्षमाश्रमणेन भग० पक्षदिवसमाहि अभक्तिआसातना इत्यादिक० तदा गुरुः क० पक्षदिवसमाहि अप्रत्यउअ समाधान उपजाव्यउ तस्स० । एवं ज्येष्ठकनिष्ठानुक्रमेण यतिश्राद्धानां क्षमितिक्षामणा । ततो गुरुः कथयति इच्छाकारेण चउरासीलक्खजीवयोनिमध्ये पृथ्वीकायअप्कायतेजस्कायवायुकायवनस्प-

त्तिकायएकेन्द्रिय ५ देवतिर्यँचमनुष्यनारकीसूक्ष्मबादरपर्याप्तापर्याप्तविराधना कीधी होई तस्स० । देवप्रतिमापूजोपकरणज्ञानोपकरणगुरुसाधुसाध्वीश्रावकश्राविकाआसातनाविरा० तस्स० । प्राणातिपात ५ क्रोध ४ रागद्वेषकलहाभ्याख्यानपैशून्यपरपरिवादमिथ्यादर्शन किया होई तस्स० । पुनर्वन्दनकं । ततो गुर्वग्रे सर्वे कथयन्ति देवसियं आलोइयं वइक्कंतं पक्खियं पडिक्कमावेह । गुरुः कथ० सम्मं पडिक्कमह । ततः सामायिकदण्डकआलोचनं तस्स उत्तरी० कायोत्सर्गः तत्रैको भणति क्षमा० द्वयपूर्वं० भग० पाखीसूत्र काढउं भग० पाखीसूत्र भणउ० गुरुः क० काढउ भणउ । तत ऊर्ध्वीभूय पाक्षिकसूत्रं कथयति । अन्ये प्रलम्बितभुजद्वन्द्वाः शृण्वन्ति । तदन्ते पारयित्वा नमस्कारं पठित्वा पुनः प्रतिक्रमणसूत्रं वदेत् । तदनन्तरं सामायिकदण्डकआलोचनकायोत्सर्गाः । तत्र द्वादशचतु० चिन्तनं पारयित्वा मुखेन चतु० भणनं । ततो मुखवस्त्रिकाप्रतिलेखनं वन्दनकं । ततः सर्वेपि कथयन्ति समासिखामणेणं पक्खियं खामेमि जं किंचि इत्यादिदण्डकं पठेत् । तदन्ते क्षमाश्रमणं दत्वा पियं च मे जम्भे इत्यादि । गुरुः क० तुब्भे साहूहिं समंति । पुनः क्षमाश्रमणं दत्वा पुविं चे इत्यादि गुरुः क० अहमवि चेइयाइं वंदावेमि । पुनः क्षमाश्रमणं दत्वा वदेत् उपट्ठिओ० । गुरुः क० गच्छस्स संतियं[1] । पुनः क्ष० वदेत् कायांचि मे० । गुरुः क० नित्थारगपारगो होह । इत्थंकारि पाक्षिक हुयओ । अतः परु देवसी पडिक्कमावउ । ततो देवसिकप्रतिक्रमणसूत्रकथनानन्तरं यो विधिः स एव विधिः । अयं च वि-

१ आयरियसंतिय इति पाठः ।

शेषः। भुवनदेवतादिस्तुतिकथनं स्तोत्रस्थाने अजितशान्तिस्तवपाठः चातुर्मासिकसांवत्सरिकयोरपि अयमेव विधिः। नवर चातुर्मासिकालोचने छट्ठेणं पडिक्कमह इत्यंकारि जीणिआलोयउत्तिदि् किहिं त्रिहु उपवासलेखइ तपश्चरणु २। उपवास अथवा ४ आंबिल अथवा ६ निवी अथवा ८ एकासणा अथवा ४ सहस्ससज्झायए तलइ तपश्चरणि करीउप०। यथाशक्ति चातुर्मासिकमाहि प्रवेश करिजउ। द्वादशचतुर्विंशातिस्तवस्थाने विंशतिचतु० चिन्तनं। सांवत्सरिके तु अट्ठमेणं पडिक्कमह इत्यका० त्रिहु उपवासलेखइ तपश्चरणु ३ उपवास अथवा ६ आंबिल अथवा ९ निवी तथा १२ एकासणा अथवा ६ सहस्रसज्झाय एतलइ० सांवत्सरमध्यप्रवेश० द्वादश चउ० स्थाने चत्वारिंशचतु० चिन्तनं दैवसिकस्थाने सर्वत्र रात्रिप्रतिक्रमणे राई इत्युच्चारः। पाक्षिके सर्वत्र पाक्खिअए इत्युच्चारः। चातुर्मासिके सर्वत्र चतुर्मासिए इत्यु०। सांवत्सरिके सर्वत्र सांवत्सरिए इत्यु०। चातुर्मासिकक्षामणे चउह्न मासाणं अट्ठाणं पक्खाणं वीसुत्तरसउराइंदिआणं जं किंचि अप० इति ज्येष्ठकनिष्ठसाधुश्रावकादिक्रमेण क्षामणं श्राद्धश्राद्धीनां परस्परक्षामण चारिमास आठपक्ख वीसोत्तरसठराइदियाणं भणइ भासियइ बोलइ चालियइ तस्स० सांवत्सरिके बारसह्न मासाणं चउवीसाणं पक्खाणं तिणिसयसठ राइदियाणं जं किंचि० श्राद्धानां श्राद्धीनां परस्परक्षामणके बारमासे चउवीसपक्ख ३६० राइदियाणं भणइ भासइ तस्स०। इति सर्वप्रतिक्रमणानि। 'चहुपडिपुण्णा पोरसि मुहपत्ती मज्झमं चियनमणं। साहूणरयणि पोरिसि होइ दिणे पुत्ति पत्तपडिलेहा ॥ १ ॥' ततो व्यतीते रात्रे

प्रथमे यामे साधुः कथयति भग० बहुपडिपुन्ना पोरसी राइसंथारए ठामि । मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य शक्रस्तवं पठेत् । मध्यरीत्या चैत्यवन्दनकं ॥ ॥ श्राद्धानां व्यग्रत्वे कदाचिन्न प्रतिक्रमणसामग्री भवति तदा प्रभातसंध्ययोः श्राद्धाः ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य उत्कृष्टचैत्यवन्दनेन देववन्दनं विधाय गुरोरग्रे मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनमालोचनं प्रत्याख्यानं कुर्वन्ति ज्ञानपूजारात्रिकमङ्गलप्रदीपान्ते श्रुतकायोत्सर्गे यथा । तमतिमिरपडलविद्धंसणस्स इत्यादिश्रुतस्तवं पठित्वा पूर्ववत् श्रुतकायोत्सर्गः नमस्कारं स्मृत्वा पारयित्वा श्रुतस्तुतिकथनं । ततः 'निव्वुइपसासणयं जयइ सया सव्वभावदेसणयं । कुसमयमयनासणयं जिणंदवरवीरसासणयं ॥ १ ॥' इत्यावश्यकोक्तप्रतिक्रमणयोजना ॥ ॥ अथ कायोत्सर्गयोजना । तत्र कायोत्सर्गः जिनचैत्यश्रुततीर्थज्ञानदर्शनचारित्रसमस्तपूजाराधनार्थं क्रियमाणः कायोत्सर्गः वंदणवत्तिया इत्यादिपूर्वकं करणीयः । प्रायश्चित्तविशोधनार्थं उपद्रवनिवारणार्थं श्रुतदेवताराधनार्थं समस्तचतुर्णिकायदेवताराधनार्थं वंदणवत्तियाए इत्यादि न करणीयं किंतु अन्नत्थ० इत्याद्येव वाच्यं । तथाच ऐर्यापथिकी कायोत्सर्गः सर्वत्रापि एकचतुर्विंशतिस्तवमयः प्रायश्चित्तविशोधनार्थं क्षुद्रोपद्रवोपशमनार्थं चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं इष्टार्हत्प्रणमनार्थं कायोत्सर्गास्ते चतुश्चतु० मयाः कायोत्सर्गे चतु० चिन्तनं । वन्दे सुनिम्मलयरा इतिपर्यन्तं ये च उत्कृष्टदेववन्दने श्रुतदेवताद्याराधने सत्युत्तराः कायोत्सर्गाः ये च स्वाध्यायोपगतास्ते सर्वे एकनमस्कारचिन्तनरूपाः प्रतिक्रमणमध्यगताः कायोत्सर्गास्तत्रैव निवेदिताः । अन्ये च ये अभिग्रहैः साधुभिः कायोत्सर्गाः क्रियन्ते स्वमनीषितचतु०

नमस्काराभिग्रहचिन्तनरूपाः । तथा सम्यक्त्वारोपणनन्दीयोगोद्वहनोद्देशादिपु ये कायोत्सर्गास्ते एकचतु० चिन्तनरूपाः । इत्यावश्यके कायोत्सर्गयोजना ॥ ॥ अथ प्रत्याख्यानं । तत्र दशविधप्रत्याख्यानानि । उग्गए सूरे नवकारसहिय पच्चक्खाहि चउविहंपि आहारं असणं पाण खाइमं साइम अन्नत्थणाभोगेणं सहसागारेण विगइसेसिआओ पच्चक्खाहि अन्न० सह० लेवालेवेणं गिहत्थसंसट्ठेणं उक्खित्तविवेगेणं पडुच्चमक्खेणं पारिट्ठावणियागारेणं महत्तरागारेणं सव्वसमाहिवत्तियागारेणं बिआसणं पच्चक्खा० दुविहंपि आहारं असण खाइम अन्नत्थ० सह० सागारियागारेणं आउटणपसारणेणं गुरुअब्भुट्ठाणेणं पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसावगासियं भोगं परिभोगं पच्च० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ २ पोरसियं पच्च० उग्गए सूरे चउ० अ० पा० खा० सा० अन्न० सह० पच्छन्नकालेणं दिसामोहेण साहुवयणेण सव्व० विगइसेसियाउ पच्च० अन्न० सह० लेवा० गिहत्थ० उक्खि० पडुच्चमक्खिएण पारि० मह० सव्वसमा० एकासणं पच्च० त्रिविहंपि आहारं असणं खाइम साइम अन्नत्थ० सह० सागा० आउं० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसावगासियं भोगपरिभोगं पच्चक्खाहि अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरामि ४ साढपोरसहियं पच्च० उग्गए सूरे चउ० असणं ४ अन्नत्थ० सह० पच्छ० दिसा० साहु० सव्व० निविगइयं पच्च० अ० सहसा० लेवा० गिहत्थ० उक्खित्त० पडु० पारि० मह० सव्व० एकासणं पच्च० त्रिविहं० अ० खा० सा० अन्न० सह० सागा० आउं० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तनियमु० देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ ६ सूरेउग्गे

पुरिमढं पच्च० चउ० असणं ४ अन्न० सह० पच्छ० दिसा० साहु० मह० सव० आंबिलं पच्च० अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पारि० मह० सव० एकासणं पच्च० त्रिवि० ३ आ० खा० सा० अ० सह० सागा० आउं० गुरु० पारि० मह० सव० द्रव्य० २ सचित्तनियमु० देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव० वोसिरइ ८ सूरे उग्गए अब्भत्तट्ठं पच्च० त्रिवि० ३ अ० खा० सा० अन्न० सह० पारि० मह० सव० पाणाहार अवड्ढं पच्च० अन्न० सह० पच्छ० दिसा० साहु० मह० सव० द्रव्य १ सचित्तनियमु देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव० वोसिरइ १० दिवसचरिमं पच्च० चउ० असणं ४ अन्न० सह० मह० सव० देसाव० भोग० अन्न० सह० महत्तरा० सव० वोसिरइ । इति संध्यायां कथनीयं । इति दशविधप्रत्याख्यानानि ॥ ॥ 'परमेष्ठिद्विघसनं यामैकाशनमथापि निर्विकृति । सार्धप्रहरेण समं साचाम्लं चैव मध्याह्नं ॥ १ ॥ अपराह्णे सोपवासं प्रत्याख्यानं विधापयेत् । प्रत्याख्यानं पिण्डितं च दश चैव प्रकीर्तितं ॥ २ ॥ एकभक्तमेकस्थानं आचाम्लमेकसिक्थकं । मितग्रासं निर्विकृति दत्तिश्चोपोषणं तथा ॥ ३ ॥ परमेष्ठिप्रहरादि तथाभिग्रहमेव च । पानं भोगोपभोगादि प्रत्याख्यानं सहालपेत् ॥ ४ ॥ दत्त्येकसिक्थे चाचाम्ले मितग्रासैकसंस्थिती । अन्तर्दधेते नियतमेकभक्ते विवक्षिते ॥ ५ ॥' गंठिसहियं मुट्ठिसहियं वा पच्च० चउ० असणं ४ अन्नत्थ० सह० पारि० मह० सव० विगइसे सियाओ पच्च० अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पडु० पारि० मह० सव० बिआसणं एकासणं पच्च० द्वि २ त्रि ३ अ० खा० सा० अन्न० सह० सागा० आउं० गुरु० परि० मह० सव० द्र० स०

देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ विआसणा एकासणं पच्चक्खाणं गंठिसहियं मुट्ठिसहियं वा पच्चक्खाहि चउ० असणं ४ अन्न० सह० मह० सव्व० निविगइयं पच्च० अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पडु० पारि० मह० सव्व० एकासण पच्च० त्रिवि० ३ अ० खा० सा० अन्न० सह० सागा० आउ० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्य० सनियमु देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ। निव्वीपच्चक्खाणं गंठिगं० मुट्ठि० वा० पच्च० चउ० असणं ४ अन्न० सह० मह० सव्व० आयिलं पच्च० एकलसित्थ दत्तिं वा पच्च० अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खित्त० पारि० मह० सव्व० एकासणं पच्च० त्रिवि० अ० खा० सा० अन्न० सह० सागा० आउटण० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्रव्य० २ सचित्तनियमु० देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ आंबिल एकलसिक्थकदत्तिपच्चक्खाणं। सूरे उग्गए अब्भत्तट्ठं पच्च० त्रिवि० ३ अस० खा० सा० अन्न० सह० पारि० मह० सव्व० पाणाहारपोरसहियं पुरिमढं वा गंठिसहियं मुट्ठिसहियं वा पच्च० अन्न० सह० मह० सव्व द्रव्य १ सचित्तनियमुदेसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ । तिविहारउपवासपच्चक्खाण। सूरे उग्गए अब्भत्तट्ठं पच्च० चउ० असणं ४ अन्न० सह० पारि० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसा० भो० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ। चउविहारउपवासपच्चक्खाण। दिवसचरिमं पच्च० तिविहं० ३ चउ० अस० खा० सा० ४ अन्न० सह० मह० सव्व० द्रव्यसचित्तदेसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ। रात्रौ गंठिसहियं पच्च० चउ० असण ४ अन्न० सह० मह० सव्व० विगइसेसि० अन्न० सह० लेवा० गिह०

उक्खित्त० पडु० पारि० मह० सव्व० एकासणं एकलठ्ठाणं पच्च० त्रिवि० ३ अ० खा० सा० अन्न० सह० सागारि० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्र० स० नि० देसा० भोग० अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरइ । एकलठाणापच्चक्खाणं। गंठि० चउ० असणं ४ अन्न० सह० मह० सह० विगइसेसि० अन्न० सह० लेवा० गिह० उक्खि० पडु० पारि० मह० सव्व० एकासणं अठ्ठकवलं पच्च० त्रिवि० ३ अ० खा० सा० अन्न० सह० सागा० आउ० गुरु० पारि० मह० सव्व० द्र० स० नि० देसावगासियं भोगपरिभोगं पच्चक्खाहि । अन्न० सह० मह० सव्व० वोसिरई अठ्ठकवलं ॥ इति पिण्डितपच्चक्खाणानि ॥ ॥ 'पच्चक्खाहि परस्येति पच्चक्खामि तथात्मनः । पाणस्सेति च साधूनां द्रव्यादि गृहिणां पुनः ॥ १ ॥' यथा साधूनां पाणस्स लेवालेवेण वा अलेवालेवेण वा अत्थेण वा बहुलेण वा ससित्थेण वा असित्थेण वा वोसिरइ । इति साधूनां वाक्यं कथनीयं ॥ ॥ गृहिणां यथा । द्रव्यसचित्तनियमेति । 'नवकारपोरसीए पुरिमड्ढेकासणे अभत्तट्ठे । उप्पो० सा० सू० सू० सू० नेया पढमक्खरा कमसो ॥ १ ॥' सार्धपौरुषी अपार्धपौरुषी पूर्वार्धयोरन्तर्द्धेते तयोराकारादि तद्वत् ॥ ॥ अभिग्रहास्तु मनःकल्पिताः यथा । 'अङ्गुट्ठमुट्ठिगंठी घरसे उस्सास थिबुगजोइक्खे । भणियं संकियमेयं धीरेहिं अणंतनाणीहिं ॥ १ ॥' तथाच मुनयः प्रत्याख्यानान्ते पाणस्स लेवालेवेण वा इत्यादि प्रत्याख्यांति । श्राद्धास्तु द्रव्यसचित्तदेसावगासियं इति । तत्रागारचतुष्कं पूर्वमेवोक्तं यथा । हवंति सेसेसु चत्तारि इति वचनात् । तथाच श्राद्धाः प्राभातिकप्रतिक्रमणमध्ये प्रत्याख्यानादौ सचित्तादिसंख्यां कुर्वन्ति

यथा । 'सचित्त १ दव्व २ विगई ३ वाहण ४ तंबोल ५ वत्थ ६ कुसमेसु ७। आसण ८ सयण ९ विलेवण १० बंभ ११ दिसि १२ न्हाण १३ भत्तेसु १४ ॥ १ ॥ सचित्तानि अप्रासुकभक्ष्याणि १ द्रव्याणि प्रासुकभक्ष्याणि २ विकृतयः पूर्वोक्ता दश ३ वाहनानि अश्वादीनि ४ ताम्बूलं क्रमुकपत्रादि ५ वस्त्राणि आच्छादनानि ६ कुसुमानि माल्यानि ७ आसनानि वेत्रासनपट्टप्रभृतीनि ८ शयनानि खट्वातूलिकादीनि ९ विलेपनानि चन्दनकस्तूरिकादीनि १० ब्रह्मव्रत ११ दिक्षु देशावकासिकं १२ स्नानं स्नेहोद्वर्तनजलमयं १३ भक्तं अन्नं १४ एतेषां गृहिणो यथाशक्ति प्रतिदिनं संख्यां कुर्वन्ति । वोसिरामि वोसिरइ व्युत्सृजामि व्युत्सृज इति परित्यागवाचक पदं । इत्यावश्यके प्रत्याख्यानयोजना ॥

नृपादीनां नियोगिनां परसेवकानां बहुव्यवसायानां च कृते आवश्यकविधिर्यथा । सर्ववस्त्रालंकारसहितोपि शुचिर्भूत्वा देवाग्रे शुचिस्थाने वा पूर्वोदङ्मुखः कृतोत्तरासङ्गः उपविष्टः सन् पूर्वं परमेष्ठिमन्त्रं पठेत् । ततः । 'पंचमहव्वयजुत्तो पंचविहायारपालणसमत्थो। पञ्चसमिओ तिगुत्तो छत्तीसगुणो गुरू मज्झ' ॥१॥ ततः इच्छाका० भग० इरियावहियं इत्यारभ्य यावत्तस्स मिच्छामि दुक्कड इतिपर्यन्त ऐर्यापथिकीं पठेत् । ततः करेमि भंते सामाइय सावज्ज जोगं पच्चक्खामि जाव आवस्सयं पज्जुवासामि दुविहं० शेषो दण्डकः पूर्ववत् । तदनन्तरं शक्रस्तव सव्वेसि तेसिं पुणो तिविहेण तिदंडवीरियाणं इतिपर्यन्त पठेत् । चतुर्विंशतिस्तवं सिद्धा सिद्धिं मम दिसन्तु इतिपर्यन्तं, श्रुतस्तवं धम्मुत्तरं वड्ढउ इतिपर्यन्तं, सिद्धस्तवं सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु

इतिपर्यन्तं । ततः । 'अज्ञानतिमिरान्धानां ज्ञानाञ्जनशलाकया । नेत्रमुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥१॥'
इति पठित्वा आयरिअ उवज्झाए इति गाथात्रयं पठेत् । ततो ये मया क्रोधमानमायालोभाः कषायाः शब्द-
रूपरसगन्धस्पर्शलालसतया कृताः तेषां मिथ्या मे दुष्कृतं । यद्देवस्य प्रतिमादि दुःस्थापनतच्छासनलङ्घननि-
न्दनोपहासादि कृतं तद्भगवन्तोऽर्हन्तः क्षम्यन्तां । यच्च गुरूणां त्रयस्त्रिंशदाशातनारूपं अविनयं कृतं तद्गुरवः
क्षम्यन्तां । यच्च मिथ्यात्वहिंसानृतस्तेयमैथुनपरिग्रहार्तरौद्रैः धर्मलङ्घनं कृतं तद्भगवान् धर्मः क्षम्यतां । यत्पु-
स्तकादिदुःस्थापनेन अदेशकालादिपाठेन ज्ञानाशातनं कृतं तद्भगवानागमः क्षम्यतां । यच्च शङ्काविधिः मि-
थ्यात्वपोषणेन दर्शनलङ्घनं कृतं तद्भगवद्दर्शनं क्षम्यतां । यावद्बन्धच्छविच्छेदाप्यतिभारारोहारान्नपानरोधैः
प्राणातिपाताणुव्रतलङ्घनं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं १ मिथ्योपदेशाभ्याख्यानकूटलेख्योखोक्तिमन्त्रभेदैः मृषावा-
दाणुव्रतलङ्घनं कृतं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं २ स्तेयानुज्ञातस्तदादानराज्यलङ्घनप्रतिरूपकरणकूटमानादिभिः
यददत्तादानाणुव्रत० ३ इत्वरानात्तागमपरविवाहनातिरागानङ्गक्रीडाभिः यन्मैथुनाणुव्रत० ४ धनधान्यरूप्य-
कुप्यक्षेत्रवास्तुद्विपदचतुष्पदसंख्यालङ्घनेन यत्परिग्रहाणुव्रत० ५ ऊर्ध्वाधस्तिर्यग्व्यतिक्रमस्मृत्यभावक्षेत्रवृ-
द्धिभिर्यद्दिग्विरतिगुणव्रत० ६ सचित्ततत्संबद्धतत्संमिश्रसंधानदुःपक्वाहारैः अङ्गारवनशकटभाटकस्फोटजी-
विकाभिः दन्तलाक्षारसकेशविषवाणिज्यैर्यन्त्रपीडानिर्लाञ्छनासतीपोषणदवदानसरःशोषैः खरकर्मभिर्यद्भो-
गोपभोगमानगुणव्रत० ७ संयुक्ताधिकरणोपभोगातिरेकमौखर्यकन्दर्पकौत्कुच्यैर्यदनर्थदण्डविरतिगुणव्रत० ८

मनोवाक्कायदुःप्रणिधानानादरस्मृत्यनुपस्थानैः सामायिकशिष्याव्रत० ९ प्रयोगानयनपुद्गलक्षेपशब्दरूपानुपातैर्यद्देशावकाशिकशिक्षाव्रत० १० अनादरस्मृत्यनुपस्थापनअदृष्टाप्रमार्जितोत्सर्गादानसस्तरणैर्यत्पौपधगुणव्रत० ११ सचित्तक्षेपविधानकालातिक्रममत्सरान्यापदेशैर्यदतिथिसंविभागगुणव्रतलङ्घनं कृत तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं १२। सर्वमपि दिवारात्रौ यद्दुश्चरितं (दुश्चिन्तितं) दुर्भाषितं दुश्चेष्टितं तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं इति पठित्वा। ततः चत्तारिमङ्गल अरिहन्तामङ्गलं सिद्धामङ्गल साहूमङ्गलं केवलिपन्नत्तो धम्मो मङ्गल १ चत्तारिलोगुत्तमा अरिहन्तालोगुत्तमा सिद्धालोगुत्तमा साहूलोगुत्तमा केवलिपन्नत्तो धम्मो लोगुत्तमो २ चत्तारिसरण पवज्जामि अरिहंते सरणं पवज्जामि ३ इति पठेत्। तदनन्तर जिनस्तोत्रपाठः। ततः। शिवमस्तु सर्वजगतः परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः। दोषाः प्रयान्तु नाशं सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥ १ ॥ इति कथन। ततः परमेष्ठिमन्त्रं पठित्वा। मनोवाक्काययोगानां शुभसस्थापनान्मया। शुभावश्यककार्येण पूर्णं सामायिकं कृतं ॥ १ ॥ अतीचारैरभग्न मे सामायिकमनुत्तरं। अर्हद्गुरुप्रसादेन पुनरस्तु क्षणे क्षणे ॥ २ ॥ पुनः पुनरस्तु सामायिकं इति सामायिकपारणश्लोकः। ततः प्रत्यक्षतया वा मनसा वा गुरुवन्दनं। इति नृपतियोगिकार्यव्याक्षिप्तमना गृहिणा संक्षेपतः प्रतिक्रमणविधिः सपूर्णः॥ ॥ कदाचित्कस्यचित्प्रज्ञामान्द्येन सामायिकप्रत्याख्यानदण्डकं मुखपाठेन नायाति तेन चित्ताभिग्रहेणैव सामायिकप्रत्याख्याने करणीये परं चाय विशेषः दण्डकोच्चारणेनादृतं सामायिक प्रत्याख्यानं च। अतीचारागमनैरभग्नं भवति तन्मध्याकारोच्चारणव-

शात् मनस्याहते तु दण्डकोच्चारवर्जिते सामायिके प्रत्याख्याने भग्ने भवतः तद्भङ्गे प्रायश्चित्तविधिप्रक्रमोक्तं प्रायश्चित्तमाचरणीयं। तथा च। 'जिनार्चनगुरोः पूजा सिद्धान्तपठनं तथा। वैयावृत्यं मुनीनां न बिम्बपुस्तकयोरपि॥ १॥ धर्मोपदेशश्रवणं व्याख्यानं धर्मशास्त्रकं। प्रमार्जनादि वा कार्यं प्रतिपत्तिर्गुरोरपि॥ २॥ परमेष्ठिमन्त्रजापः स्तोत्रपाठोर्हतामपि। इत्यादिधर्मवैयग्र्यं सर्वमावश्यकं विदुः॥ ३॥ मध्याह्नान्मध्यरात्रं च यावद्दैवसिकं विदुः। मध्यरात्राच्च मध्याह्नं यावत्कर्म च रात्रिकं॥ ४॥' इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे षड्विधावश्यककीर्तनो नामाष्टत्रिंशत्तम उदयः॥ ३८॥ ग्रन्थाग्रं २५००॥

एकोनत्रिंशत्तम उदयः।

अथ तपोविधिरुच्यते॥ सचार्यं। यद्दूरं यद्दुराराध्यं यच्च दूरे व्यवस्थितम्। तत्सर्वं तपसा साध्यं तपो हि दुरतिक्रमम्॥ १॥ ततः शिवकुमारवच्चरति मन्दिरस्थोपि यः स देवपरिषद्यपि द्युतिमहत्त्वविस्फूर्तिभृत्। कृशत्वकृशतापनोल्लसितकर्णकं काञ्चनं सुधातुषु विशिष्टतां नृपतिमौलितामेति च॥ २॥ ततः सकलकर्मभिर्द्धिविधलब्धिकृन्निश्रितं गृहे पुरि च दुर्भरोप्यहह वन्दिषेणो द्विजः। व्रते शमतपःपरः सुरनरैकवन्द्यो भवेद्रविज्वलनतापितः श्रयति दीप्तिमाद्यो घटः॥ ३॥ यस्तपोविधिराम्नातो जिनैर्गीतार्थसाधुभिः। तं तथा कुर्वतां सन्तु मनोवाञ्छितसिद्धयः॥ ४॥ असत्यां दानशक्तौ च देहशक्तिमवेक्ष्य च। अनुष्ठेयं पुण्यवद्भिस्त-

पःकर्म सुदुष्करं ॥ ५ ॥ तद्धि द्वादशरूपं स्याद्बाह्याभ्यन्तरभेदतः । संयोज्य षड्विधं बाह्यमुपवासादिकर्मभिः ।
॥ ६ ॥ तपोविधिः श्रेणियुक्त्या प्रोक्तोऽर्हद्भिश्च साधुभिः । कश्चित्केवलिसंदिष्टः कश्चिद्गीतार्थभाषितः ॥ ७ ॥
कश्चित्फलादिभिश्चीर्णस्त्रिविधः स तपोविधिः । योगोपधानमुख्यो यः स विधिः केवलीरितः ॥ ८ ॥ कल्याणा-
दिपुण्डरीकतपोमुख्यो मुनीरितः । रोहिणीकल्पवृक्षादिविधिः फलतपोमयः ॥ ९ ॥ एव समील्य विद्वद्भिस्तपः-
श्रेणिः प्रदर्शिता । कार्यं न साधुसाध्वीभिः प्रतिमावाह्युपासकैः ॥१०॥ कृतोपधानैः सम्यक्त्वधारिभिः फलदं
तपः । नोश्या योगा गृहस्थैश्च शेष सर्वं तपोपि हि ॥११॥ विधेयं श्रावकैः शान्तैः श्राविकाभिस्तथाविधं । शा-
न्तोऽल्पनिद्रोऽल्पाहारो निष्कामो निःकषायकः ॥ १२ ॥ धीरोऽन्यनिन्दारहितो गुरुशुश्रूषणे रतः । कर्मक्ष-
यार्थी प्रायेण रागद्वेषविवर्जितः ॥ १३ ॥ दयालुर्विनयापेक्षी प्रेत्येहफलनिःस्पृहः । क्षमी नीरुक् निरुत्सेको जी-
वस्तपसि योज्यते ॥ १४ ॥ षाण्मासिके वार्षिके च मासोर्ध्वं तपसि स्फुटे । त्यक्तं प्रतिष्ठादीक्षासु काल तस्मि-
न्नपि त्यजेत् ॥ १५ ॥ शुभे मुहूर्ते प्रारब्धे काण्डान्यायान्तु यान्तु वा । पक्षमासदिनाब्दानि न पश्येत्तत्र दूषणं
॥ १६ ॥ मृदुध्रुवचराक्षिप्रैर्वारैर्भौमं शनिं विना । आद्याटनतपोनन्द्यालोचनादिषु भं शुभं ॥ १७ ॥ क्रियमाणे
तपस्यन्तस्तपः पुण्यतिथौ यदि । आयाति नियमात्कार्यं दुर्लङ्घ्यो नियमः सतां ॥ १८ ॥ प्रवर्धमानः संस्थाप्य
पश्चात्तात्क्रियता तपः । तपोमध्ये तपः कार्यं गरिष्ठं तप आचरेत् ॥ १९ ॥ अवशेषं लघु तपः कार्यं पश्चात्त-
तोपि हि । अनाभोगादिभिर्भग्ने तपःकर्मणि मध्यतः ॥ २० ॥ आलोचनीयं तत्तत्र कार्यं पश्चात्तपोऽथवा ।

तपः २० भद्रोत्तरतपः २१ सर्वतोभद्रतपः २२ गुणरत्नसंवत्सरतपः २३ अङ्गतपः २४ संवत्सरतपः २५ नन्दी-
श्वरतपः २६ पुण्डरीकतपः २७ ॥ माणिक्यप्रस्तारिकातपः २८ पद्मोत्तरतपः २९ समवसरणतपः ३० द्वितीय-
समवसरणतपः ३१ गणधरतपः ३२ अशोकवृक्षतपः ३३ ससातिशततपः ३४ नमस्कारतपः ३५ चतुर्दशपूर्व-
तपः ३६ एकावलीतपः ३७ दशविधयतिधर्मतपः ३८ पञ्चपरमेष्ठितपः ३९ लघुपञ्चमीतपः ४० बृहत्पञ्चमीतपः
४१ चतुर्विधसंघतपः ४२ घनतपः ४३ महाघननपः ४४ वर्गतपः ४५ श्रेणितपः ४६ मेरुतपः ४७ द्वात्रिंशत्क-
ल्याणकतपः ४८ च्यवनतपः ४९ जन्मतपः ५० लोकनालितपः ५१ कल्याणकाष्टाह्निकातपः ५२ सूर्यायनतपः
५३ आचाम्लवर्धमानतपः ५४ महावीरतपः ५५ माघमालातपः ५६ लक्षप्रतिपत्तपः ५७ इति गीतार्थाचीर्णानि
तपांसि ॥ ॥ 'सर्वाङ्गसुन्दरतपो १ निरुजशिखं २ सुभगता त्रिदशवृक्षं ३ । दमयन्त्या ४ यतिजनकं ५ सा-
क्षयनिधि ६ मुकुटससमी ७ च तपः ॥ १ ॥ अंबा ८ श्रुतदेवी ९ रोहिणी १० च माउरितपश्च ११ सुखसंपत्
१२ । अष्टापदसोपानं १३ निर्वृतिदण्डं १४ त्वदुःखदर्शियुगं १५ ॥ २ ॥ गौतमपात्रं १६ निर्वाण १७ दीपकं
१८ तदनु चामृताष्टमिका १९ । तस्मादखण्डदशमी २० परत्रपालिश्च २१ सोपानं २२ ॥ ३ ॥ कर्मचतुर्थं २३
परमेष्ठिफल २४ मवैधव्यदशमिका २५ चैव । नन्द्यावर्तयुगं २६।२७ पुनरेतत्फलतप इति ख्यातं ॥ ४ ॥ दम-
यन्त्यादेर्दृष्टान्तदर्शनाद्रोहिणीगुणश्रवणात् । कार्यं फलार्थिभिरिदं गृहिभिः फलतप इति ख्यातं ॥ ५ ॥ सर्वा-
ङ्गसुन्दरतपः १ निरुजशिखतपः २ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः ३ दमयन्तीतपः ४ आयतिजनकतपः ५ अक्षयनि-

धितपः ६ मुकुटसप्तमीतपः ७ अम्बातपः ८ श्रुतदेवीतपः ९ रोहिणीतपः १० माउरितपः ११ सर्वसुखसंपत्तितपः १२ अष्टापदपावडीतपः १३ मोक्षदण्डतपः १४ अदुःखदर्शितपोद्वय १६ गौतमपडिगहातपः १७ निर्वाणदीपतपः १८ अमृताष्टमीतपः १९ अखण्डदशमीतपः २० परतपालितपः २१ पावडीतपः २२ कर्मचतुर्थतपः २३ नवकारफलतपः २४ अविधवादशमीतपः २५ बृहन्नन्द्यावर्ततपः २६ लघुनन्द्यावर्ततपः २७ इति सप्तविंशतिफलतपांसि ॥ तत्र उपधानतपो व्रतारोपाधिकारादवसेयं १ गृहस्थस्यैकादशप्रतिमाव्रतारोपसंस्कारादवसेयाः २ यतेर्द्वादशप्रतिमातपो यतिधर्मोत्तरायणात्प्रतिमाधिकारादवसेयं ३ सैद्धान्तिकायोगायोगोद्वहनाधिकारादवसेयाः ४॥ ॥ अथावशेषा व्याख्यायन्ते चत्वारि व्याख्यातानि। तेषु पूर्वं जिनोक्तानां कथनं। पञ्चममिन्द्रियजयतपः। 'पूर्वार्धमेकभक्तं च विरसाम्ले उपोषित। प्रत्येकमिन्द्रियजयः पञ्चविंशतिवासरैः ॥ १ ॥' इन्द्रियाणा स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्ररूपाणां जयार्थं तप इन्द्रियजयतपः। तत्र एकमेकमिन्द्रियं प्रति क्रमेण पूर्वार्धं १ एकभक्त २ निर्विकृतिक ३ आचाम्ल ४ उपवास ५ रूपाणि। एव पञ्चपञ्च प्रत्याख्यानानि पञ्चविंशत्या दिनैः पर्यन्ते तावद्भूमिशयनं ब्रह्मचर्यं यन्त्रकन्यासः। उद्यापने जिनाग्रतः सर्वपक्वान्नभक्ष्यफलप्रकारान्तराणां पञ्चविंशतिसंख्यया ढौकनं। एतत्संख्यया साधुभ्योपि दानं। एतत्करणे सर्वेन्द्रियाणा दुःप्रवृत्तिनिषेधः फलं। इति यतिश्राद्धकर-

५ इन्द्रियजयतप आगाढदिन २५					
स्पर्श	पु १	ए १	नि १	आ १	उप १
रस	पु १	ए १	नि १	आ १	उप १
घ्राण	पु १	ए १	नि १	आ १	उप १
चक्षु	पु १	ए १	नि १	आ १	उप १
श्रोत्र	पु १	ए १	नि १	आ १	उप १

नीयमागाढमिन्द्रियजयतपः ॥ ५ ॥ ॥ अथ कषायजतपः । 'एकभक्तं निर्विकृति सजलानशने तथा । कषायजय एकस्मिन्कषायेऽन्येष्वपीदृशं ॥ १ ॥' कषायाणां क्रोधमानमायालोभानां जयार्थं तपः कषायजयतपः । तथैकमेकं कषायं प्रति एकभक्तं १ निर्विकृतिकं २ आचाम्लो ३ पवासौ ४ रूपं प्रत्याख्यानचतुष्कं दिनचतुष्टयं । शेषेष्वप्येवं षोडशभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने षोडशसंख्यसर्वफलजातिपक्वान्नषड्विकृतिढौकनं देवाग्रे । यतिभ्योप्येतद्वस्तुदानं । एतत्फलं सर्वकषायविनाशः ।

६ कषायजयतपआगाढं १६				
क्रोध	ए १	नि १	आं १	उप १
मान	ए १	नि १	आं १	उप १
माया	ए १	नि १	आं १	उप १
लोभ	ए १	नि १	आं १	उप १

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं कषायजतपः ॥ ६ ॥ ॥ अथ योगशुद्धितपः । 'योगे प्रत्येकमरसमाचाम्लं वाप्युपोषितं । एवं नवदिनैर्योगशुद्धिः संपूर्यते ततः ॥ १ ॥' योगानां मनोवाक्कायानां शुद्धिकारित्वाद्योगशुद्धिः । तत्र मनःप्रति प्रथमेह्नि निर्विकृतिकं १ । द्वितीये आचाम्लं २ तृतीये उपवासः ३ एवं वचःकायौ प्रत्यपि । एवं नवभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रन्यासः । उद्यापने जिनाग्रे षड्विकृतिढौकनं । साधुभ्यस्तद्दानं । एतत्फलं मनोवाक्कायानां शुद्धता भवति ।

७ योगशुद्धतपआगा ९			
मन	नि १	आं १	उ १
वचन	नि १	आं १	उ १
काया	नि १	आं १	उ १

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं योगशुद्धितपः ॥ ७ ॥ ॥ अथ धर्मचक्रतपः ।' विधाय प्रथमं षष्ठं षष्टिमेकान्तरं तथा । उपवासं धर्मचक्रे कुर्याद्व्रहयर्कवासरैः ॥ १ ॥' धर्मस्य चक्रं समूहः । अथवा भगवतोऽर्हतोऽतिशयरूपं धर्मचक्रं तत्प्राप्तिहेतुत्वाद्धर्मचक्रं । तत्र पूर्वं षष्ठतपः ततोऽनन्तरं षष्टिरुपवासा एकान्तरिताः । एवं विंशत्यु-

८ धर्मचक्रतप आपाढदिन १२२ पूर्यंते																			
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा

त्तरशतदिनैः पूर्यन्ते। यन्त्रकन्यासः । उद्यापने स्वर्णमय रूप्यमयं वा रत्नजडितं धर्मचक्र निर्माय महापूजापूर्वकं जिनाग्रे ढौकयेत् । तदनन्तर यथाशक्ति संघपूजा । एतत्फलं निरतिचारबोधिप्राप्तिः।

इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ धर्मचक्रतपः ॥ ८ ॥ ॥अथ लघुअष्टाह्निकातपः। 'अष्टमीभ्यां समारभ्य शुक्लाश्वयुजचैत्रयोः । राकां यावत्सप्तवर्षं स्वशक्त्याष्टाह्निकातपः ॥ १ ॥' सदैव पुण्यानां अष्टानामह्ना समाहारोष्टाह्निका । आश्वयुजशुक्लचैत्रशुक्लाष्टमीमारभ्य पूर्णिमां यावदष्टदिनानि स्वशक्त्या एकभक्तनिर्विकृतिकाचाम्लोपवासैः प्रत्याख्यानानि विधेयानि । तत्र बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं यावत्तेषु दिनेषु सप्तवर्षं विदध्यात् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने षट्पञ्चाशत्सख्यया पुष्पफलनैवेद्यपक्वान्नैर्जिनपूजा साधुभ्यस्तद्दानं च । यथा-

९।१० चैत्रशुक्लाष्टम्यादि दिन ८।१७ आसोजशुक्लाष्टम्यादि ८																	
ति	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ति	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
थि	ए	नि	आ	उ	ए	नि	आं	उ	थि	ए	नि	आ	उ	ए	नि	आ	उ

शक्तिसंघपूजा । एतत्फलं दुर्गतेरभावः । इति यतिश्राद्धविधेयं आगाढं लघुअष्टाह्निकातपोद्वयं ॥ १० ॥ ॥
अथ कर्मसूदनतपः । 'प्रत्याख्यानान्यष्टौ प्रत्येकं कर्मणां विघाताय । इति कर्मसूदनतपः पूर्णं स्याद्गुरस ६४ मिताहोभिः ॥ १ ॥ उपवास १ मेकभक्तं २ तथैकसिक्थं ३ कस्थिती ४ दत्तिं ५ । निर्विकृतिक ६ माचाम्लं ७ चाष्टग्रासं ८ क्रमात्कुर्यात् ॥ २ ॥' कर्माणि ज्ञानावरण १ दर्शनावरण २ वेदनीय ३ मोहनीय ४ आयु ५ नाम ६ गोत्र ७ अन्तराय ८ रूपाणि सूदयति सर्वथा छिनत्तीति कर्मसूदनं। तत्रैकं कर्म १ प्रति उपवासं २ एकसिक्थं ३ एकस्थानं ४ एकदत्ति ५ निर्विकृतिक ६ आचाम्ल ७ अष्टकवल ८ रूपं । दिनाष्टके प्रत्याख्यानाष्टकं कुर्यात् । एवं कर्माष्टकेपि । एवं चतुःषष्ट्या दिनैः पूर्यन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने रूप्यमयं वृक्षं स्वर्णमयं कुठारं मोदकचतुःषष्टिं पुस्तकाग्रे ढौकयेत् । बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं संघपूजा च । एतत्फलं कर्मक्षयः । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढं कर्मसूदनतपः ॥ ११ ॥ इत्येवं यतिश्राद्धकरणीयानि जिनोक्तान्येकादशतपांसि संपूर्णानि ॥ ॥ 'उद्यापने च गृहिभिः कार्यं कर्म यथोदितं । कारण्यं यतिभिः श्राद्धात्तदभावे च मानसं ॥ १ ॥ यद्दिनान्तरितं कार्यं तदनागाढमुच्यते । एकश्रेण्यां वि-

११ कर्मसूदनतपः आगाढं दिन ६४

ज्ञाना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अट्ठ
दर्शना	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
वेद	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
मोह	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
आयु	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
नाम	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
गोत्र	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०
अंत	उ	ए	सी	एग	एद	नि	आं	अ०

धेय यत्तदागाढं जगौ जिनः ॥ २ ॥' इति जिनोक्तानि तपांसि ॥ ॥ अथ गीतार्थाचीर्णानि तपांस्यभिधी-
यन्ते । यथा । तत्र प्रथमं कल्याणकतपः । उपजातिः—'यस्मिन्दिने तीर्थकरस्य गर्भावतारजन्मव्रतकेवलानि ।
मोक्षो बभूवात्र दिने तपो यत्कल्याणकं तत्समुदाहरन्ति ॥ १ ॥ कल्याणक एकस्मिन्नेकाशनमेतयोर्द्वये वि-
रस । आचाम्ल त्रितयेपि हि चतुष्टयेप्यनशनं प्राहुः ॥ २ ॥ एवं कृत्वा प्रतिवर्षं पूर्यते वर्षसप्तकात् । कल्या-
णतप एतद्धि तद्दिनान्यागमाद्वदेत् ॥ ३ ॥'—सम्म नमिऊण जिणे चउवीसं तेसिं चेव पत्तेयं । वुच्छं चुइजम्म-
णदिक्खानाणनिव्वाणकल्लाणे ॥ १ ॥ कत्तियबहुले पंचमि संभवनाणं दुवालसीएऊ । नेमि चुइ पउमजम्मो
तेरसि पउमप्पहे दिक्खा ॥ २ ॥ पनरसि मुक्खो वीरे सिअबारसि तइअ अरसुविहिनाणं । मग्गसिरक-
सिणपंचमि जम्मो सुविहिस्स छट्ठवयं ॥ ३ ॥ दसमीइ वीरदिक्खा इक्कारसि पउमनाहनिव्वाणो । सिअद-
समि जम्म मुक्खो अरस्स इक्कारसीइ पुणो ॥ ४ ॥ अरदिक्खा नमिनाण मल्लिजिणे जम्मदिक्खनाणाइं ।
चउद्दसि जम्मो पुन्निम निक्खमणं संभवजिणस्स ॥ ५ ॥ पोसाइदसमिगारसि पासे बारसीतेरसीससिणो ।
चउद्दसि जम्मो पुन्निम निक्खमणं संभवजिणस्स ॥ ५ ॥ सुद्धेछट्ठी विमले नवमी संतिस्सि कारसी अजिए । अभि-
जइसंखं जम्मवया सीयलनाणं चउद्दसीए ॥ ६ ॥ सुद्धेछट्ठी विमले नवमी संतिस्सि कारसी अजिए । अभि-
नन्दणे चउद्दसि पुन्निमधम्मे अ नाणाइं ॥ ७ ॥ माहाइछट्ठि पउमचुइ बारसी सीअलस्स जम्मवया । तेरसि
मुक्खाउसभे सिज्जंसेऽमावसा नाणं ॥ ८ ॥ सियबीयनाणजम्मा वसुपुज्जभिनंदणाण अह जम्मो । तइआई
विमलधम्माण चउत्थि दिक्खाइ विमलस्स ॥ ९ ॥ अट्ठमि जम्मो अजिए नवमीबारसीतेरसीसु वयं । अजि-

अभिनंदणधम्माण फग्गुणे कसिणछट्ठीए ॥ १० ॥ नाणसुपासे सत्तमि सुपासमुक्खो ससिस्स नाणं च । सुविहिचुईनवमीए इक्कारसि नाणमुसभस्स ॥ ११ ॥ सिज्जंसजम्मसुव्वयं नाणं वारसहिदिक्खसेअंसे । तेरसि चउदसि जम्मो पनरसि दिक्खाइ वसुपुज्जे ॥ १२ ॥ सियबीय चउत्थिअट्ठमि चवणं अरमल्लिसंभवजिणाणं । वारसि मुक्खो मल्लिस्स जयइ मुणिसुव्वयवयं च ॥ १३ ॥ चित्ताइचउत्थि पासे चवणं नाणं च पंचमी चवणं । ससिणो उसभे अट्ठमि जम्मवया सुद्धतइयाए ॥ १४ ॥ कुंथूनाणं पंचमि सिद्धीसंभव अणंतअजियाणं । नवमिहिं मुक्खो सुविहस्स नाण मिक्कारसीए उ ॥ १५ ॥ तेरसिजम्मो वीरे पुन्निमपउमस्स नाणमह वहुले । वइसाहपडिवबीआ कुंथु तह सीअले मुक्खो ॥ १६ ॥ पंचमीहिं कुंथुदिक्खा सीअलचुइ छट्ठि दसमि नमि-मुक्खो । तेरसि जम्मो चउदसि दिक्खा नाणं अणंतस्स ॥ १७ ॥ चउदसि जाओ कुंथु सिअचउत्थिचुओभि-नंदणो जयइ । सत्तमि धम्मोवि चुओ अट्ठमि अभिनंदणो सिद्धो ॥ १८ ॥ जम्मट्ठमि नवमिवयं सुमइ जिणे दसमि केवलं वीरे । वारसि तेरसि चुअ विमल अजिय अह जिट्ठवहुलंमि ॥ १९ ॥ छट्ठि चुई सेअंसे सुव्वय-जम्मट्ठमी नवमिमुक्खो । तेरसि जम्म मुक्खो चउदसि दिक्खा य संतिस्स ॥२०॥ सिअपंचमी य मुक्खो धम्मे नवमीइ वासपुज्जचुई । वारसि सुपासजम्मो तेरसि दिक्खा सुपासस्स ॥ २१ ॥ आपाढाइचउत्थी उसभचुई सत्तमी विमलमुक्खो । नमिदिक्खा नवमीए सिअछट्ठिहिं वीरजिणचवणं ॥ २२ ॥ अट्ठमि सिद्धो नेमी वसुपुज्जो निव्वुओ चउदसीए । सावणबहुले तइआ सिद्धिगओ जयइ सेअंसो ॥ २३ ॥ सत्तमि चवणमणंते

अट्ठमि नमिजम्मु नवमि कुंथुचुई । सिअबीअ चुओ सुमई पंचमि छट्टि नेमिजम्मवया ॥ २४ ॥ पासस्सट्ठमि मुक्खो सुव्वयचुइ पुन्निमाइ भद्दवए। संतिससि चवणमुक्खो सत्तमि अट्ठमि सुपासचुई ॥ २५ ॥ सियनवमि सुविहिमुक्खो नेमिस्सा सोअवमावसानाणं । पुन्निम चुनअनमिजिनवल्लहं पयंदेसु पणयाणं ॥ २६ ॥ नारकाणामपि मुहूर्तप्रमोदकारित्वाद्विश्वत्रयस्य कल्याणकराणीति कल्याणकानि। तानिच शुभदिने कल्याणकदिने प्रारभ्यन्ते। यस्यां यस्यां तिथौ आगमवचनेन जिनानां कल्याणकमायाति तच्च च्यवनजन्मदीक्षाज्ञाननिर्वाणलक्षणं। तद्दिने एकस्मिन्कल्याणके एकभक्त द्वयोर्निर्वृत्तिकं त्रिष्वाचाम्लं चतुर्षूपवासः । पञ्चकल्याणकसंगमे प्रथमदिने उपवासो द्वितीयदिने एकभक्त ॥ एंग उववासो दो अंबिलाइं निविआइं तेरस हवंति। एगासणाइं चुलसी कल्लाणतपस्स परिमाणं ॥ १ ॥ एवं वर्षं सपूर्यं वर्षसप्तकमेवमेव कुर्यात्। तदन्ते उद्यापने जिनाग्रतश्चतुर्विंशतिसंख्यया स्नानपट्टस्नात्रकलशवन्दनपात्रधूपदहनपात्रपरिधापनिकानैवेद्यपात्रकुम्पिकाप्रभृतिपूजोपकरणानां बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं चतुर्विंशतिसंख्यया सर्वपक्वान्नजातिफलजातिढौकनं चतुर्विंशतिस्वर्णमयरत्नजटिततिलकदानं साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च। अथवा जिनानां च्यवनजन्मदिनेषु प्रत्येकमेकैकोपवासः। दीक्षाज्ञाननिर्वाणेषु येन तीर्थंकरेण यादृक् तपो रचितं तादृगेवैकान्तरोपवासरीत्या विधीयते। इय द्वितीया कल्याणकतपोरीतिः ॥ यन्त्रकन्यासः। उद्यापनं पूर्ववत्। एतत्फलं तीर्थंकर-

१ उपवास एकना चार एकासणा ४ आचाम्ल एकना त्रण गणता ६ निविना बेगणता २६—८४ एकासणा सर्व मळीने १२० एकासणानि० ।

नामकर्मबन्धः । इति यतिश्राद्धविधेयमागाढं कल्याणकतपः ॥ १ ॥ ॥ अथ ज्ञानतपः । एकान्तरोपवासैश्च त्रिभिर्वापि निरन्तरैः । कार्यं ज्ञानतपश्चोद्यापने ज्ञानस्य पूजनं ॥ १ ॥ ज्ञानाराधनार्थं तपः ज्ञानतपः। तत्रोपवासत्रयं एकान्तरं निरन्तरं वा यथाशक्ति विधीयते। उद्यापने साधुभ्यः वस्त्रान्नपात्रदानं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं ज्ञान-

४ ज्ञानादित्रीणि तपांसि आगाढानि ३										
ज्ञान	उ	उ	उ	अध	उ	पा	उ	पा	उ	पा
दर्श	उ	उ	उ	अध	उ	पा	उ	पा	उ	पा
चारि	उ	उ	उ	अध	उ	पा	उ	पा	उ	पा

तपः ॥ २ ॥ ॥ दर्शनतपोपि ज्ञानवत् । नवरं उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं जिनप्रतिमाग्रे पड्क्तिढौकनं साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं सम्यक्त्वोद्भावनाश्रवणं । एतत्फलं विमलबोधिप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं दर्शनतपः ॥ ३ ॥ ॥ चारित्रतपोपि ज्ञानवत् ॥ यन्त्रकन्यासः । नवरं उद्यापने यतिभ्यः पड्क्तिवस्त्रान्नपात्रदानं । एतत्फलं विमलचारित्रप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं चारित्रतपः ॥ ४ ॥ ॥ अथ चान्द्रायणतपः ॥ चान्द्रायणं च द्विविधं प्रथमं यवमध्यमं । द्वितीयं वज्रमध्यं तु तयोश्चर्या विधीयते ॥ १ ॥ यवमध्ये प्रतिपदं शुक्लामारभ्य वृद्धितः । एकैकयोर्ग्रासदत्त्यो राकां यावत्समानयेत् ॥ २ ॥ ततः कृष्णप्रतिपदमारभ्यैकैकहानितः । अमावास्यां तदेकत्वे यवमध्यं च पूर्यते ॥ ३ ॥ वज्रमध्ये कृष्णपक्षमारभ्य प्रतिपत्तिथिः । कार्या पञ्चदशग्रासदत्तिभ्यां हानिरेकतः ॥ ४ ॥ अमावास्यात्र परतो ग्रासदत्ती विवर्धयेत् । यावत्पञ्चदशैव स्युः पूर्णमास्यां च मासतः ॥ ५ ॥ एवं मासद्वयेन स्यात्पूर्णं च यववज्रकं । चान्द्रायणं यतेर्दत्तेः संख्या ग्रासस्य

अथ चाद्रायणतप

१ मास		६ कार्तिकवदि		
ए	५	नाण समवजिणस्स	उप	२
नि	१२	चवण नेमिजिणस्स	उप	१
	१२	जम्मो पउमप्पहस्स	उप	१
ए	१३	दिक्खा पउमप्पहस्स	उप	२
ए	१५	मुक्खो वीरजिणस्स	उप	२
		कार्तिकसुदि		
ए	३	नाण सुविहिजिणस्स	उप	२
ए	१२	नाण अरनाहस्स	उप	२
२ मास		मार्गसिरवदि		
ए	५	जम्मो सुविहिनाहस्स	उ	१
ए	६	दिक्खा सुविहिनाहस्स	[illegible]	२
ए	१०	दिक्खा वीरजिणस्स	उ	२
ए	११	मुक्खो पउमप्पहस्स	उ	३०

		मार्गसिरसुदि		
नि	१०	जम्मो अरजिणस्स	उ	१
	१०	मुक्खो अरजिणस्स	उ	३०
[illegible]	११	दिक्खा अरजिणस्स	उ	२
	११	नाण नमिजिणस्स	उ	२
	११	जम्मो मल्लिजिणस्स	उ	१
	११	दिक्खा मल्लिजिणस्स	उ	३
ए	११	नाण मल्लिजिणस्स	उ	३
ए	१४	जम्मो संभवजिणस्स	उ	१
ए	१५	दिक्खा संभवजिणस्स	उ	२
३ मास		पौषवदि		
ए	१०	जम्मो पासजिणस्स	उ	१
ए	११	दिक्खा पासजिणस्स	उ	३
ए	१२	जम्मो चन्द्रप्पहस्स	उ	१
ए	१३	दिक्खा चन्द्रप्पहस्स	उ	२
ए	१४	नाण सीयलजिणस्स	उ	२

		पोषसुदि		
ए	६	नाण विमलजिणस्स	उ	२
ए	९	नाण संतिजिणस्स	उ	२
ए	११	नाण अजियजिणस्स	उ	२
ए	१४	नाण अभिनंदणस्स	उ	२
ए	१५	नाण धम्मनाहस्स	उ	२
४ मास		माघवदि		
ए	६	चवण पउमप्पहस्स	उ	१
नि	१२	जम्मो सीअलजिणस्स	उ	१
	१२	दिक्खा सीअलजिणस्स	उ	२
ए	१३	मुक्खो रिसहजिणस्स	उ	६
ए	१५	नाण सेयंसजिणस्स	उ	२
		माघसुदि		
नि	२	नाण वासुपुज्जस्स	[illegible]	१
	२	जम्मो अभिणंदणस्स	उ	१

नि	३	जम्मो विमलस्स	उ	१
·	३	जम्मो धम्मनाहस्स	उ	१
ए	४	दिक्खा विमलस्स	उ	२
ए	८	जम्मो अजिअजिणस्स	उ	१
ए	९	दिक्खा अजिअजिणस्स	उ	२
ए	१२	दिक्खा अभिनंदणस्स	उ	२
ए	१३	दिक्खा धम्मस्स	उ	२
५ मास		फागुणवदि		
ए	६	नाणं सुपासस्स	उ	२
नि	७	मुक्खो सुपासस्स	उ	३०
	७	नाणं चंदप्पहस्स	उ	२
ए	९	चवणं सुविहिस्स	उ	१
ए	११	नाणं रिसहस्स	उ	३
नि	१२	जम्मो सेअंसस्स	उ	१
	१२	नाणं सुव्वयजिणस्स	उ	२
ए	१३	दिक्खा सेयंसस्स	उ	२
ए	१४	जम्मो वासुपुज्जस्स	उ	१
ए	१५	दिक्खा वासुपुज्जस्स	उ	१

		फागुणसुदि		
ए	२	चवणं अरजिणस्स	उ	१
ए	४	चवणं मल्लिजिणस्स	उ	१
ए	८	चवणं संभवजिणस्स	उ	१
नि	१२	मुक्खो मल्लिजिणस्स	उ	३०
	१२	दिक्खा मुणिसुव्वयस्स	उ	२
६ मास		चैत्रवदि		
नि	४	चवणं पासजिणस्स	उ.	१
	४	नाणं पासजिणस्स	उ	३
ए	५	चवणं चंदप्पहस्स	उ	१
	८	जम्मो रिसहजिणस्स	उ.	१
नि	८	दिक्खा रिसहजिणस्स	उ	२
		चैत्रसुदि		
ए	३	नाणं कुंथुजिणस्स	उ.	२
आं	५	मुक्खो संभवजिणस्स	उ.	३०

	५	मुक्खो अणंतजिणस्स	उ.	३०
	५	मुक्खो अजियजिणस्स	उ.	३०
ए	९	मु० सुभद्दजिणस्स	उ.	३०
ए	११	नाणं सुभद्दजिणस्स	उ.	२
ए	१३	जम्मो महावीरस्स	उ.	१
ए	१५	नाणं पउमप्पहस्स	उ.	२
७ मास		वैशाखवदि		
ए	१	मुक्खो कुंथुनाहस्स	उ	३०
ए	२	मुक्खो सीयलजिणस्स	उ	३०
ए	५	दिक्खा कुंथुनाहस्स	उ	२
ए	६	चवणं सीयलजिणस्स	उ	१
ए	१०	मुक्खो नमिजिणस्स	उ	३०
ए	१३	जम्मो अणंतजिणस्स	उ	१
एआं	१४	दिक्खा अणंतजिणस्स	उ	२
	१४	नाणं अणंतजिणस्स	उ	२
	१४	जम्मो कुंथुजिणस्स	उ	१

		वैशाखसुदि		
पृ	४	चवण अभिनंदनस्स	उ	१
पृ	७	चवण धम्मस्सजिनस्स	उ	१
ति	८	मुक्खो अभिनंदनस्स	उ	३०
	८	जम्मो सुमइजिणस्स	उ	१
पृ	९	दिक्खा सुमइ० ”	उ	१
पृ	१०	नाण वीरजिणस्स	उ	२
पृ	१२	चवण विमलजिणस्स	उ	१
पृ	१३	चवण अजियजिणस्स	उ	१
८मास		ज्येष्ठवदि		
प	६	चवण सेयसस्स	उ	१
पृ	८	जम्मो मुणिसुव्वय	उ	१
९	९	मुक्खो मुणिसुव्वय	उ	३०
ति	१३	जम्मो संतिना०	उ	१
	१३	मुक्खो संतिना०	उ	३०
पृ	१४	दिक्खा संतिना०	उ	२

		ज्येष्ठसुदि		
पृ	५	मुक्खो धम्मनाहस्स	उ	३०
पृ	९	चवण वासुपुज्जस्स	उ	१
पृ	१२	जम्मो सुपासस्स	उ	१
पृ	१३	दिक्खा सुपासस्स	उ	२
९मास		आषाढवदि		
पृ	४	चवण रिसहस्स	उ	१
पृ	७	मुक्खो विमलस्स	उ	३०
पृ	९	दिक्खा नमिनाहस्स	उ	२
		आषाढसुदि		
पृ	६	चवण वीरजिणस्स	उ	१
पृ	८	मुक्खो नेमिजिणस्स	उ	३०
पृ	१४	मुक्खो वासुपुज्जस्स	उ	३०

१०मास		श्रावणवदि		
पृ	३	मुक्खो सेयसस्स	उ	३०
पृ	[illegible]	चवण अणतस्स	उ	१
पृ	८	जम्मो नमिनाहस्स	उ	१
पृ	९	चवण कुंथुनाहस्स	उ	१
		श्रावणसुदि		
पृ	२	चवण सुमति०	उ	१
पृ	५	जम्मो नेमि०	उ	१
पृ	६	दिक्खा नेमि०	उ	२
पृ	८	मुक्खो पास०	उ	३०
पृ	२५	च० मुनिसु०	उ	१
११मास		भाद्रवावदि		
पृ	[illegible]	चवण संतिस्स	उ	१
पृ	७	मु० चंदप्पभस्स	उ	१
पृ	८	चवण सुपासस्स	उ	१

ए ९	भाद्रवासुदि मु० सुविहि	उ ३०
१२मास ए १३ ए १५	आश्विनवदि ना० गर्भापहारस्स ना० नेमिजिणस्स	उ ३ उ ३
ए १५	आश्विनसुदि चवणं नमिनाहस्स	उ १

देहिनाम् ॥ ६ ॥ चन्द्रस्य अयनं हानिवृद्धिभिस्तद्भवं तच्चान्द्रायणं । यववन्मध्यं स्थूलमाद्यन्तहीनं मध्यं यस्य तद्यवमध्यं । वज्रवन्मध्यं सूक्ष्ममाद्यन्तस्थूलं मध्यं यस्य तद्वज्रमध्यं । अत्र स्थूलहीनते दत्तिग्रासबहुत्वस्तोकत्वप्रतिबद्धे । पूर्वं यवमध्यचान्द्रायणे शुक्ले प्रतिपदमारभ्य एकैकग्रासदत्तिवृद्ध्या पूर्णिमांयावत्पञ्चदशसंख्ये कवलदत्ती जायेते आद्यन्त्योः । ततः कृष्णप्रतिपदमारभ्यैकैकहान्या यावदमावास्यां आद्यन्त्योरेकैकग्रासदत्ती जायेते । इति यवमध्यचान्द्रायणं ॥ वज्रमध्ये तु कृष्णप्रतिपदमारभ्य पञ्चदशसंख्यग्रासदत्तिभ्यामेकैकहान्या आद्यन्त्योरमावास्यामेकैकग्रासदत्ती जायेते । ततः शुक्लप्रतिपदमारभ्यैकैकग्रासद-

	यवमध्यचान्द्रायणतपः शुक्लपक्षेवृद्धिः															यवमध्यचान्द्रयणतपः कृष्णपक्षेहानिः															
शुक्ल तिथि	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	कृष्णपक्षः
	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	
	वज्रमध्यचान्द्रायणतपः कृष्णपक्षेहानिः															वज्रमध्यचान्द्रायणतपः शुक्लपक्षेवृद्धिः															
कृष्ण तिथि	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	१	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	शुक्लपक्षः
	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	क	

त्तिवृद्ध्या श्राद्धयत्योः पूर्णिमां यावत्पञ्चदशग्रासदत्ती भवतः । एवं वज्रमध्यचान्द्रायणमपि मासेन पूर्यते । यन्त्रन्यासः । एवं मासद्वयं पूरयित्वा उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं विधाय पङ्क्तिकृतिनैवेद्यसहितं रूप्य-मयं चन्द्रं सुवर्णमय वज्रं सुवर्णमयांश्च पष्टिकावत्कवलसंख्यया मोदकांश्चाशीत्यधिकचतुःशतसंख्यानि ४८० जिनप्रतिमाग्रे ढौकयेत् । साधुभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वपापापगमः पुण्यवृद्धिश्च । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं द्विविधं चान्द्रायणतपः ॥ ५ ॥ ॥ अथ वर्धमानतपः । 'ऋषभादेर्जिनसंख्यावृद्ध्या

६ वर्धमानतपदिन ६२५											अथैकैक जिनप्रति सत्यादि ६२५ आगाढदिन २५												
ऋषभ	अ	सं	अ	सु	प	सु	च	सु	शी	श्रे	वा	वि	अ	ध	शां	कु	अ	म	मु	न	ने	पा	वर्ध
१ ए	२ ए	३ ए	४ ण	५ ए	६ ए	७ ए	८ ए	९ ए	१० ए	११ ए	१२ ए	१३ ए	१४ ए	१५ ए	१६ ए	१७ ए	१८ ए	१९ ए	२० ए	२१ ए	२२ ए	२३ ए	२४ ए
वर्ध	पा	ने	न	मु	म	अ	कु	शां	ध	अ	वि	वा	श्रे	शी	सु	च	सु	प	सु	अ	सं	अ	ऋ
१ ए	२ ए	३ ए	४ ए	५ ए	६ [illegible]	७ ए	८ ए	९ ए	१० ए	११ ए	१२ ए	१३ ए	१४ ए	१५ ए	१६ ए	१७ ए	१८ ए	१९ ए	२० ए	२१ ए	२२ ए	२३ ए	२४ ए
ऋष	अ	सं	अ	सु	प	सु	च	सु	शी	श्रे	वा	वि	अ	ध	शां	कु	अ	म	मु	न	ने	पा	वर्द्ध
२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ण	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए	२५ ए

तावन्ति चैकभक्तानि । वीरादेरप्येवं वलमानं वर्धमानतपः ॥ १ ॥ अथवैकैकमर्हतं प्रत्येकाशनकानि च । पञ्चविंशतिसंख्यानि षट्शताहेन पूर्यते ॥ २ ॥ वर्धते तद्वर्धमानं । तत्र ऋषभनाथस्यैकमेकभक्तं अजितस्य द्वे एवं क्रमेण यावच्छ्रीवर्धमानस्य चतुर्विंशतिः पुनर्वलमानरीत्या श्रीवर्धमानस्यैकैकभक्तं पार्श्वनाथस्य द्वे यावदृषभस्य पश्चानुपूर्व्या पञ्चविंशतिः इतिपरिवर्तनद्वायनैका रीतिः । अथवैकैकं जिनंप्रति पञ्चविंशतिसंख्यान्येकभक्तानि विधेयानि । इयं द्वितीया रीतिः । रीतिद्वयमपि षट्शताहात्पञ्चविंशत्युत्तरात् ६२५ समाप्यते । तपःकाङ्क्षिणा द्वयोर्मध्यादेका रीतिः षट्शताहेन पञ्चविंशत्युत्तरेण समाप्या । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने चतुर्विंशतिजिनानां बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं चतुर्विंशतिसंख्यपुष्पफलपक्वान्नजातिढौकनं । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं तीर्थकरनामकर्मबन्धः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं वर्धमानतपः ॥ ६ ॥ ॥ अथ परमभूषणतपः । शुद्धैर्द्वात्रिंशदाचाम्लैरेकभक्तैस्तदन्तरे। वासराणां चतुष्षष्ट्या तपः परमभूषणं ॥१॥ परमाणि भूषणानि

७ परमभूषणतपः आगाढं दिनसंख्या ६४															
आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए
आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए
आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए
आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए	आं	ए

ज्ञानदर्शनचारित्रादीनि यस्मात्तत्परमभूषणं । अत्रैकाशनैकान्तरितानि द्वात्रिंशदाचाम्लानि कुर्यात् । चतुःषष्टिदिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं जिनप्रतिमाया सुवर्णमयरत्नजटितसर्वाङ्गीणाभरणदानं द्वात्रिंशत्संख्यया सर्वपक्वान्नफलढौकनं । एतत्फल परमसपदगुणप्राप्तिः ॥ दीक्षातपसि चार्हन्नियैनैव तपसा व्रतं । जगृहे तत्तथा कार्यमेकान्तरितयुक्तितः ॥ १ ॥ तद्यथा । सुमइत्थ निच्चभत्तेण वासुपुज्जो जिणो चउत्थेण । सो मल्लीवि अ अट्ठामेण सेसा उ छट्ठेणं ॥ १ ॥ अर्हतां दीक्षयानुकरणीयं तपः दीक्षातपः तत्र सुमतिर्नित्यभक्तेन दीक्षां जगृहे तत्रैकभक्त कार्यं । वासुपूज्यो जिनोपि चतुर्थेन पार्श्वो मल्लिरष्टमेन शेषाः षष्ठेन एवमेकैकान्तरितैकभक्तैरुपवासा विधीयन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने एकभक्तं बृहत्स्नात्रविधिना जिनस्नात्रं अष्टप्रकारपूजा पड्क्तिढौकनं । एतत्फल विमलव्रतावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं दीक्षातपः ॥ ८ ॥ ॥ अथ ज्ञानतपः । 'येन तीर्थकृता येन तपसा ज्ञानमाप्यते । तत्तत्तथा विधेयं

८ दीक्षातप अनागाढ दिन ७२

ऋ		अ		स		अ		सु		प		सु		च		सु		शी		श्रे		वा	
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	[illegible]	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
२	१	२	१	२	१	[illegible]	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	[illegible]	१

वि		अ		ध		शां		कु		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
२	१	२	१	२	१	२	१	[illegible]	१	३	१	२	१	२	१	२	१	२	१	३	१	२	१

९ केवलज्ञानतपः अनागाढं दिन ७५२

ऋ		अ		सं		अ		सु		प		सु		चं		सु		शी		श्रे		वा		वि		अ		ध		शां		कुं		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प
३	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	२	१	३	१	२	१	२	१	३	१	३	१	२	१

स्यादेकान्तरितवृत्तितः ॥ १ ॥' यथा । अट्ठमभत्तावसणे पासो सह मल्लिरिट्ठनेमीणं । वासुपुज्जचउत्थेणं छट्ठ-भत्तेणं सेसाणं ॥ १ ॥ ज्ञानेनोपलक्षितं तपो ज्ञानतपः तत्र श्रीऋषभमल्लिनेमिपार्श्वानामष्टमेन वासुपूज्यस्य चतुर्थेन शेषाणां षष्ठेन एवं मनुष्येणाप्येकान्तरितोपवासैकभक्तैः कार्यं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापनं दीक्षावत् । एतत्फलं विशुद्धिज्ञानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं केवलज्ञानतपः ॥ ९ ॥ ॥ अथ निर्वाणतपः ।

१० निर्वाणतपः अनागाढं दिन ६४२

ऋ		अ		सं		अ		सु		प		सु		चं		सु		शी		श्रे		वा		वि		अ		ध		शां		कुं		अ		म		मु		न		ने		पा		वीर	
उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प	उ	प
६	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	२	१	३	१	३०	१	२	१

'येन तीर्थकृता येन तपसा मुक्तिराप्यते । तत्तत्तथा विधेयं स्यादेकान्तरितवृत्तितः ॥ १ ॥' यथा—निर्वाणमंत-
किरिया सा चउदसमेण पढमनाहस्स । सेसाणं मासिएणं वीरजिणंदस्स छट्टेण ॥ १ ॥ निर्वाणेनोपलक्षितं
तपः प्रथमजिनेन्द्रस्य चतुर्दशमभक्तेन शेषाणां मासोपवासेन वीरस्य षष्ठेन एवमेकान्तरिकैकभक्तैर्विधेयानि ।
पञ्चकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रपूर्वं चतुर्विंशतिसंख्यया सर्वं फलनैवेद्यपकान्नढौकनं साध्वर्चनं संघपूजा
च । एतत्फलं भवाष्टकान्तर्मोक्षप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं निर्वाणतपः ॥ अत्र दीक्षाज्ञाननिर्वा-
णतपसां कल्याणकतपस्यप्यन्तर्भावोस्ति । परत्वेष विशेषः कल्याणकतपसां आगाढतया कल्याणकदिनाना
प्रत्याख्यानस्पर्शेन संपद्यते । एतानि यथायोगमनागाढतया तत्कृततपःसंख्यया यथायोगेन संपद्यन्ते । एकस्मि-
न्दिने च्यवनादिकल्याणकद्वये एकैकस्य जिनस्य वा दिनद्वयस्य वा आराधनं कृत्वा भोक्तव्य पारणकं कर्त-
व्यमित्यर्थं नियमो नास्ति। परं दीक्षाज्ञाननिर्वाणकल्याणकत्रयेपि दिनत्रयस्याराधनं कृत्वा ततः पारणं विधेयं।
एकस्याराधनं कृत्वा न करणीयं। एतानि तपास्येकान्तरोपवासैः कर्तव्यानि ॥ १० ॥ ॥ अथ ऊनोदर्यतपः ।
तत्र पञ्चविधमागमे । यथा । अप्पाहार १ अवड्ढा २ दुभाग ३ पत्ता ४ तहेव देसूणा ५ । अट्ठ ८ दुवालस १२
सोलस १६ चउवीस २४ तहिक्कतीसाय ३१ ॥ १ ॥ ऊनोदरस्य भाव ऊनोदर्यं १। अथ यथासंख्यसम्बन्धः।
स यथा । एकादिभिरष्टान्तैः कवलैरल्पाहारा १ नवादिभिर्द्वादशान्तैः कवलैरपार्धा २ त्रयोदशादिभिः षोड-
शान्तैर्द्विभागा ३ सप्तदशादिभिश्चतुर्विंशत्यन्तैः प्राप्ता ४ पञ्चविंशत्यादिभिरेकत्रिंशदन्तैः किंचिदूना ५। इयं

च पञ्चविधाप्यूनोदरिका प्रत्येकं त्रिभेदा भावनीया । सा यथा । एकादिभिः कवलैर्जघन्या द्व्यादिभिर्मध्यमा अष्टादिभिरुत्कृष्टा । एवं पञ्चविधापि तत्तद्भागकवलैस्त्रिविधा ज्ञेया । तत्राल्पाहारा एकग्रासेन जघन्या द्वित्रिचतुःपञ्चग्रासैर्मध्यमा षट्सप्ताष्टग्रासैरुत्कृष्टा १ । उपार्धा नवग्रासैर्जघन्या दशैकादशग्रासैर्मध्यमा द्वादशभिरुत्कृष्टा २ । द्विभागा त्रयोदशभिर्ग्रासैर्जघन्या चतुर्दशपञ्चदशभिर्मध्यमा षोडशभिरुत्कृष्टा ३ । प्राप्ता सप्तदशाष्टादशभिर्ग्रासैर्जघन्या एकोनविंशतिविंशत्येकविंशतिद्वाविंशतिभिर्मध्यमा त्रयोविंशतिचतुर्विंशतिभिरुत्कृष्टा ४ । किंचिदूना पञ्चविंशतिषड्विंशतिग्रासैर्जघन्या । सप्तविंशत्यष्टाविंशत्येकोनत्रिंशद्भिर्मध्यमा । त्रिंशदेकत्रिंशद्भिरुत्कृष्टा ५ । एवं द्वात्रिंशत्कवलसंख्यया पुरुषस्यैवमूनोदरिका पञ्चदशादिनैः पूर्यते । स्त्रियास्तु सप्तविंशतिकवलानुसारेण तत्तद्भागैः पञ्चविधाप्यूनोदरिका । सा यथा । एकादिसप्तान्तैरल्पाहारा १ । अष्टाद्येकादशान्तैरुपार्धा २ । द्वादशादिचतुर्दशान्तैर्द्विभागा ३ । पञ्चदशाद्येकविंशत्यन्तैः प्राप्ता ४ । द्वाविंशत्यादिसप्तविंशत्यन्तैः किंचिदूना ५ । एभिरपि जघन्यमध्यमोत्तमभागैः प्रत्येकं त्रिधा । यथा । अल्पाहारा एकद्विग्रासा जघन्या त्रिचतुःपञ्चग्रासा मध्यमा षट्सप्तग्रासा उत्कृष्टा १ । उपार्धा अष्टग्रासा जघन्या नवग्रासा मध्यमा दशैकादशग्रासा उत्कृष्टा २ । द्विभागा द्वादशग्रासैर्जघन्या त्रयोदशभिर्मध्यमा चतुर्दशभिरुत्कृष्टा ३ । प्राप्ता पञ्चदशषोडशभिर्ग्रासैर्जघन्या सप्तदशाष्टादशैकोनविंशतिग्रासैर्मध्यमा विंशतिएकविंशतिग्रासा उत्कृष्टा ४ । किंचिदूना द्वाविंशतित्रयोविंशतिग्रासा जघन्या चतुर्विंशतिपञ्चविंशतिग्रासा मध्यमा षड्विंशतिसप्तविं-

शतिग्रासा उत्कृष्टा ५ । पञ्चदशभिर्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । एषा द्रव्योनोदरिका ॥ ॥ भावोनोदरिका

॥पुरुषस्योनोदरिका तप आगाढ प्रा०		जघन्यमध्यमोत्कृष्टे	स्त्रोकग्रासाह्योनोदरीतप		स्त्रियग्रासूनोदर्यतप	आगाढ		ज म उ ग्रास	दिवसा	एकग्रासा ह्योनोदरी
अल्पा हारा	१।२।३।४। ५।६।७।८	ज १। म २।३।४।५ उ ६।७।८	प्रथमदिने	कवल ८	१।२।३।४।५।६।७	अल्पा	ज १।२। म	३।४।५।६। ६।७	प्रथम-दिने	कवल ७
उपा धा	९।१०।११ १२०	ज ९। म १०।११ उ १२	द्वितीयदिने	कव ल१२	८।९।१०।११	उपा	ज ८ म ९	उ० १०।११	द्वितीय दिने	कव ल११
द्विभा गा	१३।१४।१५ १६	ज१३। म १४। उ १५। १६	तृतीयदिने	कव-ल१६	१२।१३।१४	द्विभा	ज १२ म १३	उ० १४	तृतीय-दिने	कव ल१४
प्राप्ता	१७।१८।१९ २०।२१।२२ २३।२४	ज १७।१८म१९।२० २१।२२ उ २३।२४	चतुर्थदिने	कव-ल२४	१५।१६।१७।१८।१९ २०।२१	प्राप्ता	ज १५।१६	म१७।१८।१९ उ २०।२१	चतुर्थ-दिने	कव ल२१
किंचि दूना	२५।२६।२७ २८।२९।३० ३१	ज २५।२६। म २७। २८।२९ उ ३०।३१	पञ्चमदिने	कव ल३१	२२।२३।२४।२५। २६।२७	किंचि	ज २२।२३। २६।२७	म २४।२५ उ	पञ्चम-दिने	कव-ल२७

पुनरागमे यथा । कोहाईण निरोहो चाओ जिणवयणभावणाओ अ । भावेनोणोदरिआ पन्नत्ता वीयराएहिं ॥ १ ॥ लोकवाहोनोदरी पुनः प्रथमदिने ग्रासानामष्टकं ८ द्वितीये दिने द्वादशकं १२ तृतीये षोडशकं १६ चतुर्थे चतुर्विंशतिकं २४ पञ्चमे एकत्रिंशतिकं ३१ स्त्रियां पुनः प्रथमदिने ग्रासानां सप्तकं ७ द्वितीये एकादशकं ११ तृतीये चतुर्दशकं १४ चतुर्थे एकविंशतिकं २१ पञ्चमे सप्तविंशतिकं २७ पञ्चभिर्दिनैः पूर्यते ॥ ज्ञानादित्रिकस्योनोदरिकाप्रमाणमागमोक्तं यथा । नवचउसट्ठीपणवीससोलनवछसयसट्ठि तह सोल । चउसट्ठी-चउसट्ठी तीसा चउसयअसीअहिआ ॥ १ ॥ अडयालइक्कवण्णा छसयाअडसमहिया पंच । नाणतिगाई ऊणोदरं तु तद्दिणपमाणमिणं ॥ २ ॥ उद्यापने जिनस्याष्टविधपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विशिष्टभोगमोक्षप्राप्तिः । इति श्रीयतिश्राद्धकरणीयमागाढमौनोदर्यतपः ॥ ११ ॥ ॥ अथ संलेखनतपः । चत्तारि विचित्ताइं विगइनिजूहियाइं चत्तारि । संवच्छराइं दुन्नि उ एगंतरियं च आयामं ॥ १ ॥ नाइविगिट्ठो

१२ संलेखनातप आगाढं एतानि तपांसि यथोक्तैकान्तरितानि वर्ष १२
वर्ष ४ यवत् उ २। ए । उ ३। ए । उ ४। ए । उ ५ ए । उ ६। ए उ१५।एउ ३०ए।पूरणीयौ
वर्ष ४ यावत् उ २ नि । उ ३ नि । उ ४ नि । उ ५ नि । उ ६। नि । उ १५ नि । उ ३०नि
वर्ष २ यावत् उ २ नि । आं । नि । इत्यादिपूरणीया
मास ६। यावत् उ १ आं । उ २। आं । उ ३ आं । पूरणीया
मास ६ यावत् उ ४ आं । उ ४। आं । पूरणीया
वर्ष १ यावत् । आचाम्लानि कर्तव्यानि

अ तवो छम्मासे परिमियं तु आयामं। अवरे वि अट्ठमासे होइ विगिट्ठं तवोकम्मं ॥ २ ॥ वास कोडीसहियं आयामाय तु आणुपुवीए । एसो बारसवरिसाइं होइ संलेहणाइ तवो ॥ ३ ॥ संलिखितसर्वभावकृत

१२ सर्वसंख्याश्रीमहावीरतप अनागाढ							
उप	१०८०	उप	९०	उप	१२०	उप	१६
,,	३६०	,,	९०	,,	१२०	,,	१
,,	४५	,,	९०	,,	१२०		
,,	४५	,,	९०	,,	१२०		
,,	७५	,,	९०	,,	१८०	एव दिन ४५ ११ वर्ष १२ मास १ दिन १५ एकान्तरे पूर्यते इति	
,,	७५	,,	१२०	,,	१७५		
,,	९०	,,	१२०	,,	४५८		
,,	९०	,,	१२०	,,	२६		
,,	९०	,,	१२०	,,	३४९		

पक्ष पक्ष	मास पर्व	मास १॥	मास २॥	मास २	मास ३	छठ	मास ४	अठम	मास ६	मास ६ ऊ ५	प्रतिमा	दीक्षादिन	पारणासर्व	सर्व्या तप	१२ वर्ष	६॥ मास
७२	१२	२	२	६	२	२२९	९	१२	१	१	१३	१	३४९			

पापं विशोधयतीति सलेखना। एतद्व्याख्यान यतिधर्मान्त्याविकाराद्वसेय। एतत्फलं सद्गतिः। यन्त्रन्यासः॥ इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सलेखनातपः॥ १२ ॥ ॥ अर्थ सर्वसंख्याश्रीमहावीरतपः । महावीरेण कृतं तपो महावीरतपः। तच्चेदं । नवकिरचाउम्मासे छक्किरदोमासिए उवासी अ। बारस य मासिआई बावत्तरिअद्धमासाइं ॥ १ ॥ इक्कं किर छम्मासं दो किर तेमासिए उवासीय। अड्ढाइज्जाइ दुवे दो चेव दुविड्ढमासाईं ॥ २ ॥ भद्दं च महाभद्द पडिमं

तत्तो अ सव्वओ भद्दं । दोचत्तारिद्सेव य दिवसे ठासी अ अणुबद्धं ॥ ३ ॥ गोअरमभिग्गहजुअं खमणं छम्मासियं च कासी य । पंचदिवसेहिं ऊणं अव्वहिओ वच्छनयरीए ॥ ४ ॥ दसदोअकिरमहप्पा छाइमुणी- एगराइअं पडिमा । अट्ठमभत्तेण जई इक्किक्कं चरमरयणीयं ॥ ५ ॥ दो चेव य छट्ठसए अउणातीसे उवासिओ भयवं । कायाइ निच्चभत्तं चउत्थभत्तं च से आसि ॥ ६ ॥ तिण्णिसए दिवसाणं अउणापण्णे उ पारणा- कालो । उक्कुडुअरिसिन्भाणं पि अ पडिमाणं सए बहुए ॥ ७ ॥ सव्वंपि तवोकम्मं अप्पाणयं आसि वीरना- हस्स । पव्वज्जाए दिवसे पढमे खित्तंमि सव्वमिणं ॥ ८ ॥ बारस चेव य वासा मासा छच्चेव अद्धमासो अ । वीरवरस्स भगवओ एसो छउमत्थपरियाओ ॥ ९ ॥ बावत्तारिअद्धमासा बारमासिअ दुदिवड्ढय दोअड्ढाइ य छद्विमासा दुति नवचउमासि अ दो छम्मासा पंचदिनऊण छठदोस यगुणतीस य बारठम पारणाय तिसय एगुणपंचास य इह खिवसु सोल पडिमा दिवस वयदिवसेण सिउ मेलविओ पक्खहिअसट्ठवारस वरिस- अंति वीरकेवलिलहिओ ॥ १ ॥ भगवान् श्रीमहावीरो द्वासप्ततिपक्षक्षपणानि द्वादशमासक्षपणानि द्वे सार्ध- मासक्षपणे द्वे सार्धद्विमासक्षपणे षट् द्विमासक्षपणानि द्वे त्रिमासक्षपणे नव चतुर्मासक्षपणानि एकं षण्मा- सक्षपणं द्वितीयं च षण्मासक्षपणं पञ्चदिवसोनं कौशाम्ब्यां एकोनत्रिंशदधिकं षट्शतद्वयं द्वादशाष्टमानि एकोनपञ्चाशदधिकं पारणादिनशतत्रयं षोडश प्रतिमादिनानि व्रतग्रहणं दिवसं च अकार्षीत् । एवं द्वाद- शवर्षाणि त्रयोदशपक्षाः श्रीमहावीरस्य छद्मस्थत्वे तपांसि । एतानि यथाशक्ति एकान्तरितोपवासैः करणी-

यानि । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रीमहावीरस्य बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं पङ्क्तिकृतिफलढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । सर्वतपसोऽशक्तित्वे एकमपि किंचित्तपः स्वशक्तिकालानुसारेण विधीयते । उद्यापनं च पूर्ववत् । एतत्फल तीर्थंकरनामकर्मबन्धः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढ सर्वसंख्याश्रीमहावीरतपः ॥ १३ ॥

॥ अथ कनकावलीतपः । तपसः कनकावल्याः काहलाद्दाडिमे अपि । लता च पदकं चान्यलता दाडिमकाहले ॥ १ ॥ एक १ द्वि २ त्र्यु ३ पवासतः प्रगुणित सपूरिते काहले तत्राष्टाष्टमितैश्च षष्ठकरणैस्संपादयेद्दाडिमे । एकाद्यैः खलु षोडशांशगणितैः श्रेणी उभे युक्तितः षष्ठैस्तैः कनकावलौ किल चतुस्त्रिंशन्मितैर्नायकः

काहली			२	२	२	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	
पा	पा	पा	२		२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
१	२	३	२	२	२																	
१४ । ६० कनकावलीतपसि दिन ३८४ पारणकदिन ८८ आगाढ																						
१	२	३	२	२	२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
पा	पा	पा	[illegible]		२																	
काहलीक			२	२	२	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पारणातरित

			पा			पा			
				२	२				
			२	२	२	२			
		२	२	२	२	२	२		
२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
		२	२	२	२	२	२		
			२	२	२	२			
				२	२				
			पा			पा			

॥ २ ॥ तपस्विनां हृदयभूषणकारित्वात्कनकावली। तस्यां प्रथमं चतुर्थं कृत्वा पारणं ततः षष्ठं कृत्वा पारणं ततः अष्टमं कृत्वा पारणं इत्येका काहलिका पूर्यते। ततोऽष्टौ षष्ठानि कुर्यात्। इत्येकं दाडिमकं पूर्यते। तत एकमुपवासं कृत्वा पारयेत्। ततो द्वावुपवासौ कृत्वा पारयेत् ततस्त्रीन् ततश्चतुरः पञ्च षट् सप्त अष्टौ नव दश एकादश द्वादश त्रयोदश चतुर्दश पञ्चदश षोडशोपवासान् क्रमेण कृत्वा पारयेत्। इत्येका लता पूर्यते। ततश्चतुस्त्रिंशत्षष्ठानि विदध्यात्। एतावता पदकं पूर्यते। ततः षोडशोपवासान्कृत्वा पारयेत्। ततः पञ्चदशचतुर्दशत्रयोदशद्वादशएकादशदशनवअष्टसप्तषट्पञ्चचतुरस्त्रीन्द्वौएकं उपवासान्कृत्वा पारयेत् इत्येवं द्वितीया लता पूर्यते। ततोऽष्टौ षष्ठानि विदध्यात्। इति द्वितीयं दाडिमकं पूर्यते। ततोऽष्टमं ततः षष्ठं ततश्चतुर्थं कुर्यात्। इति द्वितीया काहलिका पूर्यते॥ एककाहलिकादाडिमकलतासमाप्तौ पदकं कृत्वा ततः प्रतिलोमगत्या लतादाडिमककाहला विधीयन्ते। एते चोपवासाः चतुर्थाष्टमषष्ठाद्या अपि उक्तप्राप्तपारणकाः निरन्तरा एव विधेयाः। एतन्मध्ये पारणका अष्टाशीतिः उपवासाश्चतुरशीत्युत्तराणि त्रीणि शतानि सर्वाग्रेण एकोनवर्षेण त्रिभिर्मासैः द्वाविंशत्यादिनैः पूर्यते। एतन्मध्ये पारणकं चतुर्धा सर्वकामिताहारैर्वा निर्विकृतिकेन वा अलेपद्रव्येण वा आचाम्लेन वा। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने उपवाससंख्यया सुवर्णटङ्कावलिमालया बृहत्स्नात्रविधिं विधाय प्रतिमाकण्ठं भूपयेत्। पङ्क्तिकृतिढौकनं यतिभ्यो वस्त्रान्नपात्रदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं स्वर्गभोगमोक्षप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं कनकावलीतपः॥ १४॥ ॥ अथ मुक्ता-

वलीतपः । मुक्तावल्यां चतुर्थादिषोडशाद्यावलीद्वयं । पूर्वानुपूर्व्यापश्चानुपूर्व्याज्ञेयं यथाक्रमं ॥१॥ एकद्व्येकगुणैकवेदवसुधावाणैकषड्भूमितिः ससैकाष्टमहीनवैकदशभिर्भूरुद्रभूभानुभिः । भूविश्वेशदिमन्विलातिथिधराविद्याशुरीभिर्मतैरेतद्व्युत्क्रमणोपवासगणितैर्मुक्तावली जायते ॥२॥ तपस्विनां कण्ठाभरणत्वे निर्मला मुक्तावलीव मुक्तावली । तत्र पूर्वं चतुर्थं तपःपारणक। पुनः षष्ठं कृत्वा पारणकं पुनश्चतुर्थं कृत्वा पारणकं पुनश्च अष्टमं कृत्वा पारणकं पुनश्चतुर्थं कृत्वा पारणकं पुनर्दशम पुनः पारणकं। पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनर्द्वादशाक पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनश्चतुर्दशमकं पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः ससोपवासाः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनरष्टोपवासा. पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थ पुनः पारणकं पुनर्नवोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनर्दशोपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणक पुनरेकादश उपवासाः पुनः पारणक पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनर्द्वादशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनस्त्रयोदशोपवासाः पुनः पारणकं पुन-

पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	०	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	०	
६।१५ मुक्तावलीतप दिन ३०० पार दि ६० आ० सर्वदिनसख्या ३६०																०	७७
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	०	
उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	उ	०	

द्वितीयदाडिमकस्याष्टाष्टमानि विधेयानि । पुनर्द्विस्त्रिश्चैकोपवासे पूर्ववत् द्वितीयादाडिमकाहलिका पूर्वा इति तपोदिनानि चतु शतानि चतुस्त्रिंशदधिकानि ४३७

श्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनश्चतुर्दशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः पञ्चदशोपवासाः पुनः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः षोडशोपवासाः पुनः पारणकं । एतदेव प्रतिलोमगत्या द्वितीयश्रेण्या क्रियते । यथा षोडशोपवासाः पारणकं पुनश्चतुर्थं पुनः पारणकं पुनः पञ्चदशोपवासाः पुनः पारणकं इत्यादियावच्चतुर्थं पुनः पारणकं । इति मुक्तावलीतपोऽत्र विधिपूर्वकं जिनप्रतिमायाः स्थूलमुक्तावलीरोपणं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विविधगुणसंतानावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं मुक्तावलीतपः ॥१९॥

॥ अथ रत्नावलीतपः । काहलिका दाडिमकं लता तरल एव च । अन्या लता दाडिमकं काहली चेति च क्रमात् ॥ १ ॥ एकद्वित्र्युपवासैः स्तः काहल्यौ दाडिमे पुनः । तरलश्चाष्टममथो रत्नावल्यां तले न्यसेत् ॥ २ ॥

पा	पा	पा	३	३	३	३	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	लता २
१	२	३	३ / ३	३ / ३	३ / ३		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
काहलादाडिमौ ॥ १६ ॥ रत्नावलीतपसि दिन ४३४ पारणक ८८ आगाढं																							
							१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
							पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	लता १

				३	३				
			३	३	३	३			
		३	३	३	३	३	३		
३	३	३	३	३	३	३	३	३	३
		३	३	३	३	३	३		
			३	३	३	३			
				३	३			पदकं	

एकद्विद्वयुगलामतो गुम इमे संपादिते काहले अष्टाष्टाष्टममपदा विरचयेत् युक्त्या पुनर्दाडिमे । एकाद्यैः पञ्च षोडशान्तगणितैः श्रेणीद्वयं च क्रमात् पूर्यं स्यात्तरलोऽष्टमैरपि चतुस्त्रिंशन्मितैर्निर्मलैः ॥ ३ ॥ रत्नानां गुणमणानामावली रत्नावली । तत्र प्रथमकाहलिकायां एक उपवासः ततः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं । ततो दाडिमके अष्टाष्टमानि कुर्यात् । ततो लतायां एक उपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एवं क्रमेण पारणकान्तरिताः षोडशपर्यन्ता निरन्तरा उपवासाः । ततः पदके चतुस्त्रिंशदष्टमानि ततो विलोमगत्या षोडशाद्येकान्ता उपवासाः पारणान्तरिता निरन्तराः इति द्वितीया लता पूर्यते । पारणक-दिनानि अष्टाशीतिः ८८ । यत्रकन्यामः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं बहुमूल्यनिस्त्रासनिर्मलनानाप्रकार-रत्नजातिमयी रत्नमाला जिनप्रतिमाकण्ठे समारोप्या संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विविधसंतानल-क्ष्मीप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ रत्नावलीतपः ॥१६॥ ॥ अथ लघुसिंहनिःक्रीडिततपः । गच्छन्सिंहो यथा नित्यं पश्चाद्भागं विलोकयेत् । सिंहनिःक्रीडिताख्यं च तथा तप उदाहृतं ॥ १ ॥ एकद्व्येकत्रियुग्मैर्युगगुणगिरिशिखैर्वेदपञ्चपञ्चताक्ष्यैः षट्कुम्भैर्निधानाष्टनिभिदयगजैः षड्गणैः पञ्चषड्भिः । वेदैर्बाणैर्युगद्वित्रिशशिभुजकुभिश्चोपवासैश्च मध्ये कुर्वाणानां समन्तादशनमिति तपः सिंहनिःक्रीडितं स्यात् ॥ २ ॥ सिंहवन्निः-क्रीडितं पश्चादवलोकनं तथैव तपसा परिवृत्तोपवासकरणं सिंहनिःक्रीडितं । तत्र प्रथममेकोपवासः पुनः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं पुनरेकोपवासः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं चत्वार

उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	०	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०
१	पा	२	पा	१	पा	३	पा	२	पा	४	पा	३	पा	५	पा	४	पा	६	पा	५	पा	७	पा	६	पा	८	पा	७	पा	९	पा
१७ लघुसिंहनिःक्रीडिततपोदिन १५४ पारणकदिन ३३ आगाढं । सर्वदिन १८७																															
१	पा	२	पा	१	पा	३	पा	२	पा	४	पा	३	पा	५	पा	४	पा	६	पा	५	पा	७	पा	६	पा	८	पा	७	पा	९	पा
उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०	उ	०

उपवासाः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं पञ्च उपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं षट् उपवासाः पारणकं पुनः पञ्चोपवासाः पारणकं सप्तोपवासाः पारणकं पुनः षडुपवासाः पारणकं अष्टोपवासाः पारणकं पुनः सप्तोपवासाः पारणकं नव उपवासाः पारणकं पुनरष्टोपवासाः पारणकं एतावता गतिमध्यं । पुनर्द्वितीया गतिर्विलोमतथा यथा । नवोपवासाः पारणकं सप्तोपवासाः पारणकं अष्टोपवासाः पारणकं षट् उपवासाः पारणकं सप्तोपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पारणकं षट् उपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पवाणकं त्रय उपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं इति उपवासाश्चतुःपञ्चाशदुत्तरं शतं १५४ पारणकदिनानि त्रयस्त्रिंशत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं उपवाससंख्यया पुष्पफ-

लजातिनैवेद्यढौकनं सघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं कर्मक्षयावासिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लघुसिंहनिःक्रीडित तपः ॥ १७ ॥ ॥ अथ बृहत्सिंहनिःक्रीडित तपः । एकद्व्येकहुपीदयोनियमलैर्वेदत्रिवीणाब्धिभिः पट्पञ्चाश्च रसाष्टसप्तनवभिर्नागैश्च दिग्नन्दकैः । रुद्राशारविरुद्रविश्वविबुधैर्मार्तण्डमन्वन्वितैर्विश्वे-

पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा		
१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	८	१०	९	११	१०	१२	११	१३	१२	१४	१३	१५	१४	१६		
१८ बृहत्सिंहनि क्रीडिततपोदिन ४९७ पारणकदिन ६१ सर्वदिन ५५७ आगाढ																															
१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	८	१०	९	११	१०	१२	११	१३	१२	१४	१३	१५	१४	१६	३	१५
पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	०	पा

देवतिथिप्रमाणमनुभिश्चाष्टिप्रतिध्यान्वितैः ॥ १ ॥ कलानन्तुतिथित्रयोदशचतुर्दशाक्षान्वितैस्त्रयोदशशिवांशुभिर्दशगिरीशनन्दैरपि । दशाष्टनवसप्तभिर्गजरसाश्च वाणै रसैश्चतुर्विशिखवह्निभिर्युगभुजत्रिभूर्यौदुभिः ॥२॥ उपवासैः क्रमात्कार्याः पारणा अन्तरान्तराः । सिंहनिःक्रीडितं नाम बृहत्संजायते तपः ॥ ३ ॥ अत्र बृहत्सिंहनिःक्रीडिते एकोपवासः पारणक द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं चत्वार उपवासाः पारणकं त्रय उपवासाः पारणकं पञ्चोपवासाः पारणकं चत्वार उपवासाः

२० महाभद्रतप आगाढं उपवासाः १९६ पारणानि ४९ सर्व २४५													
उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा
उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा
उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा
उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा
उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा
उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा
उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा	उ ४	पा

पञ्चषट्सप्तभूयुग्मत्रिचतुष्टयोः ॥ ४ ॥ एवं संपूर्यते सप्तश्रेणिभिर्मध्यपारणैः । महाभद्रं तपः सप्तप्रस्तारपरिवारितं ॥ ५ ॥ महाभद्रकारित्वान्महाभद्रं । यन्त्रकन्यासः । अत्रोपवासाः षण्णवत्युत्तरं शतं १९६ पारणकदिनान्येकोनपञ्चाशत् ४९ । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना जिनपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वविघ्नविनाशः पुण्यप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं महाभद्रतपः ॥ २० ॥

२१ भद्रोत्तरतप आगाढं दिन २००									
उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा
उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ ५	पा	उ ६	पा
उ ९	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा
उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ ५	पा
उ ८	पा	उ ९	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा

॥ अथ भद्रोत्तरतपः । भद्रेण कल्याणेन उत्तरं भद्रोत्तरं । आद्यश्रेणौ पञ्चषड्भिः सप्ताष्टनवभिस्तथा । द्वितीयायां च सप्ताष्टनवबाणरसैरपि ॥ १ ॥ तृतीयायां नन्दबाणषट्सप्ताष्टभिरुत्तमैः । चतुर्थ्यां रससप्ताष्टनवबाणमितैः क्रमात् ॥ २ ॥ पञ्चम्यामष्टनन्देषुषट्सप्तभिरुपोषणैः । निरन्तरं पारणाभिर्भद्रोत्तर-

तपो भवेत् ॥ ३ ॥ अत्र उपवासाः पञ्चसप्तत्युत्तरं शतं १७५ पारणकदिनानि पञ्चविंशतिः २५। यन्त्रकन्यासः। उद्यापनं भद्रवत्। एतत्फलं वाञ्छितप्राप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं भद्रोत्तरतपः ॥ २१ ॥ ॥ अथ सर्वतोभद्रतपः। आद्याः पञ्चषडश्वनागनवभिर्दिग्शम्भुभिः श्रेणिका नागैर्नन्दककुप्शिवाशररसैरश्वैर्द्वितीया च सा। रुद्रैर्बाणरसाश्वनागनवभिर्दिग्भिस्तृतीया भवेत्तुर्या सप्तगजैश्च नन्ददशभिः श्रीकण्ठबाणे रसैः ॥ १ ॥ काष्ठारुद्रशरै रसैर्हयगजैर्नन्दान्वितैः पञ्चमी षष्ठी षड्तुरगेभनन्ददशभिः श्रीकण्ठबाणैः परं। नन्दाशाशिवबाणषड्हयगजैः पूर्णावलिः सप्तमी ते वै पारणकान्तरा निगदिता नित्योपवासा बुधैः ॥ २ ॥ सर्वतो भद्रकारित्वात्सर्वतोभद्रं। एव सर्वतोभद्रतपसि उपवासानां द्विनवत्युत्तरा त्रिशती ३९२ पारणकदिनान्येकोनपञ्चाशत् ४९।

२२ सर्वतोभद्रतप आगाढ उ० ३९२ पा० ४९ सर्व० ४४१

उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा
उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा
उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा
उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा
उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा
उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा	उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा
उ ९	पा	उ१०	पा	उ११	पा	उ ५	पा	उ ६	पा	उ ७	पा	उ ८	पा

यन्त्रकन्यासः । उद्यापनं भद्रवत् । कश्चिदेतेषां चतुर्णामप्युद्यापने उपवाससंख्यया पुष्पफलपक्वान्नादिढौकनं जिनाग्रे उदीर्यते । एतत्फलं सर्वशान्तिः कर्मक्षयान्मोक्षावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सर्वतोभद्रतपः ॥ २२ ॥ ॥ अथ गुणरत्नसंवत्सरतपः । गुणरत्नं षोडशभिर्मासैस्संपूर्यते पुनस्तत्र । मासे मासे चैकादिषोडशान्ताः स्युरुपवासाः ॥ १ ॥ गुणरत्नानां प्राप्तिहेतुत्वाद्गुणरत्नं तच्च षोडशमासैः पूर्यते । तत्र प्रथममासे एकैकेनोपवासेन पारणकानि तत्रोपवासाः पञ्चदश पारणकानि पञ्चदश सर्वदिनानि त्रिंशत् । द्वितीयमासे उपवासद्वयान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा विंशतिः पारणकानि दश सर्वदिनानि त्रिंशत् । तृतीयमासे उपवासत्रयान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकान्यष्टौ सर्वदिनानि द्वात्रिंशत् । चतुर्थमासे चतुरुपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि षट् सर्वदिनानि त्रिंशत् । पञ्चममासे पञ्चोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः पञ्चविंशतिः पारणकानि पञ्च सर्वदिनानि त्रिंशत् । षष्ठमासे षडुपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि चत्वारि सर्वदिनान्यष्टाविंशतिः । सप्तममासे सप्तोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा एकविंशतिः पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि चतुर्विंशतिः । अष्टममासे अष्टोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि सप्तविंशतिः । नवमे मासे नवोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः सप्तविंशतिः पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि त्रिंशत् । दशममासे दशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रो-

२३ गुणरत्नसंवत्सरतप मास १६ आगाढ

१ मास	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
२ मास	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२	पा	२ पा २ पा २ पा २ पा उ २० पा १० सर्व ३०																				
३ मास	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३	पा	३ पा उ २४ पा ८ सर्व ३२																				
४ मास	४	पा	४	पा	४	पा	४	पा	४	पा	उ २४ पा ६ सर्व ३०																						
५ मास	५	पा	५	पा	५	पा	५	पा	५	पा	उ २५ पा ५ सर्व ३०																						
६ मास	६	पा	६	पा	६	पा	६	पा	उ २४ पा ४ सर्व २८																								
७ मास	७	पा	७	पा	७	पा	उ २१ पा ३ सर्व २४																										
८ मास	८	पा	८	पा	८	पा	उ २४ पा ३ सर्व २७																										
९ मास	९	पा	९	पा	९	पा	उ २७ पा ३ सर्व ३०																										
१० मास	१०	पा	१०	पा	१०	पा	उ ३० पा ३ सर्व ३३																										
११ मास	११	पा	११	पा	११	पा	उ ३३ पा ३ सव ३६																										
१२ मास	१२	पा	१२	पा	उ २४ पा २ सर्व २६																												
१३ मास	१३	पा	१३	पा	उ २६ पा २ सर्व २८																												
१४ मास	१४	पा	१४	पा	उ २८ पा २ सर्व ३०																												
१५ मास	१५	पा	१५	पा	उ ३० पा २ सर्व ३२																												
१६ मास	१६	पा	१६	पा	उ ३२ पा २ सर्व ३४																												

पवासास्त्रिंशत् पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि त्रयस्त्रिंशत् । एकादशमासे एकादशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासास्त्रयस्त्रिंशत् पारणकानि त्रीणि सर्वदिनानि षट्त्रिंशत् । द्वादशममासे द्वादशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाश्चतुर्विंशतिः पारणके द्वे सर्वदिनानि षड्विंशतिः । त्रयोदशममासे त्रयोदशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासाः षड्विंशतिः पारणे द्वे सर्वदिनान्यष्टाविंशतिः । चतुर्दशममासे चतुर्दशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा अष्टाविंशतिः पारणे द्वे सर्वदिनानि त्रिंशत् । पञ्चदशममासे पञ्चदशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासास्त्रिंशत् पारणे द्वे सर्वदिनानि द्वात्रिंशत् । षोडशमासे षोडशोपवासान्तरितानि पारणकानि तत्रोपवासा द्वात्रिंशत् पारणे द्वे सर्वदिनानि चतुस्त्रिंशत् । एतत्तपः समनुष्ठितवृद्धिदिनैः षोडशमासैरेव पूर्यते। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं जिनपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं गुणस्थानारोहः। यन्त्रकन्यासः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं गुणरत्नसंवत्सरतपः ॥ २३ ॥

२४ मास ११ एकादशी २२ आगाढं						
प्रथमेमा	उ	शु	११	कृ	११	ति
द्वितीये	उ	शु	११	कृ	११	ति
तृतीये	उ	शु	११	कृ	११	ति
चतुर्थे	उ	शु	११	कृ	११	ति
पंचमे	उ	शु	११	कृ	११	ति
षष्ठेमा	उ	शु	११	कृ	११	ति
सप्तमे	उ	शु	११	कृ	११	ति
अष्टमे	उ	शु	११	कृ	११	ति
नवमे	उ	शु	११	कृ	११	ति
दशमे	उ	शु	११	कृ	११	ति
एकादशे	उ	शु	११	कृ	११	ति

॥ अथाङ्गतपः । एकादश्यां समारब्धं शुक्लायां रुद्रसंख्यया । मासैस्तपो

यथाशक्ति पूर्यतेऽङ्गतपः स्फुटं ॥१॥ अङ्गानां आचारादीनामेकादशानां तपः अङ्गतपः। तत्र शुभे मासे चन्द्रबले शुक्लैकादश्या यथाशक्ति एकाशननिर्विकृतिकाचाम्लोपवासैस्तप आरभेत। पक्षे पक्षे एकादश्यां तदेव तपः कुर्वीत यावदेकादशमासैः पूर्यते। उद्यापन ज्ञानपञ्चमीवत्। यन्त्रकन्यासः। एतत्फलं आगमावाप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढमङ्गतपः ॥ २४ ॥ ॥ अथ संवत्सरतपः। सांवत्सरंतपः सावत्सरिके पाक्षिकेपि च। चातुर्मासे कृतलोचे क्रियते तदुदीर्यते ॥ १ ॥ सवत्सरे निश्चयेन कृते सावत्सरं तत्र पाक्षिकालोचनं। प्रत्येकमेकैकोपवासकरणे उपवासाश्चतुर्विंशतिः। चातुर्मासिकालोचने प्रत्येकं द्वयोपवासकरणे उपवासाः षट् संवत्सरालोचने उपवासत्रयं एव वत्सरे उपवासास्त्रयस्त्रिंशत्। यन्त्रकन्यासः। उद्यापन पूर्ववत्। एतत्फलं संवत्सरकृतपापक्षयः। इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं सावत्सरतपः ॥ २५ ॥ ॥ अथ नन्दीश्वरतपः। नन्दीश्वरतपो दीपोत्सवदर्शाद्दुदी-

२५ सवत्सरतप अनागाढ	
पक्ष २४ यपमध्ये	उ २४
कार्तिकचतुर्मासे	उ २
फागणचतुर्मासे	उ २
आषाढचतुर्मासे	उ २
पर्यूषणपर्वणि	उ ३

२६ नन्दीश्वर तप आगाढ वर्ष ७												
१ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७ वर्षे	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	उ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

रितः । सप्तवर्षाणि वर्षं वा क्रियते च तदर्चने ॥ १ ॥ नन्दीश्वरचैत्यानामाराधनार्थं तपो नन्दीश्वरतपः । तत्र दीपोत्सवोमावास्यां पटलिखितं नन्दीश्वरं पूरयित्वा उपवासैर्वा स्वशक्तित आचाम्लैकभक्तनिर्विकृतिकैर्वा तप आरभ्यते । अमावास्याममावास्यां समागतायां तदेव तपः क्रियते यावत्सप्तवर्षाणि । सांप्रतं प्रवाहादेकवर्षं वा । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना जिनपूजां कृत्वा स्वर्णमयकारितनन्दीश्वराग्रे द्विपञ्चाशत्संख्यया द्वापञ्चाशत् फलजातयः द्वापञ्चाशत् पक्वान्नजातयः द्वापञ्चाशत्संख्यया पुष्पजातयो ढौक्यन्ते । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं भवाष्टकान्ते मोक्षः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं नन्दीश्वरतपः ॥२८॥

२७ पुंडरीकतप आगाढं वर्ष ७ चैत्रादारभ्यते												
१ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
२ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
३ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
४ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
५ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
६ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू
७ वर्षे	उ १	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू	पू

॥ अथ पुण्डरीकतपः । सप्तवर्षाणि वर्षं वा पूर्णमास्यां यथाबलं । कुर्वतां पुण्डरीकाख्यं तपस्तत्संज्ञयोच्यते ॥ १ ॥ पुण्डरीकस्य श्रीऋषभप्रथमगणधरस्य आराधनार्थं तपः पुण्डरीकतपः । स च चैत्रपूर्णिमास्यां श्रीविमलाद्रौ सिद्धस्तद्दिने श्रीपुण्डरीकप्रतिमापूजापूर्वकं यथाशक्ति एकाशनादिभिस्तपः प्रारभ्यते । पुण्डरीकपूजा तु कुसुम्भरक्तपरिधापनिकया कुसुम्भरक्तपट्या च नेत्राञ्जनेन सुरभिहरिद्रारागेण । ततः पूर्णिमायां यथाशक्ति तपो विदध्यात् । एवं सप्तवर्षान्ते वर्षान्ते वा । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने त्रीन-

नान्दपुण्याः पुरुषः पुण्या अगणितमण्डकैर्भोजन दद्यात्। पश्चात्तस्या हरिद्रारागं कौसुम्भवस्त्रयुगलं ताम्बूलं कङ्कणनूपुरादि दद्यात्। साधुसाध्वीनां रजोहरणमुखवस्त्रिकावस्त्रपात्राद्यगणितमण्डकदानं सप्तसु श्राद्धगृहेपु अगणितमण्डकैर्लोभन। एतत्फलं सिद्धिप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं पुण्डरीकतपः॥ २७॥ ॥ अथ माणिक्यप्रस्तारिकातपः। माणिक्यप्रस्तारी चाश्विनशुक्लस्य पक्षसंयोगे। आरभ्यैकादशिकां राकां यावद्विद्‌ध्याच्च॥ १॥ माणिक्यवत्तपसः प्रस्तारो यस्याः सा माणिक्यप्रस्तारी। तत्र आश्विनशुक्लैकादश्यामुपवासः

२८ माणिक्यप्रस्तारिकातप आगाढ							
१	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आ	१५द्वि	आलोचु
२	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आ	१५द्वि	ऽश्चतु
३	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आ	१५द्वि	ऽश्चतु
३	वर्षे	११उ	१२ए	१३नि	१४आ	१५द्वि	ऽश्चतु

द्वादश्यामेकभक्तं त्रयोदश्यां निर्विकृतिकं चतुर्दश्यामाचाम्लं पूर्णिमास्यां द्विभुक्तं। अथवा एकादश्यामुपवासः द्वादश्यामाचाम्लं त्रयोदश्यां निर्विकृतिकं चतुर्दश्यामेकभक्तं पूर्णिमाया द्विभक्तं। परं प्रभाते सूर्ये अनुदिते पञ्चस्वपि दिनेपु स्नानपूर्वक अविधवायाः सुभगाया मुखमण्डन उद्वर्तनं च कुर्यात्। ततः स्वयमपि शुचिभव्यवस्त्राणि कौसुम्भवस्त्रयुगलं वा परिधाय यथासंपत्ति भूपणानि च धृत्वा अखण्डाक्षताञ्जलिं भृत्वा उपरि जातीफलमेकं न्यस्य मङ्गलाचारपूर्वक चैत्यस्य प्रदक्षिणां दत्वा जिनाग्रे न्यसेत्। द्वितीयप्रदक्षिणाया नालिकेरं तृतीयप्रदक्षिणायां सपत्र सवृन्तं बीजपूरं अक्षताञ्जलिमुपरिकरणं पूगीफलं देवाग्रे स्थापयेत्। चतुर्थप्रदक्षिणाया अक्षताञ्जलिमुपरि न्यस्य स्थालं देवाग्रे स्थापयेत्। चतुर्थप्रदक्षिणां दत्वा ततः

ससधान्यानि लवणं च । अष्टोत्तरशतहस्तप्रमाणं वस्त्रं रक्तगुञ्जा अष्टोत्तरशतं कौसुम्भवस्त्रं देवाग्रे ढौकयेत् । एवं वर्षचतुष्टयं कुर्यात् । उद्यापने अष्टोत्तरशतप्रमाणं सुकुमारिका पूर्णकुम्भप्रदीपादेया एकं रूप्यमयं दीपं स्वर्णवर्तिसहितं च दद्यात् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं विमलगुणावासिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं माणिक्यप्रस्तारिकातपः ॥ २८ ॥ ॥ अथ पद्मोत्तरतपः[1] । प्रत्येकं नवपद्मेष्वष्टाष्टप्रत्येकसंख्यया । उपवासा मीलिताः स्युर्द्वासप्ततिरनुत्तराः ॥ १ ॥ पद्मवत् श्रिया उत्तरं उत्कृष्टं पद्मोत्तरं । तत्र नव पद्मानि तेषु प्रत्येकमष्टावष्टौ दलानि तत्संख्यया द्वासप्तत्युपवासा एकान्तरा विधीयन्ते ॥ यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं अष्टदलस्वर्णमयकमलनवकं ढौकनीयं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं महालक्ष्मीप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं पद्मोत्तरतपः ॥ २९ ॥ ॥ अथ समवसरणतपः । श्रावणमथ भाद्रपदं कृष्णप्रतिपदमिहादितां नीत्वा । षोडशदिनानि कार्यं वर्षचतुष्कं स्वशक्तितपः ॥ १ ॥ समवसरणस्य आराधनार्थं तपः समवसरणतपः । तत्र श्रावणकृष्णप्रतिपदं भाद्रपदकृष्णप्रतिपदं वा प्रारभ्य स्वशक्त्या द्विभक्तैकभक्तादि

३० समवसरणतप आगाढं भाद्रपदैकार्थश्रावण

१वभा	उ१	ति	१	२	२	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१
२वभा	उ१	ति	१कृ	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	शु१
३वभा	उ१	ति	१कृ	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	शु१
४वभा	उ१	ति	१कृ	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	शु१

[1] पद्मोत्तरतपः २९ अस्याकृतिरस्मिन्ग्रन्थेऽन्यत्र योजितास्ति ।

विद्ध्यात् । षोडशदिनानि नित्यं समवसरणपूजा । एवं वर्षचतुष्टयं संपूर्य उद्यापने समवसरणस्य बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं स्थालचतुष्टये पङ्क्तिकृतिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । यन्त्रकन्यासः । एतत्फलं साक्षादर्हद्दर्शनं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं समवसरणतपः ॥ ३० ॥ ॥ अथ द्वितीयं समवसरणतपः । भाद्रपदकृष्णचतुर्थीमारभ्य शुक्लचतुर्थीं यावत् यथाशक्ति तपो विधीयते । शेषं पूर्ववत् ॥ इति समवसरणतपोद्वयं ॥३१॥ ॥ अथ एकादशगणधरतपः । चरमजिनस्यैकादश शिष्या गणधारिणस्तदर्थं च । प्रत्येकमनशनान्यथा चाम्लान्यथा विदध्याच्च ॥१॥ गणधराराधनार्थं तपो गणधरतपः । आराधनार्थं प्रत्येकमेकादशोपवासानेकान्तरान् आचाम्लानि वा विदधीत । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने

३२ एकादशगणधरतप आगाढं उ० ११ पा० ११											
इंद्रभूति	उ १	पा	अग्निभूति	उ १	पा	वायुभूति	उ १	पा	श्रीव्यक्त	उ १	पा
अकंपित	उ १	पा	अचलभ्राता	उ १	पा	मैतार्य	उ १	पा	प्रभास	उ १	पा
सुधर्मा	उ १	पा	मंडिक	उ १	पा	मौर्यपुत्र	उ १	पा			

गणधरमूर्तिपूजनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं केवलावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं गणधरतपः ॥ ३२ ॥ ॥ अथ अशोकवृक्षतपः । आश्विनशुक्लप्रतिपदमारभ्य तिथिश्च पञ्चजिनशक्त्या । कुर्यात्तपसा सहिताः पञ्चसमा इदमशोकतपः ॥ १ ॥ अशोकवृक्षवन्मङ्गलरूपमशोकवृक्षतपः। तत्र आश्विनशुक्लप्रतिपदमारभ्य पञ्चमीं यावत् पञ्च दिनानि अशोकद्रुमसहितजिनपूजापूर्वकं यथाशक्ति तपो विदधीत यावत्पञ्च वर्षाणि।

३३ अशोकवृक्षतपः आगाढं							
१ ऽश्वत्थ	१	२	३	४	५	ति	उ
२ ऽश्वत्थ	१	२	३	४	५	ति	उ
३ ऽश्वत्थ	१	२	३	४	५	ति	उ
४ ऽश्वत्थ	१	२	३	४	५	ति	उ
५ ऽश्वत्थ	१	२	३	४	५	ति	उ

यन्त्रकन्यासः। उद्यापने अशोकवृक्षसहितं नव्यं जिनबिम्बं कारयित्वा विधिना प्रतिष्ठाप्य षड्विकृतिपूगफलादिभिः पूजयेत्। संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं सर्वसुखप्राप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं अशोकवृक्षतपः ॥ ३३ ॥

॥ ॥ अथ सप्तत्युत्तरशततपः। सप्ततिशतं जिनानामुद्दिश्यैकैकमेकभक्तं च। कुर्वाणानामुद्यापनात्तपः पूर्यते सम्यक् ॥ १॥ सप्ततिशतजिनानामाराधनार्थं तपः सप्ततिशततपः। तत्र सप्ततिशतजिनानुद्दिश्य सप्ततिशतमेकभक्तानि कुर्यादेकश्रेण्यां अथवा विंशत्येकभक्तानि कृत्वा पारणकानि। यन्त्रन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिं विधाय सप्ततिशतसंख्यया सर्वपक्वान्नपुष्पफलढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं आर्यदेशजन्म। इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं सप्ततिशततपः ॥३४॥ ॥

३४सप्ततिशततपःअनागाढं			
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१
एकभक्त	२०	पारणक	१

॥ अथ नमस्कारतपः। नमस्कारतपश्चाष्टषष्टिसंख्यैकभक्तकैः। विधीयते च तत्पादसंख्यायाश्च प्रमाणतः ॥ १ ॥ नमस्कार आराधनार्थं तपः नमस्कारतपः। तत्र प्रथमपदे वर्णसंख्यासप्तैकभक्तानि द्वितीयपदे पञ्च तृतीये सप्त चतुर्थे सप्त पञ्चमे नव षष्ठेऽष्टौ सप्तमेऽष्टौ अष्टमेऽष्टौ नवमे नव वाष्टौ वा गुर्वाम्नायविशेषात्। एवं एकभक्ता-

न्यष्टपष्टिः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने रूप्यमयपट्टिकायां सुवर्णलेखिन्या पञ्चपरमेष्ठिमन्त्र लिखित्वा ज्ञानपूजां विदध्यात् । अष्टषष्टिसंख्यया फलपुष्पमुद्रापक्कान्नढौकनं सघवात्सल्य सघपूजा च । एतत्फलं सर्वसुखप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ नमस्कारतपः ॥ ३५ ॥ ॥ अथ चतुर्दशपूर्वतपः । शुक्लपक्षे तपः कार्यं

३५ नमस्कारतप आगाढ तपोदिन ६८									
१ पदेऽक्ष ७।	७ न	मो	अ	रि	हं	ता	ण	ए	=७
२ पदेऽक्षर	५	न	मो	सि	द्धा	ण	ए	५	=
३ पदेऽक्षर	७	न	मो	आ	य	रि	या	ण	ए ७
४ पदेऽक्षर	७ न	मो	उ	व	ज्झा	या	ण	।	ए ७
५ पदेऽक्षर	९ न	मो	लो	ए	स	व्व	सा	हूण	ए ९
६ पदेऽक्षर	८ ए	सो	प	च	न	मु	क्का	रो	ए ८
७ पदेऽक्षर	८ स	व्व	पा	व	प्प	णा	स	णो	ए ८
८ पदेऽक्षर	८ म	ग	ला	ण	च	स	व्व	सिं	ए ८
९ पदेऽक्षर	९।८ प	ढ	म	ह	व	इ	म	ग	लए ९

३६ चतुर्दशपूर्वतप आगाढं ।				
शुक्ल	चतुर्दशी	१४	२ अग्रायणीय	१४
ए	उत्पादपू १	१४	अस्तिप्रवाद ४	ए
ए	वीर्यप्रवाद ३	१४	सत्यप्रवाद ६	ए
ए	ज्ञानप्रवाद ५	१४	कर्मप्रवाद ८	ए
ए	आत्मप्रवाद ७	१४	विद्याप्रवाद १०	ए
ए	प्रत्याख्यान ९	१४	प्राणावाय १२	ए
ए	कल्याणनाम ११	१४	लोकबिंदुसार	ए
ए	क्रियाविशा १३	१४	ए	ए

चतुर्दशचतुर्दशीः। चतुर्दशानां पूर्वाणां तपस्तेन समाप्यते ॥ १ ॥ चतुर्दशानां पूर्वाणामाराधनार्थं तपः चतुर्दशपूर्वतपः। तत्र शुभसंयोगे। शुक्लचतुर्दशीं प्रारभ्य चतुर्दशमासेषु शुक्लचतुर्दशीषु यथाशक्ति एकाशनादि तपो विधेयं। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने ज्ञानपञ्चमीवत् चतुर्दशसंख्यैः पुस्तकादिभिर्ज्ञानपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं सम्यक्श्रुतज्ञानावाप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं चतुर्दशपूर्वतपः ॥३६॥

॥ अथ एकावलीतपः। एकद्वित्र्युपवासैः काहलके द्वे तथा च दाडिमके। वसुसंख्यैश्च चतुर्थैः श्रेणी कनकाव-

पा	पा	पा	१	१	१	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा
पा / १	पा / २	पा / ३	१ / १	— / १	१ / १	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
काहलौ दाडिमौ ६० । ३७। एकावलीतपसि दिन ३३४ पारणा ८८ आगाढं																					
१ / पा	२ / पा	३ / पा	१ / १	१ / —	१ / १	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
			१	१	१	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा

आवली २									पदकं
				१	१				
			१	१	१	१			
		१	१	१	१	१	१		
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
		१	१	१	१	१	१		
			१	१	१	१			
				१	१				
आवली १									पारणांतरं

लीवच्च ॥ १ ॥ चतुस्त्रिंशच्चतुर्थैश्च पूर्यते तरलः पुनः। समाप्तिमेति साधूनामेवमेकावलीतपः ॥ २ ॥ एकावलीवदुपवासैस्तप एकावलीतपः। तत्र प्रथमकाहलिकायां एकद्वित्र्युपवासैर्निरन्तरैः क्रमात्पारणकानि। ततो

दाडिमकस्याष्टमचतुर्थानि पारणान्तरितानि । तत एकद्वित्र्यादिभिः षोडशान्तैः पारणकान्तरैर्निरन्तरैरुपवासैरेका आवलिका पूर्यते । ततः पदकस्य चतुस्त्रिंशच्चतुर्थानि पारणान्तरितानि । ततो विलोमक्रमेण षोडशादिभिरेकान्तैः पारणान्तरितैर्निरन्तरोपवासैर्द्वितीयावलिका पूर्यते । पुनरष्टचतुर्थैः पारणान्तरैर्द्वितीयदाडिमक पूर्यते । ततस्त्रिःषष्ठेकोपवासैर्द्वितीया काहलिकां पूरयेत् । अत्रोपवासानां त्रिशती चतुस्त्रिंशदुत्तरा ३३४ पारणकदिनान्यष्टाशीतिः ८८ । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिना पूजां विधाय प्रतिमायां बृहन्मुक्तावल्येकावलीहारं समारोपयेत् सघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फलं विमलगुणावाप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढमेकावलीतपः ॥ ३७ ॥ ॥ अथ दशविधयतिधर्मतपः । संयमादौ दशविधे धर्मे एकान्तरा अपि । क्रियन्त उपवासा यत्तत्तपः पूर्यते हि तैः ॥ १ ॥ दशविधस्य यतिधर्मस्याराधनार्थं तपः दशविधयतिधर्मतपः । तत्र त्रयोदशोपवासा एकान्तरिता विधेयाः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं कुर्यात् संघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फलं विशुद्धधर्मप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं यतिधर्मतपः ॥३८॥ ॥ अथ पञ्चपरमेष्ठितपः । उपवासैकस्थाने आचाम्लैकाशने च निर्विकृतिः । प्रतिपरमेष्ठि च षट्कं प्रत्याख्यानस्य भवतीदं ॥१॥

३८ यतिधर्मतप आगाढ											
संयम	उ १	पा	सूनृत	उ १	पा	शौच	उ १	पा	ब्रह्म	उ १	पा
क्षांति	उ १	पा	मार्दव	उ १	पा	ऋजुता	उ १	पा	मुक्ति	उ १	पा
						आकिंचन्य	उ १	पा			

पञ्चानां परमेष्ठिनामाराधनार्थं तपः परमेष्ठितपः । तत्र प्रथमपरमेष्ठिनं प्रति प्रथममुपवासः । तत एकाशनं तत आचाम्लं तत एकाशनं ततो निर्विकृतिकं ततोपि पूर्वार्धं अष्टग्रासं । एवं परेषां चतुर्णामपि परमेष्ठिनां इति पञ्चत्रिंशद्दिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने ज्ञानपञ्चमीवत् पञ्चभिः पञ्चभिः पुस्तकादिभिर्विधिर्विधेयः । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वविघ्नोपशमः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं पञ्चपरमेष्ठितपः ॥ ३९ ॥ ॥ अथ लघुपञ्चमीतपः । लघुपञ्चम्यां ह्यशनादिपञ्चमासोत्तरं तपः कृत्वा । तत्पञ्चविधसमासौ स-

६०। ३९। पञ्चपरमेष्ठितपः आगाढं							
नमोअरि ०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठकव
नमोसिद्धा०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०
नमोआय ०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०
नमोउवज्झा०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०
नमोलोएस०	उ	ए	आं	ए	नि	पु	अठक०

४० लघुपञ्चमीतप आगा० । ४१ बृहत्पञ्चमीतपआ०				
मास ५	द्विभक्तं	वर्ष	द्वि	शुक्र ५
मास ५	एकभक्तं	वर्ष	ए	शुक्र ५
मास ५	निभक्तं	वर्ष	नि	शुक्र ५
मास ५	आंबिल	वर्ष	आं	शुक्र ५
मास ५	उपवास	वर्ष	उ	शुक्र ५

माप्यते मासपञ्चविंशत्या ॥ १ ॥ पञ्चम्यां तपः तत्र चतुर्मासी श्रावणभाद्रपदआश्विनकार्तिकपौषचैत्रान्वर्जयित्वा पुरुषो महिला वा जिनभवने जात्यादिपुष्पैर्विरचितजिनपूजां तदनु विनिवेश्य पुस्तकं तस्य विहित-

कुसुमादिचर्चः शुभतन्दुलैः पूरिततदग्रः चारुस्वस्तिकोपरिघृतपरिपूर्णप्रदीपितपञ्चवर्तिप्रदीपः फलादिबलिविधानपूर्वं शिरःप्रक्षिपितगन्धाक्षतचन्दनः गुरुसमीपे शुक्लपञ्चमी प्रारभ्य तथा पञ्चमासीं शुक्लपञ्चमीषु द्विभक्तानि पञ्चमासीं एकभक्तानि पञ्चमासीं निर्विकृतिकानि पञ्चमासीमाचाम्लानि पञ्चमासीमुपवासाः एवं मासपंचविंशत्या पूर्यते। केष्वपि गच्छान्तरेषु मासपञ्चविंशत्यामपि एकमेव यथारब्धं द्विभक्तमेकभक्तं वा निर्विकृतिकं वा आचाम्लं वा उपवासो वा विधीयते। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने जिनस्य बृहत्स्नात्रविधिः पञ्चसख्यया विविधपक्वान्नफलमुद्राढौकनं पुस्तकाग्रे पुस्तकस्थं च वर्तिकादोरक उत्तारीयक वेष्टनक पिछिका निःक्षपण जपमाला वासकुंपक लेखिनी मषीभाजन मुखवस्त्रिका छुरी कर्तरी नखहन्त्री दण्डप्रोंछनक कमली ठवणीदोरी पाटुला दावडी दीवी अगलहणाश्रीखण्डीवासपुडी वीजणीप्रभृति ज्ञानोपकरणं। अष्टप्रकारपूजापूर्वक पञ्चपञ्चसंख्यढौकनीयं। सघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फल ज्ञानलाभः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लघुपञ्चमीतपः ॥ ४० ॥ ॥ अथ बृहत्पञ्चमीतपः। एवमेव तपो वर्षपञ्चक कुर्वतां नृणां। बृहत्पञ्चमिकायास्तु तपः संपूर्यतेऽखिलं ॥ १ ॥ समास्यारम्भौ लघुपञ्चमीवत् शुक्ल २ पञ्चमीषु वर्षमेकं द्व्यशनानि वर्षमेकमेकभक्तानि वर्षमेकं निर्विकृतिकानि वर्षमेकमाचाम्लानि वर्षमेकमुपवासाः शुक्लपञ्चमीषु एवं पञ्चसंवत्सराः पूर्यन्ते। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने लघुपञ्चमीवत् परं वस्तुसंख्या पञ्चविंशतिपञ्चविंशतिरूपा। एतत्फलं महाज्ञानावाप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं बृहज्ज्ञानपञ्चमीतपः ॥ ४१ ॥ ॥ अथ चतुर्विधसंघतपः। उपवा-

४२ चतुर्विधसंघतप आगाढं दिन १२२									
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा

सद्वयं कृत्वा ततो वत्सर ६० संख्यया। एकान्तरोपवासैश्च पूर्णं संघतपो भवेत् ॥ १ ॥ चतुर्विधस्य संघस्याराधनार्थं तपश्चतुर्विधसंघतपः। तत्र उपवासद्वयं निरन्तरं विधाय पारणं कृत्वा षष्टिरुपवासा एकान्तरा विधेयाः। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं तीर्थंकरनामकर्म। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं चतुर्विधसंघतपः ॥ ४२ ॥ ॥ अथ घनतपः। एकद्व्येकद्व्येकयुग्मशशिसंख्ययोपवासैश्च। पारणकान्तरितैरपि निरन्तरैः पूर्यतेऽत्र घनं ॥ १ ॥ अङ्कानां घनयुक्त्या तपो घनतपः। तत्र एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं पुनः द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं द्वौ उपवासौ पारणकं एकोपवासः पारणकं एवं उपवासाः द्वादश पारणकान्यष्टौ।

४३ घनतप आगाढं			
उ १	पा	उ २	पा
उ १	पा	उ २	पा
उ २	पा	उ १	पा
उ २	पा	उ १	पा

यत्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं उपवाससंख्यया फलपुष्पपक्वान्नजातिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं महालक्ष्मीः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं घनतपः ॥ ४३ ॥ ॥ अथ महाघनतपः।

४४ महाघनतप आगाढं						
उ १	पा	उ	२	पा	उ ३	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा
उ ३	पा	उ	१	पा	उ २	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा
उ ३	पा	उ	१	पा	उ २	पा
उ १	पा	उ	२	पा	उ ३	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा
उ ३	पा	उ	१	पा	उ २	पा
उ २	पा	उ	३	पा	उ १	पा

महाघनतपः श्रेष्ठमेकद्वित्रिभिरेव हि। उपवासैर्नवकृत्वः पृथक्श्रेणिमुपागतैः ॥ १ ॥ घनाङ्कबाहुल्यान्महाघनं। तत्र प्रथमश्रेणौ एकद्वित्रि उपवासा निरन्तराः पारणान्तरिताः द्वितीयश्रेणौ द्वित्र्येकोपवासाः। तृतीयायां त्र्येकद्व्युपवासाः चतुर्थ्यां द्वित्र्येकोपवासाः पञ्चम्यां त्र्येकद्व्युपवासाः षष्ठ्यामेकद्वित्रिउपवासाः सप्तम्यां द्वित्र्येकोपवासाः अष्टम्यां एकद्व्युपवासाः नवम्यां द्वित्र्येकोपवासाः एवं उपवासाश्चतुःपञ्चाशत् पारणकानि सप्तविंशतिः सर्वदिनान्येकाशीतिः। यत्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकमेकाशीतिसंख्यया पक्वान्नफलजातिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं सार्वभूमर्द्धिप्राप्तिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं महाघनतपः ॥ ४४ ॥ ॥ अथ वर्गतपः। एकद्व्येकयुग्मभूमियमलैरेकद्विभूमिद्विकैर्द्व्येकद्वीन्दुयुगैकयुग्मधरणीयुग्मेन्दुयुग्मैककैः। एकद्व्येकभुजद्विचन्द्रधरणीयुग्मैकयुग्मे-

न्दुभिर्द्व्येकद्व्येकयुगैर्युगेन्दुधरणीयुग्मैकयुग्मेन्दुभिः ॥ १ ॥ द्विद्व्येकद्विमहीद्विभूमियुगलय्याय्याद्विभूमिद्वयैर्द्व्ये-

४५ वर्गतपः आगाढं दिनसंख्या १६०

उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२
उ	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	१	पा	२	पा	२	पा	१
उ	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१	पा	२	पा	१

कद्व्येकमहीद्विचन्द्रयुगलैः श्रेण्यष्टकत्वं गतैः। वर्गाख्यं तप उच्यते ह्यनशनैर्मध्योल्लसत्पारणैः सर्वत्रापि निरन्तरैरपि दिनान्यस्मिन्खषट्भूमयः ॥ २ ॥ वर्गाङ्कैस्तपः वर्गतपः । तत्र एकद्विएकद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैर्निरन्तरैः पारणान्तरितैः प्रथमा श्रेणिः । एकद्विद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैर्द्वितीया श्रेणिः । द्विएकद्विएकएकद्विएकद्विउपवासैस्तृतीया श्रेणिः । द्विएकएकद्विएकद्विएकद्विउपवासैश्चतुर्थी श्रेणिः । एकद्विएकद्विद्विएकएकद्विउपवासैः पञ्चमी श्रेणिः । एकद्विएकद्विद्विएकद्विएकउपवासैः षष्ठी श्रेणिः । द्विएकद्विएकएकद्विद्विएकउपवासैः सप्तमीश्रेणिः । द्विएकद्विएकद्विएकद्विएकउपवासैरष्टमी श्रेणिः । एवं श्रेण्यष्टकेन षण्णवतिउपवासैः पूर्यते । पारणकानि चतुःषष्टिः । सर्वदिनानि षष्ठ्युत्तरं शतं । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं षष्ठ्युत्तरशतसंख्यया पक्वान्नफलादिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं महर्धयः । यन्त्रक-

न्यासः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं वर्गतपः ॥ ४५ ॥

४६ श्रेणितप आगाढ उ०८३ पा० २७ दिन ११०

							उ १	पा	उ २	पा
					उ १	पा	उ २	पा	उ ३	पा
				१०	२	पा	३	पा	४	पा
		पा	उ २	पा	३	पा	४	पा	५	पा
उ १	पा	पा२	३	पा	४	पा	५	पा	६	पा
पा १	पा २	पा३	४	पा	५	पा	६	पा	७	पा

४७ पञ्चमेरुतप आगाढ

प्रथममेरुतप	उ	५	पा	५
द्वितीयमेरुतप०	उ	५	पा	५
तृतीयमेरुत०	उ	५	पा	५
चतुर्थमेरुत०	उ	५	पा	५
पञ्चमेरुत०	उ	५	पा	५

॥ अथ श्रेणितपः। श्रेणौ षट् श्रेणयः प्रोक्ता एको द्वौ प्रथमे क्षणे। द्वितीयादिषु चैकाङ्कक्रमवृद्ध्याभिजायते ॥ १ ॥ श्रेण्यङ्कैस्तपः श्रेणितपः। तत्र प्रथमश्रेणौ एकद्विउपवासा निरन्तराः पारणान्तरिताः। द्वितीयायां एकद्वित्रिउपवासाः तृतीयायां एकद्वित्रिचतुरुपवासाः चतुर्थ्यां एकद्वित्रिचतुःपञ्चोपवासाः। पञ्चम्यां एकद्वित्रिचतुःपञ्चषडुपवासाः एव षडुपवासाः षष्ठ्यां एकद्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्तोपवासाः एवं त्र्यशीत्युपवासैः सप्तविंशतिपारणैर्दशोत्तरशतदिनैः षड्भिः श्रेणिभिः पूर्यते। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने दशोत्तरशतसंख्यया पक्वान्नफलजातिढौकनं बृहत्स्नात्रविधिः। संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं क्षपणकश्रेणिः। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ श्रेणितपः ॥ ४६ ॥ ॥ अथ मेरुतपः। प्रत्येकं पञ्चमेरूणामुपोषणकपञ्चकं। एकान्तरं मेरुतपस्तेन संजायते शुभं ॥ १ ॥ मेरुसंख्यया तपः

मेरुतपः । तत्र पञ्चमेरूनुद्दिश्य पञ्चविंशत्युपवासा एकान्तरा विधीयन्ते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं स्वर्णमयपञ्चमेरुढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं उत्तमप्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं पञ्चमेरुतपः ॥ ४७ ॥ ॥ अथ द्वात्रिंशत्कल्याणकतपः । उपवासत्रयं कृत्वा द्वात्रिंशदुपवासकाः । एकभक्तान्तरास्तस्माद्उपवासत्रयं वदेत् ॥ १ ॥ द्वात्रिंशदुपवासैरुपलक्षितानि कल्याणकानि द्वात्रिंशत्कल्याणकानि । तत्र प्रथमं निरन्तरं उपवासत्रयं तत एकाशनं ततो द्वात्रिंशदुपवासाः एकाशनान्तरिताः ततो निरन्तरं उपवासत्रयं ततः पारणकं एवमुपवासा अष्टत्रिंशत् पारणकानि चतुस्त्रिंशत् सर्वदिनानि द्वासप्ततिः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं द्वात्रिंशत्संख्यया पक्वान्नफलजातिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं तीर्थकरनामकर्म । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं द्वात्रिंशत्कल्याणकतपः ॥ ४८ ॥ ॥ अथ च्यवनतपः । चतुर्विंशतितीर्थेशानुद्दिश्य च्यवनात्मकं । विना कल्याणकदिनैः कार्यानशनपद्धतिः ॥ १ ॥ च्यवनार्थं तपश्च्यवनतपः । तत्र चतुर्विंश-

४८ द्वात्रिंशत्कल्याणकतप आगाढं

उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा
उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा	उ १	पा

तितीर्थंकरानुद्दिश्य तद्दिनानि- विनापि यथाशक्ति एकान्तरा- श्चतुर्विंशत्युपवासा विधीयन्ते । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं जिनाग्रे चतुर्विंशतिसंख्यया प-

५० च्यवनजन्मतपोद्वय अनागाढ एकेवाकृति

उ १ ऋ	पा	उ १ अ	पा	उ १ स	पा	उ १ अ	पा	उ १ सु	पा	उ १ प	पा
उ १ सु	पा	उ १ च	पा	उ १ सु	पा	उ १ शी	पा	उ १ श्र	पा	उ १ वा	पा
उ १ वि	पा	उ १ अ	पा	उ १ ध	पा	उ १ शां	पा	उ १ कु	पा	उ १ अ	पा
उ १ न	पा	उ १ मु	पा	उ १ न	पा	उ १ नं	पा	उ १ पा	पा	उ १ व	पा

क्वाक्षफलजातिढौकन संघवात्सल्यं संघपूजा च । गतत्फल सद्गतिः । जन्मतपोप्येवमेव । यन्त्रकन्यासः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं च्यवनजन्मतपोद्वयं ॥ ५० ॥ ॥ अथ सूरायणतपः । सूरवदयनं हानिवृद्ध्या यस्य

५१ यवमध्ये सूरायणतप कृष्णपक्षे हानि २																यवमध्ये सूरायणतप शुक्लपक्षे वृद्धि															
कृष्ण तिथि	१५ प्रा	१४ प्रा	१३ प्रा	१२ प्रा	११ प्रा	१० प्रा	९ प्रा	८ प्रा	७ प्रा	६ प्रा	५ प्रा	४ प्रा	३ प्रा	२ प्रा	१ प्रा	शुक्ल तिथि	१ प्रा	२ प्रा	३ प्रा	४ प्रा	५ प्रा	६ प्रा	७ प्रा	८ प्रा	९ प्रा	१० प्रा	११ प्रा	१२ प्रा	१३ प्रा	१४ प्रा	१५ प्रा
५१ वज्रमध्ये सूरायणतप कृष्णपक्षे हानि																वज्रमध्ये सूरायणतप शुक्लपक्षे वृद्धि २															
कृष्ण तिथि	१५ प्रा	१४ प्रा	१३ प्रा	१२ प्रा	११ प्रा	१० प्रा	९ प्रा	८ प्रा	७ प्रा	६ प्रा	५ प्रा	४ प्रा	३ प्रा	२ प्रा	१ प्रा	शुक्ल तिथि	१ प्रा	२ प्रा	३ प्रा	४ प्रा	५ प्रा	६ प्रा	७ प्रा	८ प्रा	९ प्रा	१० प्रा	११ प्रा	१२ प्रा	१३ प्रा	१४ प्रा	१५ प्रा

 तत्सूरायनं । तत्र सूरायणतपो वज्रमध्ययवमध्यचांद्रायणवत् । नवरं कृष्णप्रतिपदि प्रारम्भः । यन्त्रकन्यासः ।

देवाग्रे पुरुषप्रमाणतण्डुलपुञ्जोपरि ढौकनीयः नानाविधपक्कान्नं च संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं परमं ज्ञान। इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढ लोकनालितपः ॥ ५२ ॥ ॥ अथ कल्याणकाष्टाह्निकातपः। नैवभक्ताष्टकं कार्यमर्हत्कल्याणपञ्चके। प्रत्येकं पूर्यते तच्च वृहद्दृष्टाह्निकातपः ॥ १ ॥ कल्याणकैश्च नवजन्मव्रतकेवलज्ञाननिर्वाणरूपैः संयुक्तानि अष्टाष्टावह्नानि कल्याणाष्टाह्निका। तत्र ऋषभाद्येकस्यैकस्याहंत एकैकं कल्याणकं प्रति अष्टाष्टावेकभक्तानि चत्वारिंशदेकभक्तैरेकस्यार्हतः कल्याणकानि पूर्यन्ते। एवं परेषामपि पष्ट्यधिकनवशतदिनैः पूर्यते। कदाचिद्दिनान्तरविच्छेदेन निजान्तरतपसि क्रियमाणे न दोषः।

५३ अष्टाह्निकातप अनागाढ एकस्य जिनस्य									
अन्यजिनानामपि एवैव युक्ति कल्प्या									
ऋषभस्य	च्य०	ए १	ए १	पु १	पु १	पु १	ए १	पु १	पु १
ऋषभस्य	ज०	पु १	ए १	पु १	पु १	पु १	पु १	पु १	पु १
ऋषभस्य	प्र०	पु १	ए १	पु १	पु १	पु १	पु १	ए १	ए १
ऋषभस्य	ज्ञा०	पु १	ए १	पु १	पु १	ए १	पु १	पु १	पु १
ऋषभस्य	नि०	पु १	पु १	ए १	ए १	ए १	पु १	ए १	पु १

उद्यापने जिनाग्रे विंशत्युत्तरशतसंख्यया सर्वफलजातिसर्वपक्कान्नजातिढौकनं वृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं यतिभ्यो वस्त्रान्नपात्रपानदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फल तीर्थंकरनामकर्मबन्धः। यन्त्रकन्यासः। इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढं कल्याणकाष्टाह्निकातपः ॥ ५३ ॥ ॥ अथ आचाम्लवर्धमानतपः। उपवासान्तरितानि

१ एकभक्ताष्टकमिति पाठ।

९४ आचाम्लवर्धमानतपः आगाढं वर्ष १४ मास ३ दिन २० पूर्यते

आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ
१	१	२	१	३	१	४	१	५	१	६	१	७	१	८	१	९	१	१०	१
११	१	१२	१	१३	१	१४	१	१५	१	१६	१	१७	१	१८	१	१९	१	२०	१
२१	१	२२	१	२३	१	२४	१	२५	१	२६	१	२७	१	२८	१	२९	१	३०	१
३१	१	३२	१	३३	१	३४	१	३५	१	३६	१	३७	१	३८	१	३९	१	४०	१
४१	१	४२	१	४३	१	४४	१	४५	१	४६	१	४७	१	४८	१	४९	१	५०	१
५१	१	५२	१	५३	१	५४	१	५५	१	५६	१	५७	१	५८	१	५९	१	६०	१
६१	१	६२	१	६३	१	६४	१	६५	१	६६	१	६७	१	६८	१	६९	१	७०	१
७१	१	७२	१	७३	१	७४	१	७५	१	७६	१	७७	१	७८	१	७९	१	८०	१
८१	१	८२	१	८३	१	८४	१	८५	१	८६	१	८७	१	८८	१	८९	१	९०	१
९१	१	९२	१	९३	१	९४	१	९५	१	९६	१	९७	१	९८	१	९९	१	१००	१

च शतपर्यन्तं तथैकमारभ्य । एकैका निरन्तरतया भवति तद्वाचाम्लवर्धमानं च ॥ १ ॥ आचाम्लैर्वर्धमानं आचाम्लवर्धमानं तत्रैकमाचाम्लं उपवासः द्वे आचाम्ले उपवासः एवं शतमाचाम्लानां एकाशितयुक्त्या उपवासान्तरितं चतुर्दशभिर्वर्षैस्त्रिभिर्मासैर्विंशत्यादिनैः पूर्यते । तन्मध्ये पारणकं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं चतुर्विंशतिजिनपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं तीर्थंकरनामकर्मबन्धः । इति यतिश्राद्धकरणीयमनागाढआचाम्लवर्धमानतपः ॥ ९४ ॥ ॥ अथ माघमालातपः । आरभ्य पौषदशमीपर्यन्तं माघशुक्ल-

५५ माघमालातप आगाढं प्रथम वर्षे पोषवदिदशमी १०										ए	११	१२	ए	१३	ए	१४	ए	०	माहसुदि पडिवा	१	ए	२	ए	३	ए	०
४	५	६	७	८	९	१०	ए	का	११	ए	१२	ए	१३	ए	१४	ए	१५	ए	एव द्वितीयवर्षे तृतीयचतुर्थेपि एवमेव तिथय							

पूर्णायाः । स्नात्वार्हन्तं सपूज्य चैकभक्त विदध्याच ॥ १ ॥ माघमासे मालारूप करणीय माघमाला । तत्र पौषकृष्णदशमीमारभ्य माघपूर्णिमापर्यन्तं स्नात्वा जिनार्चन एकभक्तं च कुर्यात्। एवं वर्षचतुष्टय कृत्वा उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं जिनाग्रे घृतमयं मेरुं सुवर्णमणिगर्भित ढौकयेत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फल परमसुखप्राप्तिः । यन्त्रकन्यासः । इति श्राद्धकरणीयमागाढ माघमालातपः ॥ ५५ ॥ ॥ अथ महावीरतपः । महावीरतपो ज्ञेयं वर्षाणि द्वादशैव च। त्रयोदशैव पक्षांश्च पञ्चकल्याणपारणे ॥१॥ महावीरस्य छद्मस्थकालतपः महावीरतपः। तत्र द्वादशवर्षत्रयोदशपक्षपर्यन्तं निरन्तर दशोपवासान्तरितानि पारणकानि। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं श्रीमहावीरप्रतिमाग्रे स्वर्णमयं न्यग्रोधतरु ढौकयेत्। संघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फल कर्मक्षयः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं

५६ महावीरतप आगाढ प्रथमवर्षं										उ १०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
उ १०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा
१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा	१०	पा

महावीरतपः ॥ ५६ ॥ ॥ अथ लक्षप्रतिपत्तपः । शुक्लप्रतिपदः सूर्यसंख्या एकाशनादिभिः । समर्थनीयास्तपसि लक्षप्रतिपदाख्यके ॥ १ ॥ शुक्लप्रतिपदमारभ्य प्रतिपत् १२ वर्षमेकं यावद्यथाशक्त्येकाशनादितपः लक्षप्रतिपच्छ्रावकश्राविकाभिः कार्या । उद्यापने पूजापूर्वं लक्षधान्यं ढौकनीयं । लक्षसंख्याधान्यानां निबन्धो यथा । चोषामाणा ५ पाइली १ मुगसेइ १ पाइली २ मोठसेइ १ पाइली २ जवसेइ २ तिलपाइ ७ गोधूमसेइ ८ चउलासेइ ३ चणासेइ १ कांगुमाणा ३ कोद्रवमाणा ३ उडदमाणा ५ तूवरिसेइ ४ जुवारिमाणा ५ । एतत्फलं अगण्यलक्ष्मीप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं लक्षप्रतिपत्तपः ॥ ५७ ॥ इति तपोधिकारे गीतार्थोक्तानि तपांसि संपूर्णानि ॥

अथ फलतपांसि । यथा । तत्र प्रथमं सर्वाङ्गसुन्दरतपः । शुक्लपक्षेष्टोपवासा आचाम्लान्तरिताः क्रमात् । विधीयन्ते तेन तपो भवेत्सर्वाङ्गसुन्दरं ॥ १ ॥ सर्वाङ्गाणि सुन्दराणि जायन्ते यस्मात्तत्सर्वाङ्गसुन्दरं ।

१ सर्वांगसुन्दरतपः आगाढं दिन १५ पारणकं प्रतिपदायां

शुक्ल	१ प्र	२ द्वि	३ तृ	४ च	५ पं	६ प	७ स	८ अ	९ न	१० द	११ ए	१२ द्वा	१३ त्र	१४ च	१५ पू
तिथि	उ १	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ	आं	उ

तत्र शुक्लपक्षे प्रतिपद्युपवासं विधाय अष्टोपवासाः ससाचाम्लान्तरिता विधेया यथाशक्ति संयमादिदशविधधर्मपालनं कषायपरिहारोपि पूर्णिमायां उद्यापयेत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिं वि-

धाय जिनाग्रे स्वर्णमयपुरुषं रत्नजटितं ढौकयेत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वाङ्गसुन्दरता । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सर्वाङ्गसुन्दरतपः ॥ १ ॥ ॥ अथ निरुजशिखतपः । तपो निरुजशिखाख्यं विधेय तद्वदेव हि । नवरं कृष्णपक्षे तु करण तस्य शस्यते ॥ १ ॥ निरुजा रोगरहिता शिखा चूला

२ निरुजशिखातप आगाढं दिन १५ कृष्णपक्षप्रतिपदात

कृष्ण	१ प्र	२ द्वि	३ तृ	४ च	५ पं	६ ष	७ स	८ अ	९ न	१० द	११ ए	१२ द्वा	१३ त्र	१४ च	१५ पू
तिथि	उ १	आ	उ	आ	उ	आ	उ	आ	उ	आ	उ	आ	उ	आ	उ

यस्य तन्निरुजशिख । तत्र कृष्णपक्षे सर्वाङ्गसुन्दरवद्विधिः । यन्त्रकन्यासः । एतत्फलं आरोग्यं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं निरुजशिखतपः ॥ २ ॥ ॥ अथ सौभाग्यकल्पवृक्षतपः । सौभाग्यकल्पवृक्षस्तु चैत्रेऽनशनसञ्चयैः । एकान्तरैः पर कार्यास्तिथौ चन्द्रादिके शुभे ॥ १ ॥ सौभाग्यस्य दाने कल्पवृक्ष

३ सौभाग्यकल्पवृक्षतप आगाढ चैत्रशुक्लप्रतिपदात

चै शु	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा
चै कृ	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा	उ	पा

इव सौभाग्यकल्पवृक्षः । तत्र चैत्रमासे सर्वस्मिन् एकान्तरोपवासा विधेयाः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं सुवर्णरूप्यमयसाङ्गोपाङ्गकल्पवृक्षढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सौभाग्य-

प्राप्तिः । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं सौभाग्यकल्पवृक्षतपः ॥ ३ ॥ ॥ अथ दमयन्तीतपः । दमयन्त्या प्रति-

४ दमयन्तीतप आगाढं अन्येपामपि जिनानामेवं विधिः आं २१ पा. त. पा.																					
ऋपभस्य	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १

जिनमाचाम्लान्येकविंशतिः । कृतानि सन्ततान्येवं दमयन्तीतपो हि तत् ॥ १ ॥ दमयन्त्या नलवियुक्तया कृतं तपः दमयन्तीतपः । तत्र जिनंजिनंप्रति विंशतिर्विंशतिराचाम्लानि एकैकं शासनदेवतायाः एवं निरन्तरतया विधीयन्ते । शक्त्यनुसारेण एकैकजिनस्याचाम्लपूरणे पारणकान्यपि भवन्ति सांप्रतिककालापेक्षया । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने सर्वसंख्यया चतुरुत्तरा पञ्चशती फलपक्वान्नजातिमुद्राढौकनं बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं आचाम्लानां सर्वसंख्यया चतुरुत्तरा पञ्चशती। संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं आपद्विगमः। इति श्राद्धकरणीयमनागाढं दमयन्तीतपः ॥ ४ ॥ ॥ अथायतिजनकतपः । कार्यं द्वात्रिंशदाचाम्लैः स्वसत्त्वेन

५ आयतिजनकतप आगाढं। तत्र द्वात्रिंशदाचाम्लानि निरन्तराणि एकश्रेण्या करणीयानि																															
आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १	आं १

निरन्तरैः । एवं स्यादायतिशुभं तप उद्यापनान्वित ॥ १ ॥ आयतिं उत्तरकालं शुभं जनयति आयतिजनकं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं चतुर्विंशतिसंख्यया पुष्पफलपक्वान्नढौकनं सघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं उत्तरकाले शुभं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं आयतिजनकतपः ॥ ५ ॥ ॥ अथाक्षयनिधितपः । घटं संस्थाप्य देवाग्रे गन्धपुष्पादिपूजित । तपो विधीयते

६ अक्षयनिधितप आगाढ भाद्रवावदि						
अ	ए	न	ए	द	ए	०

चतु	ए	पं	ए	प	ए	स	ए	०	
इग्याए	द्वा	ए	त्र	ए	च	ए	अ	०	
भाद्रसुदि	ए	द्वि	ए	तृ	ए	च	ए	त्रा	त्र

पक्ष तदक्षयनिधि स्फुटं ॥ १ ॥ अक्षयनिधिवदक्षयनिधि । तत्र भाद्रपदकृष्णचतुर्थ्यां जिनबिम्बाग्रे गोमयलेपनं विधाय स्थापनकोपरि चित्रितं गन्धपुष्पपूजितं स्वर्णमणिमुद्राफलस्रमुक्तादिगर्भितं घटं स्थापयेत् । पक्षं यावत्तस्य नित्यपूजन जिनस्य प्रदक्षिणात्रयपूर्वकं अक्षताञ्जलिक्षेपः नैवेद्यढौकनं यथाशक्ति द्विभक्तैकभक्ताद्विप्रत्याख्यान नृत्यगीतोत्सवादि । एवं पर्युषणापर्यन्तं वर्षचतुष्टय विधेयं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहद्विधिपूर्वकं नानापक्वान्नबलिढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं सर्वसंपत् । अथवा अक्षतमुष्टिं प्रतिदिनं घटे निक्षिपेत् यावत्स घटः पूर्यते तावद्दिनानि प्रतिदिनमेकाशनानि विदध्यात् । इति श्राद्धकरणीयमागाढ अक्षयनिधितपः ॥ ६ ॥ ॥ अथ मुकुटसप्तमीतपः । आषाढादि च पौषान्तं सप्तमासान् शितिष्वपि । सप्तमीषूपवासाश्च विधेयाः सप्त निश्चितं ॥ १ ॥ मुकुटोद्यापनेन उपलक्षिता सप्तमी मुकुटसप्तमी । तत्र आ-

७ मुकुटसप्तमीतप आगाढं			
आषढवदि	विमलनाथ	७	उ
श्रावणवदि	अनन्तनाथ	७	उ
भाद्रपदवदि	चन्द्रप्रभशान्ति	७	उ
आश्विनवदि	नेमिनाथ	७	उ
कार्तिकवदि	आदिनाथ	७	उ
मार्गशिरवदि	महावीर	७	उ
पौषवदि	पार्श्वनाथ	७	उ

पाढश्रावणभाद्रपदआश्विनकार्तिकमार्गशीर्षपौषकृष्णसप्तमीपूपवासाः। तासु क्रमेण विमलनाथ १ अनन्तनाथ २ चन्द्रप्रभशान्ति ३ नेमि ४ ऋषभ ५ महावीर ६ पार्श्वनाथ ७ तीर्थकृतां बृहत्स्नात्रविधिना पूजा। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं रूप्यमयलोकनालेरुपरि संस्थितं सुवर्णमयं रत्नजडितं मुकुटं ढौकयेत्। सप्तसंख्यया पक्वान्नफलजातिं च संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं वाञ्छितप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं मुकुटसप्तमीतपः ॥ ७ ॥ ॥ अथ अम्बातपः। शुक्लादिपञ्चमीष्वेव पञ्चमासेषु वै तपः। एकभक्तादि वै कार्यमम्बापूजनपूर्वकं ॥ १ ॥

८ अंबातप आगाढं मास ५		
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ
शुक्ल	पं	उ

अम्बाराधनार्थं तपः अम्बातपः। तत्र पञ्चसु शुक्लपञ्चमीषु नेमिजिनाम्बापूजनपूर्वकं यथाशक्ति तपो विधेयं। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने विमलधातुभिर्यथोक्तं अम्बामूर्तिविधापनं तत्प्रतिष्ठापनं कल्पोक्तविधिना नित्यं तत्पूजनं संघवात्सल्यं संघपूजा च। तत्फलं अम्बावरप्राप्तिः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं अम्बातपः ॥ ८ ॥ ॥ अथ श्रुतदेवतातपः। एकादशेषु शुक्लेषु पक्षेष्वेकादशेषु च। यथाशक्ति तपः कार्यं वाग्देव्यर्च-

९ श्रुतदेवीतप आगाढ		
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप
श्रुतदेवता	शुक्लएकाद	उप

नपूर्वकं ॥ १ ॥ श्रुतदेव्याराधनार्थं तपः श्रुतदेवीतपः । तत्र एकादशीषु शुक्लैकादशीषु श्रुतदेवीपूजापूर्वकं यथाशक्ति तपो विधेयं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रुतदेवीमूर्तिनिर्मापणं तत्प्रतिष्ठापनं विधिना पूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं श्रुतप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं श्रुतदेवीतपः ॥ ९ ॥ ॥ अथ रोहिणीतपः । रोहिण्यां च तपः कार्यं वासुपूज्यार्चनायुतं । सप्तवर्षं सप्तमासीमुपवासादिभिः परं ॥ १ ॥ रोहिणीनक्षत्रे तपः रोहिणीतपः । तत्राक्ष(य)ततृतीयासन्नरोहिण्यां वासुपूज्यजिनपूजापूर्वकं तत्प्रारम्भः । ततो रोहिणीनक्षत्रे समागते सप्तवर्षाणि सप्तमासानि यावदुपवासाचाम्लानि निर्विकृतिकादि यथाशक्ति तपो विधेयं । यद्येकापि रोहिणी विस्मरति तदा तपसः पुनः प्रारम्भः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने श्रीवासुपूज्यप्रतिमाग्रे बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं स्वर्णमयमशोकवृक्षं ढौकयेत् संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं अवैधव्यसौभाग्यसुखप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं रोहिणीतपः ॥ १० ॥ ॥ अथ मातरतपः । भाद्रस्य शुक्लपक्षे तु प्रारभ्य सप्तमीं तिथिं । त्रयोदश्यन्तमाधेयं तपो मातरिसंज्ञकं ॥ १ ॥ मात्राराधनार्थं तपः मातरतपः ।

१० रोहिणीतप आगाढ			
रो	वर्ष ७	मास ७	उपता

११ मातरतप आगाढं			
१ व	भाद्रशुक्ल	स० आन० द० ए० द्वा० त्र०	ए
२ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
३ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
४ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
५ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
६ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए
७ व	भाद्रशुक्ल	७।८।९।१०।११।१२।१३	ए

तत्र भाद्रपदशुक्लसप्तमीमारभ्य त्रयोदशीपर्यन्तं दुग्धदधिघृतकरम्बपायसलपनश्रीघृतपूरैर्जिनमातृकां पूजयित्वा यथाशक्ति एकभक्तादितपो विधेयं । तच्च सप्तवर्षपर्यन्तं । परं वर्षद्वये वर्षद्वये उद्यापनं अनया रीत्या विधेयं । भाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यां चतुर्विंशतिसंख्ययापूपकादाडिमादिफलजातिं क्षिप्रचटीपात्राणि जिनमातृणामग्रे ढौकयेत् । सपुत्रश्राविकायाश्च वस्त्राङ्गराग-ताम्बूलादि देयं । सप्तमवर्षोद्यापने च जिनमातृणामग्रे सप्तम्यां तैलढौकनं अष्टम्यां घृतढौकनं नवम्यां पक्वान्नढौकनं दशम्यां गोदुग्ध ढौकनं एकादश्यां दधिढौकनं द्वादश्यां गुडढौकनं त्रयोदश्यां क्षिप्रचटी कणिकाहरीतकी धान्याका मेथी गुंद अंजन शलाका सप्तसंख्यगतपत्रकमुकढौकनं सपुत्रश्राविकाया नालिकेरदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं पुत्रप्राप्तिः । यन्त्रकन्यासः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं मातरतपः ॥ ११ ॥ ॥ अथ सर्वसुखसंपत्तितपः । एकादिवृद्ध्या

१२ सर्वसुखसंपत्ति. तप आगाढं			
१	ए	प १	पा पा
२	ए	२	पा
३	ए	३	पा
४	ए	४	पा
५	ए	५	पा
६	ए	६	पा
७	ए	७	पा
८	ए	८	पा
९	ए	९	पा
१०	ए	१०	पा
११	ए	११	पा
१२	ए	१२	पा
१३	ए	१३	पा
१४	ए	१४	पा
१५	ए	१५	पा

तिथिषु तप एकाशनादिकं । विधेयं सर्वसंपत्ति सुखे तपसि निश्चितं ॥ १ ॥ सर्वसुखसंपत्तिहेतुत्वात्सर्वसुखसंपत्ति । तत्र प्रतिपत्सक्तमेकभक्तं द्वितीयायां द्वे एवं वृद्ध्या यावत्पूर्णिमायाः पञ्चदश । परं यदि कापि तिथिर्विस्मरति तदा सा पुनरादितो विधेया । एवं विंशत्युत्तरशतदिनैः पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं विंशत्युत्तरशतसंख्यया फलपक्वान्नजातिढौकनं संघवात्सल्य संघपूजा च । एतत्फलं सुखप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं सर्वसुखसंपत्तितपः ॥ १२ ॥ ॥ अथाष्टापदपावडीतपः । आश्विनाष्टाहिकास्वेव यथाशक्तितपःक्रमैः । विधेयमष्टवर्षाणि तप अष्टापदः परं ॥ १ ॥ अष्टापदारोहार्थं तपः अष्टापदपावडीतपः । तत्र आश्विनाष्टाहिकासु यथाशक्ति तपो विधेयं । देवाग्रे स्वर्णमयं सोपानं संस्थाप्य अष्टप्रकारपूजाभिः पूजयेत् । एव अष्टवर्षाण्यष्टसोपानानि विदध्यात् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने चतुर्विंशतिसंख्यया पक्वान्नफलजातीनां बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं ढौकनं । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं दुर्लभप्राप्तिः ॥ इति श्राद्धकरणीयमागाढं अष्टापदपावडीतपः ॥ १३ ॥ ॥ अथ मोक्षदण्डतपः । यावन्मुष्टिप्रमाणं स्याद्गुरुदण्डस्य तावतः । विदधीतैकान्तराश्चोपवासान्सुसमाहितः ॥ १ ॥ मोक्ष-

१३ अष्टापदपावडीतप आगाढ

व १	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व २	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ३	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ४	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ५	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ६	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ७	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए
व ८	ऽश्वसु	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	ए

१४ मोक्षदण्डतप आगाढं																									
१४	उ	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ १	उ ०	उ ०	उ ०	उ ०	उ ०
शुक्र		पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा	पा

दण्डस्य तपः मोक्षदण्डतपः । तत्र यावन्मुष्टिप्रमाणो गुरुदण्डो भवति तावत उपवासानेकान्तरान्विदध्यात् । पर्यन्तोपवासे गुरुदण्डस्य चन्दनचर्चितस्य परिधापनिकादानं नालिकेराक्षतदानं । यावन्मुष्टिप्रमाणता तावत्संख्यया फलमुद्रापक्कान्नरत्नजातिदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च । यन्त्रकन्यासः । एतत्फलं यिपद्धङ्गः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं मोक्षदण्डतपः॥ १४ ॥

१५ अदुःखदर्शितप आगाढं			१६ द्वितीयं अदुःखदर्शितप आगाढं									
प्रथममासे शुक्ल	१	उ १	अष्टमेमासे शुक्ल	८	उ	१	प्र	उ	पा	अ	उ	पा
द्वितीयमासे शुक्ल	२	उ १	नवमेमासे शुक्ल	९	उ	१	द्वि	उ	पा	न	उ	पा
तृतीयमासे शुक्ल	३	उ १	दशमेमासे शुक्ल	१०	उ	१	तृ	उ	पा	द	उ	पा
चतुर्थमासे शुक्ल	४	उ १	एकादशेमासेशुक्ल	११	उ	१	च	उ	पा	ए	उ	पा
पञ्चममासे शुक्ल	५	उ १	द्वादशेमासे शुक्ल	१२	उ	१	पं	उ	पा	द्वा	उ	पा
षष्ठमासे शुक्ल	६	उ १	त्रयोदशेमासेशुक्ल	१३	उ	१	ष	उ	पा	त्र	उ	पा
सप्तममासे शुक्ल	७	उ १	चतुर्दशेमासे शुक्ल	१४	उ	१	स	उ	पा	च	उ	पा
०	८	उ १	पंचदशेमासे शुक्ल	१५	उ	१	०	०	०	पू	उ	पा

॥ अथ अदुःखदर्शितपः । शुक्लपक्षेषु कर्तव्याः क्रमात्पञ्चदशास्वपि । उपवासास्तिथिष्वेवं पूर्यते विधिनैव तत्॥ १ ॥ न दुःखानि द्रष्टुं शीलमस्य तददुः-

१७ गौतमपडिगहातप			
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१
शुक्र	पू	उ	१

वेष्टनकझोलिकासहिते

खदर्शि। तत्र एकस्यां शुक्लप्रतिपदुपवासः। द्वितीयमासे शुक्लद्वितीयायामुपवासः। एव पञ्चदशसु मासेषु शुक्लपक्षेषु यावत्पूर्णिमायां उपवासाः पञ्चदश संख्यया भवन्ति। यद्येकापि तिथिर्विस्मरति तदा पुनरपि तिथिरारभ्यते। यन्त्रकन्यासः। उद्यापने श्रीऋषभदेवस्य पूजनं रूप्यमयवृक्षः तच्छाखायां सुवर्णमयपालनकं पट्टसूत्रग्रन्थितं पट्टसूत्रमयतूलिका तदुपरि सुवर्णमयपुत्तलिका पञ्चदशसंख्यया पक्वान्नफलजातिढौकनं। पर तिथौ तिथौ नवं नवं नैवेद्य फलं च ढौकनीयं संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं सर्वदुःखप्रणाशः। इति श्राद्धकरणीयमागाढ अदुःखदर्शितपः॥ १५॥ ॥ द्वितीयादुःखदर्शितपसि पञ्चदशोपवासा एकान्तरिताः तिथिंविनापि विधेयाः शेषं तथैव। इति द्वितीयं अदुःखदर्शितप आगाढ॥ १६॥ ॥ अथ गौतमपडिगहातपः। एकासु पञ्चदशसु स्वशक्तेरनुसारतः। तपः कार्यं गौतमस्य पूजाकरणपूर्वकं॥ १॥ गौतमपात्रोपलक्षित तपः गौतमपात्रतपः। तत्र पञ्चदशपूर्णिमा यावत् श्रीगौतममूर्तिपूर्वकं यथाशक्ति प्रत्याख्यानं विधेयं। उद्यापने श्रीगौतमस्य श्रीमहावीरस्य च वृहत्स्नात्रविधिपूजा। रूप्यमयपात्रं काष्ठमयं च द्वे पायसपूरिते गुरवे दद्यात्। संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फल विविधलब्धयः। यन्त्रकन्यासः इति

श्राद्धकरणीयमागाढं गौतमपडिगहातपः ॥ १७ ॥ ॥ अथ निर्वाणदीपतपः । वर्षत्रयं दीपमाला पूर्वे मुख्ये दिनद्वये । उपवासद्वयं कार्यं दीपप्रस्तारपूर्वकं ॥ १ ॥ निर्वाणमार्गे दीप इव निर्वाणदीपः । तत्र दीपमालिकायाश्चतुर्दश्यमावास्ययोः उपवासद्वयं विधेयं । तत्र हि रात्रद्वयेपि श्रीमहावीराग्रे अखण्डाक्षतदीपदानं । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने वर्षत्रयान्ते बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं महावीरपूजा दीपसहस्रदानं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं मोक्षमार्गप्राप्तिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं निर्वाणदीपतपः ॥ १८ ॥

१८ निर्वाणदीपतप आगाढं				
१ वर्षं	कार्तिकवदि	१४.०	उ	उ
२ वर्षं	कार्तिकवदि	१४.०	उ	उ
३ वर्षं	कार्तिकवदि	१४.०	उ	उ

॥ अथामृताष्टदीपतपः । शुक्लाष्टमीषु चाष्टासु आचाम्लादितपांसि च । विदधीत स्वशक्त्या च ततस्तत्पूरणं भवेत् ॥ १ ॥ अमृताभिषेकेणोपलक्षिता अष्टमी अमृताष्टमी । तत्र अष्टसु शुक्लाष्टमीषु आचाम्लान्येव विधेयानि । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं घृतदुग्धभृतं कलशं माणकमात्रमोदकसहितं ढौकयेत् । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं आरोग्यं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं अमृताष्टमीतपः ॥ १९ ॥

१९ अमृताष्टमीतप आगाढं								
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ
शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ	शुक्ल	८	उ

॥ अथ खण्डदशमीतपः । शुक्लासु दशसंख्यासु निजशक्त्या तपोविधिं । विदधीत ततः पूर्तिस्तस्य संपद्यते क्रमात् ॥ १ ॥ अखण्डायां दशम्यां

२० अखण्डदशमीतप आगाढ							
शुक्र	१०	उ	१	शुक्र	१०	उ	१
शुक्र	१०	उ	१	शुक्र	१०	उ	१
शुक्र	१०	उ	१	शुक्र	१०	उ	१
शुक्र	१०	उ	१	शुक्र	१०	उ	१
शुक्र	१०	उ	१	शुक्र	१०	उ	१

तपः अखण्डदशमीतपः । तत्र दशसु शुक्लदशमीषु यथाशक्त्या तपो विधेय। यन्त्रकन्यासः । उद्यापने दशसंख्यया अन्नपक्वान्नफलजातिढौकनं अखण्डिताक्षतैर्नैवेद्यं अखण्डपट्टेन परिधापनिका अखण्डघृतधारात्रयदानं चैत्यपरिधौ । संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं अखण्डसुखं । इति श्राद्धकरणीयमागाढं अखण्डदशमीतपः ॥ २० ॥ ॥ अथ परत्रपालितपः । पञ्चवर्षाणि वीरस्य कल्याणिकसमासितः । उपवासत्रयं कृत्वा द्वात्रिंशदरसांश्चरेत् ॥ १ ॥ परलोके पालिरिव

२१ परत्रपालितप आगाढ दिन ३५						
उ ३	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	
नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	नि १	

परत्रपालिः । तत्र दीपोत्सवादारभ्य निरन्तरं तप उपवासत्रयं कृत्वा निरन्तराणि द्वात्रिंशन्निर्विकृतिकानि विदध्यात् । एवं पञ्चवर्षाणि । केचिदत्रोपवासान्येकान्तराण्याहुः । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने प्रतिवर्षं सेईसत्कलपनश्रीपालिं स्थाले विधाय सुरभिघृतेनापूरयेत् । चरमोद्यापने बृहत्स्नात्रविधिः संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं परत्र सद्गतिः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं परत्रपालितपः ॥ २१ ॥ ॥ अथ सोपान(पावडी)तपः । सप्ताष्टनवदशभिस्तद्गुणैस्तिथिसंक्रमैः । दत्तिभिः पूर्यते चैव सोपानतप उत्तम ॥ १ ॥

मोक्षारोहे सोपानमिव सोपानतपः । तत्र सप्तमिकाद्याश्चतस्रः प्रतिमाः प्रतिपाद्यन्ते यथा सप्तसप्तमिका अष्टाष्टमिका नवनवमिका दशदशमिका चेति । अत्राद्या सप्तसप्तमिका एकोनपञ्चाशद्दिनानीत्यर्थः । तत्राद्यसप्तके प्रतिदिनमेकैका दत्तिर्गृह्यते । द्वितीयसप्तके प्रतिदिनं दत्तिद्वयं । तृतीयसप्तके प्रतिदिनं दत्तित्रिकं । चतुर्थे प्रतिदिनं दत्तिचतुष्टयं । एवमेकैकदत्तिवृद्ध्या ज्ञेयं । यावत्सप्तमसप्तके प्रत्यहं दत्तिसप्तकं ग्राह्यं । द्वितीयाष्टाष्टमिका अष्टौ अष्टकान् क्रियते । चतुःषष्टिदिनानीत्यर्थः । अत्रापि प्रथमाष्टके प्रतिदिनमेकैका दत्तिर्गृ-

२२ सोपानतप आगाढं सप्तसप्तमिका तपः									
१ सप्तके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	दि ७
२ सप्तके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	दि ७
३ सप्तके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	दि ७
४ सप्तके	दत्ति	४	४	४	४	४	४	४	दि ७
५ सप्तके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	दि ७
६ सप्तके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	दि ७
७ सप्तके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	दि ७

२२ सोपानतप आगाढं अष्टाष्टमिकातपः										
१ अष्टके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	१	दि ८
२ अष्टके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	२	दि ८
३ अष्टके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	३	दि ८
४ अष्टके	दत्ति	४	४	४	४	४	४	४	४	दि ८
५ अष्टके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	५	दि ८
६ अष्टके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	६	दि ८
७ अष्टके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	७	दि ८
८ अष्टके	दत्ति	८	८	८	८	८	८	८	८	दि ८

यते। द्वितीयाष्टके द्वे एवमेकैकदत्तिवृद्ध्या नेयं । यावदष्टमेऽष्टके प्रतिदिनमष्टौ दत्तयो गृह्यन्ते। तृतीया नवनवमिकाया नवनवकान्विधीयते। एकाशीतिदिनानीत्यर्थः। अत्रापि प्रथमनवके प्रतिदिनमेकादत्तिः एकैकवृद्ध्या च नवके प्रतिदिनं नव दत्तयः चतुर्थी दशदशमिका दशदशकान् यावत्क्रियते शतं दिनानीत्यर्थः।

२२ सोपानतप आगाढ नवनवमिका											
१ नवके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	१	१	दि ९
२ नवके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	२	२	दि ९
३ नवके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	३	३	दि ९
४ नवके	दत्ति	४	४	४	४	४	४	४	४	४	दि ९
५ नवके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	५	५	दि ९
६ नवके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	६	६	दि ९
७ नवके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	७	७	दि ९
८ नवके	दत्ति	८	८	८	८	८	८	८	८	८	दि ९
९ नवके	दत्ति	९	९	९	९	९	९	९	९	९	दि ९

२२ सोपानतप आगाढ दशदशमिका											
१ दशके	दत्ति	१	१	१	१	१	१	१	१	१	दि १०
२ दशके	दत्ति	२	२	२	२	२	२	२	२	२	दि १०
३ दशके	दत्ति	३	३	३	३	३	३	३	३	३	दि १०
४ दशके	दत्ति	४	५	४	४	४	४	४	४	४	दि १०
५ दशके	दत्ति	५	५	५	५	५	५	५	५	५	दि १०
६ दशके	दत्ति	६	६	६	६	६	६	६	६	६	दि १०
७ दशके	दत्ति	७	७	७	७	७	७	७	७	७	दि १०
८ दशके	दत्ति	८	८	८	८	८	८	८	८	८	दि १०
९ दशके	दत्ति	९	९	९	९	९	९	९	९	९	दि १०
१० दशके	दत्ति	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	दि १०

अत्रापि प्रथमदशके प्रतिदिनमेका दत्तिः । ततश्चैकैकदत्तिवृद्ध्या दशमदशके प्रतिदिनं दशदत्तयः । यन्त्रकाणि यथा । एवं नवभिर्मासैश्चतुर्विंशत्यादिनैश्चतस्रोपि प्रतिमाः समर्थ्यन्ते । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं नानापक्वान्नफलढौकनं संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं मोक्षमार्गः । इति श्राद्धकरणीयमागाढं सोपानतपः ॥ २२ ॥ ॥ अथ कर्मचतुर्थं तपः । उपवासत्रयं कुर्यादादावन्ते निरन्तरं । मध्ये षष्टिमितान्कुर्यादुपवासांश्च सान्तरान् ॥१॥ कर्मणां चतुर्थं खण्डनरूपं कर्मचतुर्थं । तत्र पूर्वं निरन्तरमुपवासत्रयं ततः षष्टिरुपवासा एकाशनान्तरिताः पुनरुपवासत्रयं निरन्तरं । उद्यापने बृहत्स्नात्रविधिपूर्वकं रूप्यमयं वृक्षं स्वर्णकुठारं च ढौकयेत् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने संघवात्सल्यं संघपूजा च । एतत्फलं कर्मच्छेदः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं कर्मचतुर्थतपः ॥ २३ ॥ ॥ अथ

२३ कर्मचतुर्थतप आगाढं													
उ ३	पा १	उ १	ए	उ १	ए	उ	ए	उ १	ए	उ	ए	उ	ए
उ १	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए
उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए	उ	ए

नमस्कारफलतपः। कृत्वा नवकभक्तानि तदुद्यापनमेव च । शक्तिहीनैर्विधेयं च पूर्ववत्तत्समापनं ॥ १ ॥ नमस्कारफलदायितपः नमस्कारफलतपः। तत्र अष्टषष्ठ्यैकाशनेष्वसमर्थः पदसंख्यया नवैकाशनानि विदध्यात् । यन्त्रकन्यासः । उद्यापनं च पूर्ववत्। एतत्फलं पूर्ववत्। इति श्राद्धकरणीयमागाढं नमस्कारफलतपः ॥ २४ ॥ ॥ अथ अविधवादशमीतपः। भाद्रपदशुक्लदशमी दिन एकाशनमथो निशायां च। अम्बापूजनजागरणकर्मणी सुविधिना कुर्यात् ॥ १ ॥ अवैधव्यार्थं दशमी अविधवादशमी । तत्र भाद्रपदशुक्लदशम्यामेकभक्तं विदध्यात् निशि जागरण अम्बापूजनं नालिकेरादि फलवानी १० पक्वान्नवानी १० ढौकनं एवं तावत्कर्तव्यं यावद्दशवर्षाणि । उद्यापने इन्द्राणीपूजा संघवात्सल्यं संघपूजा च।

२४ नवकारफलतप		
नमोअरिहंताण १	९	१
नमोसिद्धाण २		
नमोआयरियाण ३		
नमोउवज्झायाण ४		
नमोलोएसव्वसाहूण ५		
एसोपंचनमुक्कारो ६		
सव्वपावप्पणासणो ७		
मंगलाणचसव्वेसिं		
पढमहवइमंगलं ९		

२५ अविधवादशमी तप आगाढ			
१ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
२ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
३ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
४ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
५ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
६ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
७ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
८ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
९ वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ
१०वर्षे	भाद्रपदसुदि	१०	उ

एतत्फलं अवैधव्यं। यन्त्रकन्यासः। इति श्राद्धकरणीयमागाढं, अविधवादशमीतपः ॥ २५ ॥ ॥ अथ बृहन्न-

न्द्यावर्ततपः । बृहन्नन्द्यावर्तविधिसंख्ययैकाशनादिभिः । पूरणीयं तपश्चोद्यापने तत्पूजनं महत् ॥ १ ॥ नन्द्यावर्ताराधनार्थं तपः नन्द्यावर्ततपः । तत्र प्रथममुपवासो नन्द्यावर्ताराधनाय । ततः सौधर्मेन्द्रईशानेन्द्रश्रुतदेवतानामाचाम्लत्रयं । ततोऽर्हदादि अष्टकानां आराधनार्थं अष्टाचाम्लानि । ततश्चतुर्विंशतिजिनमात्राराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततः षोडशविद्यादेव्याराधनार्थं षोडशैकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिलोकान्तिकाराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततश्चतुःषष्टीन्द्राराधनार्थं चतुःषष्टिरेकभक्तानि । ततश्चतुष्षष्टीन्द्रदेव्याराधनार्थं चतुष्षष्टिरेकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षाराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षिण्याराधनार्थं चतुर्विंशतिरेकभक्तानि । ततो दशदिक्पालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततो ग्रहक्षेत्रपालाराधनार्थं दशैकभक्तानि । ततश्चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं चत्वार्येकभक्तानि । ततः सर्वाराधनार्थमुपवासः । अत्रोपवासद्वयं एकादशाचाम्लानि द्विशती चतुःषष्ट्युत्तरा एकभक्तानां । एवं सप्तसप्त्यधिकेन दिनशतद्वयेन पूर्यते । यन्त्रकन्यासः । उद्यापने चैत्ये बृहत्स्नात्रविधिः धर्मागारे नन्द्यावर्तपूजा प्रतिष्ठाविधिवत् । संघपूजा संघवात्सल्यं । एतत्फलं परलोके तीर्थंकरनामकर्म इहलोके सर्वर्द्धयः सर्वदैवतसान्निध्यं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं बृहन्नन्द्यावर्ततपः ॥ २६ ॥ ॥ अथ लघुनन्द्यावर्ततपः । नन्द्यावर्ताराधनार्थं तपः नन्द्यावर्ततपः । लघोश्च नन्द्यावर्तस्य तपः कार्यं विशेषतः । तदाराधनसंख्याभिरुद्यापनमिहादि-

१ पद्मोत्तरतपः २९ अस्याकृतिरस्मिन्ग्रन्थेऽन्यत्र योजितास्ति । २ अस्याकृतिरप्यन्यत्र योजितास्ति ।

वत् ॥ १ ॥ तत्र प्रथमं नन्द्यावर्ताराधनार्थमुपवासः। ततो धरणेन्द्राम्बिका श्रुतदेवीश्रीगौतमाराधनार्थं आचाम्लचतुष्टयं। ततः परमेष्ठिरत्नत्रयाराधनार्थं आचाम्लाष्टकं । ततः षोडशविद्यादेव्याराधनार्थं षोडशैकभक्तानि। ततश्चतुर्विंशतिशासनयक्षिण्याराधनार्थं चतुर्विंशत्येकभक्तानि। ततो दशदिक्पालाराधनार्थं दशैकभक्तानि। ततो ग्रहक्षेत्रपालाराधनार्थं दशैकभक्तानि। ततश्चतुर्णिकायदेवताराधनार्थं चत्वार्येकभक्तानि। ततः सर्वाराधनार्थमुपवासः एवमुपवासद्वयं द्वादशाचाम्लानि चतुःषष्ट्येकभक्तानि सर्वदिनान्यष्टाविंशतिः। उद्यापने चैत्ये बृहत्स्नात्रविधिः। धर्मागारे लघुनन्द्यावर्तपूजनं पूर्ववत्। संघवात्सल्यं संघपूजा च। एतत्फलं परत्र तीर्थंकरनामगोत्रं इह च सर्वदेवसान्निध्यं । इति यतिश्राद्धकरणीयमागाढं लघुनन्द्यावर्ततपः ॥ २७ ॥ इति फलतपांसि सप्तविंशतिः। इति त्रिविधान्यपि तपांसि संपूर्णानि ॥

अथ विंशतिस्थानकानि । अर्हत्पूजा १ सिद्धपूजा २ प्रवचनपूजा ३ गुरुपूजा ४ स्थविरपूजा ५ बहुश्रुतपूजा ६ तपस्विपूजा ७ ज्ञानोपयोग ८ सम्यक्त्वपालन ९ विनयकरणं १० आवश्यककरणं ११ ब्रह्मचर्यं १२ धर्मध्यानं १३ यथाशक्तितपः १४ वैयावृत्यं १५ समाधिः १६ अपूर्वज्ञानपाठः १७ श्रुतभक्तिः १८ ज्ञानपूजा १९ संघपूजादिकरणं २० इति विंशतिस्थानकाराधनं ॥ एतेषु तपःकरणस्य न निश्चयः किंत्वेषा मुक्तानां आराधनमेव करणीयं ॥ अरहंत १ सिद्ध २ पवयण ३ गुरु ४ थेर ५ बहुस्सु ए ६ तवस्सी ७ य । वत्सलया य एसिं अभिक्खणाणोवउगे ८ य ॥ १ ॥ दंसण ९ विणए १० आवस्सए ११ य सील वए १२ निरइयारो।

खण १३ लव १४ त वच्चियाणं वेया वच्चे १५ समा ही १६ य ॥ २ ॥ अपुव्वनाणग १७ हणे सुयभत्ती १८ पवयणे १९ पभावणया २० । एएहिं कारणेहिं तिच्छयरत्तं लहइ जीवो ॥ ३ ॥ एतत्फलं तीर्थंकरनामकर्मैव । इति विंशतिस्थानकानि ॥ यत्कल्पना च यत्संख्या क्रियते तपसामपि । सिद्धान्तस्याविरोधेन ज्ञेयं तत्कल्पनातपः ॥ १ ॥ उद्यापनीयतपसां साधुभिः श्रावकैः सह । आरम्भः क्रियते येनोद्यापनं श्राद्धसंमतं ॥ २ ॥ उद्यापनं च सामर्थ्यं तपस्तेषु विधीयते । कालान्तरेपि सामग्र्याः संभवे निश्चयेन तु ॥ ३ ॥ इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे तपोविधिकीर्तनो नाम एकोनचत्वारिंशत्तम उदयः ॥ ३९ ॥

अथ चत्वारिंश उदयः ।

अथ पदारोपविधिः । सचायं । ऐहिकामुत्रिकाणां च तपसां पुण्यकर्मणां । फलं तदेव यत्स्वंस्वमारोहन्ति पदं जनाः ॥ १ ॥ तत्र प्रथमं यतीनां पदारोपणमुच्यते । ततः क्रमेण ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रमहाशूद्रकारूणां पशूनां च । अथ यतः विशुद्धकुलजातिरूपचरित्रस्य विधिभिर्गृहीतचारित्रस्य उद्वोढयोगस्य षट्त्रिंशद्गुणोपेतस्य विधिक्रमप्राप्ताचार्यपदस्य गच्छनायकत्वपदारोपणं यथा । पूर्वगुरुः अथवा परलोकं गते पूर्वगुरौ यथोक्तगुणसहितं आचार्यं स्तोकजलेन संस्नाप्य धृतनूतनरजोहरणमुखवस्त्रशयनासनं सदशश्वेतवस्त्रप्रावरणं सिंहासने निवेशयेत् । तत्र बहव आचार्योपाध्यायसाधुसाध्वीश्रावकश्राविकाएकत्र मिलन्ति । संजाते लग्नसमये

आचार्यपदोचितलग्ने स्वगुरुरन्यो वा कश्चिद्वयोवृद्धो ज्ञानवृद्धो गीतार्थाचार्यः पूर्ववद्वासाभिमन्त्रणं विधाय
वासक्षेपं कृत्वा गणधरविद्यया तिलकं करोति तदन्वये आचार्योपाध्यायसाधुसाध्वीश्रावकश्राविका अपि
परमेष्ठिमन्त्रपाठपूर्वं तथैव श्रीखण्डेन तिलकं कुर्वन्ति । ततो वृद्धगुरुः पूर्ववदभिमन्त्रितवासाक्षतदानं साधु-
श्राद्धेभ्यः करोति । ततो वृद्धाचार्यः-क्षमासमणाणं सुत्तेणं अत्थेण तदुभयेण गुरुगुणेहिं वुड्ढाहि नित्थारग-
पारगो होहि इत्युक्ते सर्वेपि वासाक्षतक्षेपं कुर्वन्ति । ततो वन्दनकविधिः पूर्ववत् । अन्येषामुपाध्यायसाध्वा-
दीना गणानुज्ञा गणमुख्यत्वकथनं वाचनानुज्ञाधिकाराद्‌वसेयं । इति पदारोपाधिकारे यतिपदारोपविधिः ॥
॥ अथ विप्राणा । तेषां च आचार्योपाध्यायस्थानपतिकर्माधिकारिभेदाच्चतुर्धा पदक्रमः । तत्राचार्याः शुद्धस-
म्यग्दृष्टयो द्वादशव्रतधरा अन्यदैवतलिङ्गिप्रणामसंभाषणसंस्तवविवर्जितास्त्यक्तसावद्याः दुष्प्रतिग्रहरहिता
नित्यं कृतप्रत्याख्याना भवन्ति । तद्यथा—स्वभावादल्पसंतुष्टा अल्पभाषणतत्पराः । जिनागमात्परं नैव प-
ठन्ति श्रुतमादरात् ॥ १ ॥ नित्यं धौतवस्त्रभाजो द्वादशव्रतधारिणः । सम्यगभ्यस्ततत्त्वार्थाः प्रमाणग्रन्थवेदिनः
॥ २ ॥ प्रायः सावद्यविरता मिथ्यादृक्सङ्गवर्जिताः । धीराः शान्ता गुणोपेताः सर्वशास्त्रविदस्तथा ॥ ३ ॥
प्रतिष्ठादिसर्वकर्मकरणाभ्यासशालिनः । प्रत्याख्यानरताः प्रायः प्रायः प्राशुकभोजिनः ॥४॥ नित्यस्नानरता दान्ता
वाग्मिनो मन्त्रवेदिनः । षट्कर्मसाधनाव्यग्रहृदयास्ते द्विधैव हि ॥ ५ ॥ साधूपास्तिपरा नित्यं शुद्धवंशसमु-
द्भवाः । प्रायः कनकहस्ताश्च दुष्प्रतिग्रहवर्जिताः ॥ ६ ॥ प्राणात्ययेपि शूद्रान्नभोजनेऽतिपराङ्मुखाः । वार्ताकमू-

लकादीनां पञ्चोदुम्बरकस्य च ॥ ७ ॥ परित्यागपरा नित्यं प्राञ्जलाः प्रियवादिनः । विद्याप्रवादपूर्वोत्थं मान्त्रिकं कल्पमार्हतं ॥ ८ ॥ जानन्तो जीवसंघाते सर्वत्रापि कृपापराः । आचार्यपदमर्हन्ति ईदृशा ब्राह्मणोत्तमाः ॥९॥ तेषामाचार्यपदस्थापनविधिरुच्यते यथा । सूरिपदोचिते लग्ने यतिराचार्य उपाध्यायो वा विशुद्धागमार्थज्ञः साधुर्वा प्राप्ताचार्यपदो ब्राह्मणो वा पूर्वोक्तगुणसंयुतं धृतमात्रब्रह्मचर्यं गृहिणं विप्रं कृतभद्राकरणं धृतशिखं पौष्टिककरणपूर्वकं शुभे चैत्ये धर्मागारे गृहे आरामे तीर्थे वा वामपार्श्वे संस्थाप्य धृतैकपरिधानोत्तरासङ्गं समवसरणाग्रतः प्रदक्षिणात्रयं कारयेत् । ततो द्वावपि शक्रस्तवपाठं कुरुतः वर्धमानस्तुतिभिः । ततः श्रुत १ शान्ति २ क्षेत्र ३ भुवन ४ शासन ५ वैयावृत्तकर ६ देवताकायोत्सर्गस्तुतिकथनानि । ततः सम्यक्त्वदण्डकद्वादशव्रतोच्चारणं । ततो गुरुर्निषद्यायामुपविशति । भाव्याचार्यस्तु त्यक्तनिषद्यो विनयवामनो गुरोरग्रे उपविशेत् । ततो गुरुः प्राप्ते लग्नसमये तस्य दक्षिणकर्णे षोडशाक्षरीं परमेष्ठिमहाविद्यां श्रीगौतममन्त्रसहितां त्रिर्दद्यात् । ततः शिष्यो गुरुं समवसरणं त्रिःप्रदक्षिणयित्वा संक्षिप्तशक्रस्तवं पठित्वा यदि यतिगुरुर्भवति तदा द्वादशावर्तवन्दनकं दद्यात् । गृहिणि च गुरौ नमोस्तु २ कथनपूर्वकं दण्डवत्प्रणामः कर्तव्यः । ततो गुरुः शिष्यं निजार्धासने स्वदक्षिणपार्श्वे संनिवेश्य पूर्वोक्तरीत्याभिमन्त्रितवासान्क्षिपन् प्रकटस्वरेणामुं वेदमन्त्रं पठेत् । यथा । ॐ अर्हं नमोऽर्हतेऽर्हत्प्रवचनाय सर्वसंसारपारदाय सर्वपापक्षयंकराय सर्वजीवरक्षकाय सर्वजगज्जन्तुहिताय अत्रामुकपात्रेस्तु सुप्रतिष्ठितं जिनमतं नमोस्तु तीर्थंकराय तीर्थाय च शिवाय च शुभाय

च जयाय च विजयाय च स्थिराय च अक्षयाय च प्रबोधाय च सुबोधाय च सुतत्वाय च सुप्रज्ञाय च नमोनमः सर्वार्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायसाधुभ्यः सर्वस्मिन्प्राणिनि सुप्रतिष्ठितानि अणुव्रतानि षट्कर्मनिरतोस्त्वयं जन्तुः सत्क्रियोस्तु सद्गुणोस्तु षड्व्रतोस्तु सन्मतोस्तु सद्गतिरस्तु अर्हं ॐ इति मन्त्रं वासक्षेपपूर्वं त्रिः पठेत्। ततः सघस्य वासाक्षतदानं पूर्ववत् पौष्टिकदण्डकपठनं च। ततः शिष्यं पुरः संस्थाप्य संघप्रत्यक्षमित्यनुज्ञां दद्यात्। यथा। कार्यं वत्स त्वया नित्यं दृढसम्यक्त्वधारणं। उपासनं च साधूनां द्वादशव्रतपालनं ॥ १ ॥ षट्कर्माणि विधेयानि वेदागमसुशीलनं। यद्वर्जित जिनमते कार्यं प्राणात्यये न तत् ॥ २ ॥ कार्याः षोडश संस्कारा गृहिणां भवता सता। अभावे व्रतिनां चैव विधेयं व्रतरोपणं ॥ ३ ॥ शान्तिकं पौष्टिकं चैव प्रतिष्ठोद्यापन तथा। बलिरावश्यकं चैव योगोज्झिततपोविधिः ॥ ४ ॥ गृहिणां च तथाचार्यं पदाद्यारोपणं पुनः। प्रायश्चित्तविचारस्य कर्माण्येतानि सर्वदा ॥ ५ ॥ कार्याणि यतियोग्यं च नान्यत्कर्म समाचारैः। इत्यनुज्ञाप्य त शिष्यं तिलकेनापि विवर्धयेत् ॥ ६ ॥ एवमनुज्ञां दत्वा शिष्यं गुरुः स्वयं नमस्कुर्यात्। संघोपि नमोस्तु वचनपूर्वकं नव्याचार्यं नमस्कुर्यात्। अत्रोत्सवोपि सर्वः सूरिपदसदृशः। शिष्यो गुरुं स्वर्णकङ्कणानुद्रावस्त्रैः पूजयेत्। इति पदारोपे आचार्यपदारोपविधिः ॥ ॥ उपाध्यायपदयोग्यो यथा। वेदपारगतः शान्तो द्वादशव्रतधारकः। जितश्रमः क्षमी दाता दयालुः सर्वशास्त्रवित् ॥ १ ॥ गुरुभक्तः प्रजामान्यः कुशलः सरलः सुधीः। कुलीन ईदृशो विप्र उपाध्यायपदेऽर्हति ॥ २ ॥ ॥ अथोपाध्यायपदारोपणविधिः। तत्र पौष्टिकं वि-

धाय गुरुः सर्वविधिमाचार्यपदवत्कुर्यात् । विशेषश्चायं । केवलं श्रीगौतममन्त्रदानं । अत्र खार्धासनारोपो न वासक्षेपश्च । अमुं वेदमन्त्रं पठेत् । ॐ अर्हं नमोऽर्हतेऽर्हदागमाय जगदुद्योतनाय जगच्चक्षुषे जगत्पापहराय जगदानन्दनाय श्रेयस्कराय यशस्कराय प्राणिन्यस्मिन् स्थिरं भवतु प्रवचनं अर्हं ॐ इति मन्त्रं त्रिःपठित्वा पौष्टिकदण्डकं पठेत् । गुरुः स्वयं न प्रणमति संघस्य वासाक्षतदानं पूर्ववत् । संघस्तु तं सर्वः प्रणमति । ततो गुरुस्तस्मै अनुज्ञां दद्यात् । अत्र गुरुर्यत्याचार्योपाध्यायस्तुसाधुगृहस्थाचार्यरूपः । अनुज्ञा यथा । "वत्स धार्यं व्रतयुतं सम्यक्त्वं भवता दृढं । अर्हन्मते वर्जितं यत्कार्यं प्राणात्यये न तत् ॥ १ ॥ व्रतारोपं परित्यज्य संस्कारा गृहिणां च ये । विधेयाश्चैव निःशङ्कं त्वया पञ्चदशापि ते ॥ २ ॥" आचार्यादीनामभावे शान्तिकं पौष्टिकं तथा । .... ॥ ३ ॥ .... । ....-
....दण्डवान् ॥ ४ ॥ एतान्येव हि कर्माणि विधेयानि त्वया सदा । इत्यनुज्ञाप्य तं शिष्यं तिलकेनापि वर्धयेत् । तत्रोत्सवविधिराचार्यपदवत् । इति पदारोपे उपाध्यायपदारोपविधिः ॥ ॥

स्थानपतिलक्षणं यथा । शान्तो जितेन्द्रियो मौनी षट्कर्मनिरतः सदा । द्वादशव्रतधारी च प्राज्ञः सर्वप्रजाप्रियः ॥ १ ॥ सर्वत्रापि हि संस्कारे निपुणः सर्वरञ्जकः । प्राञ्जलः सदयः सौम्यः सर्वं कुर्वन्समंजसं ॥ २ ॥ बलिपूजादिकार्येषु कुशलो बोधिवासितः । ईदृशो योग्यतामेति स्थानपाल(१)र्द्विजोत्तमः ॥ ३ ॥ स्थानपतिप-

१ अत्रादर्शद्वयेपि क्वचिद्ग्रन्थपातोऽनुमीयते ।

दारोपे विधिः सर्वोपि उपाध्यायपदस्थापनविधिवत् । केवलं मन्त्रप्रदानं नास्ति । तत्रानुज्ञा यथा—विधेयो वत्स भवता विवाहादिक्रियाक्रमः । संस्कारपाददशक गृहिणां व्रतवर्जितं ॥ १ ॥ शान्तिकं पौष्टिकं चैव पल्यावश्यककर्म च । कुरुष्व न प्रतिष्ठा च प्रायश्चित्तानुयोजन ॥ २ ॥ इति ब्राह्मणपदारोपे स्थानपतिपदारोपः ॥ ॥ कर्माधिकारिलक्षण यथा—द्वादशव्रतसम्यक्त्वधारको वेदपारगः । दक्षः सर्वशास्त्रवेदी प्रमादरहितो गुणी ॥ १ ॥ साधुभक्तः सर्वकर्मकुशलश्च कलानिधिः । शूरः कृतज्ञो दाता च मन्त्रविद्राजरञ्जकः ॥२॥ पटुः प्रवक्ता धीरश्च साधुभक्तिपरायणः । विनीतो देशकालज्ञो विप्रः कर्माधिकारकृत् ॥ ३ ॥ अस्य पदारोपणविधिः स्थानपतिपदवत् । मन्त्रदानं नास्ति । अस्यानुज्ञा । "शान्तिकं पौष्टिकं चैव संस्कारव्रतवर्जितं । नृपसेवामपापां च तथाधिकृतमेव च ॥ १ देशग्रामपालनं च नृपमन्त्रिविसर्जनं । कुरुष्व सर्वकर्माणि पापमुक्तानि वत्स हे ॥२॥" इति ब्राह्मणपदारोपे कर्माधिकारपदारोपविधिः ॥ ॥ अत्र जैनब्राह्मणानां पूर्वमनन्ताः शाखा अभूवन् वेदचतुष्कं चानन्तशाखमभूत् अधुना च शाखाचतुष्टयं विप्राणां वेदस्य चतुष्कं तथैव । यथा । इक्ष्वाकुशाखा १ गौतमशाखा २ प्राच्योदीच्यशाखा ३ नारदशाखा ४ एवं चतुःशाखा विप्रैः क्रमाच्चत्वारो वेदाः संहितापदक्रमादिभिः पठनीयाः इत्यावश्यकसिद्धान्तोक्तिः । इति पदारोपणाधिकारे ब्राह्मणपदारोपविधिः ॥

अथ क्षत्रियपदारोपविधिः ॥ तत्र नृपत्वं १ सामन्तत्वं २ मण्डलेश्वरत्वं ३ देशमण्डलाधिपत्यं ४ ग्रामाधि-

पत्यं ५ मन्त्रित्वं ६ सेनापतित्वं ७ कर्माधिकारित्वं चेति ८। तत्र प्रथमं नृपत्वपदारोपविधिः । नृपलक्षणं यथा —“विशुद्धक्षत्रियकुले जातो राज्यक्रमान्विते । अहीनपटुसर्वाङ्गः क्षमी दाता च धीरधीः ॥ १ ॥ शूरः कृतज्ञो व्युत्पन्नो विद्याष्टादशके रतः । यशःप्रतापसंयुक्तो भक्तो देवे गुरौ दृढं ॥ २ ॥ न्यायप्रियः स्वपरयोरपेक्षापथवर्जितः । प्राञ्जलश्च गुणग्राही परनिन्दाविवर्जितः ॥ ३ ॥ सूक्ष्मन्यायदृष्टिपरः परचित्तोपलक्षकः । स्वभावादल्पभाषी च गम्भीरः पण्डितप्रियः ॥ ४ ॥ दृढप्रतिज्ञो धर्मात्मा सर्वव्यसनवर्जितः । अतिमानी विनीतश्च मृदुभाषी विवेकवान् ॥ ५ ॥ सर्वत्र दाने दण्डे च प्रमाणं रचयन्सदा । उपायानां चतुष्केपि देशकालं प्रकल्पयन् ॥ ६ ॥ संपूर्णसप्तराज्याङ्गः षड्गुणाढ्यस्त्रिशक्तिभाक् । वृद्धोपसेवी लोकं च पितृवत्परिपालयन् ॥ ७ ॥ अप्रमादपरो नित्यं सुरक्षितगृहादिकः । सर्वदर्शनभक्तश्च समानः सर्वलिङ्गिषु ॥ ८ ॥ सुरूपस्त्यक्तकपटः सलज्जः सौम्य एव च । स्थाने स्थाने निजं चित्तं रक्षन्व्यापारयन्नपि ॥ ९ ॥ संपद्यापदि तुल्यश्च बद्धवैरस्तु शत्रुषु । अविवादी सत्क्रियश्च सुजनोऽमेयपौरुषः ॥ १० ॥ गूढमन्त्रः प्रसन्नश्च मर्यादावान्समुद्रवत् । यथार्हनीतिशास्त्रोक्तं दण्डं विरचयन्नपि ॥ ११ ॥ कवचे वाहने शस्त्रे योधे कृतधनव्ययः । नानाकौतुकसंसक्तो दीने दुःस्थे दयाधिकः ॥ १२ ॥ योजयन्कायरक्षार्थं भिषजश्चाप्तपूरुषान् । इत्यादिगुणसंयुक्तः क्षत्रियो राज्यमर्हति ॥ १३ ॥ इति ॥ तत्राभिषेकविधिः । तत्र पूर्वं शान्तिकं पौष्टिकं च विदध्यात् । तत्र ऊर्ध्वमुखनक्षत्रेषु विवाहप्रतिष्ठोचितवर्षमासदिननक्षत्रलग्नशुद्धिषु राज्याभिषेकं रचयेत् । तत्र नक्षत्राणि लग्नानि च । “मैत्रशाक-

करपुष्यरोहिणीवैष्णवेषु तिसृषूत्तरासु च । रेवतीमृगशिरोऽश्विनीष्वपि क्ष्माभुजां समभिषेक इष्यते ॥ १ ॥ अन्यच्च ।, पुष्यार्द्राश्रवणोत्तराशतभिषग्ब्राह्मश्रविष्ठाह्वयान्पूर्वाधानि नवोदितानि मुनिभिर्धिष्ण्यान्यथैतेषु च । प्रासादध्वजधर्मचारणगृहप्राकारसत्तोरणोच्छ्रायारामविधिर्हितो नरपतेः पट्टाभिषेकादि च ॥ २ ॥ विलग्नजन्मेशदशाधिनाथमार्तण्डधात्रीतनयैर्बलिष्ठैः । गुर्विन्दुशुक्रैः स्फुरदंशुजालैर्महीपतीनामभिषेक इष्टः ॥ ३ ॥ सुहृत्रिकोणस्वगृहोच्चसंस्थाः श्रियं च कीर्तिं च दिशन्ति खेटाः । अस्तंगताः शत्रुभनीचगास्तु भयाय शोकाय भवन्ति राज्ञां ॥ ४ ॥ जन्मभादुपचये तथा स्थिरे लग्नवर्तिनि च मस्तकोदये । सद्ग्रहैश्च सहिते विलोकिते क्रूरदृष्टिसमुपास्तिवर्जिते ॥ ५ ॥ तारकाशशभृतोर्बले दिने सद्ग्रहस्य च तिथावरिक्तके । सच्युतौ व्ययत्रिकोणकण्टकस्वाष्टमेषु रहितेषु साधुभिः ॥ ६ ॥ धनान्त्यस्थैः क्रूरैर्भवति निधनो रोगभाग्लग्नसंस्थैश्चतुर्थस्थैःश्रितजिनपदः पुत्रगैः सौख्यहीनः । निरुद्योगः खस्थैः शुभविरहितो धर्मगैः स्यान्नरेन्द्रो निरायुर्मृत्युस्थैः सुखधनयुतरुयायशत्रुस्थितैश्च ॥ ७ ॥ निधनरिपुगृहस्थे शीतगोपापदृष्टे यमसदनमुपैति द्राङ् नृपः सद्ग्रहैश्च । व्ययमृतिरिपुवर्जं सत्फलं वसुरिष्टाः सकलभवनसंस्थास्तेऽष्वनिष्टाश्च ते स्युः ॥ ८ ॥ यस्याभिषेके सुरराजमन्त्री भवेद्विलग्ने यदि वा त्रिकोणे । शुक्रोऽम्बरे शत्रुगृहे महीजः स मोदतेऽवाप्य चिराय लक्ष्मीं ॥ ९ ॥ त्रिलाभसंस्थौ शनितिग्मरश्मी मेषूरण बन्धुगृहे गुरुश्च । यस्यात्र योगे क्रियतेऽभिषेकः संपत्स्थिरा तस्य चिरायुषः स्यात् ॥ १० ॥" तथात्र राजपुत्र पूर्वोक्तगुणयुक्तं बृहत्स्नात्रविधिकृतजिनस्नानोदकेन सर्वौषधिवर्गेण मङ्गल-

गीतवादित्रसहस्रोल्लासपूर्वकं स्नापयित्वा महार्घश्वेतवस्त्रपरिधानं कृतोत्तरासङ्गं सर्वाङ्गाभरणभूषितं आबद्ध-मुकुटं अविधवासपुत्रनारीभिर्धृतं समानीय पूर्वाभिमुखं मणिमये स्वर्णमये वा रूप्यमये वा शुभकाष्ठमये वा पुरुषप्रमाणे सिंहासने कटीप्रमाणपादपीठसहिते सार्धहस्तद्वयचतुःकोणविस्तरे कनककलशाङ्कितसदशश्वेतवस्त्रावृते पर्यङ्कासनेन निवेशयेत् । ततः सजलजलदस्वनानि वाद्यानि ढक्काहुडुक्कपटहझल्लरीभेरीताम्रबुक्कझर्झरप्रभृतीन्वादयेत् । ततश्च संप्राप्ते लग्नसमये समस्ततीर्थोदकैः गुरुर्गृहिगुरुर्वाभिषिञ्चेत् । यतिगुरुः सूरिमन्त्रवलयमन्त्रैः गृह्यगुरुस्तु वेदमन्त्रैः । वेदमन्त्रो यथा । ॐ अर्हं ध्रुवोसि जीवोसि नानाकर्मफलभागसि शूरोसि पूज्योसि मान्योसि रक्षकोसि प्रबोधकोसि शासकोसि पालकोसि प्रियोसि सदयोसि यशोमयोसि विभयोसि वीतशङ्कोसि तदत्र ध्रुवो भूयात् स्थिरो भूयात् दुःसहोसि जयोसि इन्द्रोसि धातासि संहर्तासि उदितोसि उदेतुकामोसि अनिन्द्यो सि प्रभुरसि प्रभूष्णुरसि तेजोमयोसि भूयात्ते दीर्घमायुरारोग्यं राज्यं यशश्च सन्तु ते विपुलाः श्रियो बलानि वाहनानि च अर्हं ॐ इति । अभिषेकमन्त्रः । ततश्चन्दनं सकुंकुमकस्तूरीमृगमदं प्रसिद्धपरमेष्ठिमन्त्रेणाभिमन्त्र्य यतिगुरुः सूरिमन्त्रेणैव तिलकं कुर्यात् । गृहिगुरुस्तु वेदमन्त्रेण । स यथा । ॐ अर्हं नमोऽर्हते भगवते रुद्राय शिवाय तेजोमयाय सोमाय मङ्गल्याय सर्वगुणमयाय दयामयाय सर्वर्द्धिदाय सर्वसिद्धिदाय सर्वशुभदाय सर्वगुणात्मकाय सिद्धाय बुद्धाय पूर्णकामाय पूरितकामाय तदत्र भाले स्थिरीभव भगवन् प्रसादं देहि प्रतापं देहि यशो देहि बलं देहि बुद्धिं देहि वाञ्छितं देहि अर्हं

ॐ इति तिलकमन्त्रः । ततः पट्टं त्रिरेखं भाले मुकुटाघो वध्नीयात् सुवर्णमयं रत्नजटितं यतिगुरुः सूरिमन्त्रेण गृह्यगुरुस्तु वेदमन्त्रेण । स यथा । ॐ अर्हं नमोऽर्हते समवसरणस्थाय सिंहासनस्थाय चैत्यद्रुमच्छायाप्रतिष्ठाय निःकल्मषाय निःकर्मकाय प्रियप्रबोधाय स्थिराय तदस्तु पट्टबन्धेनानेन भगवान् अर्हन् सुप्रतिष्ठितः सुपूजितः अर्हं ॐ इति पट्टबन्धमन्त्रः । ततोऽन्ये नृपाः सामन्ताः राजानका मण्डलाधिपाः ग्रामाधिपाः धर्माधिकारिसेनानीमन्त्रिब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रास्तिलकं कुर्वन्ति । सर्वेपि प्रणम्य स्वस्वोचितामुपदां गजतुरगभूषणसिंहासनशस्त्रवस्त्रकवचपुस्तकद्रव्यफलप्रभृतिकां समर्पयन्ति तेषां सर्वेषां तिलककरणे गुरुर्गृह्यगुरुर्वा पौष्टिकदण्डकमेव पठेत् । ततः श्वेत मुक्ताजालाङ्कितं छत्रं तद्वंश्यकरेणानाययेत् । ततो गुरुर्गृह्यगुरुर्वा पुष्पाक्षतान् क्षिपन् इति मन्त्र पठेत् । ॐ अर्हं नमो रत्नत्रयाय विमलाय निर्मलाय ऊर्ध्वोर्ध्वाधिकाय भुवनत्रयदुर्लभाय दुर्गतिच्छादनाय कामितप्रदाय विश्वप्रशस्याय भगवन् रत्नत्रय इहातपत्रे स्थिरो भव शान्तितुष्टिपुष्टिधृतिकीर्तिमतीः प्रवर्धय अर्हं ॐ इति छत्रपूजनमन्त्रः । ततः—सर्वोपि लोको दिननाथपादान्निधाय शीर्षे लभते प्रष्टाशं । छत्रान्तरालेन महीश्वरोयं क्षितीयतां तस्य दधाति भूमौ ॥ १ ॥ इति काव्यं पठित्वा तद्वंश्यहस्तेन नृपशीर्षे छत्रं समुल्लासयेत् । ततश्चामरे समानीय पुष्पाक्षतैः पूजयन् गुरुर्गृह्यगुरुर्वा इति मन्त्रं पठेत् । यथा ॐ अर्हं नमोऽर्हते भगवते अष्टमहाप्रातिहार्यकलिताय ललिताय चतुःषष्टिसुरासुरेन्द्रपूजिताय सर्वसंपत्कराय सर्वोपद्रवनिवारणाय सर्वविश्वत्रयधारणाय जगच्छरण्याय स्थिरोस्तु भगवन्नत्र तव प्रभावः अर्हं ॐ

इति चामरे अभिमन्त्र्य । ततः भूयादस्य पदन्यासः सर्वेष्वपि हि जन्तुषु । अन्यस्यापि पदन्यासो नास्मिन्कस्यापि जायतां ॥ १ ॥ इति पठित्वा वरकामिनीकराभ्यां तत्सेवककराभ्यां वा चामरे चालयेत् । ततः इन्द्रध्वजमत्स्यध्वजप्रभृतीन्ध्वजान् पुर ऊर्ध्वीकृत्य पुष्पाक्षतपूजनपूर्वं गुरुरिति मन्त्रं पठेत् । ॐ अर्हं नमो नमो जगन्मूर्धस्थिताय स्थिराय परमेष्ठिने भगवतेऽर्हते अर्हं ॐ इति ध्वजान्संपूज्य नृपस्य दक्षिणहस्तेन संस्पर्शयेत् । ततो बुक्कताम्रबुक्कप्रभृतिवाद्यगणं समानीय विविधपूजोपकरणैः संपूज्य इति पठेत् । यशःप्रतापौ नरनायकस्य महीतले पन्नगविष्टपेपि । सुरेन्द्रलोके भवतामुदात्तौ निःस्वानशब्दानुगतौ स चैव ॥ १ ॥ मनाक् नृपहस्तेन वाद्यानि वादयेत् । एवं विधाय नृपस्य शिक्षां दद्यात् । यथापूर्वं नियमाः—देवान्गुरून्द्विजांश्चैव कुलज्येष्ठांश्च लिङ्गिनः । विहाय भवतान्येषां न विधेया नमस्कृतिः ॥ १ ॥ न स्पृष्टं क्वापि भोक्तव्यं नान्येन सह भोजनं । न श्राद्धभोजनं कार्यं भोक्तव्यं नान्यवेश्मनि ॥ २ ॥ अगम्यास्पृश्यनारीणां विधेयो नैव संगमः । परेण धारितं वस्त्रं न धार्यं भूषणं तथा ॥ ३ ॥ शयनं परशय्यायां आसनं च परासने । परपात्रे भोजनं च वर्जयेः सर्वदा नृप ॥ ४ ॥ नैवारोप्या गुरून्मुक्त्वा स्वशय्यासनवाजिषु । स्वरथे वारणे चैव पर्याणे क्रोड एव च ॥ ५ ॥ काञ्जिकं क्वथितान्नं च यवान्नं तैलमेव च । न भोक्तव्यं क्वचिद्राज्ञा पञ्चोदुम्बरजं फलं ॥ ६ ॥ इति नियमाः ॥ ॥ अथ नीतिशिष्या । अपराधसहस्रेपि योषिद्द्विजतपस्विनां । न वधो नाङ्गविच्छेदस्तेषां कार्यं प्रवासनं ॥ ७ ॥ देवद्विजगुरूणां च लिङ्गिनां च सदैव हि । अभ्युत्थाननमस्कारप्रभृत्या मानमाचरेः ॥ ८ ॥

धर्मार्थकामान्संदध्या अन्योन्यमविरोधितान् । पालयस्व प्रजाः सर्वाः स्मृत्वा स्मृत्वा क्षणे क्षणे ॥९॥ मन्त्रिभिः सेवकैश्चैव पीड्यमानां प्रजां नृप । क्षणे क्षणे पालयेथाः प्रमादं तत्र माचरेः ॥ १० ॥ अङ्गरक्षान्सौविदल्लान्मन्त्रिणो दण्डनायकान् । सूपकारान्द्वारपालान्कुर्यांवृंशक्रमागतान् ॥ ११ ॥ वर्जयेर्मृगया द्यूतं वेश्यादासीपरस्त्रियः । सुरां वचनपारुष्यं तथा चैवार्थदूषणं ॥ १२ ॥ वृथाट्या दण्डपारुष्यं वाद्यं गीतं तथाधिकं । नृत्यावलोकनं भूयो दिवानिद्रां च संततं ॥ १३ ॥ परोक्षनिन्दा व्यसनान्येतानि परिवर्जयेः । न्यायान्यायपरामर्शो नीरक्षीरविवेचने ॥ १४ ॥ न पक्षपातो नोद्वेगस्त्वया कार्यः कदाचन । स्त्रीणां श्रीणां विपक्षाणां नीचानां रसितागसां ॥ १५ ॥ मूर्खाणां चैव लुब्धानां मा विश्वासं कृथाः क्वचित् । देवगुर्वाराधने च स्वप्रजानां च पालने ॥ १६ ॥ पोष्यपोषणकार्यं च मा कुर्याः प्रतिहस्तकान् । कार्यः सपदि नोत्सेको धैर्यच्छेदो नचापदि ॥ १७ ॥ एतद्द्वयं निगदितं बुधैरुत्तमलक्षणं । शास्त्रैर्दानैः कृपा भोज्यैः प्रासादैश्च जलाशयैः ॥ १८ ॥ यशस्कारै रमाभिश्च पूरयेः सकलामिलां । घातयेः शत्रुवंशानां पोषयेः सुहृदन्वयं ॥ १९ ॥ पालयेश्च प्रजाः सर्वाः स्वपरापेक्षयोज्झितः । दुष्टान्प्रजापीडकांश्च तथा राज्यपदैषिणः ॥ २० ॥ गुरुदेवभिदः शत्रून् चौरान्प्राणैर्वियोजयेः । इत्येता भवता शिष्या करणीया दृढात्मना ॥ २१ ॥ दुष्टस्य दण्डः स्वजनस्य पूजा न्यायेन कोशस्य च संप्रवृद्धिः । अपक्षपातोऽरिपु राज्यरक्षा पञ्चैव यज्ञाः कथिता नृपाणां ॥ २२ ॥" इत्येवं शिष्ययित्वा नृपं पट्टाश्वं पट्टहस्तिनं पट्टरथं समारोपयेत् । पट्टाश्वादीनां अभिषेकविधिः पुरोऽभिधारयते । ततो दिग्विजयादि कर्म

समादिशेत् । अनन्ययोग्यानि नृपचिह्नानि यथा—“श्वेतं छत्रं चामरे च सिते रक्तं स्थूलादि च । रक्तांशुकवृता शय्या कनकाल्नृपासनं ॥ १ ॥ पादपीठं तथा श्वेतौ पर्याणशरधी अपि । इन्द्रध्वजो बुक्कवाद्यं जयकारोऽन्यवक्रतः ॥ २ ॥ मुद्रासुवर्णरूप्यादेरेतच्चिह्नं महीपतेः । स एव जायते सम्राट् राजसूयविधानतः ॥ ३ ॥ विजित्य सकलां पृथ्वीं यो शास्ति नृपमण्डलं । तस्याप्ययं विधिः कार्योऽभिषेके चक्रिणोपि हि ॥ ४ ॥ शेषा युद्धादिसंवित्तिर्विज्ञेया नीतिशास्त्रतः । इदमाचारशास्त्रं तु वर्धतेऽन्यकथापथैः ॥ ५ ॥” इति पदारोपाधिकारे क्षत्रियपदारोपे नृपपदारोपः संपूर्णः ॥ ॥ राज्ञीपदारोपस्तु भद्रासनाधिरोपणातिलककरणेन चामरचालनेन । तच्छिक्षा यथा—“वत्से कुलत्रयस्यापि भूयाः कीर्तिप्रकाशिनी । परमेश्वरवद्भक्तिं दध्याः स्वीये च भर्तरि ॥१॥ सुरेन्द्रपदलाभेपि प्राणनाशेपि वर्णिनि । पतिव्रताव्रतस्यास्य मा विदध्याद्विघातनं ॥ २ ॥ स्वबन्धूंस्वसुतांश्चैव तथा सर्वजनानपि । पश्येः समानदृष्ट्या यत् त्वं जनस्याम्बिकासमा ॥ ३ ॥ दीनेपु कारसंस्थेषु याचमानेषु जन्तुषु । नृपेण निगृहीतेषु दयां कुर्यान्निरन्तरं ॥ ४ ॥ लोकोत्तरेषु सर्वेषु तथा वै लौकिकेपु च । महेषु तत्तन्नियमोत्सवादि परिभावयेः ॥ ५ ॥ पत्यौ च व्यसनासक्ते मध्यस्थमपि धारयेः । कोशस्य च परां रक्षां विदध्याः सुकृतस्य च ॥ ६ ॥ पान्थेषु साधुषु तथा विद्वत्सु गुणवत्सु च । विशेषं पालनं कुर्यान्नृपेषु भाग्यतेषु च ॥ ७ ॥ अवरोधजनस्यापि पालनं शासनं तथा । विदधीथा यथा तस्य स्याद्भक्तं सभयं मनः ॥ ८ ॥ रसवत्यादिकार्येषु यत्नः कार्यः सदाऽवने । दानं च प्रवरं दद्या यशो विपुलमर्जयेः ॥ ९ ॥ सपत्नीमण्डलं सर्वं स्वस्-

वत्परिपालयेत्। तदपत्यान्यौरसवत्पोषयेः करुणापरा ॥ १० ॥ अत्यन्तविषयासक्तिं हृदि कुर्या न कर्हिचित्। राज्यव्यापारविषये न खेदं नित्यमाचरेः ॥ ११ ॥ त्रिवर्गसाधनं कुर्या अविरोधात्परस्परं। इत्यादिशिक्षादानेन शिक्षयेन्महिषी गुरुः ॥ १२ ॥" अस्या उपकरणानि—"चामरे स्वर्णभृङ्गारश्छत्रं शिखिकलापजं। किरीटं पञ्चशिखरं वेत्रासनमनुत्तरं ॥ १३ ॥ चलने चामरमयी पताका मत्स्यकेतन। गजारोहश्च पुरतो गीतं वाद्यं नरेन्द्रवत् ॥ १४ ॥ इति पदारोपाधिकारे राज्ञीपदारोपविधिः ॥

अथ सामन्तपदारोपः। तत्र सामन्ता महीश्वरस्य सोदरास्तद्भूमिभागभुजो राजकुला इति प्रसिद्धाः। अथवा किंचिद्भूमिमण्डलस्वामिनो राजशब्दधारिणो मध्यस्थससराज्याङ्कधृतो मुद्राश्वेतच्छत्रादिवर्जिता महाभूपत्याज्ञावशंवदाः सामन्ताः कथ्यन्ते तेषां पदारोपविधिः। तेषां वस्तुस्तोमः—सिंहासनश्वेतच्छत्रस्वर्णभृङ्गारुहेन्द्रध्वजवुक्कासिंहनादाश्वेतपर्याणरक्तपटमण्डपामुद्रावर्जितो भूपतिवत्। अभिषेको नास्ति। तिलक एव विधेयः। स्वगुरुपितृभगिनीकरात् ततो महाभूपतिकरात्। एतत्कर्ममन्त्रास्त एव। शिष्याविधिः स एव। स्वदेशानुसारेण विशेषश्चायं। "आज्ञां महामहीशस्य खण्डयेर्न कदाचन। अत्यन्तबलिना नैव विरोधं क्वापि वर्धयेः ॥ १ ॥" अस्योपकरणानि—"चतुरङ्गबलं चैव धवलं पटमण्डपं। वेत्रासनं चामरे च छत्रं शिखिकलापजं ॥ २ ॥ केचिद्रक्तं च हरितं महाभूपसमर्पितं। छत्रं सामन्तवृन्दस्य कथयन्ति विचक्षणाः ॥ ३ ॥ मत्स्यध्वजादयः सर्वे केतनास्तस्य चाग्रतः। वुक्कवर्जितमातोद्यं पर्याणं श्वेतवर्जितं ॥ ४ ॥ आज्ञा स्वमण्डले चापि

तस्यैव परिकीर्तिता। किरीटं पञ्चशिखरमाढ्यं रूप्यमयी तथा ॥ ५ ॥" सामन्तपत्नीनामपि पदारोपः सामन्तवदेव। शिष्याविधिः स एव। छत्रचामरवर्जितान्युपकरणानि सामन्तवत्। च्छिष्याविधिः स एव। इति पदारोपाधिकारे सामन्तपदारोपविधिः ॥ ॥ अथ मण्डलेश्वरत्वं। तत्र मण्डलेश्वराः कियन्नगरग्रामाधिपतयो महानृपसामन्ताज्ञावशंवदाः राजानका इति प्रसिद्धाः तेषां पदारोपो गुरुजनमहाभूपतिसामन्तकृतं तिलकमात्रमेव। शिष्या सामन्तवत्। तस्योपकरणानि यथा—"अश्वपत्तिमयं सैन्यं तथा वेत्रासनं पुनः। पटहो दुन्दुभिर्वाद्यं केतनं चामराङ्कितं ॥ १ ॥ पटगेहानि शुभ्राणि रथश्चैकः स्ववाहने। मण्डलेशस्य वस्तूनि कल्पयेत्प्रभुतागमे ॥ २ ॥ गजा रथाश्चामरे च सर्वच्छत्राणि बुक्ककं। ताम्रवाद्यं मत्स्यकेतुः प्रणामो जयपूर्वकः ॥ ३ ॥ पट्टाभिषेको नारीणां मण्डलेशपदार्पणं। आरोहश्चैव हस्त्यादौ गीतं वाद्यं नृपान्तिके ॥ ४ ॥ भोजने जलपानादौ सुधावचनकीर्तनं। इत्यादिमण्डलेशानां न कदाचन विद्यते ॥ ५ ॥ इति पदारोपाधिकारे मण्डलेशपदस्थापनविधिः ॥ ॥ अथ देशमण्डलाधिपत्यं। तत्र देशमण्डलाधिपतयो राजधानीनगराधिपत्यवर्जिताः कियद्ग्रामाधिपतयः ठकुरा इति लोकप्रसिद्धास्तेषां पदारोपविधिः मण्डलेश्वरवत्। किंच मण्डलेश्वरकृतेपि तिलके तेषां पदारोपो भवति। तेषामुपकरणानि ध्वजवेत्रासनरथारोहवर्जितानि मण्डलेश्वरवत्। तेषां पर्यङ्कबन्ध एव पर्षदि नतु वेत्रासनादि। शिष्या मण्डलेश्वरवत्। इति पदारोपो देशमण्डलाधिपत्यपदारोपविधिः ॥ ॥ ग्रामाधिपतयस्तु स्वस्वैकग्रामवासिनः सामन्तमण्डलाधिपतीनां ग्रामाधिपत्ये तु तिल-

कादि नास्ति किंतु महानृपसामन्तमण्डलेश्वरादिदत्तं वस्त्रं दण्डं खड्गादि तत्पदारोपहेतु । अस्योपकरणानि —"तुरगारोहणं चैव दण्डादि क्षितिपार्पितं । पत्तिभिः सैन्यसंयोगो वाद्यं डिण्डिम एककः ॥ १ ॥" अस्य शिक्षा—"स्वामिभक्तिः सदा कार्या कार्यं न्यायविचारणं । सर्वोपि ग्राम्यलोकस्तु ज्ञातव्यो निजबन्धुवत् ॥ २ ॥ सर्वैश्च विनयः कार्यः प्रियवादित्वमेव च । क्रुद्धेषु कार्या ग्राम्येषु न कार्या भवता क्रुधा ॥ ३ ॥ नृपादौ स्वाम्युदानेन रक्षणीयो जनस्त्वया । दण्ड्या अदण्ड्या ग्राम्याश्च वाच्याः स्वामिपुरस्त्वया ॥ ४ ॥ अहर्निशं रक्षणीया ग्राम्या जागरणात्त्वया । पान्थानां यात्रिकाणां च न विधाप्य उपद्रवः ॥ ५ ॥ कर्षणात्पाशुपाल्याच्च भृतिर्ग्राम्यकरात्तव । इत्यादिशिक्षणीयोसौ गुरुणा ग्रामचिन्तकः ॥ ६ ॥" इति पदारोपे ग्रामाधिपतिपदारोपः ॥ ॥ अथ मन्त्रित्वं । मन्त्रिणोपि सर्वकार्यकारिणः शौण्डीर्यमतिमन्तो नृपस्य जीवितमिव भवन्ति । मन्त्रिपदयोग्यपुरुपलक्षणं यथा—"कुलीनः कुशलो धीरो दाता सत्यसमाश्रितः । न्यायैकनिष्ठो मेधावी शूरः शास्त्रविचक्षणः ॥ १ ॥ सर्वव्यसननिर्मुक्तो दण्डनीतिविशारदः । पुरुषान्तरविज्ञाता सत्यासत्यपरीक्षकः ॥ २ ॥ कृतापराधे सोदर्ये शत्रावपि समाशयः । धर्मकर्मरतो नित्यमनागतविमर्शकः ॥ ३ ॥ अत्यन्तिक्यादिमतिषु चतसृष्वपि वद्धधीः । भक्तः षड्दर्शनेष्वेव गुरुदेवाद्युपासकः ॥ ४ ॥ नित्यमाचारनिरतः पापकर्मपराङ्मुखः । सदा विचारयन्न्यायं नीरक्षीरविवेचनं ॥ ५ ॥ कुलक्रमागतं मन्त्रं नृपयोग्यमुदीरयन् । ईदृशः पुरुषो मन्त्री जायते राज्यवृद्धिकृत् ॥ ६ ॥ ॥ अथ मण्डलाधिपतिदेशमण्डलाधिपतिग्रामाधिपतिमन्त्रिसेनापतिकर्माधि-

कारिप्रभृतयः तिलकमुद्राप्रासितः पूर्वं पश्चाच्च शान्तिकं पौष्टिकं कारयन्तीति सर्वयुक्तिः। मन्त्रिपदे नृपहस्तात् मुद्रावस्त्रादिप्राप्तिरेव पदारोपः। अस्योपकरणानि नृपादेशप्रसादलभ्यानि न तत्र नियमः। तस्य शिष्या सविस्तरा—सामनीतिकामन्दकीनीतिचाणक्यनीतिश्रावणेन गुरुणा देया। इति पदारोपाधिकारे मन्त्रिपदारोपविधिः॥ ॥ अथ सेनापतित्वं। तत्र सेनापतयः समस्तनृपकटकयोधननिवर्तनबद्धकक्षाः नृपस्य प्राणा इव भवन्ति। सेनापतिलक्षणं यथा—"शूरः प्रियंवदो मानी बुद्धिमान्बहुबन्धुभाक्। सपक्षो बहुभृत्यश्च सर्वदेशपथानुगः॥ १॥ दाता सौभाग्यवान्वाग्मी विश्वासपरिवर्जितः। कृतास्त्रः कृतयुद्धश्च सैन्यावेशकृतश्रमः॥ २॥ अहर्निशं निःप्रमादः सर्वव्यसनवर्जितः। सेनाधिपत्ये योग्यः स्यादीदृशः पुरुषः सुधीः॥ ३॥" सेनाधिपतीनां पदारोपः नृपदत्तवस्त्रसुवर्णदण्डरूपः। केचिच्च सेनापतीनां स्वामिहस्तात्तिलकमप्युदीरयन्ति। तस्य शिष्या यथा—"त्वया परबलावेशो बुद्ध्या बाहुबलेन च। भञ्जनीयो नो विधेयो विश्वासः कस्यचित्परं॥ १॥ परस्य मण्डलं प्राप्य कार्या नाऽनवधानता। अल्पेपि परसैन्ये च महान्कार्य उपक्रमः॥ २॥ देशं कालं बलं पक्षं षाड्गुण्यं शक्तिसंगमं। विलोक्य भवता शत्रुरभियोज्यो न चान्यथा॥ ३॥ स्वस्वामिनो जयो देयः कार्यं स्वप्राणरक्षणं। दण्डनायकमुत्कृष्टमित्येवं शिक्षयेद्गुरुः॥ ४॥ इति पदारोपाधिकारे सेनापतिपदारोपविधिः॥ ॥ अथ कर्माधिकारिपदं। तत्र कर्माधिकारिणः। प्रतीहारः कोट्टपतिः दहपतिः नलरक्षकः शुल्काधिपतिः रूप्याधिपतिः स्वर्णाधिपतिः कारुकाधिपतिः अन्तःपुराधिपतिः शूद्राधिपतिः किंकराधिपतिः रथा-

नीकाधिपतिः गजानीकाधिपतिः तुरगानीकाधिपतिः पदात्यनीकाधिपतिः सैन्यसंवाहकः धर्माधिकारी भाण्डागारिकः कोष्ठागारिकः पुरोहितसंसत्कप्रभृतयो भवन्ति । तेषां सर्वेषां लक्षणानि यथा—"कुलीनाः कुशला धीराः शूराः शास्त्रविशारदाः । स्वामिभक्ता धर्मरताः पूजावात्सल्यशालिनः ॥ १ ॥ सर्वव्यसननिर्मुक्ताः शुचयो लोभवर्जिताः । समाशयाश्च सर्वेषु नृपवस्तुसुरक्षकाः ॥ २ ॥ परापेक्षाविनिर्मुक्ता गुरुभक्ताः प्रियंवदाः । महाशया महाभाग्या धर्मे न्याये सदा रताः ॥ ३ ॥ अप्रमादाः प्रसन्नाश्च प्रायः कीर्तिप्रिया अपि । कर्माधिकारे योग्याः स्युरीदृशाः पुरुषाः परं ॥ ४ ॥" एतेषां सर्वेषां कर्माधिकारिणां पदारोपो नृपादेशात्तत्तत्खड्गदण्डाङ्कुशकशावीरमुष्टिभिर्वचनमात्रैर्वा भवति । तेषां सर्वेषां शिक्षा यथा—"स्वामिना यदिदं कर्म न्यस्तं विश्वासतस्त्वयि । अत्र प्रमादो नो कार्यो विधेयं स्वामिवाञ्छितं ॥ १ ॥ प्रजा न पीडनीयास्तु रक्ष्य पत्युर्न कर्म च । अर्जनीयं नयाद्वित्तं न हेयं सत्यमुत्तमं ॥ २ ॥ प्रजाधने नृपधने न कार्या कर्हिचित्स्पृहा । एव शिक्षा सदा देया सर्वकर्माधिकारिषु ॥ ३ ॥" इति पदारोपाधिकारे कर्माधिकारिपदारोपविधिः ॥ ॥

अथ वैश्यशूद्रयोः मन्त्रिसेनाधिपतिकर्माधिकारिपदानि प्रसन्ननृपदत्तानि भवन्ति । तेषां विधिः पुरातन एव किंतु श्रेष्ठिसार्थवाहगृहपतिपदान्यधिकानि । तत्र श्रेष्ठिनस्सर्ववणिग्वर्गश्रेष्ठा नृपपूज्याः कार्यकारिणो भवन्ति । सार्थवाहाः सर्वदेशेषु सर्वभूपतिमानिताः विविधवाणिज्याः सार्थस्वामिनो भवन्ति । गृहपतयस्तु नृपाणां सर्वद्रव्याधिकारनिरता विश्वासपात्रं भवन्ति । तेषां पदारोपो नृपादेश एव । शिक्षा कर्माधिकारि-

सदृशी । इति पदारोपाधिकारे वैश्यशूद्रपदारोपविधिः ॥ ॥ अथ महाशूद्रा आभीराः तेषां पदारोपो ग्रामाध्यक्षत्वं । स च नृपादेशादेव । शिक्षा तेषां ग्रामाधिपतित्वसदृशी पूर्वोक्तैव ॥ ॥ कारूणां च पदारोपः स्वस्वज्ञातिमुख्यत्वकरणं स च नृपदत्तैर्वस्त्रादिभिः स्वर्णमयरूप्यमयैश्च तत्तत्कारूपकरणैर्भवति । तेषां शिक्षा कर्माधिकारिसदृशी । इति पदारोपाधिकारे महाशूद्रकारुपदारोपविधिः ॥ ॥ अथ पशूनां पदारोपः । तत्र हस्त्यश्ववृषभादयो मुख्यत्वमानीताः श्रेष्ठाः पदमाप्नुवन्ति । ते च पूर्वं पञ्चगव्यतीर्थोदकगन्धोदकैः संस्नापिताः प्रशस्यवस्त्राच्छादिताः यक्षकर्दमपुष्पमालादिपूजिताः गुर्वग्रे स्थाप्याः । गुरुश्च प्रतिष्ठाधिकारोक्तैस्तदधिवासनमन्त्रैस्तानधिवासयेत् । ततश्च नृपादिस्तान्सम्यक्संपूज्य अध्यास्ते । इति पशूनां पदारोपणविधिः ॥

अथ चातुर्वर्ण्यप्रशस्या तीर्थंकरनामकर्मकृतानुबद्धा भोगमोक्षदायिनी सर्ववाञ्छितफलप्रदा चक्रवर्तिपदादप्युत्कृष्टा सत्या संघपतिपदारोपयुक्तिरभिधीयते । तत्र सर्वर्द्धिसम्पन्नः पुरुषः सर्वविशिष्टगृहस्थगुणश्रावकगुणसहितो विशुद्धवासनावान् संपूर्णधनः मीलितचतुर्विधसंघो विमुक्तक्रोधमानमायालोभो गुरुदेवभक्तोऽनादितीर्थयात्रायै कल्पादितीर्थयात्रायै वा संघपतिपदं गृह्णाति तस्य चायं विधिः । तत्र लग्नं विवाहदीक्षाप्रतिष्ठासमं प्रास्थानिकनक्षत्रयुक्तं च । तत्र वर्षमासदिनलग्नानि सर्वाणि विवाहवत् शुद्धानि गवेष्यन्ते पदारोपप्रस्थानयोग्यानि नक्षत्राणि च । तथा पूर्वं तद्गृहे शान्तिकं पौष्टिकं च विदध्यात् । ततो लग्नवेलायां संप्राप्तायां महावाद्येषु वाद्यमानेषु महादानेषु दीयमानेषु मङ्गलेषु गीयमानेषु बन्दिचारणेषु पठत्सु चतुर्विधसंघ-

समक्षं गुरुर्गृहस्थगुरुर्वा संघपतिं पीठे निवेशयेत् सभार्यं योजितग्रन्थिं च। ततस्तच्छरीरे क्षिप ॐ स्वाहा इत्यादिमन्त्रैः शरीररक्षां कुर्यात् सभार्यस्य। ततः परिधृतमनोज्ञवस्त्राभरणं संघपतिं सभार्यं शान्तिकजलैः कुशाग्रगृहीतैरभिषिञ्चेत्। ततः ॐ शिरसि श्रीं भाले ह्रीं नयनयोः श्रीं कर्णयोः जं मुखे वं कण्ठे ह्रीं स्कन्धयोः श्रं भुजयोः क्ष्म्ल्व्र्यूं हृदि ऐं नाभौ ग्रूं ऊर्वोः एवं चन्दनार्चनपूर्वं संघपतेः सभार्यस्य शरीरे वर्णन्यासं कुर्यात्। ततश्चन्दनं पौष्टिकदण्डकं पठन् संघपतेः सभार्यस्य तिलकं कुर्यात्। अक्षतान्यारोपयेत्। अष्टविधमर्घं च दद्यात्। वासक्षेपं व्रतारम्भविधिना कुर्यात्। ततो गुरौ पुनर्निषद्यायां निषण्णे सर्वेऽप्यन्ये तपोधनाः श्रावकश्राविकादयस्तिलकं कुर्वन्ति। ततः संघपतिर्गुरवे श्वेतकौशेयं स्वर्णमणिकङ्कणं मुद्रासहितं दद्यात्। ततः सर्वसाधुभ्यो वस्त्रदानं। संघपूजा महाविस्तरेण विधेया। ततः संघपतिः माण्डलिकमहाधरभाण्डागारिककोट्टपतिपाणिग्रहप्रभृतीन् संघानुसारेण तिलककरणैः परिकल्पयेत्। एवं संघपतिपदारोपणं। तस्योपकरणानि यथा। "देवालयो विम्बसमन्वितश्च तथातपत्रं चमरौ च कुम्भाः। ध्वजा महातोद्यसमुच्चयस्य चतुर्विधं सैन्यमनुत्तरं च ॥ १ ॥ देवालयार्थं शकटाश्च शुभ्रवर्णौ च तस्मिन्बलिनौ महोक्षौ। कौसुम्भवस्त्रं वृषतृणिकासु देवालयस्यावरणं विशिष्टं ॥ २ ॥ सघुर्घुरं नूपुरमण्डलं च महोक्षभूषाकरणं प्रशस्तं। घण्टास्तथा काञ्चनकुम्भयुक्तिचतुष्टयं हेममयं च पीठं ॥ ३ ॥ कुम्भाक्षतादेश्च विशिष्टपीठान्यारात्रिकं षोडश धातुकुम्भाः। श्रीखण्डकर्पूरनिघर्षहेतोः पाषाणपात्रे वरचन्दनं च ॥ ४ ॥ सतालवृन्तं शुभधूपपात्रं निर्माजनं कुम्भपिधा-

नवस्त्रं । करण्डिकामेरुरथाम्बुकुण्डं भृङ्गारुरर्चाकरमानुषाश्च ॥ ५ ॥ नैवेद्यपात्राणि चतुष्किकाश्च चन्द्रोदयाः प्रोन्नतदीपकाश्च । तदर्थगन्त्री लघुदीपकाश्च वाद्यानि सर्वाणि मनोहराणि ॥ ६ ॥ तद्वादका आर्हतगायनाश्च महाध्वजाः सद्गुरुविष्टराश्च । दौवारिकाः सत्पटमण्डपाश्च नानाप्रकारा धवला निवासे ॥ ७ ॥ प्रस्थानकाले बहुसंघपूजा जिनार्चनं बन्दिविमोचनं च । सत्साधुयोग्याः शकटाश्च तेषां भक्ताम्बुचिन्ताभृशसेवनं च ॥ ८ ॥ महाधरा माण्डलिका अमात्या दौवारिकाः पार्ष्णिधरा भटाश्च । वाचंयमार्थं पटमण्डपाश्च कौद्दालिकाः कारुजनाश्च सर्वे ॥ ९ ॥ महाचरुस्ताम्रकटाहिकाश्च सत्सूपकारा वणिजः सहट्टाः । पानीयशाला तुरगोपयोगिवस्तूनि वैद्या बहुबन्दिनश्च ॥ १० ॥ पटालया वस्तुषु भिन्नरूपा मनुष्यवाह्यानि सुखासनानि । भोज्यार्थपात्राणि च शुष्कशाकास्तथा च ताम्बूलविशेषयुक्तिः ॥ ११ ॥ लघुप्रयाणं सजले सवृक्षे बह्विन्धने भूमिपदे निवासः । मयूरपिच्छातपवारणानि मार्गे च चैत्यानि विलोक्य सम्यक् ॥ १२ ॥ महापूजां ध्वजारोपं महः संघार्चनं महत् । विधाय तद्वासिमुनीन्सार्थं कृत्वा ततश्चलेत् ॥ १३ ॥ एवं पुरेषु ग्रामेषु येषु येषु जिनालयाः । तेषु तेषु ध्वजारोपं महापूजां विधापयेत् ॥ १४ ॥" कुलकं । इति संघपतेरुपकरणानि ॥ ततोऽध्यवसिततीर्थं संघपतिः संप्राप्य तीर्थदर्शनमात्रेण महोत्सवं महादानं कुर्यात् । ततः संघपतिः समस्तसंघसहितो गुरून्साधूनग्रे कृत्वा महार्घ्यरत्नस्वर्णमुद्राफलोपायनहस्तोऽर्हदग्रे ढौकनिकां कृत्वा दण्डवत्प्रणामं विधाय शक्रस्तवपाठेन तीर्थेशान्वन्देत । ततो बृहत्स्नात्रविधिना स्नात्रं महापूजा चैत्यपरिपाटी जिनमूर्तौ बहुमूल्याभरणारोपणं

जीर्णोद्धारनवचैत्यकरणं महाध्वजारोपणं अनिवारितान्नदानं महासंघपूजा इन्द्रपदमालारोपणं इत्यादि कर्माणि परश्रावकैः कार्याणि । इन्द्रमहाधरमालाधरपाणिग्राहादिभिरपि महापूजाध्वजारोपसंघपूजा विधेया । इति तीर्थे संघपतिकार्याणि । ततस्तथैव रीत्या गृहे समागत्य देवभोज्यदानं सधवात्सल्य संघपूजा च । इति पदारोपाधिकारे संघपतिपदारोपविधिः ॥

अथ मुद्राविचारः । प्रतिष्ठायां पूजने च पदारोपे समस्तके । ध्याने मन्त्रोपासने च तथा वासाभिमन्त्रणे ॥ १ ॥ सर्वासु नन्दिषु पुनर्मुद्राकरणमिष्यते । तदर्थं संग्रहस्तासां प्रसंगादभिधीयते ॥ २ ॥ परमेष्ठिमयीमुद्रा १ सौरभी २ वज्रमुद्रिका ३ । तथा गरुडमुद्रा च ४ जिनमुद्रा ५ तथैव च ॥ ३ ॥ ततो मुक्ताशुक्तिमुद्रा ६ ऽञ्जलिमुद्रा ७ च सौरभी ८ । पद्ममुद्रा ९ चक्रमुद्रा १० मुद्रा सौभाग्यनामका ११ ॥ ४ ॥ यथाजाता १२ ऽऽरात्रिकी च १३ वीरमुद्रा १४ विनीतिका १५ । प्रार्थना १६ पर्शुमुद्रा च १७ छत्रमुद्रा १८ प्रियंकरी १९ ॥ ५ ॥ तथा गणधरीमुद्रा २० योगमुद्रा २१ तथैव च । ततः कच्छपमुद्रा २२ च धनुःसधानमुद्रिका २३ ॥ ६ ॥ योनिमुद्रा २४ दण्डमुद्रा २५ सिंहमुद्रा २६ च शक्तिजा २७ । शङ्ख २८ पाश २९ खड्ग ३० कुन्त ३१ वृक्ष ३२ शाल्मलिमुद्रिका ३३ ॥ ७ ॥ दीप ३४ कन्दुक ३५ मुद्राश्च मुद्रा नागफणाभिधा ३६ । माला ३७ पताका ३८ घण्टा ३९ च प्रायश्चित्तविशोधिनी ४० ॥८॥ ज्ञानकल्पलता नाम ४१ मोक्षकल्पलता ४२ तथा । व्याख्यानमासां निर्दिष्टं क्रमेण श्रूयतां पुरः ॥ ९ ॥ उत्तानहस्तद्वयेन वेणीवद्धं विधायाङ्गुष्ठाभ्यां कनिष्ठिके तर्जनीभ्यां मध्यमे संगृह्याना-

मिके समीकुर्यादिति परमेष्ठिमुद्रा १, वामकलाचिकाया उपरि दक्षिणकलाचिकां निधाय पराङ्मुखहस्ताभ्यामङ्गुली विदर्भ्य तथास्थितावेव हस्तौ परिवर्त्य अङ्गुलीमध्ये विदध्यात्साङ्गुद्गरमुद्रा दुष्टभञ्जनी २, वामहस्तोपरि दक्षिणकरं कृत्वा कनिष्ठाङ्गुष्ठाभ्यां मणिबन्धं संवेष्ट्य शेषाङ्गुलीनां विस्फारितप्रसारणेन वज्रमुद्रा विषहरी ३, आत्मनोऽभिमुखदक्षिणहस्तकनिष्ठिकया वामकनिष्ठिकां संगृह्याधःपरावर्तितहस्ताभ्यां गरुडमुद्रा ४, चतुरङ्गुलमग्रतः पादयोरन्तरं किंचिन्न्यूनं च पृष्ठतः कृत्वा समपादकायोत्सर्गेण जिनमुद्रा सुप्रतिष्ठाकरी ५, किंचिद्भग्नितौ हस्तौ समौ विधाय ललाटदेशयोजनेन मुक्ताशुक्तिमुद्रापुण्यवृद्धिकरी ६, किंचिदाकुञ्चितकरशाखौ पाणी विधाऽपयेदित्यञ्जलिमुद्रा विनयकरी ७, अन्योन्यग्रथिताङ्गुलीषु कनिष्ठिकानामिकयोर्मध्यमातर्जन्योश्च संयोजनेन गोस्तनाकारा सुरभिमुद्रा वाञ्छितकरी ८, पद्माकारौ करौ कृत्वा मध्येऽङ्गुष्ठौ कर्णिकाकारौ विन्यस्येति पद्ममुद्रा लक्ष्मीप्रदा ९, वामहस्ततले दक्षिणहस्ततलं निवेश्य करशाखौ विरलीकृत्य प्रसारयेदिति चक्रमुद्रा सर्वरक्षाकरी १०, परस्पराभिमुखौ ग्रथिताङ्गुलीकौ करौ कृत्वा तर्जनीभ्यामनामिके गृहीत्वा मध्यमे प्रसारयन् तन्मध्येऽङ्गुष्ठद्वयं निक्षिपेदिति सौभाग्यमुद्रा सौभाग्यकरी ११, हस्तद्वयस्य शिप्राकारकृतस्य यमलरीत्या स्थापितस्य मुखोपरि स्थापनं वन्दनवत् यथाजाता मुद्रा कर्मक्षयकरी १२, करद्वयाङ्गुल्योः परस्परमीलितयोः पञ्चसु स्थानेषु शिखावत्स्थापनं आरात्रिकमुद्रा पूजाप्रापणकरी १३, सुखासनस्थस्य वरदाकारौ हस्तौ वीरमुद्रा सर्वरक्षाकरी १४, नम्रशिरसः करयोजने कृते विनीतमुद्रा पूजाद्युपयोगिनी १५, प्रसारितौ करौ

योजितकरभौ प्रार्थनामुद्रा वाञ्छितप्रदा १६, आकुञ्चिते दक्षिणहस्ते प्रसारिते भूसंमुखं कृते वामहस्तेन धृते पर्शुमुद्रा विघ्नापहारिणी १७, मुकुलीकृतपञ्चाङ्गुलौ वामहस्ते प्रसारितदक्षिणकरस्थापनं छत्रमुद्रा प्रभुत्वकरी १८, वज्राकारकृतयोर्भुजयोः स्कन्धद्वये हस्तस्थापनं प्रियंकरी मुद्रा स्तम्भनकरी १९, पद्मासनस्थितस्य वामहस्तस्य उत्सङ्गस्थापन दक्षिणहस्तस्य सजापस्य हृदि निधान गणधरमुद्रा सर्वलब्धिकरी २०, योगपट्टासनस्थस्य वामहस्तकरौ जानुस्थं वा शिरो योगमुद्रा २१, स्वेच्छासुखासनासीनस्य वामहस्ते प्रसारिते उत्सङ्गधृते तदुपरि दक्षिणहस्ते कच्छपाकारधृते कच्छपमुद्रा स्तम्भनकरी २२, पद्मासनस्थस्य वामबाहौ प्रलम्बिते भूमावलग्ने दक्षिणे करे च दक्षिणाशागते बद्धमुष्टौ ऊर्ध्वस्थितस्य वा सैव स्थितिः धनुःसंधानमुद्रा सर्वभयहरी २३, सौभाग्यमुद्रैव मध्यमाद्वयमध्ये स्थापितया कनिष्ठिकया योनिमुद्रा वाञ्छितार्थकरी २४, सुखासनस्थस्य दक्षिणकरे बद्धमुष्टावूर्ध्वीकृते दण्डमुद्रा कुलवृद्धिकरी २५, उत्कटिकासनस्थस्य वामकरे भूमौ स्थापिते दक्षिणकरे च अभयवत्कृते सिंहमुद्रा भयहरी २६, करद्वयमध्यमासावित्र्योरग्राग्रयोजितयोः शक्तिमुद्रा प्रतिष्ठाद्युपयोगिनी २७, तर्जनीमध्यमयोरङ्गुष्ठाधःस्थापितयोः सावित्रीकनिष्ठिकाप्रसारणात् शङ्खमुद्रा सर्वार्थजयदायिनी २८, कनिष्ठातर्जन्योर्वज्राकृतीकृतयोर्मध्यमासावित्र्योर्वक्रीकरण पाशमुद्रा स्तम्भकरी २९, हस्तौ मीलिताङ्गुली सरलीकृतौ खड्गवत्स्थापितौ खड्गमुद्रा विघ्नविच्छेदिनी ३०, कर्णपार्श्वे बद्धमुष्टौ दक्षिणकरे धारिते कुन्तमुद्रा जनरक्षाकरी ३१, दक्षिणबाहौ आकुञ्चिते प्रसारिताङ्गुलौ पाणौ वृक्षमुद्रा शान्तिकरी ३२, बाहुद्वये परस्परं वल्लीवद्वेष्टिते कराङ्गु-

लीनां कङ्कतीकरणं शाल्मलीमुद्रा ज्ञानप्रकाशिनी ३३, दक्षिणकरे अधोमुखे प्रसारिताङ्गुलौ निरालम्बे स्थापिते कन्दुकमुद्रा विद्वेषणकरी ३४, दक्षिणहस्तस्य ऊर्ध्वीकृतस्य किंचिदाकुञ्चिताङ्गुलीयोजनं नागफणमुद्रा विषलूतादिहरी ३५, दक्षिणे करे योजितप्रदेशिन्यङ्गुष्ठे निरालम्बधारिते मालामुद्रा पूजाकर्मोपयोगिनी ३६, ऊर्ध्वीकृते दक्षिणे भुजे करतले च लम्बिते पताकामुद्रा सर्वविघ्नोपशान्तये ३७, बद्धमुष्टेः करस्य कम्पनं घण्टामुद्रा पूजाद्युपयोगिनी ३८, दक्षिणकरस्य वामकराच्छोटनं प्रायश्चित्तविशोधिनी मुद्रा यथाजाताभिधाना ३९, नासाग्रे दक्षिणाङ्गुष्ठतर्जन्योः स्थापनं नाभौ वा भाले वा भ्रूमध्ये वा ज्ञानकल्पलतामुद्रा योगसिद्धिकरी ४०, अङ्गुष्ठे अङ्गुलीसमूहात्पृथक्कृते अङ्गुलीसमूहे चलिते नाभेरारभ्य द्वादशान्तनयनं मोक्षकल्पलतामुद्रा यथार्थाभिधाना ४१, भुजयोः कूर्परादारभ्य मीलितयोरङ्गुलीप्रसारणं कल्पवृक्षमुद्रा सर्ववाञ्छितप्रदा ४२। द्विचत्वारिंशदाख्याता एवं मुद्रा महागमे। कार्यकार्योपयोगिन्य इतराः कल्पिता बुधैः ॥ १ ॥ अन्तर्धानं पुनस्तासामेतास्वेव प्रजायते। तेन कर्मान्तराण्येव मुद्राख्याविदितानि च ॥२॥ अङ्कुशाकारकरणादाङ्कुशी पाशमध्यगा। म्लानमाकुञ्चितं चैव तत्तत्कर्मवदीरितं ॥३॥ समाधानस्य मुद्रास्तु स्वसमाधानतोऽखिलाः। मुद्राकवचसंज्ञा तु देहरक्षाविधानतः ॥४॥ तर्जन्यागममुद्रास्तु तत्तच्चेष्टाविधानतः। आच्छोटनादिकर्माणि तथा दिग्बन्धनानि च ॥ ५ ॥ कर्मान्तरैरसंख्यानि विज्ञेयानि मनीषिभिः। एवं मुद्राः समस्तास्तु कथिताः शान्तिकादिषु ॥ ६ ॥ कर्मान्तरेषु सर्वेषु गृहियत्यनुसारिषु। तथोभयोचितेष्वेव मुद्रा एव हि कारणं ॥ ७ ॥ इति पदारोपाधिकारे मुद्राकीर्तनं संपूर्णं ॥

अथ नामकरणविधिः । नाम स्यात्सर्वलोकेषु सर्ववस्तुषु संस्थितं । सर्वजीवेषु कार्येषु सर्वसंयोजनेष्वपि
॥ १ ॥ शब्दरूपरसस्पर्शगन्धा वै येषु संस्थिताः । तथा प्रभावास्ते सर्वे ख्यातिमायान्ति नामभिः ॥ २ ॥ तानि
नामानि शब्देषु शास्त्रेषु त्रिविधानि च । रूढयौगिकमिश्राणि तद्वत्तेषां च कीर्तनं ॥ ३ ॥ उक्ता या नामसं-
पत्तिः शास्त्रेषु सुखदायिनी । शिष्याणां सेवकानां च न शुभा तद्विपर्ययात् ॥ ४ ॥ येषां च वस्तुवृन्दानां
स्वभावान्नाम पूर्वजं । देशकार्यादिभेदेन परिवर्त्यं न तत्कचित् ॥ ५ ॥ पूर्वं हि जैनसाधुत्वे सूरित्वेपि समागते ।
न नाम्ना परिवर्तोभून्मुनीना मोक्षगामिनां ॥ ६ ॥ सांप्रतं गच्छसंयोगः क्रियते वृद्धिहेतवे । महालेहायायुपे
च लाभाय गुरुशिष्ययोः ॥ ७ ॥ ततस्तेन कारणेन नामराश्यनुसारतः । गुरुः प्रधानतां नीत्वा विनयेनानुकी-
र्तयेत् ॥ ८ ॥ अश्वेभाजफणिद्वयं श्वपृकभुञ्जोपोतुकौ मूपकश्चाखुगौः क्रमशस्ततोपि महिषी व्याघ्री पुनः सौ-
रभी । व्याघ्रेणौ मृगमण्डलौ कपिरथो वभ्रुद्वयं वानरः सिंहोऽश्वो मृगराट् पशुश्च करटी योनिस्तु भानामियं
॥ ९ ॥ गोव्याघ्र गजसिंहमश्वमहिपी श्वैण च वभ्रूरगं वैर वानरमेपक च सुमहत्तद्वद्विडालोन्दुरं । लोकानां
व्यवहारतोऽन्यदपि च ज्ञात्वा प्रयत्नादिदं दंपत्योर्नृपभृत्ययोरपि सदा वर्ज्यं गुरुक्षुल्लयोः ॥ १० ॥ अकचटतपय-
शवर्गेष्वष्टौ गरुडो विडालसिंहाख्यौ । कुक्कुरसर्पौ मूपकहरिणौ मेपाधिपाः क्रमशः ॥ ११ ॥ पूर्ववद्वैर चिन्त्य ।
नृपभृत्याद्यक्षरवर्गाङ्कस्य क्रमाक्रमगतस्य । अष्टाभिरपहृतस्योद्धरिताङ्कार्धं विशोपकाश्च स्युः ॥१२॥ ते चोत्त-
राङ्कविभुना लभ्याः प्राच्यार्थैकवर्गेषु । पूर्वोत्तराक्षराङ्कः स्वाप्यः स्याच्छेप आयविधिः ॥ १३ ॥ हस्तस्वात्यनुराधाः

श्रवणपुनर्वसुमृगाश्विनीपुष्याः । रेवत्यपि देवगणः पूर्वोत्तरायास्त्रये भरण्यार्द्रा ॥ १४ ॥ रोहिण्यपि मर्त्यगणो ज्येष्ठा मूलद्वयं धनिष्ठायाः । आश्लेषाकृत्तिकाचित्रा मघाविशाखा पलादगणः ॥ १५ ॥ स्वकुले परमा प्रीतिर्मध्यमा देवमर्त्ययोः । देवराक्षसयोर्वैरं मरणं मर्त्यरक्षसोः ॥ १६ ॥ मकरवृषमीनकन्यावृश्चिककर्काष्टमे रिपुत्वं स्यात् । अजमिथुनधन्विहरिघटतुलाष्टमे मित्रतावश्यम् ॥१७॥ शत्रुषट्काष्टके मृत्युः कलहो नवपञ्चमे । द्विर्द्वादशेऽथ दारिद्र्यं शेषेषु प्रीतिरुत्तमा ॥ १८ ॥ त्रिपञ्चसप्तमी तारा चान्योन्यं गुरुशिष्ययोः । वर्जनीया शुभाय स्यादेकनाडीगतं तु भं ॥ १९ ॥ तथा योनि १ वर्ग २ लभ्यालभ्य ३ गण ४ राशिभेद ५ शुद्धं नाम दद्यात् । नाम स्यात्पूर्वतः साधोः शुभो देवगुणागमैः । जिनकीर्तिरमाचन्द्रशीलोदयधनैरपि ॥ २० ॥ विद्याविमलकल्याणैर्जीवमेघदिवाकरैः । मुनित्रिभुवनाम्भोजैः सुधातेजोमहानृपैः ॥ २१ ॥ दयाभावक्षमासूरैः सुवर्णमणिकर्मभिः । आनन्दानन्तधर्मैश्च जयदेवेन्द्रसागरैः ॥ २२ ॥ सिद्धिशान्तिलब्धिबुद्धिसहजज्ञानदर्शनैः । चारित्रवीरविजयचारुराममृगाधिपैः ॥ २३ ॥ महीविशालविबुधविनयैर्नयसंयुतैः । सर्वप्रबोधरूपैश्च गणमेरुवरैरपि ॥ २४॥ जयन्तयोगताराभिः कलापृथ्वीहरिप्रियैः । एतत्प्रभृतिभिः पूर्वपदैः स्यादभिधा पुनः ॥ २५ ॥ शशाङ्ककुम्भशैलाब्धिकुमारप्रभवल्लभैः । सिंहकुञ्जरदेवैश्च दत्तकीर्तिप्रियैरपि ॥ २६ ॥ प्रवरानन्दनिधिभी राजसुन्दरशेखरैः । वर्धनाकरहंसैश्च रत्नमेरुसमूर्तिभिः ॥ २७ ॥ सारभूपणधर्मैश्च केतुपुंगवपुण्ड्रकैः । ज्ञानदर्शनवीरैश्च पदैरेभिस्तथोत्तरैः ॥ २८ ॥ जायन्ते साधुनामानि स्थितैः पूर्वपदात्परैः । अन्यानि यानि सहजनामानि विदि-

तानि च ॥ २९ ॥ नृणां तान्युत्तमपदैर्नृपा यद्भृतदानतः । एवं चिदध्यात्सुगुरुः साधूनां नामकीर्तनं ॥ ३० ॥ एतेष्वेव परं सूरिपदं स्यात्तत्पदागमे । गच्छस्वभावसंज्ञासु न विभेदोऽभिधानतः ॥ ३१ ॥ उपाध्यायवाचनार्यनामानि खलु साधुवत् । व्रतिनीनां तु नामानि यतिवत्पूर्वगैः पदैः ॥ ३२ ॥ स्युरुत्तरपदैरेभिरनन्तरसमीरितैः । मतिश्चूलाप्रभादेवीलब्धिसिद्धिवतीमुखैः ॥ ३३ ॥ प्रवर्तिनीनामप्येवं नामानि परिकीर्तयेत् । महत्तराणां तैः पूर्वैः सर्वैः पूर्वपदैरपि ॥ ३४ ॥ श्रीरुत्तरपदे कार्या नान्यासु व्रतिनीषु च । मुनिनामानि सर्वाणि क्रियामादादियोजनात् ॥ ३५ ॥ जायन्ते व्रतिनीसंज्ञाः श्रान्तैः कैश्चिन्महत्तराः । विशेषान्नन्दिसेनान्ताः संज्ञाः स्युर्जिनकल्पिनां ॥ ३६ ॥ शेषनामानि तुल्यान्युभयोरपि सर्वदा । विप्राणामपि नामानि बुद्धार्हद्विष्णुवेधसां ॥ ३७ ॥ गणेशकार्तिकेयार्कचन्द्रशंकरधीमतां । विद्याधरसमुद्रादिकल्पद्रुजययोगिनां ॥ ३८ ॥ समानान्युत्तमानां च नामानि परिकल्पयेत् । ब्रह्मचारिक्षुल्लकयोर्न नाम्नां परिवर्तनं ॥ ३९ ॥ क्षत्रियाणां तु संज्ञासु भवेत्पूर्वपदक्रमात् । पृथ्वीविजयविश्वाब्धगजाश्ववसुहेतुभिः ॥ ४० ॥ पराक्रममहायुद्धवीरदुर्धरवल्लभैः । बाहुभानन्तकल्याणप्रतापगुणभास्करैः ॥ ४१ ॥ देवदानवदुर्हृत्कासिंहकन्दर्पविष्णुभिः । पूर्वैः पदैः परपदं योज्यं चानन्तरोदितं ॥ ४२ ॥ सिंहसेनदेवपालचन्द्रसूर्याब्धिशाल्यकाः । मल्लकोटीरसंघट्टा दुःसहव्याघ्रमण्डनैः ॥ ४३ ॥ जनोत्तमर्मविद्वेपिहस्तशस्त्रकरैरपि । इत्येवमादिभिश्चान्यैः पदैरुत्तरधारितैः ॥ ४४ ॥ संज्ञा द्विपदसंयोगाज्जायन्ते

१ पैशुनिः इति पाठः ।

क्षत्रियेष्वपि । पुरातनोत्तमनृणां नामभिः क्षत्रियाभिधाः ॥ ४५ ॥ वैश्यानां चैव शूद्राणां कारूणां गुरुताजुषां । नामान्येकपदानि स्युस्तद्देशप्रथितानि तु ॥ ४६ ॥ नीचानामपि कारूणां नीचवृक्षादिसंश्रयाः । हीनवस्तुप्रयुक्ताः स्युः संज्ञा एकपदाश्रयाः ॥ ४७ ॥ हस्त्यश्वादिपशूनां च नामानि जययोगतः । उत्तमान्वयेन कार्याणि गुद्रशत्रुजयादिभिः ॥ ४८ ॥ इत्येवं नामकरणं निर्दिष्टं पदारोपणे । सर्वत्र पूर्वं नामैव पदारोपाय जायते ॥ ४९ ॥ इति पदारोपाधिकारे नामकरणविधिः ॥ इत्याचार्यश्रीवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे उभयधर्मस्तम्भे पदारोपकीर्तनो नाम चत्वारिंशत्तम उदयः ॥ ४० ॥

अथ व्यवहारपरमार्थः ।

व्यवहारोऽखिलो लोके संस्कार इव कथ्यते । स केन कारणेनेति नृभस्तत्परमार्गतां ॥ १ ॥ आचारादिक्रियायोगाद्विशेषो न नृणां क्वचित् । रूपसौन्दर्ययोगस्य प्रतिभास्फीततेजसां ॥ २ ॥ दारुपाकक्षमो वह्निर्यथा मन्त्रैर्विना कृतः । तथा नरोऽप्यसंस्कारः कार्यकारित्वमर्हति ॥ ३ ॥ गर्भन्धनादिभिः पुष्टो वह्निर्दाहक्षमो भवेत् । तथाहारादिपुष्टात्मा देही स्यात्कार्यभाजनं ॥ ४ ॥ ततः प्रमाणं संस्कारो न च काप्यवलोक्यते । विनीगते किमर्थं स वृथा वित्तव्ययास्पदं ॥ ५ ॥ पुराणैर्विहितो मार्गः क्रियते तदलं वृथा । उत्तमैर्विहितं कर्म केन कर्तुं हि पार्यते ॥ ६ ॥ ततः कर्मपरीपाकमैहिकं पारलौकिकं । विदुः केवलिनः सम्यक् प्रमाणं तद्वचस्ततः ॥ ७ ॥

सर्वमुंचति ॥ ८ ॥ ततः केवलिनिर्दिष्टमा-
स्याद्वादबहुलं यस्मादार्हतं मतमुत्तमं । तेनानेकान्तशब्देन सामान्यं सतां ॥ ९ ॥ दानं तपो ब्रह्मचर्यं करुणाशुद्धभावनाः।
चाराणां च कारणं । वेषाणां व्यवहाराणां ब्रूमोऽनुमततः तयोः कारणमुच्यते । तौ स्तो यत्कर्मसं-
कर्मक्षयाय पुण्याय जायन्ते सर्वसंमते ॥ १० ॥ आचारवेषौ यौ तत्र तत्स्याद्गर्भप्रसिद्धिकृत् । आनन्दनं स्वकुल्यानां
लग्नौ कथ वा कार्यसाधकौ ॥ ११ ॥ यथा—गर्भाधाने च यत्कर्म विघ्नहृत्राणकृच्च सः । यतोऽक्षराणां महिमाह्वानन्यायेन
शान्तिकाद्गर्भरक्षणं ॥ १२ ॥ मन्त्रप्रयोगो यो बीजी कारणं । न पाठेन विना किंचित्कर्म सौंदर्यमश्नुति ॥ १४ ॥
दृश्यते ॥ १३ ॥ वेदाः पुनर्ये चत्वारस्तेप्याचारस्य कर्तव्यं पाठवर्जितं ॥ १५ ॥ इति गर्भाधाननि-
अधीतिहीनं सत्कर्म क्रियमाणं न शोभते । कारुकर्मसमं सर्वं तद्व्यर्थापनसंनिभं ॥ १६ ॥ इति पुंसवन-
र्यासः ॥ ॥ यद्वै पुंसवनं प्रोक्तं तन्मलापनयावहं । गर्भस्य परिपूर्णत्वे सर्वत्र वित्तव्ययकर हि तत् ॥ १७ ॥
निर्यासः ॥ ॥ जातकर्म यदुद्दिष्टं तज्जन्मोत्सवमादिशेत् । आनन्दहेतुः विश्वप्रकाशौ तत्पूर्वं विलोक्यौ सर्वदा
इति जातकर्मनिर्यासः ॥ ॥ चन्द्रार्कदर्शनं यद्वा तौ हि प्रत्यक्षदैवते । आहारारम्भ एव सः । तस्मिन् जन्मनि
नरैः ॥ १८ ॥ इति चन्द्रार्कदर्शननिर्यासः ॥ ॥ क्षीराशनं यद्देवस्य ॥ षष्ठीजागरणं यच्च तत्तद्भागस्य पूजनम् ।
तेनैव स्यात्प्राणी प्रीतितः पुरा ॥ १९ ॥ इति क्षीराशननिर्यासः ॥ भ्रमन्ति मातरो याश्च भुवने प्राणिरक्षणे । तासां
तत्कायाधिष्ठिता देवी पूज्या स्यात्पष्ठिकात्मिका ॥ २० ॥

१ यद्देव स्यादाहारारम्भ इति पाठ ।

संपूजनं तत्र तद्रक्षार्थं विधीयते ॥ २१ ॥ इति षष्ठीनिर्यासः ॥ ॥ शुचिकर्म यदादिष्टं तद्गर्भक्लेदनिर्गमात् ।
जातां कुत्सिततां हन्ति नखस्नानादिकर्मभिः ॥ २२ ॥ चातुर्वर्ण्यस्य विप्रादेर्दिनैर्यदधिकाधिकैः । शौचं तदुच्च-
नीचत्वक्रमशंसनहेतवे ॥ २३ ॥ इति शुचिकर्मनिर्यासः ॥ ॥ यन्नामकरणं तच्च प्रेषणाह्वानहेतवे । ननु मर्त्यै-
र्विना नाम कथमालाप उच्यते ॥ २४ ॥ लग्नसंसाधनं तत्र भाविभाग्यस्य तस्य तत् । कीर्तनं नान्यथोपायैरन्यै-
र्विज्ञायते क्वचित् ॥ २५ ॥ सततं मण्डलीपूजा गृहिणां साधुवेश्मनि । सा तत्सान्निध्यदेवानां प्रीणनाय विर-
च्यते ॥ २६ ॥ इति नामकर्मनिर्यासः ॥ ॥ अन्नप्राशनकर्मापि भोजनारम्भहेतवे । आरोग्यं सुमुहूर्ते तद्दुक्तं
यच्छति देहिनां ॥ २७ ॥ इति अन्नप्राशननिर्यासः ॥ ॥ सं कर्णवेधो न कथं श्लाघ्यते कार्यवेदिभिः ॥ २९ ॥
इति कर्णवेधनिर्णयः ॥ ॥ व्रतबन्धादिकर्म स्यान्न केशापनयं विना । विपरीतस्य वृक्षस्य निर्मूलं कुन्तला-
वली ॥ ३० ॥ तस्मात्तच्छेदतो देहार्पणं देवादिकाग्रतः । व्रतबन्धे स्वधर्मे च प्रव्रज्याधारणे तथा ॥ ३१ ॥ मुण्डने
देहमूलानां छेदनं तत्स्पृहाहरं । तस्मात्कचापनयनं कार्यमग्रेऽपि धर्मिणां ॥ ३२ ॥ तदारम्भो हि संस्कारो
भोजनारम्भवद्भवेत् । तेन मुण्डनसंस्कारकारणं प्राहुरादिमाः ॥ ३३ ॥ इति मुण्डननिर्यासः ॥ ॥ व्रतबन्धो
हि वर्णत्वं नयेत्संस्कारयोगतः । पुरुषं तत्र यत्सूत्रं कारणं तस्य कथ्यते ॥ ३४ ॥ ज्ञानदर्शनचारित्राण्याहुर्मो-
क्षपथं बुधाः । तद्धारणं हि सूत्रेण मर्यादायाः प्रकाशकं ॥ ३५ ॥ गुरुवाक्यस्य मर्यादा या चित्तस्य कुलस्य च ।

१ अत्र मध्ये सार्धश्लोकः श्लोकोऽर्धश्लोको वा लुप्तस्त्व प्रतिभाति ।

सा सूत्रमात्रेणालंघ्या जायते पुण्यचेतसां ॥ ३६ ॥ मर्यादारहितानां च बन्धनं शृङ्खलैरपि । न करोति निषेधं तु तस्मात्सर्वं मनोगत ॥ ३७ ॥ एतदर्थं हृदि परं स्थापन सूत्रसंमतं । तस्य यद्वैपरीत्य तदनिष्टे पितृकर्मणि ॥ ३८ ॥ शरीरे सावधानत्वं सर्वत्रापि हि कर्मणि । व्रतबन्धोऽयमादिष्टो व्रतादेशः सुधीमतां ॥ ३९ ॥ अन्यस्य व्रतदानाज्ञा ततो व्रतविसर्जनं । ब्रह्ममुद्रापरित्यागैस्तदाचारस्य पालनं ॥ ४० ॥ आशातनाभयात्रैव मुद्रा सस्थाप्यते चिर । उपवीतशिखामात्र तत्क्रियायुक्तस्थिरं पुनः ॥ ४१ ॥ गोदानं यत्पुनस्तत्र स दानारम्भ उच्यते । दानं वर्णप्रविष्टस्य सफलं ज्ञानयोगतः ॥ ४२ ॥ अज्ञानत्वकृतं च स्याद्विफलं कर्म सत्तमं । यज्ञोपदानं प्रथमं तस्य कारणमुच्यते ॥ ४३ ॥ गौः सर्वोत्तमतामासा सर्वत्राप्युपकारकृत् । स्यादन्यवस्तु चैकत्र कर्मण्ये-वोपकारक ॥ ४४ ॥ शिक्षा तु वर्णाचारस्य कथनं धर्मबोधनं । शूद्राणामुत्तरीयादिरत्नत्रयविवर्जितं ॥ ४५ ॥ आचाराधानवत्सूत्रयुक्त्या पाल्यं तदेव हि । ब्रह्मत्वं पूज्यतारूप न कर्मादेशमर्हति ॥ ४६ ॥ नापमानं न नीचाज्ञां न परं कुप्रतिग्रहम् । न श्लाघां न प्रशंसा च कर्तुमन्यस्य कस्यचित् ॥ ४७ ॥ अतः स्खलक्रियाभाजां भट्टादीनां यदूकृतिः । रत्नत्रयस्य तन्मुद्राधारणं नाममात्रतः ॥ ४८ ॥ इत्युपनयननिर्यासः ॥ ॥ पाठारम्भो दीक्षितस्य वर्णिनो नापरस्य च । अवर्णः पाठ्यते किंवा स स्याद्वासर उत्तमे ॥ ४९ ॥ इति पाठारम्भनिर्यासः ॥ विवाहो नाम दम्पत्योर्लोकप्रत्यक्षसंगमः । कृतं जनसमक्षं स्यात्कर्म निर्वादहेतवे ॥ ५० ॥ प्रच्छन्नं यत्कृतं कर्म-तदन्याय्यं जनो वदेत् । अतो विवाहप्रारम्भ उत्सवेन विधीयते ॥ ५१ ॥ अन्यगोत्रभवानां च यः सबन्धो

नृणां स्त्रियां। गृहिबन्धे सापराधे तद्रागादिविचारणं ॥ ५२ ॥ संबन्धिनां न कलहक्षारणादिकथोचिता। तेनान्यैश्च वधूपुंसोर्योजनं गृहवासकृत् ॥ ५३ ॥ समानकुलशीलत्वं दम्पत्योस्तुल्यकर्मणे। नानाकर्मकृतां नैव गृहबन्धः प्रशस्यते ॥ ५४ ॥ भोजने वेषकरणे कथासु सहकर्मणि। समानकुलता नैव दोषमावहति कचित् ॥ ५५ ॥ पितृमातृसमक्षं योगस्ताभ्यां संमतो मुदा। प्रत्यक्षः सर्वलोकानां विवाहो धर्म एव सः ॥५६॥ यस्तयोरसमक्षं तु ताभ्यां नानुमतश्च यः। यो हठेन कृतो गूढं विवाहः पाप एव सः ॥ ५७ ॥ यच्चौर्याद्यद्धठाच्चैव यच्च लोकोपतापनम्। क्रियते कर्म तत्पापं धर्म्यं तदपरं मतम् ॥५८॥ यत्तैलादिकृतं स्नानं मण्डनाय तदेव हि। तद्व्याख्या श्रूयतां तद्वै कार्यं कुलकरार्चनं ॥ ५९ ॥ एतस्यामवसर्पिण्यां मार्गः सांसारिकश्च तैः। निर्दिष्टोऽर्हत आद्यस्य जन्मस्थानं यतो हि ते ॥ ६० ॥ वेदी[1]नुक्षेत्रसंस्कारे माङ्गल्यस्यापि कर्मणः। यतः सा भूषिता भूमिरानन्दाय शिवाय च ॥ ६१ ॥ यस्तत्र स्तम्भकलशस्थापना मङ्गलाय सा। सर्वं यत्पूर्णकुम्भादि माङ्गल्यशकुनं हि तत् ॥ ६२ ॥ यदग्निस्थापनं तत्र ज्योतिरुद्योतकृच्च तत्। स सर्वतोमुखः सर्वसाक्षी स्यात्तत्र कर्मणि ॥ ६३ ॥ यस्तत्र होमो देवादिसंतर्पणकरः परं। स मनःशुद्धये वह्निः प्रत्यक्षग्राहको यतः ॥ ६४ ॥ परमार्थेन देवानां संतुष्टिर्बलिकल्पनात्। वस्तुनो भुक्तितो नृणां चित्तस्य प्रत्ययोऽनलात् ॥ ६५ ॥ यदर्घदानं सा पूजा कृता माङ्गल्यवस्तुभिः। यो हस्तबन्धः स तयोर्वाचाबन्धाय चाभवत् ॥ ६६ ॥ उदुम्बरादिछल्लीनां लेपः सौभा-

1 वेदी तु क्षेत्र इति पाठः।

ग्यभेषजं । प्रदक्षिणा दैवतानां युतयोर्लाजमोक्षणं ॥ ६७ ॥ आजन्म सहचारित्वं तेन चैव प्रतीयते । यत्तत्र युतयोर्दानं तत्प्रेम्णे यशसेऽपि वा ॥ ६८ ॥ गणिकानां विवाहो यः कन्दर्पेण स वै नृणां । सर्वसामान्यतारूपः कामिनां भोगयुक्तये ॥ ६९ ॥ इति विवाहनिर्यासः ॥ ॥ व्रतारोपे च नन्द्यादिदीक्षाकर्म प्रशस्यते । सम्यक्त्वारोपणं तत्वज्ञानस्यानुमतिर्गुरोः ॥ ७० ॥ व्रतोच्चाराः सर्वपापनिवृत्तौ नियमग्रहः । प्रतिमोद्वाहन तत्तत्कर्मणां निश्चयायहं ॥ ७१ ॥ उपधान नमस्कारप्रभृतेः सेवनातपः । कर्मक्षयार्थं तत्पाठाराधनार्थं च शस्यते ॥७२॥ पन्मालारोपण सर्वव्रतोद्यापनमेव तत् । या माला सा परं मुद्रा प्रभोस्तीर्थंकरस्य च ॥ ७३ ॥ परिग्रहप्रमाणं यद्दण्डकः स्मरणाय सः । दिनकृत्य श्रावकाणां व्रतपालनहेतवे ॥ ७४ ॥ अर्हत्पूजा शुभध्यानं सिद्धार्हत्तर्पणं न तत् । दिक्पालग्रहपूजा च तेषा संतर्पणाय सा ॥ ७५ ॥ इति व्रतारोपनिर्यासः ॥ ॥ या चान्त्याराधना शान्तेः शुभध्यानाय कल्पिता । यान्ते मतिः प्राणिनां स्यात्सा गतिः परजन्मनि ॥ ७६ ॥ यद्वै शवस्य दहनं- देहसंस्कृतिहेतु तत् । देहो हि शाटमाप्नोति तस्मात्संस्कारमर्हति ॥ ७७ ॥ या क्रिया स्नात्रपूजाद्या तदर्थं क्रियते शुभैः । सनाथतायै स्यात्तस्य कर्तुं पुण्यचयाय च ॥ ७८ ॥ इत्यन्तकर्मनिर्यासः ॥ ॥ प्रथमं ब्रह्मचर्यं यद्व्रतात्तत्कारण ध्रुवे । व्रते कामविरागार्थमभ्यासस्तत्परीक्षणं ॥ ७९ ॥ ब्रह्मचर्यं भवेन्मूलं सर्वस्य व्रतकर्मणः । ब्रह्मचर्येण भग्नेन व्रतमन्यन्निरर्थकं ॥ ८० ॥ अब्रह्मचर्यं सुरतं सुरते स्त्री गवेष्यते । स्त्रियः परिग्रहः प्रासिरारम्भासिः परिग्रहात् ॥ ८१ ॥ आरम्भात्प्राणिपातश्च तस्माद्धतकसंग्रहः । अतो मैथुनमूलानि पाप-

कर्माणि संसृतौ ॥ ८२ ॥ ततो व्रतस्यादानार्थं ब्रह्मचर्यपरीक्षणं । विनैव ब्रह्मचर्येण गृहिधर्मश्च भावतः ॥ ८३ ॥ इति ब्रह्मचर्यनिर्यासः ॥ ॥ क्षुल्लकत्वे यदादानं तस्येदं कारणं स्मृतं । महाव्रतानां पञ्चानां धारणार्थं परीक्षणं ॥ ८४ ॥ दीक्षां गृहीत्वा यदि वा न व्रताचरणे प्रभुः । ततस्तस्य कृतं पापकरं चाप्ययशस्करं ॥ ८५ ॥ अतः पूर्वं परीक्षा स्यात् क्षुल्लकत्वे व्रतेषु च । गृहिसंस्कारकरणमदीक्षायां च तद्विधिः ॥८६॥ इति क्षुल्लकत्वनिर्यासः ॥ प्रव्रज्याग्रहणं यच्च स सामायिकसंग्रहः । यावज्जीवं सर्वविरत्युचारेऽव्ययवर्जनं ॥८७॥ अदीक्षणीया ये प्रोक्ता एतदर्थं तदुज्झनं । न तैः स्याद्व्रतनिर्वाहः कौलीनं च जने महत् ॥ ८८ ॥ यः शिखासूत्रकक्षाणां त्यागः स्याद्व्रतधारणे । तेन त्याज्याः सर्वबन्धा व्यवहारक्रिया अपि ॥ ८९ ॥ इति प्रव्रज्यानिर्यासः ॥ ॥ यः स्यादुत्थापनानन्दिः सा व्रतोचाररूपिणी । महाव्रतानामुचारः पालनं व्रतमुच्यते ॥ ९० ॥ दीक्षा सामायिकोचारो व्रतमुत्थापना पुनः । यो मण्डलप्रवेशोऽत्र तत्कारणमुदीर्यते ॥ ९१ ॥ जातयः पूर्वमेव स्युर्यतित्वे सति तां पुनः । सर्वथैकत्वमायान्ति समाने व्रतसंग्रहे ॥ ९२ ॥ व्यवहारपरित्यागाद्विकल्पादिविवर्जनात् । समानधर्मतश्चैका पङ्क्तिः स्याद्भोजने यतेः ॥ ९३ ॥ इति उत्थापनानिर्यासः ॥ ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामो योगोद्वहनकारणं । योगा मनोवाक्कायाः स्युस्तेषां निग्रहहेतवे ॥ ९४ ॥ कालग्रहणजापाद्यैर्मनसः शुभधारणात् । तत्र मौनादिकरणैर्वचसो निग्रहः पुनः ॥ ९५ ॥ नितरां विरसाहारैः संघट्टे लीनता विधेः । कायस्य निग्रहस्तेन योगे स्याद्योगनिग्रहः ॥ ९६ ॥ योगोद्वहनसंजातकर्मक्षयविशोधनाः । मुनयः शुद्धचरिता अर्हन्त्यागमवाचनम् ॥ ९७ ॥ श्रुत-

स्कन्धाध्ययनादावुद्देशादित्रयं च यत्। तच्छ्रुतादानदानादौ गुर्वादेशावधारणं ॥ ९८ ॥ तत्र वैनयिकं कर्म वन्दनादिविनिर्दिशेत्। स्वाध्यायकालग्रहणे शुभध्यानार्थमीरिते ॥ ९९ ॥ इति योगोद्वहननिर्यासः ॥ ॥ वाचनाग्रहण ज्ञेयं गुरुवक्त्राच्छ्रुतग्रहः। गुरु विनाखिल ज्ञानं खपुष्पसदृशं विदुः ॥ १०० ॥ इति वाचनाग्रहण-निर्यासः ॥ ॥ या पुनर्वाचनानुज्ञा सा चार्यादिपद विना। आज्ञा स्याद्वाचनादाने गुरुणा सर्वदेरिता ॥१०१॥ इति वाचनाचार्यनिर्यासः ॥ ॥ उपाध्यायपदारोपः समग्रस्तस्य कारणं। पाठना द्वादशाङ्ग्यास्तु शिष्याणां तस्य कर्म तत् ॥१०२॥ इति उपाध्यायपदनिर्यासः ॥ ॥ यदाचार्यपदं तच तस्य निर्देश उच्यते। सर्वप्रभुत्वं ज्ञानित्वं तपस्वित्वं सुसाधुता ॥३॥ गुणित्वं बोधकत्व च लब्धिभाजनता तथा। शमित्वं सर्वयोग्यत्वं सामर्थ्यं तत्र कारणं ॥४॥ यस्तत्रैव पदारोपः स प्रभुत्वाय जायते। मन्त्राद्याराधनायैषा जिनशासनसंविदे ॥ ५ ॥ इत्याचार्यपदनि-र्यासः ॥ ॥ प्रतिमोद्वहन साधुसाध्वीना योगसिद्धये। नीरागतायै विषयपरित्यागाय सर्वथा ॥ ६ ॥ इति प्रतिमोद्वहननिर्यासः ॥ ॥ व्रतिनीव्रतदान च तत्पदद्वयरोपण। तत्सर्वं साधुवज्ज्ञेयं कारणं चरणादिवत् ॥७॥ इति व्रतिनीव्रतप्रवर्तिनीपदमहत्तरापदनिर्यासः ॥ ॥ व्रतिनीव्रतिनोर्यश्च दिनरात्रिस्थितिक्रमः। स संयमस्य निर्वाहकृठोपायापवातनः ॥ ८ ॥ तेषां य उपधिर्धर्मध्वजादिः पूर्वमीरितः। स व्रतस्याराधनार्थं न विज्ञेयः परि-ग्रहः ॥ ९ ॥ इति साधुसाध्वीदिनरात्रिचर्यानिर्यासः ॥ ॥ ऋतुचर्या साधुसाध्व्योर्या पुनः परिकीर्तिता। सा कषायेन्द्रियाणां च निग्रहायाभिधीयते ॥ ११० ॥ विहारयुक्तिर्विज्ञेया रागद्वेषादिहारिणी। कायक्लेशाय

तपसे स्थितिर्लोचमलादिका ॥ ११ ॥ भाषासमितये ज्ञेयमव्याख्येयविवर्जनं । सर्वं मनोवाक्कायानां विग्रहाय व्रतं परं ॥ १२ ॥ इति साधुसाध्वीऋतुचर्यानिर्यासः ॥ ॥ यदुक्तं साधुसाध्व्योः स्यात्क्षामणादिक्रियाक्रमः । कर्मक्षयाय सुमतिशुभध्यानादिहेतु तत् ॥ १३ ॥ मुनेः शवस्य यत्कर्म साधुश्राद्धैर्विधीयते । सनाथतायै तत्सर्वमपुनस्तद्भवाय च ॥ १४ ॥ इत्यन्त्यकर्मनिर्यासः ॥ ॥ प्रतिष्ठा नाम यत्कर्म साप्यचैतन्यवस्तुनः । मन्त्रादिना दैवतस्य तस्य मध्ये प्रवेशिनी ॥ १५ ॥ पाषाणकाष्ठरत्नादिकृता मूर्तिरचेतना । मन्त्रन्यासाद्गुरोर्वाक्यात्स्थापनाद्दैवतं भवेत् ॥ १६ ॥ नामाकृतिद्रव्यभावैः स्युर्जिना इति वाक्यतः । तथैव सर्वतत्त्वानां कथनं तत्त्वशास्त्रतः ॥ १७ ॥ वेदीप्रदीपकल्पादि मुद्राकर्म च तत्र यत् । तत्सर्वं सकलीकारहेतुर्दैवतवेशनं ॥ १८ ॥ कङ्कणादिकबन्धो यो विघ्नेभ्यो रक्षणाय सः । मणिमन्त्रौषधादीनि प्रभावाढ्यानि सर्वथा ॥ १९ ॥ या चक्रयाणकैः पूजा साप्यौषधिसमाश्रिता । कंचित्कंचित्कापि कापि प्रभावं धत्त ओषधिः ॥ १२० ॥ तत्प्रभावप्रवेशः स्याद्बिम्बे पूजकसिद्धिदः । नन्द्यावर्तस्थापनं यत्तन्निदानमुदीर्यते ॥२१॥ प्रतिमाया आसनं तन्नवकोणं विलिख्यते । नवतत्त्वोपरिस्थायी स पूज्यो भगवान्यतः ॥ २२ ॥ तत्पार्श्वे दैवतानां च सर्वेषां यच्च पूजनं । तत्तत्प्रसादहेतुः स्यादर्हत्प्राभवकारि च ॥ २३ ॥ यद्वा बलिफलादीनि वस्तून्येषां पुरः पुनः । ढौक्यन्ते तत्सर्वमेव रुच्यं देयं हि पूजके ॥ २४ ॥ एवं देवीगृहादीनां प्रतिष्ठाकार्यनिर्णयः । यच्चाधिवासनं तच्च वस्तुनो देवतात्मता ॥ २५ ॥ अर्हतो या च पूजा स्याद्यत्स्नात्रविधिसंयुतं । तच्छुभध्यानहेतु स्यात्पुराणस्थितिपालनं

॥ २६ ॥ इति प्रतिष्ठानिर्यासः ॥ ॥ यच्छान्तिकर्म तद्विघ्नशान्तये परिकीर्तितम् । चतुर्णिकायदेवानां पूजनं तत्प्रसादकृत् ॥ २७ ॥ भवेत्तेषु प्रसन्नेषु सर्वविघ्नपरिक्षयः । उत्पाताद्यावनिष्टे च शान्तिकं यद्विधीयते ॥ २८ ॥ तज्जिनस्नात्रविधिना सर्वदोषनिकृन्तन । शान्तिपातोद्घोषणेन दुष्टानां प्रलयो भवेत् ॥ २९ ॥ इति शान्तिकनिर्यासः ॥ ॥ पौष्टिकं कर्म यत्तत्स्यात्सर्वारम्भेषु पुष्टिदं । सुपूजिता देवताः स्युर्नियत कार्यसिद्धये ॥१३०॥ इति पौष्टिकनिर्यासः ॥ ॥ बलिदानं हि देवानामुक्तानां कर्तृतोपकृत् । अमुक्ताना प्रीणनाय जायते मङ्गलाय च ॥३१॥ इति बलिकर्मनिर्यासः ॥ ॥ यत्प्रायश्चित्तचरणं प्रमादात्कृतपाप्मनां । विशुद्धये तज्जायेत न शुद्धिर्हसपाप्मनां ॥३२॥ यद्वाह्यानां दुराचारकृतं शुद्धिरुदीरिता । लोकव्यवहृतेः सा तु परमार्थो हि चान्तरः ॥३३॥ इति प्रायश्चित्तनिर्यासः ॥ ॥ आवश्यकं षड्विधं यन्मीलितं वा विधीयते । दिवा रात्रौ पक्षमासवत्सरेषु विशुद्धये ॥ ३४ ॥ तदावश्यकयोग्यानां कर्मणां घातहेतवे । शुभध्यानसंविदे च निर्दिष्टं परमेश्वरैः ॥ ३५ ॥ इत्यावश्यकनिर्यासः ॥ ॥ तपोविधान षोढा यद्वाह्य स्यान्निर्जराकृते । तद्वै नित्यं न कोपि स्यात्कर्तुं सामर्थ्यभाजनं ॥ ३६ ॥ अवधेः कल्पनात्तेन विहिता तपसां बुधैः । स्वशक्तितः कोपि किंचित्करोतु तपसो विधिं ॥ ३७ ॥ इति तपोविधिनिर्यासः ॥ ॥ पदारोपो हि सर्वेषां मुख्यत्वस्य प्ररूपण । एकः प्रभुर्हि सर्वेषां योगक्षेमादिकारकः ॥ ३८ ॥ अप्रभुत्वेन सर्वे स्युर्दुःखिनः स्वामिनं विना । बहुप्रभुत्वे न पुनः सर्वेषां स्यात्प्रतिक्षयः ॥ ३९ ॥ मुद्रादीनां तु निर्यासो मन्त्रशास्त्राद्विलोक्यताम् । यन्नामकरणं युक्तं तत्तत्संचित्तिहेतवे ॥ १४० ॥

यत्सर्वकार्येषु पुनः सुमुहूर्तावलोकनं। तत्सत्कालविपाकाय वीतरागैरुदीरितं ॥ ४१ ॥ जीवेन विहितं कर्म कालात्पाकमुपैति च। अतो जीवकर्मकालाः कारणं सर्ववस्तुषु ॥ ४२ ॥ इति पदारोपनिर्यासः ॥ ॥ एवं गृहस्थाचारस्य यत्याचारस्य सर्वथा। विदित्वा परमार्थं हि कर्म तत्सर्वमाचरेत् ॥ ४३ ॥ अमुना कर्मयोगेन धर्मनिर्वहणस्थितेः। प्राणी सर्वत्र जीयेत चक्रित्वेन्द्रत्वभाजनं ॥ ४४ ॥ अयं कर्मनियोगस्तु शुभः शुभफलप्रदः। अतोपि विपरीतो यः सोऽशुभं ददते फलं ॥ ४५ ॥ इति सर्वशुभाचारनिर्यासः ॥ ॥ एवं कृत्वा सदाचारं प्राणी प्राप्नोति वाञ्छितं। यन्मोक्षहेतु तत्किंचिदन्यद्गम्यं गुरोर्मुखात् ॥ ४६ ॥ कर्मक्षयात्पञ्चमोक्षो न शुभात्कर्मणः क्वचित्। किं स्वर्णनिगडैर्युक्तो यन्त्रितो नाभिधीयते ॥ ४७ ॥ दुष्कर्मणा फलं दुष्टं शुभं स्याच्छुभकर्मणा। अतस्तुल्यफलप्राप्तौ क्व मोक्षस्यावकाशिता ॥ ४८ ॥ अथ वा निर्जरा प्रोक्ता तपसो द्वादशात्मकात्। दुष्कर्म निर्जराय स्याच्छुभकर्माभिवेष्टनं ॥ ४९ ॥ स्याद्व्याघ्रदुस्तटीन्यायो जन्तोर्मोक्षस्य साधने। शुभकर्मविघाते स्यादुदयो दुष्टकर्मणां ॥ १५० ॥ दुष्कर्मणां विघाते स्यादुदयः शुभकर्मणां। एवं सति च किं त्याज्यं किं कार्यं मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥ ५१ ॥ उष्णाशनाद्भवेत्पित्तं मरुच्छीताशनादिभिः। समाशनाद्द्वयोर्वृद्धिर्भवेत्किं भुज्यते हि तत् ॥ ५२ ॥ अथ द्वयोर्विघाति स्यादौषधं वस्तुनः स्वयं। स्वप्रभावं रचयति देहे किं तद्विधीयते ॥ ५३ ॥ एकस्य विपरीतं हि विद्यते यत्सनातनं। जलं स्थलं वृषः पाप्मा सज्जनो दुर्जनस्तथा॥५४॥ क्ष्वेडोऽमृतं दुर्गतिश्च सुगतिर्दुःखिता सुखं। साधुः खलो रिपुर्मित्रमेवमादि द्वयं द्वयं ॥ ५५ ॥ परस्परविरो-

ध्यस्ति तथा संसृतिनिर्वृती। एकस्य विगमादेव स्यादन्यस्य महोदयः ॥ ५६ ॥ द्वयोरवगमाय स्यात्पन्थाः संदिग्ध एव सः । जीवा भ्राम्यन्ति सर्वत्र कर्मसूत्रविवेष्टिताः ॥ ५७ ॥ कुकर्मोन्मोचनादेव बन्धः सत्कर्मणो भवेत् । सत्कर्मोन्मोचनात्तत्र बन्धः स्याच्च कुकर्मजः ॥ ५८ ॥ एवं सति कथं कर्मक्षयः संभाव्यते बुधैः । कथ तेन विना मोक्ष इत्येवं संशयो महान् ॥ ५९ ॥ अदेवागुर्वधर्माणां त्यागाचेत्कर्मणां क्षयः । किं देवगुरुधर्माः स्युः समर्थास्तत्र कर्मणि ॥ १६० ॥ कोऽर्हता सुगतेनापि विष्णुना शंभुनाथ वा। सूर्येण ब्रह्मणा वापि नीतो मोक्षपद जनः ॥ ६१ ॥ कः पापकारी गुरुणा स्वशक्त्या मोचितोऽहसः । तस्योपदेशदाता स कर्मणा स्वेन गृह्यते ॥ ६२ ॥ को वा जटावान्कर्मन्दी मुमुक्षुर्वा दिगम्बरः । शुक्लध्यानविनाभूतो वेषमात्रेण निर्वृतः ॥ ६३ ॥ अथ केवलिनोक्तेन मोक्षः स्याद्धर्मकर्मणा । तदा तदाचारयुक्तिः कथमेवानुमीयते ॥ ६४ ॥ दयया सत्यवादेन शुभ्रप्रशुभ्रवर्जनैः । तपसा प्राप्य किं कोपि सर्वथा कर्मनिर्जराम् ॥ ६५ ॥ तदेव गुरुधर्माणां संग्रहः कर्मबन्धहृत् । यत्ते शुभाशुभं कर्म बन्धयन्त्यशुभं परे ॥ ६६ ॥ तस्मात्केन पथा मोक्षः साध्यते मोक्षकाङ्क्षिभिः । ज्ञानदर्शनचारित्ररत्नत्रयविनाकृतः॥६७॥ एतद्रत्नत्रयं कैश्चिदेकान्तत्वेन गृह्यते । ऐकान्त्यादेव मिथ्यात्व मिथ्यात्वे नास्ति निर्वृतिः ॥ ६८ ॥ ज्ञानमेकान्तता नीतं मूढैः कुग्रहवादिभिः । ऐक्येपि सर्वतत्त्वानां तद्भेदान्तरसंग्रहात् ॥ ६९ ॥ सर्वत्र सर्वं व्याख्येयमेकमन्यत्कदाचन । कल्पनानामयुक्तीनां विबुधा विबुधेरिता ॥ १७० ॥ तस्मात्स्याद्वाद एवास्ति ज्ञान नान्यद्विमर्शने । तत्त्वादीना विचारेऽत्र येन स्यादप्यनुष्ठितः ॥ ७१ ॥ जगत्सु

जन्तवः सन्ति स्वस्वकर्मानुसारिणः । कर्मणा प्रेरितास्ते स्युः स्वस्वप्रकृतिभागिनः ॥ ७२ ॥ विधास्ति रुचिरस्तेषामिन्द्रियैर्विषयान्तरैः । एवं मतानि धर्मादौ तेषां स्युर्विविधानि च ॥ ७३ ॥ ज्ञानदृष्ट्या यदा लोकस्तद्रुचीनां विधीयते । तदा तदेव तत्र स्यात्प्रमादान्तरसंग्रहात् ॥ ७४ ॥ अतः स्याद्वादमालम्ब्य कार्यं तत्त्वविमर्शनं । नान्यः पन्था क्वचिज्ज्ञाने कदाचन विलोक्यते ॥ ७५ ॥ मतानि विविधान्येवं षड्दर्शनगतानि च । प्रत्यक्षादिप्रमाणौघैः स्थापितोत्थापितानि च ॥ ७६ ॥ तत्त्वाद्विमृश्यमानानि न तान्यायान्ति गोचरं । द्रव्यक्षेत्रकालभावैर्भिन्नं तेषां विमर्शनं ॥ ७७ ॥ खण्डितं हेतुदृष्टान्तैः प्रमाणं नोपलभ्यते । तेन प्रमाणीकार्यः स्यात्तत्त्वान्तरविनिर्णयः ॥ ७८ ॥ यथैव विविधा वाञ्छा देहिनां चेतनावतां । तथा मतानि भिन्नानि प्रमाणीक्रियते च किं ॥ ७९ ॥ अचेतनेष्वजीवेषु तथा जीवेषु सर्वतः । विविधं प्रीणनं तेषु विविधं चापि खण्डनं ॥ १८० ॥ पुरातनैश्च मुनिभिः परामर्शो निजैर्निजैः । तदेव विश्वं विविधं व्याख्याभिरुररीकृतं ॥ ८१ ॥ यथैकोपि गिरिर्भूमिनिष्पत्त्या परिभिद्यते । कथं तथैकं विविधवक्तृत्वैर्विविधं कृतं ॥ ८२ ॥ भवेद्यथा रथाङ्गानां विभेदे भिन्ननामता । रथस्यैक्यं तथा सर्ववस्तुवृन्दस्य भिन्नता ॥ ८३ ॥ यथैवैकस्य सरसो जलं नानापथैर्जनैः । पीयते तत्त्वजा व्याख्या तथा स्याद्दर्शनाध्वभिः ॥ ८४ ॥ प्रामाणिकैश्च विबुधैर्यद्बुद्ध्या विखण्ड्यते । संस्थाप्यते तत्क्रमात्स्यादप्रमाणप्रमाणकं ॥८५॥ किं सत्यं किमसत्यं वा किं न निश्चीयते हि तत् । येन यत्रानुरागस्तु प्रवद्धो दर्शनान्तरे ॥ ८६ ॥ तत्तदुक्तं तेन परं प्रमाणीक्रियते हृदि । विनैव केवलालोके तत्त्वं जानन्ति

॥८८॥ तत्र मूढत्वमुद्यतां ॥८८॥
नाङ्गिनः ॥ ८७ ॥ ततः स्याद्वादमीमांसा मोक्षहेतुर्विलोक्यते । एकान्तं यत्र यत्र स्यात्तत्र मूढत्वमुद्यतां ॥८८॥
तत्त्वालोको ह्यनैकान्त्यं बुद्धेः फलमनाग्रहः । मूढैरपि प्रमाणं यत्क्रियते तद्यथातथं ॥ ८९ ॥ अप्रमाणं प्रमाणं
स्याद्बुद्धिमद्भिरुदीरितं । स्याद्वादः सर्वलोकेपि दृश्यते प्रत्ययावहः ॥ १९० ॥ यतो ह्यनेकधर्मत्वं पदार्थानां जग-
त्त्रये । संशयः सर्वभावेषु गुणानैक्याद्विलोक्यते ॥ ९१ ॥ तेन प्रमाणं स्याद्वादो लक्ष्यते सर्ववस्तुषु । हेतुदृष्टा-
न्तसंघातो यतो लोकेपि दृश्यते ॥ ९२ ॥ सतमस्त्वं दिनेशस्य क्रूरत्व शशिनोपि हि । विषस्य प्राणदायित्वं
जीवनस्याशुघातनं ॥ ९३॥ अचलायाश्च चलनं शैत्यं हुतवहस्य च। घृतस्य ज्वरनाशित्वं मरोः सजलता तथा
॥ ९४ ॥ निर्जलत्वं समुद्रस्य सामर्षत्वं मुनेरपि । बन्धनं विहगानां च शङ्खस्यापि सरागता ॥ ९५ ॥ स्थिरत्वं
पवमानस्य घनत्वं सलिलस्य च । कार्तस्वरस्य वैवर्ण्यं वज्राणामपि चूर्णता ॥ ९६ ॥ त्यक्तप्राणस्य देहस्य पुनः
प्राणसमागमः । शोषणत्वं पयोदस्य हिमान्या दाहकारिता ॥ ९७ ॥ एवं दृष्टान्तलक्षैश्च वस्तुनो नैकधर्मता ।
ततः प्रामाण्यमायाति स्याद्वादो निश्चितं जने ॥ ९८ ॥ यावन्न केवलज्ञानमुन्मीलति च देहिनां । तावदेव परं
ज्ञानं स्याद्वादो निर्मलोदयः ॥ ९९ ॥ अनेकान्तमतं यच्च तदेव ज्ञानमुत्तमं । शेषमज्ञानमाख्येयं चातुर्यं वचसां
वचः ॥२००॥ सर्वं प्रतीतिमायाति स्याद्वादकलितं वचः ॥ एकान्तकथितस्यापि व्यभिचारो विलोक्यते ॥ १ ॥
नमस्कारे तपःकार्ये तथा चावश्यके जले । साधूपकरणे चैव व्यभिचारो य ईक्ष्यते ॥ २ ॥ स कोपि नाप्रमा-
णोस्ति स्याद्वादो जिनशासने । तस्मान्निवारणीयो हि मत्सरः शास्त्रवेदिभिः ॥ ३ ॥ अन्येषु दर्शनेष्वेव

व्याख्यास्तत्वस्य याः परं । स्याद्वादं ताः समायान्ति सरितः सागरं यथा ॥ ४ ॥ ततः स्याद्वादमालम्ब्य रागद्वेषौ विवर्जयेत् । मतानि वापि सर्वेषां न निन्द्यान्न स्तुयादपि ॥५॥ ज्ञानं स्याद्वादमालम्ब्य दर्शनं चाहरेद्धृदि । मिथ्यात्वमिश्रसम्यक्त्ववर्जितं क्षायकादिकं ॥ ६ ॥ यच्छ्रद्धानमनैकान्त्ये या भृशं निःकषायता । विषयोपशमो यस्तु तद्दर्शनमुदीरितं ॥ ७ ॥ कदाग्रहो न सम्यक्त्वं मिथ्यादर्शनमेव तत् । यच्च स्याद्वादमालम्ब्य श्रद्धानं तद्धि दर्शनं ॥ ८ ॥ तस्मादेकग्रहं मुक्त्वा रागद्वेषविवर्जितः । मनःशुद्धिसमायुक्तो मोक्षार्थी दर्शनं श्रयेत् ॥ ९ ॥ चारित्रं नाम यत्तत्र मुण्डने लुञ्चनेपि वा । न नाग्न्ये चीवरादाने जटानां वन्धने न च ॥ २१० ॥ न रक्तश्वेतवस्त्रत्वे नैव वल्कलधारणे । न भिक्षाभोजने नाग्निजलाद्यैः स्वाङ्गतापने ॥ ११ ॥ या दया सर्वभूतेषु यत्सत्यं च हितं वचः । यन्निस्पृहत्वं भावेषु ब्रह्मचर्यं त्रिधा च यत् ॥ १२ ॥ शत्रौ मित्रे भवे मोक्षे स्वर्णे पाषाण एव च । वने पुरे गृहे वृक्षे तृणे स्त्रैणे विषेऽमृते ॥ १३ ॥ नृपे रङ्के सुजने च दुर्जने बालिशे बुधे । चन्दनेऽग्नौ यत्समत्वं यत्सर्वेषामनिन्दनं ॥ १४ ॥ यदात्मनिन्दनं चैव परोपेक्षाविवर्जितं । सर्वजीवहितत्वं यद्यद्रागद्वेषघातनं ॥ १५ ॥ या सान्तता परं गाढा यदन्यरतिवर्जनं । भयशोकजुगुप्सानामभावः परमार्जनं ॥ १६ ॥ क्षमाया गतमोहत्वं यत्सावद्योज्झितं मनः । एतदेव हि चारित्रं मोक्षाध्वा सरलो मतः ॥ १७ ॥ जटिलो मुण्डितो वापि गृही वा म्लेच्छ एव वा । एतच्चारित्रमासाद्य मोक्षं प्राप्नोति निश्चितं ॥ १८ ॥ ज्ञानदर्शनचारित्राण्येवं मोक्षपथः परं । अन्यस्तु सरलः पन्थाः श्रूयते नात्मसंगतः ॥ १९ ॥ मैत्रीप्रमोदकारुण्यमाध्यस्थै-

मोक्षः कर्मक्षयादेव स चात्मज्ञानतो भवेत्।
वीसितं मनः। समाधानेन संपृक्त मोक्षदानाय कल्पते ॥ २२० ॥ मोक्षः कर्मक्षयादेव स चात्मज्ञानतो भवेत्। न
ध्यानसाध्यं मत तच्च तद्ध्यानं हितमात्मनः ॥ २१ ॥ न साम्येन विना ध्यान न ध्यानेन विना च तत्। न
कम्पं जायते तस्माद्द्वयमन्योन्यकारणं॥ २२ ॥ तस्मात्समाधिमासाद्य प्राप्नुवन्ति शिवं जनाः। तपोभिर्दुष्करैश्ची-
र्णैर्न समाधिं विना क्वचित् ॥ २३ ॥ औदासीन्यं हि सर्वत्र देहिनां मोक्षकारण। प्रतिबन्धस्तु यस्तत्र मानसो
बन्धकृच सः ॥२४॥ शब्दरूपरसस्पर्शगन्धैर्युक्तो मनोहरैः। औदासीन्यसमाधिस्थो न लेपं प्राप्नुयाज्जनः ॥२५॥
मनः सर्वेषु भावेषु प्रसरत्सु निरर्गल। औदासीन्यसमासीनं न बन्धाय प्रकल्पते ॥ २६ ॥ विहाय सर्वतत्त्वानि
याह्यानि विबुधो जनः। आत्मज्ञाने परं चेतः स्थापयेत्स्थिरतां गतं ॥ २७ ॥ जन्मकोटिगतैर्दानैस्तपोभिरति-
सत्तमैः। आत्मज्ञान विना नैव मोक्षो भवति देहिनां ॥ २८ ॥ संगृह्णन्सर्वविषयान्सर्वकर्मकरोपि हि। आत्म-
ज्ञानी न बन्धेन बध्यते भवहेतुना ॥ २९ ॥ न पुण्यं नैव [illegible] पापं जायते विदितात्मनां ॥ शुभाशुभैः कृतैः
कार्यैर्ध्यानाग्निप्लुष्टकर्मणां ॥ २३० ॥ यथा घृतप्लुते कुम्भे जलक्लेदो न जायते। तथात्मज्ञातरि परं कर्मबन्धो
न कुत्रचित् ॥ ३१ ॥ भवेदात्मविदः सर्वं तृणवद्विष्टपं श्रुतं। आत्मानन्दविनिर्मग्नो नान्यज्जानाति किंचन
॥ ३२ ॥ ततः सद्गुरुयोगेन ज्ञात्वात्मानं नरोत्तमः। समाधानं परं चेतो निदधीत क्रमोज्वलं ॥ ३३ ॥ यथा
गृहस्थधर्मेषु सुभार्या सारमुत्तमं। तथा यतीनां सर्वेषां समाधिर्मोक्षकारणं ॥ ३४ ॥ परित्यज्याखिलं जालं
व्यर्थं वाग्वैभवोदित। आत्मज्ञानात्समाधाने स्थाप्यं मोक्षार्थिभिर्मनः ॥ ३५ ॥ आचारसपादितसर्वकार्यो

आत्मज्ञताप्राप्तविशुद्धभावाः ॥ समाधितः प्राप्य शिवं वरिष्ठा नरा महानन्दभृतो जयन्ति ॥ २३६ ॥ इत्याचार्यवर्धमानसूरिकृते आचारदिनकरे तत्वालोककीर्तनो नाम महोद्योतः संपूर्णः ॥

॥ संपूर्णमिदमाचारदिनकराख्यं जैनशास्त्रम् ॥

ग्रन्थकर्तृप्रशस्तिः ।

जयति प्रथमो नृपतिः प्रथमाचारप्रबोधको जगतां । प्रथमोऽर्हत्प्रथममुनिः प्रथमो देवाधिदेवानाम् ॥ १ ॥ जयत्यनन्तविज्ञानज्ञानयुक्तिप्रकाशकः । भगवान् श्रीमहावीरस्तीर्थकृच्चरमः परम् ॥ २ ॥ भूयाद्विविधसिद्धानामास्पदं गणनायकः । श्रिये तत्त्वविदां श्रीमानिन्द्रभूतिर्दयानिधिः ॥ ३ ॥ आपष्ठारान्मुनीन्द्राणां संहतिर्यस्य संततिः । श्रीवर्धमानान्तेवासी सुधर्माभूद्गणेश्वरः ॥ ४ ॥ गणाः संख्यातिगास्तस्माद्बभूवुः साधुशालिनः । तेभ्यः कुलानि शाखाश्च प्रसस्रुः प्रौढचेष्टितैः ॥ ५ ॥ तत्राभूत्कोटिकगणः श्रीमद्वज्रमुनीश्वरात् । वाज्रीशाखा कुलं चान्द्रं तत्रापि परिपप्रथे ॥ ६ ॥ पूर्वं श्रीहरिभद्राख्यः सूरीन्द्रो भद्रदर्शनः । तत्र वित्रस्तवादीभः पञ्चवक्त्रो व्यराजत ॥ ७ ॥ श्रीयाकिनीवदनसंभववाक्यलेशं सम्यग्विधाय हृदये विलसद्दयेन । येनावनं सुगतसाधुजनस्य चक्रे चित्रं तदत्र मुनयो विमृशन्ति चित्ते ॥ ८ ॥ देवचन्द्रस्ततः सूरिश्चन्द्रतां प्रत्यपद्यत । मोहान्धकारसंसारतापपीडितचेतसां ॥ ९ ॥ श्रीनेमिचन्द्रसूरीन्द्रो भूषयामास तत्पदं । तत उद्योतनः पट्टोद्योतं तस्य विनिर्ममे ॥ १० ॥ ततः श्रीवर्धमानाख्यः सूरिर्दुर्वादिनां मदं । वर्धयन्वर्धयामास समस्तं जिनशासनं ॥ ११ ॥ श्रीमज्जिनेश्वरः सूरिर्जिनेश्वरमतं ततः । शरद्राकाशशिस्पष्टसमुद्रसदृशं व्यधात् ॥ १२ ॥ नवाङ्गवृत्ति-

कृतपट्टेऽभयदेवप्रभुर्गुरोः। तस्य स्तम्भनकाधीशमाविश्चक्रे समं गुणैः ॥ १३ ॥ आद्यप्रबोधप्रवणस्तत्पट्टे जिनवल्लभः। सूरिर्वल्लभतां भेजे त्रिदशानां नृणामपि ॥ १४ ॥ ततः श्रीरुद्रपल्लीयगच्छसंज्ञालसद्यशाः। नृपशेखरतां भेजे सूरीन्द्रो जिनशेखरः ॥१५॥ दुर्वादिपद्मचन्द्राभां पद्मचन्द्रगणाग्रणीः। बभार तत्पदे पद्मां मुदा निच्छद्मतां गतः ॥ १६ ॥ श्रीमान्विजयचन्द्राख्यः सूरिर्विजयमादधे। ततस्तस्य पदे रेजेऽभयदेवगणाधिपः ॥ १७ ॥ देवभद्रस्ततो भद्रंकरसूरिरजायत। प्रभानन्दो महानन्दं ततः संघेऽप्यवर्धयत् ॥ १८ ॥ श्रीश्रीचन्द्रगणाधीशः श्रीदोऽजनि ततो गुरुः। तत्पट्टे जिनभद्राख्यः सूरिर्भद्रं ततान च ॥ १९ ॥ जगत्त्रयमतां प्राप्तो जगत्तिलकसूरिराट्। सिद्ध्या तपःसमृद्ध्या च द्योतयामास भूतलं ॥ २० ॥ गुणचन्द्रगुरुस्तस्माद्गुणैश्चन्द्रकरोज्वलः। तत्पट्टेऽभयदेवाख्यः प्रख्यातोऽजनि सूरिराट् ॥ २१ ॥ तत्पट्टे सांप्रतं विश्वविश्वविख्यातसद्गुणः। श्रीमान्सूरिर्जयानन्दो जयानन्दमहास्पदं ॥ २२ ॥ दुर्वादिमदसंहर्ता हर्ता च सकलांहसां। विभाति सर्वदेशेषु विहर्ता गणनायकः ॥ २३ ॥ युग्मं। स्वं गच्छं शासतस्तस्य तत्पट्टेऽभयसद्गुरोः। शिष्यः श्रीवर्धमानाख्यः सूरिरस्ति प्रशान्तधीः ॥ २४ ॥ तेनालोक्यागमार्थं च श्रीमदावश्यकोदितं। दिग्वस्त्रश्वेतवस्त्राणां शास्त्राचारं विचार्य च ॥ २५ ॥ हिताय सर्वसाधूनामाचारख्यापनाय च। निर्ममे शास्त्रमेतच्च दुष्टकर्मक्षयाय च ॥ २६ ॥ युग्मम्। पुरे नन्दवनाख्ये च श्रीजालन्धरभूषणे। अनन्तपालभूपस्य राज्ये कल्पद्रुमोपमे ॥ २७ ॥ श्रीमद्विक्रमभूपालादष्टषण्मनु १४६८ संख्यके। वर्षे कार्तिकराकायां ग्रन्थोयं पूर्तिमाययौ ॥ २८ ॥ युग्मं। शिष्यः श्रीमज्जयानन्दगुरो-

लिखनकर्मणि । तेजःकीर्तिमुनिश्चक्रे साहायकमहर्निशम् ॥ २९ ॥ अज्ञानादागमार्थस्य मूढत्वात्किंचिदीरितम् । अशुद्धमत्र यत्तत्र मिथ्यादुःकृतमस्तु मे ॥ ३० ॥ दुरुक्तं शोधनीयं च निरसूयैर्मुनीश्वरैः । सदुक्तमनुमोद्यं च पाठ्यं शिष्यगणस्य च ॥ ३१ ॥ यावद्धराधरधराशशिसूर्यमेरुवारीश्वरा भुवनमेव विभूषयन्ति । तावत्सुसाधुनिकरैः परिपठ्यमानं शास्त्रं तनोतु हृदये कृतिनां प्रमोदम् ॥ ३२ ॥ इति शास्त्रकारप्रशस्तिः संपूर्णा ॥ ॥

इति श्रीमण्डलाचार्यकमलसूरिविकासित–खरतरगच्छमालाद्वितीयपुष्परूपे श्रीवर्धमानसूरिविरचित आचारदिनकरस्य द्वितीयविभागः संपूर्णः ।

इति आचारदिनकरस्य द्वितीयविभागः संपूर्णः ॥